

MARKO POLO

MILION

K VYDÁNÍ PŘIPRAVILI

QUIDO HODURA

A

BOHUSLAV HORÁK

ORBIS - PRAHA

1950

MILION JAKO JEDEN Z PRVNÍCH CESTO- PISŮ VE STAROČESKÉ LITERATUŘE

Celková situace českých zemí ve XIV. století vytvořila podmínky, v nichž se mohla postupně bohatě rozvinout proudem stále širším a zároveň diferencovanějším literatury psaná jazykem českým. Již poslední desetiletí předcházejícího XIII. století kladla základy tohoto vývoje především v oblasti literatury náboženské, která vycházela z rukou domácích duchovenstva, jediného vzdělaného živlu mezi českým obyvatelstvem té doby. Brzy však přibyla vedle náboženských skladeb vrstva nová, poesie světská, která byla ve svých počátcích spjata s prostředím domácí šlechty (srov. Alexandreis a historické vyprávění t. zv. Dalimila). První rozvoj této poesie určené šlechtě spadá do okamžiků, kdy tato dosahuje postupně vrcholu své moci, obohacována politicky i hospodářsky z poměrů za vlády Jana Lucemburského. Život země byl tehdy zasažen stálými vnitřními, ze složitě společenské situace vyvěrajícími spory a vojenskými výpravami doma i v zahraničí; rozhodujícím činitelem byla ozbrojená moc obhajující především sobecké zájmy této vládnoucí vrstvy. — A její literatura? Odpovídajíc zájmům a zálibám svých šlechtických nositelů má jednoznačně určený cíl: postavit typ rytíře dokonalého po všech stránkách a oslavit tak formou epického vyprávění příslušníky panských kruhů. Takto — dosud málo rozrůzněna — vyvíjí se staročeská literatura náboženská i světská v první polovici XIV. století.

Přichází však doba Karlova. Uprostřed jejího hospodářského a politického dění nabývá duchovní život české společnosti — a spolu s ním i národní literatura — nové podoby. Od počátku tohoto období sledujeme důrazné pokusy odstranit rozpory současného společenského řádu. Úsilí o spo-

1034/57
2-1003

lečenskou nápravu probíhá v oblasti náboženského myšlení a jednání, neboť církev je organisující silou středověkého života. V kazatelích typu Waldhauserova a Milíčova nachází utištěné obyvatelstvo městské a venkovské první své hlasatele společenské kritiky. Tlak nových opravných snah zasahuje nejmocnější vrstvu šlechtickou jako představitele a ochránce dosavadních řádů. V nové situaci je šlechta nucena vrátit se na své statky od vojenského života, pestrého a dobrodružného, od života, který jí vynesl tolik hmotného obohacení i politické moci v zemi. Nyní musela upustit od některých z těchto zisků a pokračovat takto zasažena dále novými formami v obraně svých zájmů jak proti králi v zápase o rozhodující moc ve státě, tak proti silicím vlivu města. Hledá prostředky k udržení svých mocenských posic a také k záchraně v hospodářské tísní, která na ni stále více doléhá. Proto obrací zvýšenou pozornost i k duchovnímu životu, k vzdělání v různých odvětvích vědních. Zatím co přístup širokých vrstev lidových k těmto hodnotám byl omezen jejich společenským postavením téměř úplně na složku náboženskou — při čemž významnou úlohu zprostředkovatele hráli kazatelé — obracel se zájem vyšších vrstev tehdejší společenské struktury, především šlechty (neboť bohatý městský patřičiát byl tehdy převážně německý), i k jiným oblastem. Nedávno založená universita v Praze je jistě nejbližším zdrojem, který těmto zájmům může posloužiti prostředkováním spisů, překladatelů i možností přímého vzdělání (vzpomeňme na př., že studium šlechtických synů jako příprava pro vysoké úřady církevní je v té době jednou z cest jejich hmotného zabezpečení).

Jak odrazila domácí literatura psaná jazykem národním ve druhé polovině století tento stav? — Stala se významnou složkou společenského a duchovního procesu v současném životě. Diferencovala se vzhledem k různým společenským skupinám svých čtenářů a posluchačů (už nejen ze šlechtického, ale i z městského prostředí, jak vidíme na př. na Desateru a Satirách), odpovídajíc jejich zájmům, a zabírala i nově

a nové oblasti, když k různým druhům epických a lyrických skladeb náboženských postupně připojovala také literaturu naučnou. Z té zachoval nám konec XIV. století bohatou zeň děl historických (překlad Životopisu Karla IV., Kroniky Pulkavovy, Historie Petra Comestora, zpracování Kroniky světové Vavřince z Březové a j.) i překlady z jiných odvětví, na př. nauky přírodní, zpracované vedle jiné látky v Lucidáři, ve výkladech hvězdářských a zeměpisných.

Dříve než se dostalo českému prostředí cestopisných prací v jazyce národním, kolovala na našem území celá řada cestopisné literatury latinské. Ale už tím, že byly práce psány latinou, nám ukazují, kdo v nich asi čítal; byli to duchovní. Obsah těchto spisů lze snadno shrnout: zájem se po dlouhá staletí soustřeďoval téměř výhradně k Svaté zemi.¹

Prvními zprávami v česky psané literatuře jsou příležitostně narážky náboženských skladeb, připomínající posluchačům hlavně východní krajiny jako dějiště vyprávěných legendárních příběhů. Zato mnohem důležitější úlohu hrál popis krajů ve světské literatuře rytířské. Vždyť výprava vznešeného hrdiny byla většinou ústředním motivem; ten projížděl řadou zemí známých nebo neznámých a neurčitých, ať jeho cílem byla Svatá země nebo některá jiná. Již v naší nejstarší památce toho druhu, v Alexandreidě, nalezneme drobné či delší zeměpisné popisy; tak v zachovaném rukopise svatovítském čteme obsáhlý výklad o Asii (v. 598—672), tady jen malá ukázka (v. 614—625):

Sú v ní vlasti nejednaké,
v nichž jest bohatstvo všaké:
dvakrát léta ktvý osenie,
jehož v těchto zemiech nenie;

¹ Připomeneme tu jen několik z těch památek, které se zachovaly ve více rukopisech v našich knihovnách: Eugesippus Fretellus, Tractatus de distanciis locorum terrae sanctae (kolem r. 1148); Burchardus de Monte Sion, Descriptio terrae sanctae (r. 1283), Odoricus de Foro Julii: Liber de terra sancta (r. 1330).

nic se v nich nedostává,
jímž živa člověče hlava.
Což kamenie výborného
nebo zlata předdrahého,
jež moře neb země plodí,
to všecko ottad přichodí:
ryzie zlato z Arabie,
drahé kamenie z Indie.

Ze stručných zeměpisných poznámek jsou nám příkladem
verše 2286—2291:

V tu dobu paky král řecký,
ke všemu převážný, dětečský,
s svú mocí i s svými Řěky
stáše na ný straně řěky
té, ježto Eufrates slove,
jež skrzě ty země plove.²

V době pozdější (ve druhé polovině století), kdy ještě více roste zájem o romantické příběhy rytířské (srov. na př. skladby o Jetřichovi Berúnském, o Arnoštovi, o Tandariášovi a Floribelle), jsou i popisy zemí, obyvatel a jejich způsobu života vhodným a také často užívaným prostředkem vzrušujícím fantazii posluchačů. Říše trpaslíků i obrů, lidí s jedním okem uprostřed čela neb s jinými znaky odlišnými od normálního lidského těla, země nesmírného bohatství, ostrovy, z nichž není návratu, kraje, kde žije obrovský pták Noh — to jsou vhodná prostředí pro rámcování rytířského příběhu.

Nejstarší staročeskou, vysloveně cestopisnou památkou je překlad t. zv. Mandevilla. Bezpečné zprávy, které máme o jeho překladateli, M. Vavřinci z Březové, pomohou nám odpovědět na některé z literárně historických otázek. Předně máme přibližně určenu dobu vzniku (kolem r. 1400) v sou-

² Alexandreis, vyd. V. Vážný v Praze 1947.

vislosti se zmínkou o králi Václavovi IV., dále nám umožňují předpokládat, pro koho byl překlad zpracován. Vznikl v době, kdy Vavřinec z Březové byl ve službách královských. Zajisté i tato jeho práce, podobně jako jiné dvě (Kronika světová a Snář) patřila nejbližšímu okolí dvorskému. — Popisy neznámých zemí, způsobu života obyvatel tří tehdy známých dílů světa a jejich náboženství jsou bohatou odpovědí na zájem českých čtenářů, kteří se snaží obohatit své poznání, zvláště když skladatel rozšiřuje ještě řadu zpráv smyšlenými dodatky. Ten se však nepřiklonil zcela k převážně popisnému výkladu; jeho jediným cílem není poučit. Vedle toho chce často uspokojit i vloženým poutavým příběhem biblickým nebo legendárním (ze života Kristova či svatých), dále pak celou řadou fantastických příhod, psaných zcela v duchu konvenční dvorské epiky. Zřetelně tu vystupuje tendence vtisknout skladbě ráz, který by ji sblížoval oslavou rytířství s romantickou literaturou šlechtickou. Všimněme si, že ústřední postava cestopisu má docela blízko k jejím hrdinům; je to *rytíř* Jan Mandeville, a probráme-li vložené příběhy, čteme i o jiných, třeba o Ojří z Denmarku nebo po středověkém způsobu nejednou pojatém antickém hrdinovi Alexandru. Skladatel sám pak potvrzuje na příklad na jednom místě, že zvláště myslí v dalším vyprávění na ty, kdo „v rytířství a panství chtějí divů hledati“, když se obrací, aby vyprávěl o podivuhodné říši tatarského chána; říká: „Ktož svět objeti chce buďto v pútničí nebo kupečské tváři, neb jako širok jest svět, všady muož naleznúti i miesta svatá a veliké svátosti i také kupečství, ale ktož v rytířství neb panství chce divův hledati, ten přijed' do země ciesaře perského a potom v zemi kána velikého a v kněze Johana v zemi; neb ta dva jsta převeliká pány a máta větčí čest světa; mají daleko více zemí nežli všickni jiní ciesaři, králi, patriarchy, biskupi i papež.“³ — Takový ráz vtiskl svému cestopisu lékař Jean de Bourgoigne, skutečný autor, který pod jménem Mandevillovým předstírá dlouhou pouť rytíře světem.

³ Cestopis t. zv. Mandevilla, vyd. Fr. Šimek v Praze 1911, str. 83 n.

Druhou nám zachovanou cestopisnou památkou je překlad Milionu. Jeho autor Marko Polo pojmal své vyprávění o neznámých končinách asijských zcela jinak, když je posílal veřejnosti v zápise svého spoluvězně. Nebylo v něm nic z literárních ohlasů, které se vracely častou ozvěnou ve výkladech Mandevillových. Polo vyšel z prostředí italského města a *obchod*, jeho cesty, zdroje a možnosti soustřeďovaly hlavní pozornost, jak ukazují zaznamenané zprávy. I když jako vyslanec chánův vykonával především služby diplomatické, hleděl na svých cestách očima evropského obchodníka. Proto se v prvé řadě jeho zprávy snaží dát odpověď na otázky, které se naskytou každému cizinci, přicházejícímu do těchto krajín za stejným cílem. Snaží se popsat jak cestu, tak prostředí, způsob jeho života, druhy zboží, které ta či ona krajina produkuje nebo zas potřebuje, a při tom ovšem nezapomíná ani na vzdělání a náboženství. Jde mu o *reálný* pohled na svět, nikoli o pobavení, a tato koncepce není dotčena ani těmi místy, kde se ještě zřetelně projevuje ohlas středověkého způsobu myšlení (srov. na př. zprávu o čarodějnicích ve XXII. kap. na str. 42). Podává výklady jen o tom, co sám zažil⁴ a odlišuje zprávy, které sám pouze slyšel (srov. v kap. XXVII. „O jednom ukrutníku, jenž slove Stařec.“, str. 46: „...což jsem od mnohých slychal v tej zemi, to pravím.“). — A přes všechnu snahu po pravdivém líčení vládla v Polově okolím, v kruzích italského měšťanstva, nedůvěra k některým údajům, jak nám dokládají zprávy. Tak vyzní zápis Jacopa d'Aqui (srov. výklad B. Horáka na str. 7) i místo v úvodu Milionu, které vzpomíná smrti strýce Markova, Matouše (str. 22).

Ale vraťme se do Čech, kde je spis překládán někdy na počátku XV. století.⁵ Časově se proto nevzdaluje příliš od vzniku staročeského Mandevilla. Viděli jsme, které kruhy

⁴ Pravdivost těchto zpráv dnešní zkoumání může jen potvrdit, jak připomíná ve svých poznámkách vydavatel na str. 11.

⁵ Jazyková stránka a překladatelská technika českého skladatele jsou předmětem výkladů na str. 15 n.

měly v době vzniku překladu zájem o většinu těchto prací — a také přístup k nim. Ptáme se nyní, jak asi přijímaly práci Polovu. Jeho cestopisný výklad se dostává do zcela jiných souvislostí, než byly ty, v nichž vznikl. V našich zemích nepřiváděl k cestopisu ani zájem obchodní, ani náboženský, o němž mluví na př. překladatel Milionu do latiny ve svém úvodu obraceje se ke kněžím (srov. na str. 21), nýbrž touha po poznání, které by rozšířilo znalosti čtenářů a pomáhalo tak podpírat jejich stavovskou posici. Proto můžeme soudit, že k Milionu nepřistupovali jinak nežli v případě romantického Mandevilla. Shodné prvky pestrého popisu vzdálených zemí poutaly zajisté pozornost a fantazii čtenářů. A nebylo jich ani tam málo, jestliže vzpomeneme zkušenosti evropského člověka, který je tu stavěn před neznámé mu skutečnosti. Měříme jejich účinnost na právě vzpomenuté skepsi, která se objevila ve vlasti Polově, podněcována jsouc snahou dobrat se neskreslené pravdy o vzdálených zemích, k nimž se nesl i praktický zájem o možnosti dalšího styku obchodního! Jinak je tomu však v našich zemích. Myšlení českého člověka je zcela středověké. U něho nebyl ještě pocitován hluboký předěl mezi fikcí a reálným poznáním skutečnosti tak ostře, jeho vědecké výklady mají v sobě ještě mnoho iracionálního. Proto mízejí lehce rozdílly zahrnuté už v celkové koncepci děl, smyšlenými popisy a episodami rozšiřovaného výkladu Mandevillova a pokusu o pravdivý obraz skutečnosti v Milionu. V novém prostředí českém, v prostředí s odchýlnými formami života společnosti a jejího myšlení jsou tyto rozdílly překlenuty a obě skladby se setkávají na jedné rovině.⁶ Při tom právě první z nich provázel u nás zvětšený zájem, jak můžeme soudit přes všechnu kusost dochovaných památek českého středověkého písemnictví, a tedy možnost případných ztrát: na jedné straně máme z XV. století zachování řadu prepisů cestopisu Mande-

⁶ Není jistě náhodou, že v rukopise, který nám jediný dochoval tuto staročeskou památku, přepsanou tímž písařem v době o něco pozdější než byl pořízen překlad, stojí obě památky vedle sebe.

villova a proti tomu jedinou stopu překladu Milionu. Mandeville vyhovoval mnohem více, neboť v jeho skladateli našlo feudální prostředí obdivovatele a hlasatele svých idejí. Jeho prostřednictvím mohlo načerpat mnoho zpráv o vzdáleném světě, který poutal svou exotičností a zároveň odrážel mnoho z představ českých feudálů o ideálně uspořádaném způsobu života. Bohatství země, nádhera a moc vládnoucích kruhů šlechtických, vojenské úspěchy, pestrá dobrodružství v neznámých končinách, vítězství křesťanského náboženství — to jsou místa soustřeďující hlavní zájem. Proto zajisté lehce zastínil tento spis dílo Polovo vyrostlé z jiné základny.

František Svejkovský

MARKO POLO A JEHO CESTOPIS

Kolem r. 1240 se objevili v Čechách lidé nápadného zjevu. Nosili krátké roucho, dlouhé nohavice, nějaké tobolky a dlouhé hole, na hlavách pak měli vysoké špičaté čepice. Tak je líčí kronikář t. ř. Dalimila a tak byli vyobrazeni také v rytířském znaku Košíků z Lomnice¹. Říkalo se jim Kartasi. Prosili prý o chléb slovy „Kartas boh“. Kartas je turecké slovo a znamená bratr. Byli to vyzvědači, patrně tureckého původu, ve službách Tatarů. Jakýsi předvoj, který se měl náležitě seznámit s rázem krajiny a vésti pak vojska tatarská po známých již cestách.

Nedlouho po tom, co se Kartasi objevili, došlo také k mongolskému nájezdu na střední Evropu r. 1241. Mongolové, tito předchůdci Antikristovi v očích tehdejšího křesťanského světa, octli se tak náhle v srdci Evropy. Ale vzvednuté vlny mongolského příboje náhle opět opadly a čtyři roky po mongolském vpádu se papežský dvůr pokusil navázat styky s touto novou velmocí, která od dob svého založení Temudžinem na počátku 13. věku vyrostla zatím závratnou rychlostí ve veleříši, rozloženou z východní Asie až do úvodí Dněpru.

Tehdy se znovu šířily zprávy o značném rozšíření křesťanství v Asii: někde v jejím vnitrozemí prý ležela ona tajemná říše mocného křesťanského krále, kněze Jana, o níž pronikly první zvěsti do Evropy již ve 12. stol.² Úkolem papežských posílů bylo nalézt s ní spojení a získat mongolské vládce pro víru Kristovu a za spojence v boji proti islámu. První poselstva vedli františkáni Laurentius z Portugalska

¹ B. Horák, Kartasi v Dalimilově kronice. Sborník č. společ. zeměpisné sv. 47, 1942, 49 a d.

² Viz F. M. Bartoš, Za královstvím kněze Jana (Čas. Národ. musea 116, 1947, 175 nn.). — R. Hennig, Terrae incognitae. Leiden 1937, II, 368.

a Giovanni da Plano Carpini, v jehož průvodu byl také bratr Štěpán z Čech, další posel byl dominikán Anselmus. A podobnou snahou jako papež Innocenc IV. byl veden též francouzský král Ludvík IX. Jeho poselstva vedl r. 1249 dominikán Ondřej z Longjumeau a r. 1253 františkán Vilém Rubruk. Ale podnět k cestě do střední Asie prýštil brzy ještě ze zájmu dalšího, totiž obchodního. Někdy v padesátých letech 13. století³ přišli dva bratři, Nikolo a Maffeo Polové, benátští obchodníci, na cařihradský trh, odkud podnikli pak obchodní cestu do zemí ovládaných Mongoly. Z krymského přístavu Soldaje (Sudaku) dospěli konečně až na dvůr velkého chána Kublaje. S chánovým dopisem papeži nastoupili oba bratři zpáteční cestu. V dubnu r. 1269 přibyli do Akkonu. Tam se dověděli o smrti papeže Klimenta IV., který zemřel 29. listopadu r. 1268. Z Benátek, kam se přepravili k návštěvě svých rodin a kde čekali dva roky na volbu nového papeže, vypravili se znovu na cestu spolu s Mikulášovým synem Markem. Na cestě z Akkonu je však stihl posel se zprávou, že novým papežem byl zvolen tamní římský legát Theobald, který přijal jméno Řehoř X. Volba se konala 1. září 1271. Polové se tedy vrátili do Akkonu. Tam přijali listy pro velkého chána a v průvodu dvou mnichů se ubírali do Malé Armenie. Oba mniši tu zůstali z obavy před válkou, kterou v Přední Asii právě rozpoutal egyptský sultán Baibars. Ale tři Polové pokračovali v cestě Malou Asii, Armenii a Persii do Ormuzu, odtud pak na sever, dále přes Balch. Obešli vysočinu Pamírskou, ubírali se kotlinou Tarymskou, dále oasou Su-čou k řece Huangho. Přidrželi se asi celkem jejího toku až tam, kde se mohutný oblouk řeky obrací k jihu. Tu odbočili k severovýchodu a asi počátkem léta r. 1275 dospěli do letního sídla chánova, do K'ai-p'ing fu (Ciandu).

Ve službách Kublajových vykonal Marko Polo několik důležitých posláních, o nichž chánův podal vždy velmi podrobné

³ V Milionu Marka Pola se uvádí rok 1250. Ale s tímto rokem se naprosto neshodují data v 5. kap. první knihy.

zprávy. Tím si získal jeho přízeň do té míry, že mu svěřil po tři léta správu okresu a města Jang-čou (Yangiu) v jižní Číně (Mangi). Na svých posláních poznal Marko Polo zvláště provincie Šan-hsi, Šen-hsi (Quengianfu), Ssī-čuan (Ciugiu) a Jün-nan (Caragian). Odtud navštívil patrně také nejsevernější část Burmy, království Mien. Jiná řada jeho cest směřuje z Peipingu k jihovýchodu a končí se v přístavu Čüan-čou (Čaiton). Za hranice říše velikého chána vykonal cestu do Cianby (pobřeží Annamu) a do Indie.

Počátkem roku 1292 opustili Polové po sedmnáctiletém pobytu Kublajovu říši s poselstvem, které doprovázelo princeznu Kokachin (v českém překladu se zve Gogatim). Měla se provdat za perského il-chána Arguna (v č. př. Argon). Výprava vyplula z přístavu Čaitonu, zdržela se asi na sev. pobřeží Sumatry (Java la menor) a přistála konečně v Ormuzu. Devět měsíců pobýli Polové na dvoře Kaichatově (v č. překl. Aratu), bratra a nástupce Arguna, který zemřel již r. 1291. Kaichatu určil princeznu Kokachin za ženu Argunovu synu Gazanovi, pozdějšímu il-chánu Persie (1295—1304). Pak pokračovali bez přerušení v své cestě do Trapezuntu a vrátili se přes Cařihrad a Negroponte do Benátek r. 1295.

*

„Nenapsal jsem polovinu toho, co jsem viděl,“ byla slova, jimiž podle vypravování Jacopa d'Aqui odpověděl Marko Polo svým přátelům, kteří ho na smrtelné posteli prosili, aby odstranil ze své knihy vše, co přesahuje skutečnost. A pak nastoupil v pozdních hodinách večerních 8. ledna 1324 svou poslední velkou pout...

Obraz východní Asie, odkud se již za starověku dopravovalo hledané hedvábí ze země Serů do říše římské, nakreslil Marko Polo v zářivých barvách. Vylíčil ostrov Cipangu, na němž „je zlata veliké množství“, ostrovy s drahým kořením, přístavy, v nichž panoval nesmírný obchodní ruch, lidnatá města s nesčetnými mosty, Čínu, kde se zvedal chánův nádherný palác v Cambalucu (Peipingu), líčil lesk a přepych

dvora velkého chána, vzornou státní organizaci jeho říše a skvěle vybudovanou silniční síť jí probíhající. Polovo líčení všech těchto divů východní Asie, spojené nadto s ohromně vysokými čísly, bylo však pro ucho tehdejšího Evropana neuvěřitelné, přímo fantastické. Tak totiž slyšeli dychtiví posluchači v janovském vězení vypravovati benátského občana, zajatého v boji s janovským loďstvem, a takový byl pak také obsah Polova díla, které tam vzniklo za účasti spoluvězně, rodáka z Pisy, Rustichella, r. 1298. *Le Divisament deu Monde* se zprvu zvala tato kniha. Ale brzy se jí dostalo onoho názvu, který byl i přezdívkou Marka Pola samého. Marchus Paulo Milioni říkali mu jeho spoluobčané a Milione bylo nazváno též jeho vypravování. Velký byl kruh Markových posluchačů v janovském žaláři, a ještě větší byl kruh čtenářů jeho Milionu. O zájmu, který tato kniha vzbudila, svědčí velký počet rukopisů dnes známých, na 140. Podle Ramusia byl prý originál latinský, ale po jeho vydání byla „v několika málo měsících celá Itálie plna kopií a překladů v naší lidové mluvě; tak veliká byla žádost a poptávka po tomto díle.“

Brzo vznikly její recenze ve vytríbenější franštině, v dialektě toskánském a benátském; k nim se pak družily četné překlady do latiny, portugalštiny, španělštiny, angličtiny, holandštiny, češtiny a němčiny.

Původní text, který vyšel z janovského vězení a který sestavil Rustichello (v starší literatuře se zoví Rusticiano) s použitím Polových zápisků, byl sepsán v jazyce starofrancouzském. Tomuto ztracenému originálu je nejbližší franko-italská verze, zachovaná (mimo značně odchylný zlomek Britského musea) v jediném rukopise (z první pol. 14. stol.) v pařížské Národní knihovně (sign. Fr. 1116). Tento text, jehož franština je porušena četnými italismy, cituje se zpravidla zkratkou F a uvádí se v literatuře jako geografický text. Ztracenému originálu je blízký také latinský rukopis (ze 14. stol.), zvaný Z. Jeho předloha pocházela z franko-italské verze. Náležel kdysi kardinálovi Zeladovi a byl do nedávné doby znám jenom v opise z r. 1795. Roku 1932 nalezl však

sir Percival David originál Zeladova rukopisu v katedrální knihovně toledské.

Ostatní rukopisy Polova díla lze zařadit do těchto skupin:

1. Starofrancouzské zpracování Grégoirovo (skupina F G).
2. Stará toskánská verze (skupina T A).
3. Benátská redakce (V A); k ní náleží i druhé zpracování toskánské (T B), z něhož se pak odvozuje starý překlad německý a latinská verze (L A).

K benátské redakci patří též Pipinův překlad, který byl zase hlavní předlohou Ramusiova textu.

Největšího významu nabyly latinský překlad Pipinův a italský text Ramusioův. Fra Pipino byl boloňský dominikán, který kolem r. 1315—20 pořídil latinský překlad z lidového jazyka (ex vulgari ad latinum). Tento překlad se rozšířil také tiskem. Vyšel již kolem r. 1485, asi v Antverpách.⁴

Z pozdějších vydání Pipinova překladu je důležité vydání Andrea Müllera z r. 1671.

Giambattista Ramusio byl benátský historik, který od r. 1523 sbíral prameny pro své dílo *Navigazioni et Viaggi*. Druhý svazek jeho obsahuje Polovo vypravování. Vedle Pipinova textu, který je základem jeho díla, užil Ramusio, jak sám uvádí v předmluvě, také latinského rukopisu, zapůjčeného mu přítelem Ghisim. Tomuto rukopisu je pak velmi blízký rukopis Z. Obsahuje totiž 200 míst, která v geografickém textu chybějí, ale tři pětiny z nich se najdou u Ramusia. Druhý svazek Ramusiovy sbírky vyšel v Benátkách r. 1559, dva roky po smrti vydavatelově. Ramusiova recenze, otištěná znovu v letech 1574, 1583 a 1606, stala se jedním ze základních vydání Polova díla. Udržela si tento svůj význam až do minulého století, kdy se teprve zrodila kritická vydání Polova textu. Je to především vydání francouzské geografické společnosti v Paříži z r. 1824. Pořídil je Roux. Vydání obsahuje tak řečený geografický text (F) s připojeným textem

⁴ Nejstarší tisk Polova spisu vůbec je německý; vyšel v Norimberce r. 1477.

latinským podle pařížského rukopisu. Tento latinský text je kontaminací latinského překladu toskánské verse (T A) a překladu Pipinova.

Roku 1827 vydal ve Florencii Giovanni Battista Baldelli Boni nejlepší toskánský rukopis (rkp. della Crusca) z počátku 14. stol. a otiskl v druhém svazku svého vydání (*Il Milione di Messer Marco Polo*) text Ramusiův.

Roku 1865 uspořádal G. Pauthier vydání francouzského textu, založeného na třech franc. rukopisech v pařížské Národní knihovně (ze skupiny F G). Ale nejvýznamnějším dílem, které bylo v 19. stol. věnováno Markovi Polovi, stala se kniha H. Yulova, *The Book of Ser Marco Polo the Venetian* (London 1871). Její třetí vydání obstaral H. Cordier r. 1903 a uveřejnil k němu ještě r. 1920 doplňky. Nový otisk celého díla Yuleova a Cordierova (spolu s doplňky) je z r. 1929. Polův text v tomto díle se opírá o Pauthierovo vydání, ale Yule rozšířil svůj překlad podle geografického textu a v hranatých závorkách připojil doplňky z Ramusia. Od svého prvního vydání ovládlo Yulovo dílo, opatřené obsáhlým a nadmíru cenným komentářem, literaturu polovskou a ovládá ji namnoze dosud.

Ale bádání o Polových textech na pevnou základnu postavilo teprve dílo Luigiho Foscola Benedetta, *Marco Polo, Il Milione* (Firenze 1928). Benedetto zjistil řadu dotud neznámých rukopisů (celkem 80), rozřídil je na skupiny shora uvedené a stanovil jejich vzájemný vztah. Jeho vydání je nové kritické vydání geografického textu (F) s doplňky, jež uvádí pod čarou. Vzaty jsou hlavně z Ramusia a z rukopisu Z (podle přepisu z r. 1795). Roku 1932 vydal Benedetto Polův spis v moderním italském překladě (*Il libro di Messer Marco Polo Cittadino di Venezia detto Milione*). V tomto vydání přihlíží také více k textu skupiny F G, kterého pro své kritické vydání r. 1928 použil jen v nepatrné míře. Text Benedetto byl vydán také v anglickém překladě Alda Ricciho, k němuž sir E. Denison Ross připojil úvod a cenný věcný rejstřík (*The Travels of Marco Polo*; London 1931).

Roku 1938 věnovali A. C. Moule a Paul Pelliot benátskému cestovateli čtyřsvazkové dílo s názvem *Marco Polo, The Description of the World* (London). Jeho první svazek obsahuje anglický překlad geografického textu s hlavními doplňky z ostatních rukopisů a s úvodem o životě a díle Marka Pola. Na konci svazku je pak sebrán veškerý dokladový materiál o Polovi. Tam je otištěn také Ramusiův úvod ze 7. června 1553 podle vydání z r. 1559 s odchylkami ve vydání druhém. V druhém svazku Moule-Pelliotova díla vyšel pak text Z podle toledského rukopisu.

Vypravování Marka Pola o jeho cestách a o starší cestě jeho otce a strýce a dílo, které je spojeno s jeho jménem, je mnohem více než cestopis. Je to soudobý obraz zemí okolo Indického oceánu, především ovšem Asie. Ale je to obraz Asie viděný očima Evropana, který se octl ve světě zcela cizím, a jeho promítnutí je tudíž někde zřejmě skreslené a není pochopitelně bez vad. Než nad omyly a chybami v Polově díle mají velkou převahu kladné a věcně cenné zprávy, které ocenil již správně v 17. stol. Martinus Martini, v 19. pak zvláště Pauthier, Yule a Richthofen. Dlužno tedy pochybovati velmi o oprávněnosti těch hlasů, které se opět v poslední době ozývají a které popírají, že by se byl Marko Polo vůbec dostal do Číny. Došel prý jenom do Buchary nebo do Kašgaru. Je to návrat k hledisku, které již před 120 lety zastával K. D. Hüllmann, a bylo by třeba proti hodnověrnosti zpráv Polových uvést důvody jiné váhy, nežli byly dosud uvedeny. Kdo pochybuje o pravdomluvnosti Polově, měl by především srovnati jeho popis Asie s fingovaným cestopisem Mandevillovým a se způsobem jeho líčení.

V dějinách velkých objevů měl Polův Milion významnou úlohu. Na něm byla založena Toscanelliho mapa a 3. října 1492 vyplula pod velením Kolumbovým flotila z přístavu Palosu, aby přímou plavbou k západu, naznačenou Toscanellim, našla Polův ostrov Cipangu.

Čtenáře, který by se blížil zajímal o dílo a cesty Marka Pola, odkazují na svou rozpravu „*Marko Polo, jeho cesty*

a dílo“, jež vyšla v „Knihovně československé společnosti zeměpisné,“ sv. 16, Praha 1949. Tam najde také hlavní literaturu o tomto tematů, doklady a podrobnější odůvodnění toho, čeho jsem se mohl na tomto místě jen zběžně dotknout.

Český překlad Marka Pola byl pořízen po r. 1400. Zachoval se jenom v jediném rukopise, který chová knihovna Národního musea v Praze (sign. III, E. 42). Popis rukopisu, který mimo Marka Pola obsahuje ještě cestopis Mandevillův, podal J. V. Prášek v úvodu k svému vydání *Milionu*⁵ a F. M. Bartoš v *Soupisu rukopisů Národního musea v Praze*.⁶

Musejní rukopis je opis z poloviny 15. stol., místy dosti nedbalý, s četnými chybami opisovače. V 19. stol. byly z něho vydány tiskem jen některé ukázky v Jirečkově *Anthologii z literatury české doby střední* (V Praze 1860, 120—122) a v II. svazku Erbenova *Výboru z literatury české* (V Praze 1868, 543—587).

Celý jej vydal teprve J. V. Prášek r. 1902. Pod čarou uveřejnil také text latinského překladu Pipinova podle rukopisu, který se r. 1837 dostal ze Studijní knihovny olomoucké do vídeňské Národní knihovny, různě otceně z dvou latinských rukopisů pražské kapitolní knihovny a z inkunabule knihovny leidenské. Předlohou českého překladu je text Pipinův. Ale český překlad má několik odchylek od ostatních známých Pipinových textů, takže by měl značný význam pro kritické vydání Pipinovy verše, které dosud chybí. Zvláště významné je v českém překladě vypravování o zázračném posunutí hory (I. kniha, 18. kap.), které se v tom rozsahu v jiném textu

⁵ Marka Pavlova z Benátek Milion. Dle jediného rukopisu spolu s příslušným základem latinským. Vydal Dr. Justin V. Prášek. (Sbírka pramenů ku poznání lit. života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. Vydává III. tř. České akademie. Skupina první. Řada I, čís. 3, v Praze 1902), str. XIII. a d. Tam jsou také bližší údaje o osudech rukopisu, který byl kdysi v majetku Hankově.

⁶ Praha 1926, sv. I, 142, čís. 732.

Pipinově neopakuje. Připomíná však do značné míry líčení benátské verše a může být dokladem, že Pipinovy texty, které nás došly, jsou proti původní redakci asi místy zkráceny.⁷

Byl to právě staročeský překlad, který v naší literatuře vzbudil zájem o benátského cestovatele, o jeho život a dílo. První, kdo o těchto věcech u nás pojednal, byl J. E. Vocel. Učinil tak v úvaze věnované v *Pravěku země České* (str. 450 a d.) rukopisu Královédvorskému. Vocel totiž první postihl nápadnou shodu v líčení, jež obsahuje báseň Jaroslav, s vypravováním v 53. kap. I. knihy Polovy. V obou případech se líčí způsob, jak tatarští kouzelníci předpovídají výsledek nastávajícího boje. Vocel poukázal k tomu, „že dotčené místo v básni ‚Jaroslav‘ s textem Marka Pavlova Millionu dokonale se srovnává, a zvláště že začáteční věta jeho stejného jest znění se slovy českého překladu Marka Pavlova spisu.“⁸ Protož se chýlím k domněnce, že skladatel Jaroslava znal cestopis Marko Pavlův buďsi v latinském textu, aneb, jak se nejvíce podobá, český jeho překlad.“ V pozdějším boji o Královédvorský rukopis tato shoda nabyla značného významu jako doklad jeho novodobého původu.

Dále uveřejnil A. J. Vrtátko článek *Pohledy do velkoříše mongolské v čas nejmocnějšího rozkvětu jejího za Kublaje kána* v ČČM 1873 (roč. 47, sv. 1, 3—38, 184—206). Dosud cenná je studie J. Gebauera s názvem *Marco Polův Milion a jeho překlad staročeský* (v *Listech filol. XIV*, 1887, 348—360; znovu je otištěna v jeho *Statích literárně dějepisných*, Praha 1941 nákl. České akademie, sv. I, 263—274). Současně zpracovali totéž thema ještě J. V. Prášek ve stati

⁷ L. F. Benedetto, *Marco Polo. Il Milione* (1928), p. CXLVI.

⁸ Jde o tuto větu. Stč. překlad Marka Pola (I, kap. 53): Tehdy Chynchýš tatarskej král příkáže čaroděnikóm a hvězdářóm svým, aby pověděli uhadnúce, kerakej by konec jejich boj měl vzietí. — RK verš 47—50 (podle přepisu V. Flajshanse v knize V. Vojtěch, *Rukopisy Královédvorský a Zelenohorský*, Praha 1930, str. 14):

Kublaj káže všem svým čarodějem, / hadačem, hvězdářem, kuzelníkóm, / aby zvěstovali uhadnúce, / kteraký by konec boj jměl vzietí.

Benátčan Marco Polo a jeho cesty (ČČM, 1897, roč. 71, 401—415, 497—515) a Fr. Kahlík v obsáhlém programovém pojednání *Objevení východní Asie* (v první a druhé roční zprávě matičního gymn. v Zábřehu za školní rok 1896—97 a 1897—98).

Bohuslav Horák

JAZYK STAROČESKÉHO MILIONU

Hlásková soustava staročeského Milionu ukazuje zřejmě asi na polovinu XV. století. Provedeny jsou již tyto změny: přehláska *a* (*á*) v *ě* (*ie*), *u* v *i*, úžení *é* — *i*, *ie* — *i* a změna *y* — *ej*. Dlouhé *ó* se jeví trojím způsobem: jako *ó* (horka 57b), *uo* (huórka 57b) i jako *u* (*ú*) (wuhen — vůheň 36b). Klesnutí jotace na dnešní míru není ještě provedeno a tvary *sě* a *p*. se vyskytují vedle tvarů bez jotace. Je však možné, že *ě* je jen psáno, ale že se už vyslovuje *e*.

Všecka tato zjištění platí však jen zhruba a v celkových obrysech. V písmě a leckdy snad i ve výslovnosti jsou rozličné odchylky. Tak přehláska *a* (*á*) v *ě* (*ie*) bývá ve slovech, kde má nová čeština *a* (*á*): čest (část) 97b, přátelē 33b, síha (sáh-) 116a. Nezúžené *é* je často psáno místo náležitého a patrně také vyslovovaného *i* (*y*): zlatēmi plechy 81b, pravém během 83b. Podobně bývá *ie* místo *i*: velikú čstie 122a, božiem spôsobeniem 29b a p. Ba i místo *i* bývá *ie*: latienē (latině) 38b, šestienedielnyczi (šesti-) 81b, giech (jich) 40a a pod. Tato *ie* přepisují se v tomto vydání jako *i*, *i* (čstí, latině atd.). Také *ey* se psává místo *y* (*i*), vzniklého nespisovným úžením z *é*: welikey mnoztwie 106a, takey (také) 107b. Jotace klesla někdy i po retnicích: vec (vec) 87a, dwema (dvěma) 28a. Psaní, jako *nyecha*, *mieczierzich*, *swyedicztwy* a pod., je transkribováno s jotací (něchá, měččěřich, svědectví), protože může být znakem nářečným. Výslovnost *ú*, i když se píše *uo*, je dotvrzena příklady, kde se píše místo náležitého *ú*: kstwuoczich (skvúcích) 49a, ruossiech 26b, kterakuoz (-úz, ouž) 59. V tomto případě transkribujeme *ú*, stejně jako píše-li se *uo* místo krátkého *u*: kněmuož (k němuž) 95a, píšeme *u*.

Dlouhé *ú* zůstalo nezměněno: ocassy dluhe 18a, slúpcē 50a, súdie 33a. Někdy bývá psáno *uw* nebo *uow*: mohuow 26,

sebuw (s sebu) 5a, ale transkribujeme náležitě *ú*. Zkratky (*ge^o, ge^o, -e^o* a p.) vypisujeme (jeho, jemu, -ého a p.).

Před *s* na počátku slov se často přidává *j* podle analogie *jsem* vysloveného *sem*: *negsu* (nesú) 17b, *gsam* (sám) 15a. Toto *j* v našem vydání nepřepisujeme. Psané potiem 45b, otey 15a přepisujeme pod *tiem*, od *těj*. Také doplňujeme vynechané předložky před stejnou souhláskou následujícího slova: *králowu* (k královu) 57a, *sebuw* (s sebu) 5a. Zdvojené souhlásky (zlatto a p.) píšeme jako jednoduché (zlatto a p.).

Skupina *dc* a *tc* bývá psána a snad i vyslovována *ds*, *ts*: *radsye* (rádcě) 49b, *krotsye* (krotcě) 63a, nebo také *cs*: *ocsowe* (otcové) 102b, ale i *otcowe* 102b.

Staročeský duál je dochován jen sporadicky a často nedůsledně: dva *pecny* veliká 80a, *tě* dvě polovici 40a (na *těže* stránce: *oně* dve polovicze), dva na koních *biežita* 69a, dvě a dvě *dscě* hrěbíky sbíti jsú 99b.

Komparativ adverbii má často příponu *-ějšie*: *plynějšie* popsání (*diligencius*) 9a, *sprawedliwějšie* nasledovana (*racionabilius*) 6b.

Jednoduchá praeterita jsou dochována jen ve zbytcích; častěji imperfektum než aorist. Místo aoristu, jehož se užívá ve vypravování jako času historického (*chopichu* se k mečóm 84a a j.), bývá historický praesens: *I* stalo se *jest*, kdyžto *knieže* umře, *w* jehožto *králowstwí* syn se *uvieže*, ale jeho *viery* nepřijme 29b (lat. *non in fide successit*).

Častou zvláštností našeho rukopisu jsou věty s obecným nebo neurčitým podmětem, vyjadřované často slovesem ve 3. os. j. č.: *A tu* nalezne *kuroptvy* (*ubi inueniuntur pernice*) 17a, *Po téj vlasti* *Kamul* přijde pak k vlasti *Tintyntalach* (*inuenitur prouincia*) 35b.

Slovní zásoba — jak uvádí Jos. Jireček (*Báseň o pobití Tatarův a Million Marka Paolova*) v ČČM 1877, str. 109, 110 — obsahuje některé výrazy starobylejší, jako: *rovně* (*rovina*), *čeled* (*rodina*), *vojska f.* (*vedle vojsko n.*), *zvěř m.* (*vedle zvěř f.*), *příslowce* *zimě*, *létě*, *určování* *rozměrů* výrazy: *na dél*, *na šíř*, *v dél*, nebo *instr. dlí* za *dvanáste* *dní* *atp.* *Na-*

proti tomu nacházíme tu některé výrazy mladší, jako *malování* (starší *psanie*), *ščeně* (starší *ščenec*), *Armenín* (starší *Armén*) a určování letopočtu latinským způsobem: *léta* *tisíciho* *dvústého* *padesátého* *pátého* *místo* *staršího* *po* *tisici* *po* *dvú* *stú* *prvého* (*Dal.*).

Staročeský Milion je památka nářeční. Svědčí o tom tyto nářeční znaky:

1. *mě, pě, ně, dě, tě* místo *me, pe, ne, de, te* (*miezi* m. *mezi*);
2. *é* místo *ej* *předúce* m. *předúce*;
3. *i* m. *e*: *všil* (*všel*);
4. *ó* za *ú*: *jedno* *lodí*;
5. *v* *tem* *městě* m. *v* *tom* *městě*;
6. *ce, ci* za *tě, ti* a naopak: *cežky* (*těžky*), *sprostici* (*sprostiti*), *těstě* za *cestě*, *zavrti* m. *zavrci*;
7. *přiz-* místo *prz-*: *přizní* m. *przní*;
8. záporové *ne* se klade před *inf.*: *ptáka* *tu* *žádného* *nevidět* 28a místo českého: *není* *vidět*;
9. jednotlivá slova, jako *čilý* (*čerstvý* o *ovoci* a p.), 69a, *halúzka* (*větévka*) 105b, *harovitý* (*pracovitý*) 44a, *jednúc* (*jednou*) 15a, *mrákava* (*mrak*) 51a, *mládenek* (*parvulus*) 112b, *osuhle* (*příkře*) 39b, *poloh* (*puerperium*, *šestinedělí*) 82a, *poščuř* (*štvátí*) 49a, *sobný* (*rapax*) 63b a j.

Je jisté, že jde o stopy nářečí moravského. Obvyčejně se soudívá, že překladatel psal nářečím lašským, ale opisovač že přimísil do svého opisu stopy nářečí západomoravského, jakým se mluvilo v okolí Letovic u Boskovic, kde podle explicitu byl napsán opis. Přesnější poučení o nářečí Milionu i o jazyce Milionu vůbec najde čtenář v mé stati, která bude uveřejněna ve Věstníku Královské české společnosti nauk.

O slohu a překladatelské dovednosti autora staročeského Milionu se názory různí. V. Flajšhans v *Práškově* vydání z r. 1902 (str. XXXIV) je v této věci pesimistický. Naproti tomu Josef Jireček ve spise „O zvláštnostech češtiny ve starých rukopisech moravských“ str. 20 nazývá mluvu staročeského Milionu *samorostlou*, *svěží*. My sami soudíme, že překlad je pěkný a na svou dobu dobrý, místy i vynikající. Také

jazyk a sloh překladu je průměrně dobrý a místy vyhovuje i přísným požadavkům mluvnickým a stilistickým. Zdání chatrnosti jazyka je zaviněno namnoze, ne-li většinou, jenom neumělostí a leckde i nedbalostí přepisovatele. Ostatně, některé z těchto nedostatků jsou jen domnělé. Nevysvětlitelné slovo z *krtěn* 23a lze s největší pravděpodobností vysvětliti jako omyl místo z kořen, které je v stč. dobře známé (lat. funditus; viz Gebauerův Staročeský slovník s. v. kořen str. 104). Záhadné *protie* je jistě prostě (lat. libere) 126a. Nesmyslné *přes hlavu* 39, v němž V. Flajšhans vidí (l. c. XXVI) stopu německého vlivu, lze snad spíše čísti *přesilnú* (mocí dobyl).

O dovednosti překladatelské svědčí mnohá místa, která nikoli otrocky, nýbrž samostatně a česky výrazně tlumočí latinský originál. Flajšhans (t. str. XXVI) uvádí na doklad toho rčení „na své smrtedlné posteli“ 3, jímž je přeloženo latinské in mortis articulo. Přidáváme ještě jiné příklady: lat. tenebrosus est aer in crepusculi modum je přeloženo „jest tu temné povětří, jakžto pravie, kdyžto mrká“ 126. Pěkně je přeloženo místo v kapitole „O kameni, jenž hoří jako drva. Po téj vlasti nalézají některaké kamenie černé, jenž lámí z skály, a když je na oheň vrže, hoří jako dřevo, a když se rozhoří, dlouho oheň drží neb když jej večer zažžeš, celú noc uhlé chová“ 71 (lat. De lapidibus, qui ardent ut ligna. Per totam prouinciam inueniuntur quidam lapides nigri, qui de montibus exciduntur et missi in ignem ardent ut ligna diuque ignem seruant, cum accensi fuerint. Nam si accenduntur sero, per totam noctem ignem seruant.) Je tedy pověst o chatrném umění staročeského překladatele do značné míry neoprávněna.

Literatura o staročeském Milionu je uvedena na str. 13n. tohoto vydání. Zde ještě dodáváme:

1. Josef Jireček, *Báseň o pobití Tatarův a Million Marka Pavlova*, ČČM 1877, 103—117.

2. František Pastřnek, referát o vydání *Práškově* v Archivu für slavische Philologie XXVI, 1904, 133—134.

Quido Hodura

Fiktivní portrét Marka Pola. Dřevoryt z nejstaršího německého prvotisku *Polových cest*, vytištěného r. 1477 v Norimberku.

⟨Počíná se úvod ke knize pana Marka Pavlova z Benátek o obyčejích a poměrech východních zemí. Já, bratr František Pipin z Bononie, člen řádu dominikánského, byl jsem vyzván od některých představených a pánů svých, abych přeložil z jazyka lidového do latiny knihu moudrého a ctihodného muže, pana Marka Pavlova z Benátek o poměrech a obyčejích východních zemí; aby ti, kteří čtou raději v jazyce latinském než lidovém a také ti, kteří nemohou vůbec neb snadno porozuměti zoláštnostem jiného jazyka buď pro všelikou rozmanitost jazyků neb pro jejich rozdílnost, mohli si ji s větší chutí přečísti aneb ji snáze porozuměti. Mohli sice sami vykonati práci, kterou mi uložili, lépe než já, ale nechtěli se obíratí věcmi pozemskými ani je popisovati, protože měli vážnější úkoly na starosti a dávali přednost věcem vznešeným před prostými. Já pak vyhovuje jejich rozkazu přeložil jsem obsah této knihy věrně a úplně do latiny přístupné a srozumitelné, neboť látka knihy si tohoto způsobu vyžadovala. Aby se pak práce tato nezdála nicotnou a ne-užitečnou, snažil jsem se, aby věřící čtenáři této knihy přečtením jejím získali mnohonásobnou milost od Pána: až poznají v rozmanitosti, kráse i velkoleposti tvorů zázračná díla Boží, budou se moci podívoovati jeho ctnosti a moudrosti. Nebo vidouce pohanské národy plné tak veliké zaslepenosti a tak veliké neřesti, vzdají díky Bohu, který věřící v něho ozářiv světlem pravdy, ráčil povznést z tak nebezpečných temnot do podivuhodného světla svého. Nebo majíce soucit s jejich nevědomostí, budou prosit Pána za osvětlení vlastních srdcí. Také zatvrzelost bezbožných křesťanů se rozplyne tím, že nevěřící národové horlivěji uctívají modly než mnozí z těch, kteří jsou označeni Kristovým znamením, uctívají pravého Boha. Také mysl některých kněží může býti podnícena k šíření víry křesťanské, aby jméno Pána našeho

Ježíše Krista, upadlé v zapomenutí u tak velkého množství národů, donesli za přispění ducha Božího k zaslepeným národům nevěřících, kde žeň je sice mnohá, ale dělníci nemnozí. Aby se však mnohé věci neslýchané a u nás nezvyklé, o nichž je zmínka na čtyřech místech v této knize, nezkušenému čtenáři nejevily neuvěřitelné, budiž všem čtoucím dáno na vědomost, že uvedený pan Markus, jenž o těchto zázracích vypravuje, | jest člověk ^{3a} moudrý, věrný a nábožný a poctivými mravy ozdobený, ode všech, jenž jej znají, dobré svědectví máje, že pro mnoho jeho cti i poctivosti s právem jeho pravenie jest viery duostojno. Neb i otec jeho pan Mikuláš vše moudrosti a opatrnosti muž, všecky ty věci právě takéž vypravoval. I také strýc jeho pan Matúš, o němž zmienka jest v těchto knihách, muž jistě počestný, nábožný i moudrý, na své smrtedlné posteli spovědníkovi svému v pilném a ochotném rozmlouvání pod přísahú jest pravil, že to vše, což v těchto knihách popsáno stojí, jest věrná pravda. A protož v překládání jich práci jsem se přijal bezpečnějším svědomím, k utěšení těch, k ož v nich čísti budú, a chvále Pána Jezu Krista, všech věcí vidomých i nevidomých stvořitele. Tyto knihy jsú v troje knihy rozděleny, z nichžto každé jsú v vlátnie kapituly rozděleny, jichžto knih na počátcích k snadnějšímu nalezení toho, což v nich psáno jest, znamení kapitul tuto napřed jest psáno. A tak se dokonává předmluva, z latinské česky přeložená.

Tuto jsú popsány kapitoly prvních knih na tuto řeč takto :

Kterak a proč pan Mikuláš Pavlúv z Benátek a pan Matúš brali jsú se do krajin na východ slunce, kapitola první.

〈Kterak〉 k krále velikého taterského dvoru došli 〈jsú〉, kapitola druhá.

Kterak jsú u toho krále milost našli, kapitola třetí.

Kterak je ten král poslal k římskému papeži, kapitola čtvrtá.

Kterak jsú v Benátkách čekali, až by papež zvolen byl a potvrzen, | kapitola pátá. ^{3b}

Kterak jsú se vrátili zase k taterskému královi, kapitola šestá.

Kterak jest je přijal král, kapitola sedmá.

Kterak Marek, syn pana Mikulášě, všil v milost před králem, kapitola osmá.

Kterak po mnohých časích obdrželi jsú sobě od krále odpuštění, aby se domův vrátili, kapitola devátá.

Kterak jsú se do Benátek vrátili, kapitola desátá.

Popsání vlastí na východ slunce a nejprvé o Menší Armenii, kapitula jedenáctá.

O zemi tureckéj, kapitula dvanáctá.

O Armenii Větší, kapitula třináctá.

O zemi Zoranskéj, kapitula čtrnáctá.

O království Mosulském, kapitula patnáctá.

O městu Baldachy, kapitula šestnáctá.

O městu Tavrysii, kapitula sedmnáctá.

O divu přenešení jedné hory v té zemi, kapitula osmnáctá.

O zemi Porskej, kapitola bez jedné dvacátá.

- O městu Yasdy, kapitula dvacátá.
- O městu Kroman, kapitula jedna a dvacátá.
- O městě Camandu a o vlasti Reobarle, kapitula XXII.
- O jedné pláněvě veliké neb o poli, ješto slove latině Formosa, jakožto by řekl krásná, a o městu Kormos, kapitula XXIIIItá.
- O poměžnej vlasti mezi městem Kormos a mezi městem řečeným Kerman, kapitula XXIV.
- Opět o druhé vlasti, ješto jest mezi městem Kerman a mezi městem Kobynam, kapitula XXV.
- O městu Kobynam, kapitula XXVI.
- O vlasti, ješto slove Tymochaym a o dřevu slunce, jenž od latiníkův slove obecně dřevo suché, kapitula XXVIIá.
- O jednom ukrutníku, jenž slovieše Stařec z hor a o jeho měččích, kapitula XXVIII. | 4a
- O smrti toho starce a o zrušení města jeho, kapitula XXIX.
- O městu, ješto slove Sopurgam, a o jeho krajinách, kapitula třicátá.
- O městu Balach, kapitula XXXItá.
- O hradu Taytam a o jeho krajinách, kapitula XXXIIItá.
- O městu Štašem, kapitula XXXIIIItá.
- O zemi, jenž slove Balastie, kapitula XXXIV.
- O zemi, jenž slove Tešimur, kapitula XXXVItá.
- O zemi, jenž slove Betham, a o převysokých horách, kapitula XXXVIIItá.
- O zemi, jenž slove Castar, kapitula XXXVIII.
- O městu Samartami a o divu některého stlupa, jenž se stal v kosteli svatého Jana Božieho Křtitele, kapitula XXXIXItá.
- O zemi aneb o vlasti, jenž slove Karthaim, kapitula XXXX.
- O zemi, jenž slove Katham, kapitula XXXXI.
- O zemi, jenž slove Peym, kapitula XXXXII.

- O zemi, jenž slove Cyrarciam, kapitula XXXXIII.
- O městu Lop a o převeliký púšči, kapitula XXXXIV.
- O městu Sachyon a obyčejí pohanském v pálení mrtvých, kapitula XXXXV.
- O zemi, ješto slove Kamul, kapitula XXXXVIItá.
- O zemi, ješto slove Tyntyntalas, kapitula XXXXVIIItá.
- O zemi Suttur kapitula XXXXVIIIItá.
- O městu Ezina a o jiné veliké púšči, kapitula padesátá.
- O městu Barčboram a o počátku pána taterského, kapitule padesátá první.
- O prvém králi taterském, jenž slul Chynchys, a o jeho ne-
svornosti s vlastním jeho králem, kapitula padesátá druhá.
- O bití Tatarův s tím králem a o jich svítězení, kapitula pade-
sátá třetí.
- O číslu a pořádsě králův taterských, a kterak těch králův těla
mrtvá | pohřebují na hoře Alkay, kapitula padesátá čtvrtá. 4b
- O obecných obyčejích a mravů tatarských a o mnoství žen,
kapitula padesátá pátá.
- O oruží a o rúchu neb oděvu jejich, kapitula padesátá šestá.
- O obecném pokrmu Tatarův, kapitula padesátá sedmá.
- O modlosluhování a o jejich bludech, kapitula padesátá osmá.
- O udatnosti a o vtipu a o síle Tatarův, kapitula padesátá
devátá.
- O řádu a zřízení zástupu tatarského a o pilnosti k bojování
a o smělosti jejich, kapitula šedesátá.
- O súdech a spravedlnosti, kapitula LXItá prvá.
- O poléch a o planinách té krajiny, ješto slove Barguij, a o ko-
nečných ostroviech strany puólnočnie, kapitula LXII.
- O království Ergymul a o městu Sygnij, kapitula LXItá třetí.
- O zemi, jenž slove Egrigaia, kapitula LXItá třetí.
- O zemi, ješto slove Tenduch a o jiných, ješto sloví Gog a
Magog a o městu Trangamor, kapitula LXItá pátá.

O městu řečeným Czyandu a o královém lesu, jenž jest blízko něho a o některých svátsích tatarských a o zklamání čaroděníkův, kapitula LXtá šestá.

O některých miestech modloslužných, kapitula LXtá sedmá.

A tak se dokonávají kapituly prvních knih.

<KNIHA I.>

a počínají se první knihy páně Markovy Pavlova z Benátek o divných věcech vlastní navzhodslunečných. A nejprvé kterak a

5 *proč pan Mikuláš Pavlův z Benátek a pan Matuš šli jsú do krajin na východ slunce, kapitola prvá. |* 5a

A času tohoto, kteréhožto Baldvyn, knieže, duóstojenství konstantinopolitánského ciesařství spravováše, léta točíš od narození Buóžího tisícího dvústého a padesátého, dva 10 urozená a poctivá a múdrá vlastnie bratříe, z výborného města Benátek bydlem, vlastní svú lodí rozličném zbožím a kúpí obtieženú a obecnú a spolní svorností na březě benátském vsedše, v prospěšném povětří s Božím spůsobením do Konstantinopoli se brali. Z těch bratrů dvú starší mějiše jméno 15 Mikuláš a druhý Matuš, jichžto pokolenie duóm Pavlů slovíše. A když tu v Konstantinopolitánském městu v krátkém času věc svú po své vůli spósobili, jedúce odtud pro lepší prospěch přišli jsú k břehu města armenského, jenž slove Galdayda, kdežto drahý dary připravivše, podlé toho, jakž jim 20 rada byla dána, brali jsú se k dvoru jednoho velikého krále tatarského, jenž slove Barka, jemužto všicky dary, kteréžto s sebu biechu přinesli, dadúce velmi milostivě jsú od něho přijati, od něhožto zase mnohem větší dary jsú vzali. A když v jeho království již celý rok biechu a již zase do Benátek 25 vrátici se chtiechu, brzo mezi dřieve jmenovaným králem Barkú a jiném králem tatarském, jménem Alan, nová a převeliká válka se vztrhně. A když se v hromadu obú dvú zástupové | tepúce srazé, Alau král tu svítězí a krále Barkon 5b zástup velmi porází. Pro kteréžto věc na těch cestách, které-

miž jsú byli tam prijeli, veľiké bieše nebezpečenství, takže tudy zasé domův nesmějchu. Avšak poradivše sě, kterak by se mohli zasé do Konstantinopoli vrátiti, musili zpět království Barkovo objeti. A tak jedúce přijeli jsú do města jednoho, 5 jenž slove Ewchata, a tudy jedúce převezli jsú sě přes potok, jenž slove Tygris, kteréžto jest jeden ze čtyř potokův rajských. A tak jsú přešli jednu půšč cestú sedmnáste dní dlí a tu jsú nemohli nižádného města ani žádné vsi nalézti, až právě došli jednoho velmi krásného města, jenž slove Bochara 10 v perské vlasti, v němžto sedieše jeden král, jménem Barach, kdežto jsú tři léta přebývali.

Kterak krále velikého tatarského došli jsú.

Toho času jeden muž pln múdrosti od dřieve řečeného krále Alan k velikému tatarskému královi jsa poslán, přijel bieše 15 do toho města Bochara a nalez tu dřieve řečené muže, ani sě již biechu tatarský řeči úplně naučili. Velmi jest tiem vesel byl, protože Vlachuóv nikdy jinde bieše nevidal, to vše velmi žádáše viděti. A když drahně dní s nimi tu přebývaje v tovařství o mnohých věcech rozmlúváše, shledav jich 20 počestný obyčej | a vzácné mravy, radil jim, aby s ním (k) velikému králi tatarskému došli a slibuje jim, že jim chce velikú libost ukázati a velmi ctíti. Tehdy oni znamenavše, že nemohú bez veliké nesnadnosti snadně sě domův vrátiti, poručivše sě Pánu Bohu zdvihnú sě s ním spolu, majíce s sebuť čeled 25 křesťanskú, kteréžto z Benátek s sebuť vedli. A tak v jednom plném roku došli jsú k největšímu královi všech Tataruóv, jemuž říekáchu Kublaj, jenž jejich jazykem veliký kám slove a latině veliký král nad králi. Příčina prodlení času nejedna 30 jsú očekávati na cestě, doněvadž snieh, jenž sě bieše zřítíl, a vody, jenž sě byly rozlily, pomínuly. I bieše cesta jejich toho léta po puólnóčním větru, jenž od Benátčan slove jejich jazykem přirozeným tramuntana. A to, což jsú tu na cestě 35 viděli, na svém miestě v těchto knihách pořád bude psáno.

Kterak u toho krále milost nalezli, kapitola III.

A když již před velikého krále káma biechu přišli, ten jisté král, jenž velmi dobrotivý bieše, mile je přijal i ztazoval na nich po mnohokrát o položení krajín na západ slunce, o římském cesaři, o králích a kniežatech křesťanských, a kterak 5 v jejich království spravdnost držie a také kterak u věcech bojovných sě mají. Také jest pilně tázal o vlaských obyčejích | a mraviech. Pak nade všecko a pilněji tázal jest jich o papeži křesťanském a o způsobení modlení viery křesťanské. A oni 10 jakožto mužie opařní velmi múdře ke všem kusóm jemu pořád odpovídáchu, pro něžto často je k sobě přivesti kázováše, neb mějieše velikú milost k nim.

65

Kterak je ten král poslal k římskému papežovi, kapitula čtvrtá.

15 Tehdy pak jeden den dřieve řečený kám, poradivše se prve s svým panstvem, prosil svrchu jmenovaných mužuóv, aby to jeho dle učinili a vrátili sě ku papežovi s jedním z jeho pánuóv, jenž sloviše Rokatel, a prosili papeže od něho, aby k němu sto mudrcuóv křesťanských poslal, jenž by uměli 20 rozumně a múdře ukázati jeho mudrcóm, jestli je to pravda, že by viera křesťanská byla najlepšie mezi všemi a že by bohové tataršči byli ďáblí a že by oni i všicky jiní na vzhod slunce byli sklamáni v modlení svých bohuóv. Neb žádáše slyšeti rozumně a otvořitě, která by viera měla spravdli- 25 vějšie následována býti. A když jsú pokorně jemu sě poklonili a řkúce, že jsú hotovi ke vši jeho libosti, kázal král psáti listy jazykem tureckém ku papežovi římskému i dal jim, aby jemu je donesli. Dsku také zlatú svědečnú jednu dáti kázal, znamením královým vyrytú a znamenánú podlí obyčeje stolice své. Kterúžto ktož s sebuť nese, má provozen býti z města do města ode všech zprávcí zemí, jeho království poddaných, bezpečně i s těmi se všemi, což by jich s ním | bylo. A kterak 30 kolivěk dlúho chtěl by v kterém městě neb v městečku býti,

70

má jemu plná potreba ve všem dána býti. A také rozkázal jim král, aby toho oleje, jenž visieše u hrobu Božího v Jeruzalemě, jemu přinesli, když se vrátí, neb věrieše Krista býti z počtu jednoho bohuův dobrých. A když již biechu na králově dvoru poctivě připraveni, vzemše od krále odpušćenie, na cestu se zdvihnú, list králuův a dsku zlatú s sebu nesúce, a když biechu již dvadcet dní spolu jeli, ten šlechtic neb pan Rogatal, jehož s sebu jmějiechu, těžce se roznemuož, pro něž s jeho volí a s mnohých radú ostavivše jej tu, konali jsú cestu počatú. A pro tu dsku zlatú, kteréžto s sebu jmějiechu, byli jsú vežde počestně přijati. Ale pro rozvodnění řek a potokuův, jež jsú v mnohých miestech nalézali, musili jsú často cestu svú meškati. Neb plná tři léta na cestě jsú byli dřieve než jsú k břehu města armenského, jenž slove Elasa, dojíti mohli. Pak z toho města Elasa jedúce po moři, přišli jsú do města Akon měsíce dubna léta Božího tisícího dvústého a sedmdesátého druhého.

*Kterak jsú čekali v Benátkách volení papeže,
kapitola pátá.*

20 A když jsú došli byli města Akon, slyšeli jsú tu, že kněz Kliment papež čtvrtý nedávno biše umřel, | pro něž biechu 76 se velmi zarmútili. I bieše v tu chvíli v tom městě Akon jeden legát papežuův, to jest kněz Theobaldus z pořádky neb z pokolení miestohrabí z Plačence, jemužto vše, o čež jsú 25 posláni byli, rozprávěli. A jeho rada byla jest, aby ovšem volení a stvrzení papežova čekali. A tak došli jsú do Benátek, aby své navšćivili a tu přebýli, až by papež volen a potvrzen byl. A když jsú přišli do Benátek, nalezl pan Mikuláš, ano žena jeho umřela, kteréžto byl odšel, ana dietětem těžká. 30 I nalezl syna jménem Marek, jenž již bieše patnáste let stáří, jenž po jeho východu z Benátek bieše se narodil z dřieve řečené jeho ženy. Toť jest ten Marek, jenž jest složil tyto knihy, jemužto kterak ty všecky věci svědomy byly, potom shledáno bude. Zatiem volenie papežovo tak se jest prodlilo,

že plnie dvě léte jsú tu bydleli v Benátkách, toho volenie na však den čakajice.

*Kterak jsú se vrátili k tatarskému králi,
kapitola šestá.*

5 Po dvě pak letú dřieve řečeného krále poslové bojice se, by král jejich přílišném chvílením se nezamútil, mněje, by se již nechtěli k němu zase vrátiti, vrátili jsú se do města Akon, Marka dřieve jmenovaného vedúce s sebu. A tak s odpuštěním toho legáta jevše k hrobu, požádavše vzali jsú a vzevše 10 listy od toho legáta královi, v nichžto jim svědčieše, že jsú věrně jednali a že římský kostel ještě papežě nemá, i šli | jsú 8a do Glaczie; a když oni jedné z města Akon vyšli biechu, zatiem přijedechu kardinálšći poslové k dřieve jmenovanému legátu, že jsú jej papežem volili i vložli sobě jméno Řehoř. 15 A ihned své posly pošle, aby je zase navrátili. A když se vrátichu, tehdy je přijal velmi mile, jimžto jiné listy dal královi tatarskému a dva bratry zákona predikatoruův dobře učená a počestná, jenž tu biechu v městě Akon, s nimi poslal, z nichžto jeden jmějieše jméno Mikuláš Vicencz a druhý 20 bratr Vilém Tripolitánský. A když biechu přišli do Glaczie, žoldán, babylonský král, svým velikém zástupem na Armenii udeří a ti dva bratřie zákoníci pro nebezpečnost těch válek a zlych příhod na cestách bojice se, že by nemohli k tatarskému královi dojíti, s mistrem chrámu armenského v Armenii ostali jsú, neb jsú často byli v zlych příhodách na smrt. 25 Ale poslové královi všech se zlych příhod váživše, s velikú prací přijeli jsú k královi, jehož jsú nalezli v městě řečeném Klemejsnu. A byli jsú na cestě <ot> břeha Glaczie až Klemejsnu léta tři s polúročím. Neb cesta jejich zimě pro sněhy a pro veliké vody a pro velikú zimu malý prospěch mohla mieti. Tehdy král Kublaj, uslyšev zdaleka o jejich vracení, poslal proti nim posly na čtyřiceti dní cesty, jenž jsú kázali 30 zvlášćím příkázáním | královým, aby jim byla na té cestě ve 8b všem plná a zšlechtilá potreba dána.

Kterak jsú od něho přijati, kapitola sedmá.

A když jsú přišli na králův dvór, přišedše před krále poklonili jsú se s velikú poctivostí jemu a padli před ním. Tehdy on dav jim milé vítanie, kázal jim, aby vstali, a kterak se jim na cestě vedlo, kterak jsú s papežem učinili, aby jemu pravili. A když jemu všecko pořád vypravichu a podachu jemu listův papežových Rehořových, král listy papežovy vesele přijal a jejich věrnéj snažnosti pochválil a olej z lampy hrobu Pána našeho Jezu Krista poctivě přijal a počestně schovati přikázal i otázal král o Marku, kto by byl, a uslyšav, že by byl syn páně Mikulášov, velmi jej vesele přijal. A tak je všechny tři mezi svými čeledíny za nejpočestnějšíe měl, pro něž ode všech dvořenínův u velikéj poctivosti jmieni biechu.

Kterak Markus, syn pana Mikuláše, rostl v milosti před králem, kapitule osmá.

A tak Marek v krátkém času nauči se obyčejův a mravův tatarských i také řeči čtyř jazykův rozličných, takže v každém z nich psáti uměl i čísti. I chtieše král shledati jeho opatrnost, i poslal jej pro jednu pilnú věc království svého do daleké vlasti, do nížto přes čtyři měsiece přijiti nemohl. Tehdy on velmi opatrně se měl v těch věcích, že to král, což jest jednal, vzácně přijal. A kterak libost | jmějieše slyšeti noviny, mravy a obyčeje lidské i položení rozličných zemí, a tak Marek, kudyžkolivěk jdieše, velmi se snažně dáváše v takové noviny, aby se jich naučil a aby skrzě to mohl se královí libosti slíbiti. Pro něž let sedmnáste, v nichžto bieše čeledínem královém, tak jemu vzácen byl, že jej ustavičně po velikých svých věcí jednání posieláše. A proto tento jeho důvod jest, proč dříve řečený pan Marek tak se naučil navzchodslunečných krajín novín, kteréžto potom dále pilnějšíe popsány budú.

Kterak po mnoho částich obdržali jsú od krále, aby se domův vrátili, kapitola devátá.

Potom žádajíc dříve řečení páni vrátiti se do Benátek, často jsú od krále odpuštění prosili a král pro velikú milost, kterážto k nim mějieše, k povolení nemohl se přikloniti. Zatiem tři pánové neb šlechtici jednoho krále z Indie, jménem Argon, k velikého krále Kublaje dvoru přijedú, z nichžto jeden jmějieše jméno Onlatay, druhý Alpusta a třetí Koyla, žádajíce od pána svého a prosíce, aby jemu ženu dal svého pokolení. Tehdy jim dá jednu v sedmnásti let starú, jménem Gogatym, a oni jménem svého pána vděčně ji přijmú. A zvěduce, že pan Mikuláš a Mathuós a Marek žádají se vrátiti do své vlasti, budú od krále za milost a za odpuštění pilně prositi, aby jejich králi ke cti svého království ty tři pány k němu | poslal s královnú, odkovadžto, chtěli-li by, že by se mohli vrátiti do svých vlastí. Tehdy král k ustavičné jejich prosbě a nemoha zavrti jejich prosby, jakžkolivěk se o to zamútil, však dal k jejich žádaní své povolenie.

Kterak se do Benátek vrátili, kapitule desátá.

A když mějichu se na cestu zdvihnúti, káže král čtrnáste lodí velikých se vši potřebú a stravú za dvě léte připraviti, z nichžto každá lodí mějise čtyři sochy a čtyři opony nebo plátna. A když již poposlednie od krále jdiechu, jenž velikú nechutnost pro jejich přeč jdenie jmějieše, dal jim dvě šce zlatie, aby ve všech královstvích, jenž biechu poddaná jeho panství, jim byl dán bezpečný průvod a plná potřeba na stravě. A také jim dal poselství ku papežovi a k některým králům křesťanském. Tehdy tak vezúce se po třech měsících přišli jsú do jednoho ostrovu, ješto slove Zana. Odtud přes Indijské moře vezúce se puól druhého léta přijedúv k dvoru krále Argon mrtva jeho našli jsú. Tehdy pannu tu, kteráž jsú byli králi Argonovi přinesli, syn jeho pojme sobě ji za ženu. A tu jsúce počtli jsú z těch, jako s nimi jeli, jenž jsú byli

první - první - funkce přibývá

na cestě zemřeli, pět set a dva a osmdesáte. Neb jich bieše
všech spolu kromě múřeninů šest set. A odtud pak | dále 10a
jedúce čtyři dsky zlaté s prikázáním vzali jsú tu od kniežete
řečeného Agatu, jenž miesto královice královstvie spravováše,
5 neb královic ještě mlád bieše k spravování královstvie svého,
a tak aby po všem tom království ctěni byli a bezpečně pro-
vozeni, jenž se velmi dobře stalo. Po mnohých pak časiech
a s mnohú prací s Božím spůsobením přijedú do Konstanti-
nopolí. A odtud s velikém zbožím a s velikú čeledí zdrávi se
10 do Benátek vrátili léta Božího tisícího dvústého devadesátého
pátého děkujíce Pánu Bohu, že jich ráčil stráž býti a sprostici
také práce a zlych příhod. Protož jsú tyto věci všecy popsány
na počátku těchto knih, aby poznal ten, ktož tyto knihy čísti
bude, odkud nebo kterak věděti mohl pan Markus Pavlúv
15 z Benátek to, co jest v těchto knihách dále psáno. Nebť jest
byl svrchu psaný pan Markus v krajinách na vzhod slunce
let šest a dvadsėti, jakožť je sám s velikú snahú je spočítal.

*Popsanie vlastí na vzhod slunce a prvě o Menší Armenii,
kapitule jedenástá.*

20 Po vypravení cest našich již ku pravení o tom, což jsmy
viděli, přistúpím. A najprvé o Menší Armenii psáti budem.
Armenii dvě jsta, Menšie a Větší. Menšie Armenie království
Tataróm etc. | v plat poddáno jest. Tu jsmy našli krále, 10b
spravedlnost zachovávající. A v tom království mnoho měst a
25 městeček, jenž země jest plodná a kratochvilná, lovuó zvíře-
cích i ptačích jest v ní mnoho, ale povětríe velmi zdravé.
Armenínové země téj, ješto jsú byli za staradávná udatní
bojovníci, <stali se nyní pijáky a zbabělci>. Tu jest nad mořem
město řečené Glacia maje břeh morský, k němužto se scházie
30 mnoho kupcův z Benátek, z Janova a z jiných mnohých
vlastí. Nebo tu jest mnohé kupečstvie drahého koření roz-
ličného i jiného zboží drahého země sklad veliký. A také ti,
kteréž chtějí jeti do zemí na vzhod slunce, ti prvě přijedú
do Glacie.

O tureckéj vlasti, kapitole dvanástá.

Turecká země zmiešený lid v sobě má <z> Řekuóv, z Armé-
nuóv a z Turkuóv. Řeč svú zvláščí mají a ohyzdného Macho-
meta zákon. Neučení a hlupí jsú lidé, po horách a po žlabi-
nách bydlé, kdež mohú dobytku lepší pastvy míti. Stáda
5 veliká mají velikého i drobného dobytka. Tu koni a mezkové
jsú v drahé ceně. Ale Armenínové a Řěkové, kteříž jsú tu
v téj zemi, ti v městech a v městečkách bydlé, na hedvábí a na
postavciech velmi zšlechtilé dělají. Měst mnoho mají, mezi
10 nimiž zvláště a najjmenovitější jsú Gonyo, | Kasarie a Selasta, 11a
kdežto svatý Blažej umučen jest pro Pána Jezu Krista. I jsú
poddáni jednomu z králuóv taterských.

O Větší Armenii, kapitole třináctá.

Armenia Většie Tataróm také v plat poddána jest. Veliká
15 země jest a mnoho měst v sobě má a městeček. Hlavné město
slove Artinga. Tu postavce výborné dělají. Tu se zdmu
z země horké vody, v nichžto jsú velmi dobré lázni. A po tom
městu Artinga jsú jiné dvě městě, z nich slovutnejšie Argiron
a Dartiry. V létě přebývá tu mnoho Tataruóv s stády a
20 s dobytken svým, neb tu jest pastva velmi hojná. Ale zimě
odcházejí odtud pro veliké sněhy. V horách téj Armenie jest
koráb Noe. Tato země arménská k vejchodu slunce najblíž
jest země mosulskéj, ale ve stranu ku puólnoci jest konec
země zozanskéj. V krajině téj země ku puólnoci jest jedna
25 studnice veliká, z niežto se zdme některaká mastná mokrost
k oleji podobná, ale k krmíem nehodná, než k mazání a k lam-
pám velmi dobrá, neb všichni lidé, kteří tu o blízce jsú, téj
mokrosti požívají k mazání a k lampám. A tak mnoho téj
mokrosti z té studnice teče, že z niej pojednú sto lodí spolu
30 naplniti muož.

Zorzania neb zoranská země má krále svého taterskému králi v plat poddaného. Tak praví, že králé zoranský s znamením orličím na ramenú za stara dávna sě rodiechu. Zoranščí lidé slični jsú, v odění udatní a střelci velmi dobří. A jsú křesťané, držie obyčej řečský, vlasý krátké nesúv, jakžto žakovstvo na západ slunce. Také praví, že veliký král Alexander chtě jeti do zoranskéj země, i nemohl jest. Neb musí, ktož chce od východu slunce do země téj jeti, bráti sě tam úzkú cestú, čtyři míle zdli, podlé kteréžto cesty s jedny strany moře leží a s druhéj strany veliké hory, takže malý počet lidí zabráni velikým zástupóm tudy jíti. Tehdy pak, když k nim jeti nemohl, chtěl jim také k sobě zabrániti. A tu na počátku téj cesty silnú věži udělal jest, kteroužto železnú věži jmenoval. V téj zemi mnoho měst jest a hradův. Postavcův a hedvábi množstvie mají. Ptáci řečení austares tu výborní jsú, země hojná a plodná. Lidé téj vlasti kupci jsú a robotěři. Tu jest svatého Linhartá navzchodslunečného klášter mniši, u kteréhožto kláštera jest jezero veliké, jenž sě zbiera s horních vod, v kterémžto jezeru od prvního dne v postě až do Veliké soboty na vsáký den dosti ryb lapají. A pak v jiný čas všeho roku nemuož tu rybky naléztí. I slove to jezero moře Geluchelam a má v okršli šest set mil a leží od každého moře dvánádste dní cesty. Do toho jezera vcházie potok Eyfrates, jeden z potokuův čtyř rajských a mnoho jiných potokův, z nichž ze všech se stávají jezírka, sem vcházie. Se všech stran jsou tato jezírka obklopena horami. Nalézá se zde hedvábi, zvané lidově ghella.

O království mosulském, kapitola XV.

Mosul jest království na východní straně v sousedství Větší Armenie; v něm bydlí Arabové, kteří se klanějí Mahomedu. Jsou však tam mnozí křesťané nestoriáni a jakobíni, jimž v čele stojí veliký patriarcha nazvaný jaholith. Tam se vyrábějí překrásné

látky ze zlata a z hedvábi. V horách tohoto království bydlí lidé, kteří slují Kurdové a z nichž někteří jsou nestoriáni, jiní jakobíni, jiní pak stoupenci Mahomedovi. Ti jsou největší lupiči.

O městě Baldachum, kapitola XVI.

V oněch krajích jest město Baldach, jež se v Písmě svatém jmenuje Susis, kde bydlí nejvyšší kněz Saracénů, nazývaný kalifem. Dělalí se tam překrásné látky rozličných druhů ze zlata, podobně i z hedvábi rovněž rozličných druhů, na př. nasso, nak a kremosi. Baldachum je nejznamenitější město toho kraje. Léta od narození Páně tisícího dvoustého padesátého veliký chán tatarský Alau je oblehl a násilím se ho zmocnil, ačkoli vnitř bylo přes sto tisíc jezdců. Avšak vojsko chánovo bylo převeliké. Kalif pak, který tam vládl, měl jednu věž plnou zlata, stříbra, drahého kamení a jiných pokladů nesmírné ceny. Ale protože byl lakomý, nedovedl si opatřit dostatečné vojsko, ani nerozdával štědrě dary vojínům, jež měl, a tak propadl zmatku. Neboť Alau města dobyl, kalifa zajal a poručil, aby byl zavřen do věže s oním nesmírným bohatstvím, ale aby nedostal nic jíst ani pít. A řekl mu: Kdybys nebyl nenasytně a lakotně tento poklad strážil, mohl jsi osvobodit sebe i své město. Nyní však at ti pomůže tvůj poklad, jež jsi tak nemírně miloval. Čtvrtého pak dne hladem zemřel. Městem Baldachem protéká převeliká řeka, po níž se lze plavit až do moře Indického, jež je od Baldachu vzdáleno 18 denních pochodů. Po této řece se dováží i vyváží nesčetné zboží. Hraničí pak s městem, které slove Chisi. Uprostřed mezi Baldachem a Chisi jest město Basera, které je obklopeno háji palmovými, v nichž je velké množství ušlechtilých datlí.

O městě Taurisii, kapitola XVII.

Taurisium jest v oněch končinách nejznamenitější město, kde je hojnost zboží. Je tam nadbytek gem a všech drahých kamenů, zhotovují se tam látky ze zlata a hedvábi ceny převeliké. Město

1 má výhodnou polohu, a proto se tam sjiždějí kupci se všech stran, z Indie, z Baldachu, z Mosulu a Cremosoru, také ze zemí latinských i z jiných krajín tam mnozí kupci získávají bohatství. Přehojný lid v této zemi obývá. Jsou tam nestoriáni, jakobíni a Peršané. Obyvatelé tauristií uctívají Mahometa. Město je obklopeno překrásnými zahradami, kde roste hojnost chutného ovoce.

O divu přenesením jedné hory, kapitola XVIII.

10 V oněch zemích mezi Taurisíem a Baldachem je hora, která kdysi 14a
moci Boží byla přenesena s jednoho místa na jiné. Chtěli totiž Saracéni Kristovo evangelium zlehčiti, protože Pán praví: > |
[cestu, jižto hledáte proti křesťanóm. Čtení křesťanské praví:] Kterýžkolivěk křesťan bude míti takú neb tolikú vieru v Kristu, jakžto jest jedno horčičné zrno a on die jednéj hoře: 15
zdvihni se s tohoto místa a jdi na jiné místo, že by ta hora byla poslušna křesťana. Protož kažte se sebrati všem křesťanóm z těchto krajín a položte jim jistý rok, ať to na ten den 20
jednokrát učinie jednéj z našich hor, a oni toho nebudú moci učiniti. A vy jim pak die, že oni nemají toliké víry jako jedno zrno horčičné a že čtení Kristovo nenie dobré ani vám. Odpovězte, ať nebo k vaší viere budú chtieti přístúpiti 25
anebo všichni, tak malí jako velicí zhubeni budete. A když téj radě kalifus urozumě, přijal ji všicku velmi radostně. A ihned poslal po všechny křesťany, což jich bieše v těch krajinách, jichžto mnoho bieše, i kázal jim čísti to jisté čtenie 30
jejich. A otázal jich, byla-li by to pravda, a oni řekli, že jest tak. Tehdy řekl jim kalifus a prikazuje, aby to učinili v deseti | dnech, aby se ta hora hnula s toho místa, nebo viery se 14b
odřekněte aneb smrti na se čekajte. To křesťané uslyšavše, velmi se zamútichu i vrhli jsú myšlení svá ku Pánu Jezu Kristu ke všech věrných spasitelí, jenž v se úfajice neostane, 35
aby jim pomoci ráčil z té zlé strasti. Tehdy biskupové a jiní svatí otcové téj krajiny zjednali lid, aby se nábožně modlili Pánu Bohu, prosiece jeho svaté milosti a postiece se, aby jim z té nůžě ráčil pomoci. A když minú osm dní času toho, jeden

anjel svatý zjeví se u vidění jednomu důstojnému biskupu a řekl jemu, aby řekl jednomu ševčíkovi jednookému, aby prosil za křesťany, aby ta hora šla zdvihnutí se, kamž by kalifus kázal, a pověděl jemu anděl jméno i duóm ševčíka toho, 5
kdežto přebýváše. A to vidění mival jest vícekrát ten jisté biskup. Tehdy když se již rok kalifú přibližováše, poslal ten biskup po toho ševčíka a pověděl jemu dříve řečené vidění, i prosil jeho, aby tu modlitvu | učinil Pánu Jezu Kristu za 15a
proštění křesťanuóv od téj smrti. Tehdy ten ševčík jednooký 10
vymlúvaje se veče: Já sem hříšný člověk a nejsem důstojen téj milosti. Neb se vymlúváše pro svú pokoru. A on jest byl člověk života svatého, čistého a velmi poctivý: na vsáký den mše rád posloucháše a byl sobě sám oko vylúpl z své hlavy 15
právě pro takú věc, neb často slýchal pravíc, čtúc a kázíc, že čtení svatě praví: Ač oko tvé pohorší tě, vylup je a vrz od sebe. Neb on bieše dobré sprostnosti člověk i mnějieše, by ta slova tak měla rozuměna býti a státi se, jakž psána jsú. I přídalo se jemu jednúc taká příhoda, že jedna krásná mladice k němu přijde a řkúc jemu: Milý pane ševče, učni mi dva 20
střevíce. Odpovie švec a řka: Ukaž mi svú nohu, ana pak přiliš se odkryvši, ukáže jemu nahú nohu. A inhed z toho ukázaní, z dábelského nabádanie ševčík veliké pokušení a některakú libost na obezření těla jejího-mějíše, ale inhed jí kázal 15b
jíti od sebe a počel se myslí | navracovati sám k sobě, i zamu- 25
cováše se a želěše toho pokušení; i spomenul sobě na ta slova čtení svatého a inhed sobě oko sám vylúpil pro skrušení toho takého pokušení. A protož křesťané úfajice v jeho modlidbu, prosili jsú jeho, aby za ně Pána Boha prošil, aby je ráčil zbavití téj zlé příhody, i slíbil jim, že chce rád tu modlitbu 30
k Bohu za ně učiniti. A když již přijde ten rok od kalifa jim položený, všichni křesťané ráno velmi vstavše, šli jsú do kostela a kázali sobě mše čísti a modlidvy říkati. Potom sebravše se všichni, mužie i ženy, staří i mladí, kázali nésti před sebou kříž, i šli jsú k téj saméj hoře a mnoho jich bieše. A inhed 35
přijde ten jistý kalifus s velikým mnostvím Saracenuóv s dobře oděnými a hotovými k mordování křesťanuóv nevě-

řiece, by to mohli učiniti, aby ta hora zdvihla se tak, jakž by kalifus rozkázal. Tehdy ten ševčík, přítel Boží, klekl na svá kolena velmi nábožně před křížem a zdvih své ruce k nebi, prosil jest pána Jezu Krista, aby | kázal téj horě se zdvihnutí 16 a
5 podlé rozkázání kalifova. A inhed jak dokonal tu modlidvu, ta jistá hora zdvihla se jakžto pták i šla na to místo, jakož byl kalifus rozkázal. A když Saracéni ten div uzřechu, velmi se diviechu i kalifus s nimi. A pro tu jistú věc kalifus s mnohými Saracény zdělali jsú se křestané a křestanskej život vedli až do 10 smrti. Neb když ten kalifus umřel, nebyl pohřben jako Saracén, ale jako křestan. A nalezli jsú při smrti tomu kalifovi jeden křížek na jeho hrdle.

O vlasti porskéj, kapitule devatenástá.

Persida veliká vlast jest, jenž někdy velmi zšlechtilá byla, 15 ale již nynie jest velmi od Tateruov zepsována. V jednéj krajině téj vlasti oheň následují a modlí se jemu miesto Boha. Ta vlast osmero království v sobě má, prvé slove Kasim, druhé Kurdistan, třetí Lor, čtvrté Cylestam, páté Ystanyt, šesté Zerazi, sedmé Sautora, osmé, ješto již jest v konci téj 20 vlasti Persidy, slove Tymochaim. A ta království všicka jsú na poledne kromě království | Timochaim, ktešto jsú koni 16 b
25 veliká a krásná a také velmi draží, tak že se zende často některý krásný kuon za dvě stě liber neb funtův turanských. A vodie je kupci do měst, do Čisě, do Kuromoza, kterášto města jsú nad Indijským mořem, a odtud pak vodí je do Indie. Oslové tu také krásní jsú a pro jejich sličnost a obyčeje dávají za jeden třicet hřiven stříbra neb ještě viece; pěkně kluší, mimo chodí a velmi dobře běžie. V těch zemích jsú 30 lidé velmi zlí, svárliví a vražedníci, tak že mnoho kupcův zhubují tu zbězi, pro něž kupci musé se tudy dobře vystříhati a ve mnoze jezdití. Zákon držie Machometův. V městech jsú řemeslníci velmi dobří, jenž zlatem a hedvábím velmi zšlechtilé dělají. Tu jest mnoství bavlny, pšenice a ječmene, prosa i všeho jiného obilé i ovoce všelikého i vína.

O městu Yasdy, kapitule dvacátá.

Iasdy jest město veliké mnohých kúpí drahých, kdešto řemeslníci na postavcích a na hedvábí čistě dělají. Tu také modlé se Machometovi. Pak od | toho města Yasdy tak da- 17 a
5 leko, jako by mohl za sedm dní ujíti, až k tomu městu, ješto slove Krerman, nění lidského přebývání, než púšče jsú a lesově, skrze něšto muož svobodně jeti a jest tu mnoho lvů. Tu divokých osluov a tetřevů mnoství jest, potom pak přijde do města Krerman.

10 *O městu Krerman, kapitule XXIItá.*

Krerman jest město v horách. Okolo toho města turkysov najde mnoho. Tu také jest ruda ocelná, a jiné rudy tu jsú. Také sokolové velmi zšlechtilí, velmi ručí a křepcí, ale jsú 15 menší nežli sokolové v jiných zemích. V tem městě Krerman jest rozličných řemeslníkuov velmi mnoho, a nejvíce na odění a což k brani příslušie. Tu jsú uzdaři, ostrožníci, sedláři, mečieři, střelci. Ženy také měscské od peřie a od téj věci čistě dělají koltry krásné a zhlavce velmi výborné. Z toho pak města Krerman jest jíti po některakéj rovni sedm dní, ktešto 20 jest krajina domovitá, neb jsú tu města i hradové. A tu nalezne kuroptví u velikém mnoství. Po sedmi | dnech jest pak 1
25 jíti všecko doluov, tak že ledva doluov sende ve dvě dni, a tu jest pak ščepuov dobřích velmi mnoho; vsí ani měst žádných není, jedné pastýřové tu přebývají. A zima tu na té dolině veliká bývá.

O městu Kamandu a o vlasti Reobarle, kapitule <XXIIItá>.

Z toho pak žlabu vyndúce jest jedna krásná rovně, ktešto jest město Kamandu, jenž někdy veliké město bieše, ale již nynie 30 od Tataruov velmi zkaženo. A ta vlast slove Reobarle. Tu jest palmové ovoce a některaké ovoce pistacie a rajských

jablek veľmi mnoho i jiného ovoce tu roste, ješto u nás nenie. Tu jsú také některací ptáci, ješto slovú frankolyni, rozličné barvy, to jest < *bilé a černé* > a < *nohya* > nosy majú červené. Volové jsú tu velicí, srst veľmi bielú majú, rohy krátke a tlusté a tupé
5 na šíji majú hrby jakžto veľblúdové, jsú veľmi silní, a břemena veľiká nesú. A když mají na ně břemena klásti, pochýlě se, jakžto veľblúdové. A když na ně břemena vložie, tehdy se zase zdvihnú, jakož | jsú zučeni od lidí. Berani neb skopcové
10 jsú tam tak velicí jako oslové a ti majú ocasy veľiké dlúhé a široké, tak že často některý váží třicet liber; tlustí a krásni velmi jsú a k jedení velmi dobří. Na téj rovni jest měst mnoho i městěček a mají zdi hliněné hrubé velmi a mocné, neb v té zemi jest mnoho zběhův, jenž slovú karaonas a mají krále. Jsú čaroděníci velicí, tak že, když chtěie kerú zemi vzebrati, tehdy
15 učinie dábelškú chytrostí, že se povětrěie zatmí ve dne za velikú chvíli, tak že jich žádný viděti nemuož. A někdy držie tu tmú celý týden. A učinice to ti zběhové, vyjedú na pole, někdy jich na deset tisíc, uřiedí se u velmi dlúhé houfy jeden podle druhého u velikéj šíři, tak že řídký jest, ješto by prošel,
20 by neupadl jim v ruce. A tak lapají lidi jakožto skot, a což jich polapí, mladší z nich prodávají a staré zhubí. Já Markus, když jsem tudy jel, byl jsem všel v tu jistú [*tmu*], ale že jsem byl blízko jednoho hradu, ješto slove Kanosalim, utekl jsem naň. A však mnoho | z mých tovarišuov vešli jim v ruce,
25 z nichžto jedny jsú rozprodali a [*druhé*] zhubili. 18a

O rovni, jenž slove Formosa, kapitola XXIIIItá.

O jedné rovni, jenž slove Krásné pole; vztáhlo se jest < ku poledni pole > za pět dní cesty. Odtud pak přijde na jednu cestu, jenž nětco poléhá, tak že jest jí vše dolův jíti dobře za dvaceti
30 mil, a jest cesta velmi zlá a pro zběhy velmi nebezpečná. Potom pak přijíti jest na některaká pole aneb na trávníky velmi krásné dlí za dva dni cesty. Tu jest mnoho potokuův a mnoho vod a palmového dřívie. A tomu trávníku říekají latině Formosa. Tu jest mnoho frankulinuův a papúchův i jiného ptactva roz-

ličného, jichžto u moře nemají. Odtud přijíti jest k moři, jenž slove Okcianum. Na toho moře břehu jest město Formosa, k kterémužto břehu přicházejí kupci z Indie, vezúce s sebou rozličné vůně, kořenie, perly, kamenie, postavce zlaté, hed-
5 vábie, zuby sloňové i jiné rozličné věci drahé. To město jest královské a má pod sebou města i hrady. Země ta jest horká a nezdravá, jestli že který | kupec z ciziech zemí tu umře, tu král
10 téj země poběře jemu to vše, což tu odemře. Víno tu dělají z datyluův, to jest z ovoce palmového, a z jiných vonných věcí z drahých, i jest to víno velmi dobré. Než pije-li je kto, ješto jemu nepřivykl, ihned jeho běhačka popadne neb červená nemoc, ale potom pomocno jest a člověk z něho tyje. Ti, ktož přebývají v tom kraji, pšeničného chleba ani masa neužívají, neb by nemohli živi býti, kdyby takových krmí užívali, ale
15 jedie datyle, to ovoce, a ryby slané a cibuli, aby zdrávi byli. Také mnozi jedie ty ryby, ješto slovú tunina. Lodie mají nebezpečné, protože jich hřebíky železnými nestvrzují, než jedno stvrzují dsky dřevěnými hřebíky a sšívají je dradvami dělajíce z lýk jako jiné řemenie, a ta lýka tak se ztvrdie a roz-
20 bírají se jakžto pravé koňské vlasy. A ty dradvy velmi dobře trvají u vodě mořské za dlúhý čas. Ta lodí má jedínú sochu, jednu oponu a kotvu, a nemá více než jediné přikrytí. Té lodie nepolévají smolú, jedné | maží olejem rybím. A když
25 v tu lodí již nakladú břemen, což se jim zdá, přikryjí je kožemi a na tom koni postaví a vezú do Indie. Mnohé z těch lodí zhynú na moři, neb moře to jest velmi nepokojné a lodie nejsou železem stvrzené. A ti všichni tu rození, jenž v téj zemi přebývají, jsú lidé černí a Machometovi se modlí. A když jest
30 létě, pro veliké horko, jehož trpěti nemohú, nebydlí v městech, než mají před městy trávníků a zahrad a saduův velmi mnoho a do každého sadu vedú sobě vodu po trúbách a v těch sadiach létě přebývají. A tu jest jedna krajina, ktež < jest samý písek > věje vítr veliký a velmi veliký a horký, tak že by všicki lidi zmořil, když by neutekli, protož když najprve
35 učijí, an se vztrhne, všicki velmi rúče běžie do vod, a tam v těch vodách tak dlúho jsú, až ten vítr pomine, a tak se od

horka uchovají. V téj zemi také pro velikej horko obilé své měsiece listopada sejí, a března neb martě žnú. A toho měsiece také všeccko jim ovoce zrá a dospievá kromě datyluóv, že ty v máji do|spívají. Po měsieci marci všichno listí na 20 a dřevě vadne a schne i tráva, tak že ani lístka zeleného nemuóž naléztí. V téj zemi, když muž umře, maje ženy, žena jeho za čtyři léta na všaký den jednu pláče jeho želejíce. A k tomu pláči sendú se všichni, přítelé i susedé, do domu toho a velmi křičie. A v tom pláči rozličné vykládajíce, jeho 10 smrti velmi pyčí.

O vlasti mezi městem Kormos a městem Krerman, kapitule dvacátá čtvrtá.

Již chti mluviti o jiných vlastech, prvé se navrátím k městu Krerman, abych odtud došel těch vlastí, o kterýchž míním 15 psátí, neb na jiném miestě těchto knih o Indii svobodněji míním psátí. Vracujíce se z Kurmozy toho města do města Krerman jinú cestú, nalezne krásnú roveň, ktežto k jedení a pití, což třeba člověku, dosti najde a pšenice dosti mají. Ale chleba téj vlasti nemuóž jiesti ten, ktož jeho z dávných časů 20 jiesti nepřívýkl, protože pro hořkú vodu hořký jest. Tu rozličného ovoce dosti jest. Tu jsú teplice nebo lázni přirozené horké, velmi | dobré k rozličném neduhóm a zvláště, ktož 20 b chrastav jest.

O druhé vlasti, jenž jest mezi městem Krerman a mezi Kobynam, kapitule XXVtá.

Pak jdúce z města Krerman k městu Kobyně, najdú cestu velmi zlu, na dél cesty což muóž sedm dní ujíti. Na kteréžto cestě nemuóž někdy vody míti kromě zde i onde velmi málo, a ta slaná jest a hořká a k tomu zelená, tak že se spieše zelená 30 jícna zdá nežli voda. A protož jie žádný piti nemuóž; pakli se jie kto jednu napie, ihned běhačku neb přielišnú měkkost v břiše má, tak že s jediného napití musí na desetkrát na

chýšku běžeti. A též by se jemu přihodilo, ktož by téj soli, jakož z téj vody dělají, málo okusil. A protož, ktož tú cestú jdú, musejí pro piti vodu s sebu nésti. Dobytek téj vody hořkéj velmi nerad pie, a když jej z núze k tomu připudí, že 5 pieti musie, též se jim právě stane jako i člověku. A na téj púšči žádného přebytká lidského nenie, aniž také které zvieře lesné muóž tu býti pro nedostatek piti kromě samých osluóv. | 21 a

O městu Kobynan, kapitule dvacátá šestá.

Kobynan jest město veliký, ktežto jest železa mnoství i oceli 10 Tu dělají z ocele zrcadla krásná veliká velmi, tu také jest některaké kamenie, jemuž dějí tutia, z něhož prach dělaný jest dobrý k očima. Jest tu také jako některaké saze nebo kopět, jenž slove spodium. A tu dvoji věc takto dělají: mezi rudú, jakožto u hor kopají, nalézají jakžto některaký pramen zemní, 15 a když to vloží v horúci pec, ktežto jinú rudu pále, a v té peci nad tiem jest železný rošt, pak pára ta jistá, jakož jde vzhóru od téj jistéj rudy, když ji zapálí, speče se na tom roště a jeho se přidrží, a to slove tutya, a pak to hrubějšie, což v ohni ostane, slove spodium. Ti, kteříž přebývají v téj 20 vlasti, držie zákon Machometú.

O vlasti Tymochaym, kapitule XXVIItá.

Po vyjdení z toho města Kobynan nalezne jednu púšči dlí osm dní cesty, v niež jest sucho veliké, a pro sucho nenie tu žádného ščepu ani ovoce. Vody také tu jsú velmi hořké, protož 25 dobytek velmi nerad jich pie. Protož | ktož tudy jdú, musejí s sebu vodu k piti nésti. Potom pak odtud přijde do království, řečeného Tymochaym, ktežto jest mnoho měst i hraduóv, a ta vlast jest neužitečná a jest v posledních končinách Porsidy v tu stranu ku puólnoci. Tu jest rovina velmi 30 veliká, ktežto jest dřevo neb strom sluncuóv, jenž obecnú řečí mezi Vlarchy a Latiníky slove dřevo suché. Dřevo vysoké jest a velmi tlusté, listí má s jedné strany bielé a s druhé ze-

lené, nenese ovoce, ale má na sobě některaké ježky neb šupiny, jakžto kaštan, ale v nich žádného ovoce není. Dřevo toho stromu jest tvrdý aneb celistvý, žlutéj barvy jako pušpán. S jednéj strany toho dřeva aneb toho stromu v deseti mílich nestojí žádné dřevo, a s jiných pak všech stran i ovšem žádného dřeva není ve sto mílich. Tu praví, že na tom místě král Alexander Veliký měl boj neb pobitie s králem Dariem. Všicka země království Tymochaym, ktež lidé bydlé, jest velmi plodná a hojná a dobrého povětříe. Mužie v téj | zemi jsou sliční a krásní a ženy ještě kraššie. Ale všichni se Machometovi modlé.

O jednom ukrutniku, jenž slove Stařec.

Muletské království neb vlast, ktežto panováše knieže jedno velmi zlé a ukrutné, jenž slovieše stařec z hor, o němž já Marek neb Markuš to, což jsem od mnohých slýchal v téj zemi, to pravím. Knieže to i se všiem lidem, kterém vládl, zákona Machometova následovníci byli jsou. I vymyslíl sobě neslýchanú zlost, že jest měl služebníky i všicky své lidi vždy s meči chodiec, a protož jim říekáchu mečeři jich vlastním jazykem, aby skrze jich udatnost zabil, koho by chtěl, tak aby se jeho každý bál. Ten jistej v jednom sličném údolí, jenž bieše obklíčeno horami velikými, vysokými, velikú a krásnú sobě učinil ohradu, v nížto všelikakéj vůně, koření, kvietí rozkošného i ovoce mnoství bieše. Tu biechu domové a palácové krásné divným a rozličným malováním i pozlacením. Tudy tečechu potokové rozličné vody, vína, stredi i mléka. Tu chováchu | ženy mladé a předivně krásné. Ty umějíchu skákati, spievati a hústí na všelikakém nástroji hudby. Rúcho rozličné a drahé mějichu a velmi předivnú okrasú přípraveni biechu. Těch úřad bieše jinošé, jenž tu usazení biechu, vše kratochvíle a rozkošě nakrmíti. Tu bieše rúcha, postelí, jedenie i pití všeho, což člověk žádal, mnostvie. O žádnéj smutné věci tu zmienky nebieše, také nic jiného tu nebieše lzé jednati, než v někakých hrámotách a v nepoctivostech kratochvilných se kochati i bieše tu v urat

téj ohrady hrad velmi mocný, jehož velmi pilně hlédáchu, aniž jinú cestú tudy muóže kto jíti sem nebo tam, než na tu ohradu. Stařec ten, jakož naším jazykem tak slovieše, ale jméno jeho pravé bieše Alaodym, ten při sobě tu držíeše v svém paláci kromě toho miesta jinde mnoho mládenčuóv, kteréz způsobilé vidieše a silné. A velieše jim a je k tomu vedieše, aby se učili v Machometové zákoně nepodobných věcí. A sľubuje přenešcastný Machomet následovníkóm svého zákona, že na onom světě v budúcím životě | takověž kratochvíle a chochánie budú míti, jakož o něm svrchu psáno jest. A když chtieše z těch mládenču některý k brani s meči udatny <vrahy učiniti>, kázáše některakého nápoje dáti, a když se napili toho nápoje, tehdy jsou ihned zesnuli velmi tvrdě. A když tak zesnuli, tehdy je nesiechu do té ohrady. Tehdy po malé chvíli, když procítichu, uzříeće se v takové rozkoši, zdáše se jim, by v rajských radostech byli podlé sľubu nešlechetného Machometa. A po několika dnech kázal z nich, kteréz chtěl, týmž nápojem napojiti a ven vynésti. A když procítichu, ihned velmi smutni biechu uzříeće, že jsou takého utěšení zbaveni. Tehdy ten ukrutník, jenž se božím prorokem nazýváše, jistil jim to a řka: když by pro jeho poslušenství umřeli, učinieše jeho kázání, tehdy by ihned tam zasé byli uvedeni, a protož pro jeho poslušenství umřeti žádáchu. Tehdy rozkázal, aby onoho neb onoho zabili, a aby se nestrachovali smrti, neb by ihned uvedeni byli do téj slavnosti a utěšení, jakož byli. A tak oni všelikéj strasti se poddadúce, radovali jsou se, když by pro jeho | poslušenství zhubení mohli býti. A tak, jakož rozkázal, aby koho zabili, oni to dokonati ihned snažichu se. Tú chytrostí dlúhý čas šieléše tu zemi, pro kterúžto věc mnozí mocní a velicí páni, bojieće se smrti takové, jemu se v daň poddáváchu.

O smrti toho starce a o zrušení města, XXVIIIItá.

Tehda léta od narození Božieho tisícího dvústého a šedesátého druhého Alan, král tatarský, to město, kdež ten ukrut-

ník přebýváše, oblehl jest, chtě takú strast z svých krajin vyplniti. Po letech třech jal toho starce Alaodyma i s jeho se všemi, neb se jim již k jedení a k pití potřeby nedostáváše, i zahubí jej s těmi všemi s jeho morděfi. A to miesio, kdez 5 bydlíchu, z kořen rozmetáno jest.

O městu Sopurgam, kapitule třicátá.

Vyndúce od toho miesta, přijde k jedné vlasti krásné, v níž jsú i pahrobkové i rovina, a pastvy velmi dobré, i ovoce dosti má, i ve všech jiných potřebách k jedení a k pití země 10 hojná jest, jedné že někdy v padesáti neboli šedesáti milých vody nalézti nemuóž, (ale je třeba, aby ji poutníci brali s sebou. Koně totiž i jiný dobytek trpí tam velikým nedostatkem vody. A proto je třeba rychle onou pouští projíti, nebo si vodu pro dobytek bráti s sebou. Délka oné krajiny je šest denních pochodů. 15 Krajina sama má tam, kde nejsou neúrodná místa, mnohá města a městečka. Všichni pak uctívají Mahomeda. Potom se přijde k městu Sopurga, kde jest hojnost všech potravin. Zvláště pak jest tam hojnost melounů, jež okrajují dokola jako řemeny, jako se to dělá s tykvemi. A když uschnou, posílají je do 20 sousedních zemí na prodej ve velkém množství. Lid je velmi rád kupuje, neboť jsou sladké jako med. V oné krajině se loví mnoho zvěře i ptáků.

O městě Balach, kapitola XXXI.

Vyjdouce odtud nalezneme město Balach, jež bylo kdysi slavné 25 a veliké a mělo mnoho mramorových paláců. Nyní však bylo od Tatarů zbořeno. V tomto městě si prý vzal Alexander za ženu dceru Dareiovu. Uctívá se tam nešlechetrný Mahomed. Na straně severní sousedí se zemí perskou. Odtud mezi stranou východní a severní se jde po dva dni a není tu žádného obydlí, neboť tamní 30 obyvatelé uprchli před zloději a loupežníky do hor. Je tam hojnost vody a loví se tam velmi mnoho zvěře. Jsou tam také lvi. Je však třeba, aby si poutníci brali s sebou potraviny na dva dni.

O hradu Tajtam a jeho krajinách, kapitola XXXII.

Po skončení těchto dvou denních pochodů přijde se do tvrze, která slove Tajtam, a tam je velké množství pšenice. Krajina ta je velmi krásná. Na straně polední jsou vysoké a rozsáhlé doly 5 na výbornou sůl, jež by, jak se praví, mohly solí zdsobit celý svět. Sůl je však tak velice tvrdá, že ji lze vytlouci jen železnými kladivy. Potom po třech denních pochodech mezi stranou východní a severní se dojde do města Scassem. Mezitím však na cestě jsou mnohá městečka, kde je vína, pšenice i obilí hojnost. 10 Obyvatelé uctívají Mahomeda. Přes to piji víno a jsou velcí pijáci, piji totiž po celý den. Mají výborné pálené víno. Jsou však velmi zlí, ale velmi dobří lovci a uloví mnoho lesní zvěře. Na hlavě nosí mužové dokola ovázaný pruh látky, dlouhý deset pidi. Kůže zvířat, jež uloví, vydělávají a šatí se jimi. A žádného 15 jiného šatu ani obuvi nemají.

O městě Scassem, kapitola XXXIII.

Město Scassem jest na rovině a v horách má mnoho tvrzi. Středem města protéká velká řeka. V onom kraji žije mnoho dikobrazů. Když je lovci se psy honí, dikobrazi se pojednou 20 shluknou a ženou se s velkou zuřivostí proti lovcům. Někteří i bodci, jež mají na zádech i po stranách, psy i lidi bodají a často mnohé raní. Tamní obyvatelé mají svou zvláštní řeč. Pastevci této země přebývají v horách a zakládají si tam obydlí v jeskyních. Tři dni cesty odtud až do provincie Balastie není 25 žádného obydlí a po cestě se nedostane žádné jídlo ani pítí. A proto si poutníci berou s sebou jídla i nápoje.

O zemi Balascie, kapitola XXXIV.

Balascia je velká země a má svou vlastní řeč. Krále má z jednoho rodu, kteří po sobě podle práva dědického následují. Práví 30 se, že vzešli z pokolení Alexandrova. Uctívají Mahomeda. V ho-

rách této země se nalézají kameny, drahé a krásné, veliké ceny ;
slovou balasci od jména této země. Kdyby někdo dobýval tyto
kameny bez povolení králova, byl by ihned zabít. A kdyby
někdo bez jeho dovolení nějaký kámen vyvezl do jiné země,
rovněž by ztratil život a všechny jeho statky by byly zabaveny.
Všecky totiž kameny jsou majetkem tohoto krále. Král pak
posílá kameny, které chce, králům a knížatům darem nebo na
zaplacení poplatku. Mnohé z nich však vyměňuje za zlato a
stříbro. Těchto kamenů je tam tak veliké množství, že by je
král svobodně odpustil kopati, ven z země nésti, tak zmrzely
by, že by král nic nebo málo zisku měl. V téj vlasti v jiné
hoře nalézají kamenie lazurové, z nichžto dělají lazur tak
dobrú, jakož muož ve všem světě naléztí. A jest v rudě jako
i železo. Tu také nalezne v rudě stříbro. Ta vlast velmi
studená jest, koní tu mnoho jest velmi dobrých, ručích a ve-
likých. A ti mají tak silné, tvrdé a celistvé nohy, že jich ne-
třeba podkovávati, neb chodíe i běhají po horách i po skalí,
a v nohy se nic neurazíe, ani sobě co uškodíe. Tu také raro-
hové velmi dobří, jenž u Vlašiech slovú sagri a laj-
neri. Lovů zvířecích i ptactva mnoho jest. Také i pšenice
krásnej a velmi dobré veliké mnoství, ječmene dosti a prosa
i jiného obilé. Olivy nemají, než z ořechuův olej dělají.
Jiných království ani svých okolních zemí se nebojíe. Cho-
dové, jimžto vjíti jest do téj vlasti, jsú velmi úzcí a nesnadní,
jimižto nepříteli jejich jeti ani jim co uškoditi mohuú. | Města
jejich a hradové jsú na silných horách. Jsú střelci udatní
a velmi dobří lovci. Také v kůžích zvířecích najvíe chodíe
miesto rúcha, neb vlněného rúcha tu nemohú míti, neb
přieliš draho jest. Ženy dobře urozené a šlechtičny téj vlasti
chodíe ve lněných neb v bavlnných bielych rúšiech, a každá
z nich jest ve svém bielém rúše sto nebo osmdesát siehuov
plátna (latině stojí psáno barachia centum aut octoaginta
panni lynei; ktož toto lépe umíe vyložiti, ten vylož;
dieš-li krátký loket, ješčeť nebude k vieře podobno.)
A mezi jinými mají tu za najslavnější, kteráž jest od pasa až
doluův najširší.

O zemi, ješto slove Bastia, kapitole XXXVtá.

Bastia jest vlast vzdáli deset dní cesty od téj vlasti Ba-
lastie. Vlast ta velmi horká jest, lidé v ní černí a zlí, mají své
zvláščí jazyky a přezky u uší nesú stříbrné s perlami a
s drahými kameny. Maso jedíe a rýži, modlám slúžie, s čary
se obchodíe a s nazýváním dábluův etc. |

27 a

O zemi Tesymur, kapitule XXXVItá.

Tesymur jest vlast vzdáli od Bastie za sedm dní cesty,
v nížto lidi svůj zvlášční jazyk mají, modlosluhy jsú, s mod-
lami se obchodí a radie a od modl odpovědi berú dábelškém
zjednáním. Činie chytrost dábelškú, že se povětríe zatmí neb
zamračí. Smědí jsú lidé, to jest ne ovšem černí, neb vlast ta
jistá ani jest horká ani studená. Maso a rýžě jedíe, a všakž jsú
velmi churaví, to jest že nejsú tlustí na životě. Měst v téj
vlasti mnoho jest a hradů a městeček mnoho, krále mají, jenž
žádnému daní nedávajě; žádného se nebojí, neb majíce puščin
mnoho okolo sebe, tvrdnější jsú a se všech stran k nim jest
velmi těžký a nesnadný příchod. V téj vlasti některací púste-
níci jsú, jenž v svých klášteřiech neb v celách modlám slúžie.
Od jedenie a od pitie veliké utrpenie mají, ke cti bohóm velmi
se varují, aby bohuův svých nerozhněvali, kterémž slúžie,
jich přikázanie šeredné přestupují. A tým pústeníkóm | lidé
té jisté [vlasti] velikú poctivost ukazují.

27 b

O zemi Bochayn, kapitule XXXVIItá.

Bychom chtěli přímú cestú před se jíti, <musili bychom vejíti
do Indie>, ale v knihách třetích o Indii budu psáti. Protož
jinú cestú puójdem, opět od jiné krajiny počnúce, téj vlasti
Balastie. A tak jdúce od Balastie, mezi stranú puólnoci a
vzchod slunce jíti jest dvú dní cesty po břehu jednoho po-
toku, ktezto vládne bratr králův, z Balastie. Tu nalezne v téj
zemi hraduův mnoho, a vši mužie těch měst šlechetni jsú

a udatní v oděnf, ale Machometovi se modlí. Po těch dvů dní
cesty přijde do vlasti jménem Ucham a ta má svůj zvláštní
jazyk a slušie pod krále z Bastie a má na dli a na šíř za tři
dni cesty. Tu také držie zákon Machometuóv. Mužové země
5 té jsú udatní ku boji. Tu jsú lvové velicí, neb ta země má roz-
ličné zvěře velmi mnoho. Vyndúce pak z téj země, jest jíti
za tři dni cesty, k téj straně na vzhod slunce, všicko zhúru
po horách jdúce, až i přijde na velmi | velikú horu, o níž praví, 28 a
že v světě vyšší nenie. Pak tu mezi dvěma horama jest někte-
rá krásná rovně. A tudy teče některaký potok krásný, a tu
10 jsú pastvy velmi dobré. Když tu pustí na pastvu kuóň neb
vól churavý neb kteréžkolivěk dobytče, v desěti dnech bude
tlusto a dobře se popraví. Divokého zvěře tu mnoho jest,
také tu nalezne škopy velmi veliké, majíce rohy veliké, na šest
15 pidí dlúhé neb na čtyři neb najméně na tři, z nichžto misy
dělají neb jiné náčiní, a také pastěře tu z těch rohuóv <zavirájí>
sobě domky. A jest ta rovni dlí za dvanáste dní cesty a slove
Peyner, ale na cestě tudy jdúc jest pusto vežde, a žádného
přebytku lidského tu nenie. A protož musí, ktož tudy jde,
20 stravu s sebu nésti. Ptáka tu žádného neviděti pro zimu a
přielišnú výsost a také, že tu pastvy mieti nemohú. Oheň,
když tu zapálí, pro velikú téj vlasti zimu, ani tak světle hoří,
jakož jinde vidímy, ani tak muóz u něho tak dobře vřieti, jako
u jiného. Potom musejí, ktož chodí těmi | stranami, mezi 28 b
25 stranú na vzhod slunce a mezi puólnocí jíti po horách, po
pahrobcích i po údolích čtyřiceti dní, ktežto žádných řek
nenie, a ta vlast slove Belor. A na těstě těch třiceti dní cesty
přebytká lidského žádného neni, aniž tu která zelina roste.
A protož musejí, ktož tudy jdú, stravu s sebu nésti. Na horách
30 vysokých lidských přebytkúv mnoho jest. A ti lidé jsú modlo-
sluhy, a i jsú ukrutní a zlí. A jsú jedno lovem živi a miesto
rúcha v kožiech chodí.

O zemi Kastor, kapitole XXXVIIItd.

Odtud pak jest jíti do vlasti, jíž dějí Kastor, kterážto veli-
kému kámovi v daň poddána jest, vinic krásných velmi a
saduóv dosti a dědiny plodné. Tu také jest bavlny dosti. A lidé
5 téj vlasti mají svúj zvláščí jazyk; kupcuóv mnoho jest a ře-
meslníkúv, po kupečství velmi stojí a po něm ustavičně běží,
neb jsú lakomi na sbožie a pro to lakomství velmi skúpě živi
jsú. A mají zákon Machometuóv. Jsú tu také některací křes-
tané nestorinové, jenž tu své zvlášcie kostely mají. A ta země
10 v své velikosti jest za pět | dní cesty. 29 a

O městě Samaritam, kapitola XXXVIIItd.

Samartham zšlechtilé město jest a veliké v téj vlasti, jenž
daní poddána jest vnukovi velikého kám, ktežto spolu křes-
tané přebývají se Saracény. V tom městě těch časuóv takový
15 stal se jest Pána Jezu Krista mocí div. Jeden velikého kám
bratr, ménem Tygatay, jenž vládněse tú vlastní a naveden jsa
od křestanuóv a naučen, křest svatý přijal. Tehdy křestani
majíce přiezeń a povolení toho kniežete, ustavili jsú kostel
veliký u městě Samartham ke cti svatému Janovi. A s takém
20 vtípem těch dělníkú byl jest ten kostel ustaven, že všichni
sklepové toho kostela byli jsú utvrzení a sklenuti na jednom
slúpě, a ten stlúp prostřed toho kostela bieše. I biechu vzali
křestané, když staviechu to dielo, jeden kámen saracénský,
z něhožto byli jsú podstavek učinili pod ten slúp dřieve ře-
25 čený. Pak Saracéni, jenž křestanuóv nenávidiechu, želeli
velmi, že jim ten kámen vzat jest. Ale bojcie se kniežete
Tygatay, nesměli jsú odpověděti. I stalo se jest, kdyžto | 29 b
knieže umře, v jehožto království syn jeho se uvieže, ale jeho
viery nepřijme. Tehdy Saracéni obdrží tu prosbu na něm,
30 aby křestanom kázal jim jejich kámen vrátiti. Tehdy jsú
křestané podávali jim za ten kámen velikých peněz. Nechtěli
jsú Saracéni jich vzieti, chtiece, když by kámen vzali, aby
ten slúp padl a kostel se zbořil. A když křestané o to již žádněj

odpory ani otuchy nemožechu mieti, svätého Jana slzavými prosbami počnú nazývať. Tehdy když ten den přijde, ješto již měli ten kámen zpod stúpa vynieti, a Saraceni nadiechu sě, že by inhed měl vešken sklep toho kostela padnúti, Božím spôsobením ten jistý stlúp od svého krumfesta zdvihne sě, že na tři piedi výši zdvihna sě, tak povisne u povětrí. A tak beze vší lidské pomoci i dnes ostal.

O zemi Kartaym, kapitule čtyrycátá.

Odtud pak dále jdúce, nalezli jsme jednu vlast jménem Kartaym, jenž jest u velikosti pět dní cesty. A také drží zákon Machometuóv. | A jest poddána v panství vnuka velikého kám. Tu jsou také někteří křesťané nestorinové a tu všie potřeby k jedení a k pití dosti mají. 30 a

O zemi Kotam, kapitule XXXXIItá.

Vlast řečenú Kotam inhed najdeš po Karytaym mezi stranami na vzhod slunce a na puólnoci. A ta podrobena jest panství velikému kám. Jest v téj vlasti měst mnoho a městěček, ale najjmenovitější město toho království jest Katham a jest ta vlast vzdéli osm dní cesty, kdežto jest bavlny i všeho, což k stravě třeba, vinic mnoho a dobrých. Tu jsou lidé zdraví, jsou řemeslníci a kupci, a mají šeredný zákon Machometuóv. 20

O zemi Peym, kapitule XXXXIIItá.

Jdúce opět tůž stranú, přijíti jest k téj vlasti, ješto slove Peym, vzdéli za pět dní. Ta také jest v poddání velikého kám a Machometu sě modlí. Jest v ní měst mnoho a hraduóv, najjmenovitější město z nich slove Peym, kdežto jest jeden potok, v němž nalézají drahé kamenie, to jest jaspidy a kalcedonie. Lidé | tu všichni řemeslníci a kupci jsou, a mají bavlny a potřeby k jedení a k pití přieliš dosti. I jest v téj vlasti Peym obyčej taký, že, ktož by měl milú ženu a měl by pro kterouž-

kolivěk věc do jiného kraje jíti, a jda, i byl tam déle mimo dvadsět dní, tehda žena móż, nechajíc toho muže, jiného pojíti, a muž také proto odejdúce, muž jinú ženu pojíti podle bludu téj vlasti.

O zemi Ciarciam, kapitule XXXXIII.

Potom jest přijíti k téj vlasti, ješto slove Ciarciam, jenž také jest pod panstvím velikého kám. V nížto jest měst a hraduóv mnoho, z nichžto to město najslovutnější slove [Ciarciam]. Tu jsou řeky, v nichžto jest mnostvie drahého kamenie, jaspidův a kalcidonův veliké ceny, kteréžto kamenie kupci nosie do téj vlasti, ješto slove Kathay. Ta vlast Ciarciam všicka jest pieskovatá a vod mnoho má hořkých, avšak v mnohých miestech dobrá voda jest. Též mezi Locham a Peym země všichna pieskovatá a jalová jest. A když která vojska táhne tudy skrze tu vlast Ciarciam, tehdy všichni muži i ženy s dětmi i s dobytken | vším berú sě do jiné krajiny vzdáli dvú neb tři dní cesty, kdež mohou pastvu a vodu nalézt, a tu bydlí, až ta vojska mine. A pak vietr jejich šlěpěje zahladí na piesku, že přijdúce vojska, kam jsou sě obrátili, nemuóž nijakž naleznúti. A tak, když vojska odjede, tehdy sě domův vrátí. Pakli taterská vojska jede, jížto poddaní jsou, lidé nikam neběžie, jedne dobytek jinam odženú, neb taterská vojska za ztravu těm, skrze něž jedú, což tu vezmú, nic nedadie. Pak jdúce od téj vlasti Ciarciam, jest jíti pět dní cesty po piesku, ktežto jest voda velmi zlá a hořká. Avšakž někdy také najde vodu dobrou v téj dáli. A tak přijde k městu, ješto slove Lop, a všechny vlasti svrchu položené, to jest Kastar, Kartaym, Kotam, Paym a Ciarciam až do města Lop jsou v krajinách velikých tureckéj země. 25

O městu Lop a o velikéj púšči, kapitola XXXXIIIItá.

Lop jest město veliké. Od něho jest vchod do velikéj púšče. A to město jest v tu stranu mezi na vzhod slunce a na

puólnoci. Toho města lidé zákon Machometuón držie. V tom městě kupcóm, | kteříž mají jeti na tu púšči velikú, všicku 31b
potřebu pripravují. A tu kupci, dřieve než se na cestu zdvih-
nú, drahně dni odpočinú. A tu na silné vosly a na velblúdy
5 kúpě, což se jim zdá, nakladú i což k ztravě třeba. A tak se
vzhůru zdvihnú cestú na tu púšč. A když již s těch osluóv neb
velblúduóv ztravy odbudú, že již nic nenesú, zabijí je neb tu
na púšči nechají, nebo by jim nemohli potřeby dobýti až tam,
kamž jíti mají. Než velblúduv raději zachovají, neb méně
10 jedie a skrovně a mnoho nésti mohú. Na téj púšči mají vody
hořké na miestech třech nebo čtyřech. Ale jinde na téj púšči
dobře na osm a dvaceti miestech mají vodu sladkú. A jest
také však mezi tiem, dřieve než od jednéj vody téj sladké
přiđeš k druhé, dobře za den jeden. A ta ještě nemož všem
15 kupcóm statčiti. Neb některá ta voda stačí padesáti kupcóm,
některá sto kupcóm, a tak jakž která. Ve třiceti dnech tu púšči
přejdú na šíř. Ale o dlúhosti téj púšči, jako praví ti lidé z téj
vlasti, že jest tak dlúhá ta púšče, | že od počátka jie až do 32a
konce jedva muož v roce dojíti. A ta púšče najvíc hornatá
jest, a ktež rovně jest, tu jest pieskovato. Ale všicka púšč
skrzě a skrzě jalová jest, zvíěrat tu žádných není pro nedo-
statek pastvy. Šílenie dábelského tu mnoho jest, neb ve dne
i v noci vídají je i slýchají tu, a protož musejí se pěkně vy-
stříhati, ktož tudy jdú, aby se od tovarišuóv neodlúčili; a také
25 aby tu žádný nespál bez tovarišuóv, anebo když jdú, aby po
nich sám nezuostával. Nebo když tovarišie pomínú, tak že
jich pro hory viděti nemuož, nesnadno jest těm, ktož zuo-
stanú, k tovarišóm přijíti. Nebo tu slyšie dábelské hlasy, ano
je volají jich vlastními jmény, aby tak neslyšeli tovarišuóv
30 svých, ješto napřed jdú. A tak po těch dábelských jdúce hla-
siech, i sendú s pravý cesty a zablúdie. A tak tiem šálením
mnoho jich zhyne na téj cestě, protože jsou neuměli k tova-
řišóm uhoditi. Někdy také v povětrí slýchají zvuk hudeenie 32b
rozličných nástrojí i také zvonúv. Tak jest ten chod tudy tak |
35 nebezpečný velmi i pracný k tomu.

O městu Sachion, kapitule čtyrycátá pátá.

Dokonajíc a přejdúc cestu téj púšči, i přijdú k městu, řeče-
nému Sachion, jenž jest na počátku vchodu do vlasti veliké,
řečenéj Tangut, v níž jest málo křestanú nestorinúv, ale jiní,
5 ktož tu přebývají v tom městě, držie zákon Machometa, a jiní
všickni jsou modlosluhy. A ti modlosluhy, kteříž tu jsou, mají
zvláščí jazyk. Ti všichni, kteříž v tom městě přebývají,
s žádnú kúpi nejdú, jedno ovocem živi jsou. V tom městě
Sachion mnoho klásteruóv jest, rozličným modlám posvěce-
10 ných, jimžto veliké oběti činie a od lidu veliká poctivost se jim
děje. A když se kterému modloslužě syn narodí, ihned jej
poručí některéj modle, kteréžto modle ke cti toho léta v svém
domu krásného škopa krmí. A když se rok dokoná od naro-
zení syna jeho prvý hod téj modly, kterýž přijde po tom roce,
15 tehdy obětuje téj modle syna svého a toho škopa s velikú
poctivostí. Potom zvařie to maso škopové a modle obětují,
kteréhožto masa tak dlúho nechají před tú modlú státi, doni | 33a
vadž nebudú dokonány ty jejich modlitby nešlechtné, kteréž
před tú modlú říekají podlé obyčeje toho místa. Neb tu
20 prosí otec velmi nábožně téj modly, aby syna jeho ráčil ucho-
vati, i mnie jistě, by zatiem ta modla polévku jedla z toho
masa. A když tu službu dokonají, to maso obětované na jiné
miesto nesú. A tak shledajíce se všichni přátelé toho jistého,
to maso s velikú poctivostí jedie a kosti poctivě v řádném
25 náčiní schovají. A když kto pak umře, ti, k nimž ta mrtvá těla
přislušejí, to jest přátelé, káží je spáliti. A při tom pálení
takýto obyčej mají a hod: nejprve se s hvězdáři radie, kdy by
měli ta těla k spálení nésti. Tehdy se oni ztáží o měsieci,
o dni, o hodině narození toho jistého umrlého. A spatřiece téj
30 hodiny spůsobenie hvězd, teprv súdie, který den má spálen
býti. A někdy sedm dní to tělo mrtvé chovají, některdy za
měsíc a některdy za šest měsiecuóv. A v tu chvíli zatiem toho
těla mrtvého tiemto chovají obyčejem: v domu truhlu mají
z tlustých desk tak mistrně spojenú, že z nie i žádný | smrad 33b
35 páchnúti nemuož, a ta truhla také zevnitř čistě zmalována

jest a v tu truhlu mrchu vložie, drahú vóni ozdobic, truhlu tu čistém postavcem přikryjíc. A na vsáký den, doněvadž to tělo doma chovají, v hodinu jedení stuól před tu truhlu s vínem a rozkošnými krměmi připraví, a ten stuól tak připravený tu stojí tak dlúho, jako by se mohl živý člověk najiesti. Neb oni za to mají a tak pravie, že tu, což jest položeno tomu mrtvému, dušě jeho jie a požívá. Také dřieve řečení hvězdáři radie, s které by strany domu to tělo mělo ven nesenó býti, neb tak říekají, že ta neb ona strana domu, když jsou jej dělali, někdy nemá dobrých osudów. Protož oni tak súdie, že by strana nebyla toho hodna, aby mrtvých těla v takovú zlu chvíli byla skrze ni nesená. A protož přikazují ti hvězdáři, aby jinými dveřmi nebo znovu s jině strany probořiece stěnu, k spálení to mrtvé tělo vynesli. A když to tělo z města neb z městečka vynesú, bývají tu | u cesty domkové některací, z dřieví srúbení, na mnohých miestech postavci a zlatohlavy přikrytí. A když těch dojdú, s tiem mrtvým tělem, postavie tu truhlu před tiem domkem, a před truhlu na zemi lejí víno a rozkošné krmě rozmečí, a za to majíce, že ten mrtvý na onom světě s takovým obědem má přijat býti. A když cestú jdú před se, to tělo nesúce, tehdy napřed před tú truhlu jdú rozliční herci s rozličnými nástroji piščby i hudby ze všeho města, a k téj piščbě a hudbě všichni jdúce, velmi jsou veseli. A když již k tomu miestu, na kterémž jej mají spáliti, přidú, mají na lístkách papírových vyřezány obrázky mužské, ženské, koňské, velblúdové i penězových mnostvie, a to všecko s tiem tělem spálé. Neb za to mají, že ten mrtvý na onom světě tolik pacholkův a dievek i peněz bude míti, což tu těch obrázkův bude s ním spáleno. A takto věz to bude živ v bohatství velikém a ve cti. Ten bludný obyčej vežde drží při spálení těl | lidských v téj krajině na vzhod slunce slepota pohanská etc.

O zemi Kamul, kapitule XXXXVIItá.

Kamul jest vlast jedna mezi velikú vlastí Tanguth, kterážto poddána jest velikému kámovi, kděžto jest měst mnoho

a městeček. I jest ta vlast Kamul mezi dvěma puščinama, to jest mezi velikú, o níž svrchu praveno jest, a mezi druhú, ješto jest dlúhá tři dni cesty. Potřeby v této vlasti k jedení i k pití dosti mají i sami sobě i všem pocestným, ktožkolivěk tudy jedú. Lidé téj vlasti svůj zvláščí jazyk mají a jsou velmi kratochvilní, a na nic jiného péči nemají, než aby lecikakési hry stropili a veselí byli. Modlosluhy jsou a od svých modl od staradávná zšieleni jsou, tak že když kolivěkkteří pocestní tudy jdú, staví se v domu kteréhožkolivěk měščenína neb hospodáře téj vlasti Kamul, ten jej velmi vesele přijme a přikáže ženě i vši své čeledi, aby dokavadžkolivěk ten host chtěl by tu | býti s nimi, aby jeho ve všem poslušni byli. A to přikáže ten hospodář toho domu, inhed se běře přeč a domův se nevrátí, až ten host v jeho domu bude chtieti býti. A žena toho biedného muže hostě toho ve všem poslušná jest jako muže svého. Ženy v téj vlasti jsou velmi krásné, ale mužie jejich od svých bohuów tu jsou zslепění šieleností, že sobě to za veliký užitek a počestnost mají, když jich ženy hostmi se přízní. Ale v ten čas, jehož králováše Monghu, kám veliký, najvyšší král všech Tataruów, i slyšav také šielenie mužův téj vlasti Kamul, přikázal jim, aby viece tak ohyzdný věci netrpěli, ale aby raději žen svých čest zachovali, pocestným lidem zvláščí hostinný duóm učinili, aby lid téj vlasti takovú šeredností viece se nemazal. Tehdy mužie téj vlasti, uslyšavše královo přikázání, zamútie se velmi. A pošlice k němu vybrané posly s dary prosili jsou jeho, aby to tak cežké přikázání zasě odvolal řkúce, že to vydání a ten | obyčej mají od svých starších a že, doněvadž tu dobrotivost hostem jsou ukazovali, bohuów svých milost jsou obdrželi a jejich země vždy plodná byla a hojně jim ovoce nesla. Tehdy král jejich přivolil k jich prosbě, a přikázanie odvolá a řka: Což na mě slušie vám přikázati, to jsem učinil, a poněvadž tak nešlechtnú ohyzdnost za čest přijímáte, mějte sobě tu nešlechtnost, jehož žádáte. Tehdy poslové s listy se vrátiece, všemu lidu, jenž truchel a smuten bieše, radost a veselí jsou přinesli a tak držie *<obyčej onen podnes>*.

O zemi Tyntintalas, kapitule XXXXVIIItá.

Po téj vlasti Kamul přijde pak k vlasti téj, ješto slove Tyntintalad, jenž blíž příleží púščě v tu stranu na puólnoci. A ta vlast jest dli šestnáste dní cesty, a jest pod panstvie velikého kám. Tu jest měst mnoho a hraduóv. Jsú také tu někteří křesťané <a někteří,> ješto se Machometu modlé. A ostatek lidu téj vlasti modlám se modlí. V téj vlasti jest hora, v níž jest ruda ocelová, a také | jiná ruda. Jsú také v téj vlasti salamandrové, z nichžto bývá některaké rúcho nebo plátno, že když je v úheň vržeš, nemuóž shořeti. Bývá také tu plátno z země, jakož jsem slyšal od tovariše svého Turka, jenž bieše rytier, muž múdry, jemuž říkáchu Zursytan, jenž z poručentví velikého kám v téj vlasti bieše usazen nad těmi, ješto na rudě děláchu, i pravieše tak, že v téj horě jest některaká zemná ruda, v níž některaké niti podobné k vlně nalézají. Ty niti sušie na slunci, potom v moždieři měděným tlukú, potom vodú zperú, a tu zemi, jiežto se přidržie, vytřesu a vyberú, a tak potom z téj vlny niti předú, z kteréžto niti potom plátno dělají. To jisté plátno když od tkadce vezme, nebývá bielo, ale musí se v uóheň vrci a v ohni za hodinu nechati, a tak zbělé, že bude jako snieh, a oheň jemu nic neuškodí. A když se začrni, tehdy jemu tež učiní, neb jiného pránie, když je chce čistiti, jemu netřeba. Ale o tom hadu, o | salamandru, o němž pravie, že vždy v ohni bydlí, nic jsem neslyšal v těch krajinách na vzhod slunce, než což jsem o salamandřě slyšal, to sem vše věrně popsál. Pravie, že v Římě jest některaká rúcha neb ubrus z salamandry, v němž jest zavnut některaký ručník Boží, ješto sobě jím pot stierał, když pracoval cestú v horko, anebo snad ten, jakož byl v jeho hrobě nalezen po jeho vzkřiešení, kterýžto ubrus poslal byl papežovi jeden král taterský.

O zemi Suttur, kapitola XXXXVIIIItá.

Nechajíce téj vlasti Tyntintales, jest jíti na vzhod slunce deset dní cesty spolu, ktežto žádného přebytku lidského nenie,

jedne na málo miestech. A přežda tu cestu, přijde do vlasti, ješto slove Suttur, v níž mnoho měst jest a městeček, a největšie město slove Suttur. V téj vlasti jest něco křestanuóv, ale jiní lidé téj vlasti jsú modlosluhy, a jsú poddáni v panstvie velikému | kám. Kupcuóv tu nenie, ale ovocem živi jsú. Na všech horách téj vlasti nalezne reubarbarum toho kofenie veliké mnostvie, a odsud je kupci nesú po jiných krajinách světa.

O městu Kapycion, kapitule XXXXVIIIItá.

Kapycion jest město velmi veliké a zšlechtilé, jenž jest najmenovitejšie a najzšlechtiliejšie v téj vlasti, ješto slove Tangut, v němž jsú křestané někteří, a jiní držie zákon Machometú, a ostatek jsú modlosluhy. Mnoho jest v tom městě klášterů, v nichžto mnoho modl následují, z nichžto jedny jsú kamenné a jedny dřevěné, jedny hliněné nebo jako hrnec slepené, a vsecky svrchu jsú pozlacené. A některé z nich jsú na deset kročejí veliké, a ty zdají se, že leží; okolo nichžto nastavili malých modl, a ty malé modly, jakžto by se velkým klaněly, poctivost jim ukazujíc. Tu také jsú některací zákoníci modlosluhy, jenž počestnějšie bydlé než jiné | modlosluhy, z nichžto někteří čistotu tělesnú zachovávají a velmi se varují, aby bohuóv svých zákona nepřestúpili. A vsecken rok jedno po měsieciach čtú, aniž jiných měsiecuóv neb týdnóv mají. V některých měsieciach pět dní pořád zachovávají a ctie tak, v nichžto dnech ani ptáka ani kterého dobytečka zabijí, aniž toho masa jedie těch pět dní zabitého. Také těch pět dní poctivějšie jsú živi, než jiných dní toho roku. V tom městě každý modlosluha muóž míti žen třicet neb viece, ač muóž jeho statek to sněsti. A všakž prvnie žena z těch jest duóstojnějšie a za manželku jako zdávanú ji mají. Tu neběre muž od ženy věna, ale on jí na dobytku neb na sluhách neb na penězích podlé svého statku věno ukáže. A jestli že žena mužovi jest nenávistiva, tehdy muóž jie muž nechati podlé svéj libosti. Přítelkyně své přirozené v druhém | pokolení ženy

sobě berú; také i macochy. A mnohé hřiechy, ješto u nás velmi těžci jsú, to oni praví, že muož dobře býti. A tak ve mnohých věcích bydlé jako jiná hovada.

O městu Ezyna, kapitole padesátá.

5 Pak dále jdúce od toho města Kapycion, jest jíti dvanáste dní cesty, a tak potom přijde do města, jež slove Ezyna, jenž jest blízko, od púšče k straně puólnoci, ktežto mnoho velblúduov jest, i také jiných zvířat rozličných dosti. Tu jest raruhoov a sokoluov i jiných ptákuov dobrých k myslivosti dosti. Lidé z toho města Ezyna modlosluhy jsú, kupčení nedbají, užitkem zemsčím živi jsú. V tom městě připravují sobě ztravu počestní lidé kupcové na čtyřeceti dní, když chtějí jíti přes púšč, jenž jest ku puólnoci straně. Tu žádného příbytká lidského není, kromě zde i onde na horách neb na údolí téj púšče, v nichžto přebývají lidé v létě. Na téj púšče řídko kde tráva roste neb zelina; avšakž na některých miestech zvířel dosti jest, | a zvláště divoké osly tu najde a těch velmi mnoho. Jest takej na téj púšči sosnového neb borového dřievie. A ta všichna města i vlasti svrchu psané, to jest město 38b
20 Sachion, vlast Kamul, vlast Suttur, < město Kapycion a město Ezina náležejí k veliké vlasti Tanguth. >

O městu Karokoram, kapitole padesátá prvá.

Dokonajíc cestu téj púšče jest přijíti k městu Karokoram, kteréžto záleží k straně puólnoci, ktežto počátek měl jest pán taterský, neb jsú dřívě přebývali po poli a na velikých planě-
25 nách téj vlasti, a tu nebieše ani měst ani městček, ale jedne biechu trávníkové a vody a řek mnoho, aniž jsú pána měli z lída svéj země, ale biechu poddáni v daň velikému královi, jenž sloviše Uncham, jemuž latině neb vlasky pop Jan říkají, o němž vešken svět mluví. Potom pak až se již rozmohl
30 lid taterský, bál se ten král, by jeho to mnoství někdy neurazili, když by chtěli protivní býti, i myslil jest, kterak by je

mohl ruóznou v diely rozděliti a po rozličných vlastech rozestlati, aby tiem moc jejich mdlejší byla. Ale nechtiecie | se 39a
nikakéž rozlúčiti ruóznou, všichni spolu šli jsú na jednu púšč na puólnoci stranu, i přišli jsú na jedno místo, ktež jsú se dřívě řečeného krále nebáli, a jemu potom více daní dávati nechťeli.

O prvém králi taterském, jenž slul Chynchyš, kapitule Ldruhá.

Po malých letech z Božieho způsobenie muže jednoho
10 počtivého a múdrého, jenž sloviše Chynchyš, králem nad sebu ustavili, a to se jest stalo od narozenie syna Božieho tisícího jednoho sta osmdesátého sedmého. Tehdy po jeho korunování všichni Tatařie, kteři se biechu po jiných vlastech rozběhli, přijdúce k němu, pod jeho panství velmi rádi dobrovolně se poručichu. A on ten jistý sobě poddaný lid velmi
15 múdře a opatrně spravováše. Tehdy po malém času osm jiných vlastí dobyl. A když jest kterého města nebo hradu přisilnú mocí dobyl, po svícezení žádného zabítí ani oblúptí dal, kterýž se jemu dobrovolně poddal a s ním chtěl jeti jiných
20 měst dobývat, pro něž jsú jej všichni divně milovali. A vida se tak povýšena v takéj chvále, posly | své královi svému pošle 39b
prose, aby jemu svú dceru v ženu dal. A to bylo již léta od narození Božieho tisícího dvústého. A ten král tu řeč velmi hněvivě přijal a nelibě, a poslóm velmi osuhle odpověděv,
25 řekl jest k nim, že by dceru svú chtěl raději v oheň vrci, než by ji chtěl svému služě dáti. A posly Chynchyšovy nepočestně od sebe vyhnal, a řka jim: Rcete pánu svému: proto, žeť se jest směl v takú pýchu vznéstí pán váš, žeť jest směl prositi za dceru pána svého, musíť za to ukrutnú smrt vzieti etc.

O bití Tateruov s tiem králem, kapitule LIIIí.

A když to uslyšal Chynchyš, rozhněval se jest velmi, a sebrav se s velikém zástupem, i jel jest do země krále Uncham,

jenž slove pop Jan, i položil se jest polem na krásnej a velmi velikéj rovni jenž slove Tanduk, i poslal k královi, aby se bránil. Tehdy ten král s velmi velikém vojskem přitáhne, a položí se na jednom poli bliz vojska taterského za dvacet mil. 40a
5 Tehdy Chynchyš taterskej | král přikáže čaroděnikóm a hvězdáróm svým, aby pověděli uhodnuce, kerakej by konec jejich boj měl vzieti. Tehdy ti odpověděli, a na dvě rozdělili trest na dli, i položíe před sebu na zemi. A jednéj straně převzděli Chynchyš a druhé Uncham, i řekli královi: Když my 10 budem čísti v svých knihách nad těmi třítěmi rozščepěnými, tehdy tě dvě polovici třiti budú spolu bojovati, a ten král svitězí v boji, čiež polovicě téj třiti na druhéj usedne. Tehdy když se veliké mnoství lida zběhne k přihlédání, a tak když ti čaroděnici a hvězdáté sú čtli v svých knihách, oně dvě polovice třiti hnuchu sebu a zdáše se, by jedna polovice proti 15 druhé povstávala. Tehdy ta polovice Chynchyšova položí se svrchu na polovici Unchamově. Uzřevše to Tatarové a ujistivše se budúcím svícezením, veselili a posílili jsú se velmi, a tak na třetí den podali jsú boj, a mnoho jich s obuov stran zhynulo. Avšak Chynchyš svítězil a král Uncham | zabít byl. A Tatarové jeho všecko království sobě 20 podrobili i kraloval jest Chynchyš po smrti Unchamevě let šest, v nichžto jest mnoho vlasti dobyl. A po šesti letech, když jeho někteří jednoho hradu dobýváchu, tehdy král 25 Chynchyš, tak dobýváje šturmem, přistúpi k hradu, šípem v koleno zastřelen jest, od kteréhožto zastřelení po malých dnech umřel jest. A pohřeben jest na hořě velikéj Alkay, na němžto potom pohřebují všecy veliké krále tatarské, i ty, kdož jsú z jejich pokolenie. Když by veliký kám umřel tu, 30 ješto by bylo za sto dní cesty od téj hory Alkay, tělo jeho vezli by k téj hořě k pohřebu.

O číslu a o porážčě Taterských, kapitole LIIIIItá.

První taterský král byl jest Chynchyš, druhý Tuy, třetí Batuy, čtvrtý Ezl, pátý Mongon, šestý Kublaj, jenž nyní

kraluje, jehož moc jest větčie nežli jest byla všech jiných na před jmenovaných pěti, ješto před ním zemřeli. Také jest jeho samého panství větčie, nežli by mohly | býti všickna 41a spolu království a panství všech králuov křesťanských i všech saracénských, jakož v těchto knihách na svém místě o každém zjevně popsáno bude. A když tělo velikého kám ku pohřebu vezú na horu Alkay, ti, ktož po něm ku pohřebu jdú, člověka každého, kteréhož potkají, toho mečem zabijí, řkúce: Jděte, a pánu vašemu na onom světě služte. Takým 10 bláznovstvím a nemúdrostí jsú od škarədəho dábla oklíceni, že mní, by ti zbití pro tu věc, jakž oni mínie, měli na onom světě v jiném životě v službu tomu královi poddání býti. Též i všicky koně i také krávy zbijí, aby je na onom světě živý vzal. A když tělo velikého kám přineseno bude k téj hořě, ti 15 jistí rytieřie, ješto provázeli tělo pro tu jistú věc, jakož svrchu pravi, zmordují více lidu nežli dvacěti tisícúov.

O obecným obyčejí taterským a o mnoství žen, kapitole padesátá pátá.

Tatarové obecně mnoho voluov a ovec i jiného dobytko 20 mnoho chovají, protož s svými stády bydlé vždy na pastvách. | Létě na horách bydlé a na místech chladných, ktežto pastvy 41b a drva mají. A zimě pak do teplých krajin se berú, ktež by mohli doby ku píci najíti. Domky mají jakžto stany, a ty plstí dobrú velmi dobře uhradie, a ty domky s sebu nesú, 25 kamž se koli obrátí. A ti jsú tak mistrně spojeni, že je velmi snadně muož složiti i rozložiti, zdvihnúti i položiti i nésti, kamžkoli chtě. Jichžto dveři vždy ku poledni obrátí, když ty domky vzdvihnú. Vozy také mají, kteréžto velblúdi táhnú, a ti jsú také plstí tak misterně přikryti, buď to že by celý den 30 na ně dešč šel nemož nic zmoknúti, což jest pod nimi. Na těch vozích děti a ženy své i všecko náčinie své i potreby vezú. Ženy taterské mužóm svým velmi věrny jsú. U nich slyšenie mrské a nestrpelivé jest, by který ovšem muž směl s svého bližného ženú přebývati. Velmi se pilně v téj věci

vystřiehajú, aby sobě na téj věci křivdy neučinili. Ale každý z nich muož toliko žen míti, koliko jich muož krmiti, avšak prvá žena jest jmiena mezi jinými | najvyššie a najpocťevšie. Kromě sestr všech a velmi blízkých rodiček s obú stranú 42 a
5 v blízkém pokolení ženy sobě berú. Aneb když otec umře, syn jeho muož svú macechu za manželku pojíti. Také když bratr umře, nevěstu pojme bratr. Veliké svadby dělají, když ženy pojímají. Mužie od žen věna neberú, ale oni jim a jejich materám věno ukazují, proto že mnoho žen mají a také mnoho 10 dětí. Tatarské ženy svým mužóm na stravě mejsú těžky, proto že svú práci a díelem svým mnoho dobudú. K spravování čeledi jsú velmi opatrné; a k jiesti dělání velmi pilné. A což těch úřaduov domovitých, to vše snažně zjednávají, kupují, prodávají velmi dobře. Mužie jejich domovité potreby < péči 15 žen > nechajíc, s lovy zvířecími i ptačími, s oděním, s válkami se obchodie.

O oděni taterském, kapitole padesátá šestá.

Oděnie, v němž Tataři bojují neb chodie, jest < z > velmi silné a tvrdé kůže vařenej, točíš z byvolových koží neb jiných 20 zvířat, maso jenž mají tlusté a silné kůže. | A meče nesú < obzvláště a užtvají lukú a šípú. Jsouť výborní lučištníci od chlapectví k tomu vedení a užívání luku přivyklí. Bohatí lidé se oblékají v hedvábné a zlaté šaty a > pod svrchním rúchem kožichy čisté a zšlechtilé nesú lisie, sobolové aneb hranostajie 25 i také jiných rozličných zvířat, ješto mají drahé a zšlechtilé kůže, z nichž kožichy nesuov.

O obecným pokrmu taterském, kapitole LVII.

Obecné tatarské krmě jsú mléko a maso těch zvířat, což na lovích uhonie, to jedie. Také jiných zvířat maso, čistých 30 i nečistých, jedie, jakžto konie a psie maso, také i některaké jiné spůsobenie žížel, ješto jim obecný lid říká kočky faraonovy, jichž jest velmi mnoho po těch rovinách. Také pijí

koňské mléko, a to tak dělají, že se bude zdáti, by bylo bielé víno, a jest také velmi vonné a slove chemius etc.

O modlosluhování, kapitule LVIII.

Tatarové miesto bohu modlé se jednomu, jemuž říekají 5 Latygaj, jehož mnie, by byl zemskej buóh, jenž by péči měl o nich, o jejich zemských úrodách, o dětech a o dobytku. Toho falešného buóha oni velmi ctie. A každý Tater v svém domu má | modlu neb obraz toho boha z plsti neb z jiného 43 a plátna. A tu jistú modlu na čistém miestě postavie a mnějí, by také ten jejich buóh měl ženu a syna. Takéž jich modly z plsti udělají, modlu ženy Latygojovy na levé straně jeho postavie a syna jeho modlu před ním. A ty modly tak velmi ctie, když k obědu neb k večeri jdú prvě tučném masem vařeným neb tú tučností s masa pomaží úst bohuov svých. 15 A díel téj jíchy neb vody, v níž maso vařeno jest, jim ke cti před duóm vylijí, aby ti bohové dřieve řečení vzali díel svóje a učiníce to, i sedú k stolu. A jestliže kterého Tatara syn, jenž ješče ženy neměl, a umře také tehdy druhému dcera děvečka, ješto ješče muže neměla, otec toho pacholika 20 umrlého děvečku tu umrlú vezme za ženu synu svému umrlému, a to s povolenie otce jejího. A nato velé list napsati pod obecného písarě rukú, a také na listech namalují pacholika i děvečku, rúcho, penieze i jiných potřebných věcí mnoho, náčinie rozličné. Potom pak ten list i to malování 25 na | ohni spálé, a tak jsúce svedeni dábelkém oslepením i mnie, by ti umrlí pojali se na onom světě, když dým těch věcí spálených vzhuóru šel v povětríe. Učinie také pro tu věc krásnú svadbu, a těch krmí díel, což nadělají k téj svadbě, rozkydají a rozlejí sem i tam, aby také ženich a nevěsta svóje 30 díel téj svadby snědli. A tak viec potom starosty a přítelé těch mrtvých mají se za přátely, jako by se v pravdě ta svadba stala.

O udatnosti, kapitule padesátá VIIIItá.

Jsú Tateřie v odění udatni velmi a v bojích zvícezuji; nejsú lidé rozkochaní, ale pracovití velmi, když pro které bojování nebo pro které potřeby zástupuóv hodno jest, 5 k utrpení kterakýchkolvík nepadností jsú hotovejšie a silnějšie než jiné lidé. Oni přes celý mēsiec, když třeba jest, nic jiného nejedie než mléko od dobytka a maso toho zvěře, což uloví. Také koně jejich jiným nejsú živi, než tú trávu sprostnú a na téj dosti mají, což tu na pastvách najdu, aniž 10 hodno jest | v též příhodě, by jim jiněj píče dobyvali. Tateřové někdy celú noc v odění na koniech sedie, a koni, kteř tak trávu najdu, tu pojedie. Lidé velmi harovití jsú a pracovití a na skrovné stravě dosti mají. A velmi dobře umějí města neb tvrže stěci; když mají pro kterej boj na dalekú 15 cestu jíti, nic s sebu z svých věcí nevezmu, kromě odění, než jedno malý stánek, pod nímžto postojie, když děšče jde. Také každý s sebu nese dvě flaše koženie, v nichžto mléko s sebu nesú pro pitie, a jeden hrnek masa malý vařiti. A také událi se jim kdy, že by měli daleko na pospěch jeti, za deset dní 20 krmě vařené neokusie, tak že by pro vaření cesta jejich měla meškána býti. Mají také tvaroh s sebu, ten vložíe v hrnec neb v jiné nádobie, nalijí na to vody a tak dlúho některakým dřevem míšie, až se i rozpustí, a to potom, když se jim vzhúce pítí (vypijí). Také často, když se jim vína nedostane nebo 25 vody, púščejí svém vlastním koňóm krev a tu pijí.

Tuto o řádu jejich, kapitole šedesátá. |

Řád tento jejich jest v šikování a v zjednávaní zástupuóv a obyčejí k bojóm: když který vejvoda neb vuódce bude 30 ustaven nad vojskem, sto tisíc rycieřóv vyběře z nich, kteréž se jemu zdá, tomu vejvodě, i zdělá je hajtpmanem, jedny nad tisíce jiezdnými, druhé nad sto jiezdnými a třetí nad deseti jiezdnými. A tak šikuje všicko vojsko po tisíc, po stu a po deseti. A také jednoho posadí nad deset tisíc. Ti hajtpmané

těj vojsky jsú rádsě tiemto řádem: neb těch deset, z nichžto každý jest hajtpmanem nad deset tisíc, jsú rádsě toho vévody nebo vódsě. A ti, ješto jsú hajtpmanové, jsú rádsě těch, ješto jsú nad deset tisíc. A ti pak, ješto jsú nade stem, jsú 5 rádsě těch, ješto jsú nad tisíc. A ti, ješto jsú nad deseti, jsú rádsě těch, ješto jsú nad stem, ale tak, aby žádný hajtpman neměl více nežli deset, a ten obyčejí držie i u velikých i v malých vojskách. A když pak ten hajtpman, ješto nad sto tisíce jest, pustiti chtě tisíc, přikáže jednomu hajtpmanovi, 10 ješto jest nad deset tisíc, aby sobě vybral z jeho | vojska tisíc. A ten kdož ješt na deset tisíc, přikáže tomu, ktož vládne stem, aby sobě vybral sto. A každý, kdož vládne nad stem, vyběře sobě deset, a každý, kdož na deseti jest, dá jednoho, a tak bude jich tisíc z deseti tisíc vybrané. A to také šikem 15 držie, aby rovnými pořádkami puščení byli. A každý z nich vie, když z práva k tomu má vyvolen býti; a každý z nich, když jej volí, ihned poslušen jest; ve všem světě nenalezneš lidí poslušnějšie panuóv svých, jako jsú Tatařie. A když se již s jednoho místa na jiné místo vojska hne, vždy se všech 20 čtyř stran téj vojsky po dvú stú stráží nebo vice bude nevelmi daleko od nich, aby neopatrně napadeni nebyli. A když pak se na poli s nepřáteli bijí, často učinie, jako by poběhli, a zase vždy přes to stříejejíc tak daleko, až nepřátely své, ješto po nich běžie, zavedú, kamž se jim bude zdáti. 25 Tehdy se všicky spolu na ně zase obrátie a často nad nimi svítěziec, potepú je. A také často tiem obyčejem učinie svým nepřátelóm hanbu, když mnjechu, že by měli obdržeti boj, a ztratie. A koni jejich tak jsú zučeni, | že k jězdcově volí sém 45b i tam obrátie se snadno.

30 *O súdech taterských, kapitule šedesátá prvá.*

O zlých lidech a nepravých takúto spravedlnost činie. Jestliže kto ukradne kterakú věc malú, pro niž nezaslúžil oběšenie neb zahubenie, jest-li velmi malá věc, káží jemu dáti sedm kyjových ran, jest-li většie věc, tedy sedmnácte, pakli

opět věčšie, tehdy <dvacet a> sedm a třidcet a sedm a čtyřcet <a sedm>. A tak vedlí miery hñiechu jest počet kyjových ran až do sta, vždy přičinijíc po desěti, až některé tak až do smrti ubijí. Pakli kto ukradne kuoň neb kerú věc takú, pro 5 kterúž jest hoden smrti, na poli jej přič na břich mečem uděrie a tak zahubí. Pakli zloděj muož a chce tu věc devětkrát dráže zaplatiti, vykúpi se od smrti. Ktož mají koně, voly neb velblúdy, znamenie svá jim na srsti učinie, a beze všech stráží na pastvu vypustie. A když se s pastvy vrátí, a nalezne 10 kto které cizie mezi svěmi, ihned pána neb hospodáře | toho dobytšete najdúc, káží jemu kteréž koho jest, domuov ihned pojíti; ale drobnému dobytku tomu pastýři <za stráž se posílají; majíť zvířata nadmíru krásná. To> jsou obecní obyčejové taterské, ale že jsou smíšeni mezi rozličnými lidmi, protož 15 mnohé své obyčeje opustiece, v rozličných vlastech jich se obyčejí přijmú.

O polěch a orání Barguij, kapitole LXdruhá.

Vypravivše v ten čas obyčeje a mravy taterské, ku popsání některých vlastí již přistúpíme. Odejduce od města Karo- 20 baram a od hory Alkaj, jest jíti přes puólnoci strany po polích a po trávnících Barguij, kterážto krajina vzděli čtyřdecti dní cesty. Lidé, jenž tu přebývají, slovú Metritové, a ti poddáni jsou velikému kámovi, a mají taterské obyčeje a mravy. A jsou lidé lesní, maso jedie těch zvířat, což na lovu popadnú, a 25 zvláště jeleny, jichžto tu velmi mnoho mají, a také je opitomují. A když je opitumie, jezdie na nich miesto koní. Obilé nemají ani vina. V létě velmi | veliký lov mají ptákuov i zvěři, 46b ale zimě všecken zvěř i ptactvo běfe se odtud přeč pro velikú studenost neb zimu téj vlasti. Pak po skonání těch čtyřdecti 30 dní cesty jest přijíti k moři, ješto slove Okceanum, okolo něhožto jsou hory, na nichžto jsou rarohové a sokolové neznámí, a tu hniezda mají, a odtud je nosí k dvoru velikého kám. Na těch horách žádných jiných ptákuov nenie, jedno ti rarohové a některací jiní ptácti, jimžto říekají bargelat, jimiž se ti

rarohové krmie. Ptáci ti jsou tak velcí jako kuroptvy, a mají nohy jako papúchové, ocas mají jako raroh, a jsou velmi ručí. Na ostroviech mořských rodie se pak některací sokolové, jimž oni říekají gurfalegové, to jsou ti, ješto supa nebo káni uhonie, 5 a těch jest tam veliké mnostvie. A ty ptáky nosie k velikému kámovi. Ale těch gurfalkuov neb sokolů, ješto se plodie v křesťanství, ješto je nosie do Tatar, nenosie je k velikému kámovi, neb jich tam má nazbyt, ale nosie je k jiným Tatarům, ješto | příležie Arménóm, Kumánóm. V těch krajinách 47a ostrovové jsou, ješto jedno jsou na puólnocní stranu, tak že ta hvězda, ješto slove polus arcticus latině, <jest jim na stranu polední>.

O království Ergymul, kapitole LXIIIť.

Tuto se musíme opět vrátiti k městu Kopycion, o němž 15 se dřieve zmienka stala jest, abychom jinéj vlasti, jenž jemu příleži, také popsali. Jduce pak od toho města Kapycion k vejchodu slunce, jest jíti za pět dní cesty a na téj cestě na mnohých miestech slýchají v noci dábelské hlasy. Po pěti dní cesty přijde království Ergymul, jenž jest u velikéj vlasti 20 Tengut; to království <jest poddáno velikému kámovi, jsou tam křesťané,> nestorinové, modlosluhy, i také jiní, následující zákon Machometuov, mnoho měst a mnoho hraduov. Potom proti syracum, to jest mezi na vzhod slunce a polední stranu jest jíti do vlasti Kataj, ale dřieve jest přijíti do města Syngnij, 25 jenž jest poddáno v daň velikému kámovi. Tu také jsou křesťané i ti také, ješto Machometa následují. Tu jsou volové divocí velmi, | krásní a velcí jako velblúdové, srsti mají vežde 47b po životě kromě chřbeta bílé i černé, na tři piedi dlúhé. A mnoho těch voluov spitomějí, a když zpitomějí, veliká 30 břemena nesú; druhé vpřiehají v pluhy, a ti předivnú silú mnoho diela udělají na roli orané v krátkém času <V té vlasti pižmo lepší jest než kdekoli na světě>, a to mají od některakého zvířátka. Jest jedno zvířátko velmi pěkné, tak veliké jako kočka, srsti hrubé jako jelen, a nohy jakžto kočka, zuby jedno

čtyři jmá, dva nahoře a dva dole. To zvierátko podlé pupka mezi kuózi a masem má měchýřek pln krve, a ta krev jest pižmo. A těch zvierat jest velmi veliká věc. Lidé téj vlasti jsú modlosluhy, a velicí smilníci, jsú tlustí obecně. Nos malý
5 a vlasy černé mají. Mnozí brad nemají, ale vlasy okolo úst mají. Ženy krásné jsú a bielé. Mužie raději hledají krásné ženy než urozených neb bohatých, neb dobře urozený a veliký muž pojme chudú ženu, jedne jestli krásná, a mateři její věno dá; kupcuóv a řemeslníků | mnoho tu jest. Ta vlast [má] 48 a
10 na dli třidcet dní cesty a jest velmi plodná. Tu jsú bažantové dvakrát větší než u Vlašiech a mají ocasy deset neb devět piedadí dlí. Také tu jsú bažantové, ješto jsú u velikosti našim rovni. Mnoho jiného pactva mají velmi krásné<ho> a rozličného peřie a rozličné barvy.

15 *O zemi Egrygaya, kapitole šedesátá čtvrtá.*

Potom přejduce osm dní cesty od téj vlasti Ergymul ke vschod slunci, jest přijíti k téj vlasti, ješto slove Egrygaya, v nížto jest měst a městček mnoho a příslušie vlasti velikěj Tangut, v níž jest najjmenovitějšie město, ješto slove Galacia.
20 Ti, jenž tu přebývají, jsú modlosluhy kromě nětco křesťanuóv, jenž mají tři kostely, a všickni jsú poddáni velikému kám. V tom městě Galacia dělají sukna, jenž sloví jich jazykem zambeloty, z bielé vlny a srstí velblúdových tak krásná, jako by mohl v světě naléztí, a odtud je kupci po jiných vlastech nesú.
25

O zemi Tengut, Gog a Magog, kapitole LXVtá. |

Opět nechajív vlasti téj Egrygaya, i přijíti jest na vzhod slunce do téj vlasti, ješto slove Tengut, kdežto jest měst mnoho a hraduóv, kdežto přebýváše král veliký, jenž slovieše
30 pop Jan. Ale nyní jest ta vlast velikému kámovi v daň poddána, avšakž jest tu jeden král z pokolenie toho popa Jana, jenž také tak slul, jehož jméno Řehoř. A všickni velicí ká-

mové po smrti toho, jakož od Chynchiše zabit byl v boji, dcery své vdávali jsú za ty krále z téj vlasti Tengut a jakžkolivěk jsú tu modlosluhy a někteří, ješto bydlé <dle> zákona Machometova, avšak větší díel lidu téj vlasti jsú křesťané,
5 a i křesťané v téj ve vši vlasti panují a vládnú. Mezi těmi jest také některaký lid, ješto slove Argon. Ten lid nyní je jmenovaný má mezi sebu lidi kraššie a v kupectví snažnějšie, než by je mohl jinde ve vši vlasti najíti. V těch krajinách jsú vlasti, ješto sloví Gog a Magog. Gog svým jazykem jmenují Ung,
10 <Magog pak Maingut>. V těch miestech nalézají kamenie lazurové, z něhož dělají velmi dobrý lazur, tu modrú | barvu. 49 a
Tu dělají húně velmi dobré z velblúdových srstí, jimž říekají zambeloty; v téj vlasti dělají postavce z zlata a z hedvábie rozličných barev velmi dobré a krásné. Jest tu město jedno,
15 jenž slove Syndatyn, kdežto velmi čisté oružie neb oděnie dělají a velmi dobré všelikaké a rozličné k bojóm potřebné. V horách téj vlasti jest veliké mnostvie rudy stříbrnej, tu také jest lovuó mnoho pro množstvie zvierat. A těch krajina slove Yndysu. A za tím městem pak vzdáli za tři dni najde
20 město Cziangamor, v němžto duóm aneb palác velmi veliký, v němž přebývá veliký kám, když do toho města přijede, a často tu přicházie, neb blíz města některaké lúže jsú neb jezera, v nichžto jsú labuti, řezábové a bažantové i kuroptve, a také mnoho jiných ptákuóv. Protož král tu bývá, neb tu
25 s svými sokoly a raroxy často kratochvíl svú mívá. Jsú tu řezábové pateři: první jsú velicí a černí jakžto havrani, druzí jsú větší než jini, bieli a velmi krásní, na peři jejich křidl jest plno ok jako zlatých velmi kstváčích, právě jako u nás pávové mívají na svých ocasiech. Oči mají rozličnej barvy. Třetí jsú
30 k těm podobni, jakžto jsú v Italii, čtvrté jsú malí a mají peřie dlúhé, velmi krásné, červenú | a černú barvú promíšené. 49
Páté jsú šerí a mají oči červené a černé, a jsú velmi velicí. U toho města jest některaký žlab, v kterémžto v rozličné domky kuroptví chovají velmi mnoho, a k tomu jsú ihned lidé zjednání,
35 ješto jich střežú proto, aby kdy tu přijede král do toho města, aby jich měl dosti k svéj potřebě.

Jdúce od města Cziangomor v dál tři dni cesty v tu stranu na puól noci, najde město řečené Czianda, kteréžto jest ustavil veliký kám Kublaj, v němžto jest krásný a veliký palác mramorový, v kterémžto komnaty a síně zlatem okrásili a divnú rozličností zmalovali. Podlé paláce jest les králů neb obora, zdí se všech stran ozděna, kterážto zeď v okršku má patnáste mil, v kterýžto oboře jest studnic, potokuův a luk mnoho. Tu jsú jelenové, srny i také jiné zvěři proto, aby měli co dávatí jiesti sokolóm a jiným ptákóm královým, když jich tu chovají. Neb tu někdy bývá sokułuův a jiných ptákuův zyrfalkuův v téj ohradě do dvú stú i více. A král sám na vsáký týden k nim zhlédá. Také tu král často tu zvěř honí a na svém koni, na kterémž sedí, za sebu nese pitomého levharta, jehož na jelena | neb na srnu poščíje, a tu zvěř, kteréž uhoní, ptákóm těm zyrfalkóm a sokolóm rozdělí zrubaje. 50 a

A takové utěšení a chratochvíl často sobě činí. Prostřed téj obory má ten král veliký duóm jeden velmi krásný, některak ze třtie spletený a vnitř i zevnitř vešken pozlacen a rozličným malováním ozdoben, i fernýžem pomazáno, že jeho žádný děšč shladiti nemuož. A jest tak misterně složen, že jej muož zdvihnutí, rozložiti i složiti beze všeho pohoršení. A když jej zdvihne a složi jakožto stan, dvěma a stoma provazy hedvábnými jej natáhne. A třstie, z něhož ten duóm dělají, jest dlúhé na patnáste krocejí, a v tlúščě na tři piedi i více. Z toho dělají slúpcě, trámce i dvěřce. Také tiem třtíem svrchu pokrývají vešken duóm, takže to třtie na suciech přetěžují a na dvě rozščěpie, a z každého rozščěpenie dva šindely udělají, a tiem duóm pokladúc, a pokryjíc před deščem zachovají, a tak voda teče dolú po nich. A veliký kám po tři časy v roce tu přebývá, to jest července, června a srpna neb jest tu povětříe zdravé a horkost slunečná nepřekážie. Po ty tři měsiece duóm ten zdvižen stojí a jiný vešken čas svinúc a složiec schovají. A pak v den osmý a dvacátý srpna veliký | kám z města Czyandu vyjeda i jede na jiné miesto, aby svým bo-

hóm slavnú obět obětoval, mně, by skrze to obdržal sobě od nich, aby on, ženy jeho, synové, vešken dobytek, i to vše, co mají, bylo jim zachováno. Má také ten jistý král stáda veliká koní bielych, mezi nimižto má také klisic bielych více než deset tisíc. A když slaví hod svým bohóm sám král, ten jistý den káže pripraviti mléka od těch klisic velikú věc v čistém a poctivém náčiní, svýma vlastnímá rukama to mléko sem i tam rozlévá svým bohóm ke cti a chvále. I praví mistříe jejich, že to mléko, což tu jest rozléto, bohové pijí, a pro tu ohyzdnú obět král také sám pije to mléko od klisic, a žádnému jinému ten den to jisté mléko <není dovoleno> píti, jedno těm, kteříž z jeho pokolení jsú, a lidem jednéj vlasti, ješto slove Heryach, jimžto ta zvláščnost dána byla od Chynchyše, krále, kám velikého pro čest obdrženie jednoho velikého svítězení, kteréžto ten lid byl obdržel ke cti Chynchyšovi; a ten obyčej v den osmý a dvacátý měsiece srpna velmi slavně na věky zachovávají. A ty koně bielé i ty klisice lidé u veliké pocti mají, že když po poli jdú, tu, kdež mají pastvišče své, žádný tudy jda, nesmí v tu chvíli jíti, | když ony jdú, až právě všeckny přejdú. V téj vlasti jedie lidské maso těch lidí, kteříž jsú obecným odsúzením spravdivivém zahubeni. Ale těch lidí masa, kteříž sami od nemoci zemrú, jiesti nechtie. Má veliký kám mudrce a čaroděniky, jenž ďábelskú chytrostí činie v povětří temnosti a mrákavy a nad palácem královém světlo. Činie také často, když král seda k stolu, že koflíkové jeho zlatí ďábelskú chytrostí s šenkyši, jenž prostřed stěny stojí, zdvihnúc se vzhůru, bez lidské pomoci před králem na jeho stole se postavie. I praví ti čaroděnici, že oni to činie mocí svatosti své. A když ti čaroděnici hody svým bohóm činie, vezmú od krále škopy s černými hlavami a vonné dřievie, ješto slove aloes, a kadidlo, aby bohóm svým vonnú obět obětovali, a vařené maso obětují modlám s zpíeváním a s veselím velikým. A tu polévku, v nížto maso vařeno, prolejí před modlami a praviece, že by tak milost svých bohuův obdrželi, že jim skrze to dadie hojnost a plodnost země etc. 51 a

V téj vlasti mnoho jest mnichuóv k službě modlám zjednaných. I jest tu jeden klášter velmi veliký, že | pro svú velikost zdá se, by bylo některaké miesto, v němž jeden neb na 5 dva tisíc mnichuóv, jenž modlám slúžie. A ti mimo obyčej jiných obecných lidí hlavy a brady sobě holé a rúcho nesú zákonície. Ti v hody svých modl spievanie veliké stropie a mnoho svéc v svém mrzutém chrámu rozžehají. Jsú opět 10 jinde v téj vlasti jiní mniši, a těch také mnoho, a jsú rozliční modloslužebníci, z nichžto jedni mají mnoho žen a druzí z nich čistý život vedú, svým bohóm ke cti u velikém utrpení živi jsú, tak že nic jiného nejedie, jedno otruby s vodú smiesie, mnoho se postie, chodie v rúšě z hrubého sukna ostrého 15 černéj barvy a na velmi tvrdé posteli ležie. Jsú také ješče jiní mniši, ale ti lehčejšie utrpení držie. A ti pak ony prvé mnichy, ješto tak u velikém utrpení bydlé, nazývají je kacieře a řkúce, že oni neprávě slúžie bohóm svým. A tak se dokonávají prvé knihy etc.

51b

Počínají se knihy druhé o moci a velebnosti Kublajových krále taterského.

V těch druhých knih záložě miením popsati o velebnosti Kublajě krále velikého, jenž jest kraloval až do času skládanie těchto knih, jehož moc a velebnost věčšie se zdá na bohatství, na panování nad zeměmi a nad vládaním velikého mnostvie lida než kteréhokolivěk krále neb kniežete po 5 vše časy před tím minuté mohlo by řečeno býti, jakož o tom v kapitulách potom psaných zjevně shledáno bude. I jest tento Kublaj kám, to jest pán nad pány, z pokolenie krále Chynchišova, a jest šestý kám, jakož se v svrchu psanéj řeči shledává. A počal jest kralovati léta od narozenie syna Božího tisícího dvústého šestého a padesátého. A to královstvie obdržal jest múdrostí svú a šlechetností, neb někteří 10 bratřie jeho a přítelé přirozeni stáli jsú o to, chtiece jemu překaziti, aby nekraloval, ač jemu však s právem bieše a slušieše náměstkem býti. I bylť jest v svém odění udatný, poctivostí silný, radú rozličnú stkvící a v bojích i spravování lida 15 opatrný a rozumný. Neb dřieve než jest korunu královskú přijal, často jest vyjezdil do bojuóv a ve všem šlechetně jednal. Ale od téj chvíle, jakž království obdržal, jedínú byl vyjel na vojnu, než syny své k takým věcem posíelal a pány své etc.

52a

25 *Kterak Najam proti králi Kublajovi směl se protiviti, kapitole druhé.*

Taková příčina byla jest, pro nižto jedínú, jak jest kraloval, na vojnu | byl vyjel neb k boji. Léta od narozenie Božího 52b

tisícího dvústého osmdesátého šestého strýc jeho jeden, jménem Najam, jsa v stáří let třiceti, jenž mnoho zeměmi od krále vládníeše, mladú marností vztrhne se proti pánu svému Kublajovi brzce s velikú vojskú. A o to se byl potázal s jedním králem, jménem Kaydu, jenž bieše vnuk Kublajuóv, ale nenávidíeše jeho. A tak ten jistý povolí onomu, a slíbí s ním sám jeti, a přivesti s sebu svých sto tisíc rycífuóv, a tak seřknú se, že se mají spolu sjieti na jednéj rovni s svými zástupy, aby potom všickni spolu vtrhli do králových zemí. Najam pak ten jistý shledav čtyry sta tisícúv, přijel na to místo, jakož se sřekli bychu, a tu krále Kaydu čekáše příjezda.

Kterak se král Kublaj připravil, kapitole třetí.

Zatím král Kublaj to vše zvěděv, což oni jednáchu, a v ničemž se toho jejich sdýchanie nelek, přísáhl, že nechtě koruny královskéj nikdy na se vzieti, než až by se nad nimi pomstil jejich zrady a směllosti. A tak ve dvě a dvaceti dnech zběhe tři sta tisícúv z těch jedno, což jich tu bieše v blízťe okolo města Kambalu. A tato příčina bieše, preč jest věčšího vojska neshledal, proto: neb chtěl brzce na nepřátely udeřiti, aby, když by se byl déle meškal, věčší lid zbierajě, k vědomí to Najamovu nedošlo, a tak zvěda, vystřěhl by se, že by ovšem nebo zase postúpil, aneb by na bezpečnějšie miesto vojsko převedl. A protož nechtěl zástupuóv svých, kterězto byl vyslal k vybojování rozličných vlastí, zase odvolati, neb by byl mohl, když by chtěl, v málo měsíecích řitieřstva i pěšcuóv tak veliký mnoství <miti> toho lida, jakžto bez čísla zdálo by se k více nepodobné. A za tím prikázal král všech cest dobře stříeti a velmi snažně, tak aby Najam se nevystřěhl, předvěda jeho příjezd. Neb mnozí jdúce a vracujíce se od králových strážných, byli zjímáni. A protož Najam, by jej král měl připásti, zvěděti nemohl. I poradil se jest prvé král Kublaj s svými hvězdáři o to, kterak by se jemu tu zdařiti mělo. Tehdy všichni hvězdáři z spo-

lečnieho súdu svého spatřenie odpovéděli královi, že má počestně nad svými nepřáteli svítěziti etc.

Kterak jsú se spolu bili, kapitole čtvrtá.

A protož shledav král Kublaj svú vojsku, vzdvihl se jest v jiezdu, a ve dvaceti dnech přijel jest k téj rovni, ktežto Najm krále Kaydu vojska ku pomoci čakáše. Tu noc Kublaj s svú vojskú pod jedním chřibem odpočíváchu, ale lid Najamóv na róžno se rozloživše beze všeho | oděnie po téj rovni, rozličné kratochvíle mějiechu, žádněj péče nemajíce, by se jim co mělo přihoditi. Tehdy pak velmi ráno král Kublaj vjeda s svými na ten chřib, všecko své vojsky rytieřstvo rozdělí na dvanáste haufú, takže v každém haufě bieše třiceti tisícú. A pak pěšce podlé rytieřstva tiemto řadem byl jest zřiedil, že v některých haufiech dva pěšce postavil jest kopie v rukú držiec s obú stran podlé každého rytieřstva, doněvadž pěščú býti mohlo. A sám král Kublaj bieše na některakém divném dřevěným hradu, kterýžto hrad čtyři slonové nesiechu, a tu bieše vyvěšena jeho králova korúhev. A když zazří vojska Najamova korúhve a vojsky krále Kublajce, velmi se užasne a také ještě nebieše přijela vojska krále Kaydova. Tehdy Najam, jenž pod stanem s svú ženimú, kterúzto s sebu byl přivezil, spáše, byl od svých ubuzen, velmi se lekne. Avšakž čímž najspieše mohl, zatím doněvadž ony doluóv jediechu, on své haufy také řiedil. Tehdy král Kublaj své haufy okolo Najamova vojska šikuje. I jest obyčej všech Tateruóv najprvé, než v hromadu udeřie, v trúby <trúbiti> i na všicky na jiné nástroje bíti, což k boji příslušie, a vysokým hlasem spievati a potom k zavolání | kniežete vojsky boj počíti. A tak když již obojie vojsko své piesni dokonají, tehdy Kublaj zvolá a inhed obě strany na se udeřie, boj počnú. A když se již tu bijiechu a stříelěchu, bieše v povětří šípúv nepodobné mnoství, že se více zdáše, by hustý přival neb děšć šel, nežli šípy. A když již šípy neb střely vystřielěchu, tehdy meči, kopími jachu se bíti, a bieše Najam viery křestánské, ale ne-

bieše následovník skutkuóv viery, a také na své zvlášči korúhvi nesíše znamení kříže svatého a mnoho křesťanuóv s sebou mějješe. I tepiechu se tak od jitra až do velikého pole dne tak, že z obojje vojsky mnoho jich zbito. Naposledy, když 5 již Najamův lid ustavše a chřbet obrátivše, král Kublaj svítzil, a tak miestě na tom množstvie bez čísla lidu Najomova zbito jest a sám Najam jat a královi přinesen jest.

O smrti Najamově, kapitule pátá.

Tehdy inhed král Kublaj kázal, aby Najam inhed zahuben 10 byl jako zrádce a protivník pána svého, ale protože z jeho pokolenie bieše, nechtěl, by krev králového kmenu prolita byla, aby země krvě královskéj nepila ani by slunce neb povětříe vidělo kterého králového kmene zlú a ohavnú smrtí zahubenu | býti. I kázal jej král v kobercích obinúce svázati, 15 a svezieč tak dlúho sem i tam voziti a honiti, až by se i zadechl. A když Najam již umře, všickni páni jeho i lid, kteříž mohli byli utéci, mezi nimižto mnoho bieše křesťanuóv, vrátivše se poddali jsú se v službu králi Kublajovi. Čtyři vlasti obdržal tehda král, jichžto jména tato jsú: Fuciorcia, 20 Kauly, Balstol a Schyn atc.

Kterak král Kublaj Saracénóm přemlknúti kázal, že jsú směli haněti Spasitele, kapitola šestá.

A když Židé a Saracéni, jenž biechu v Kublajově vojšče, počechu křesťanóm, jenž biechu s Najamem přijeli, přimlúvati, že Kristus, jehož kříž Najam na své koróhve měl, ani 25 jemu ani jeho lidu pomoci mohl, a tak na vsáký den nestydiece se ani bojice Kristově posmívati moci, křesťanóm tesknost činichu. Tehdy křesťané ti, jenž se biechu králi Kublajovi poručili, a tu žalost a protivensťvie, co jim činichu, 30 žalovali jsú jemu. Tehdy on i Židy a Saracény s křesťany spolu svolav, řekl křesťanóm: Ač váš buóh a jeho kříž nechtěl Najamovi pomoci neb pomocen býti, nerodte se za to sty-

děti, neb buóh dobrý a spravedlivý nespravedlnosti a nepravosti pomáhati nemá. Najam pána svého zrádce byl a v nespravedlnosti jsa se protivil, a tak v téj zlosti jsa, boha vašeho pomoci svéj zlosti žádal. A proto | váš buóh dobrý nechtěl 5 jeho hříechóm příkládati. A protož Židóm, Saracénóm, i všem jiným příkazují, aby žádný pro tu věc bohu vašemu ani kříži více potom se neporúhal. A tak se jest stalo, že žádný potom jim z toho nepřimlúval. Král Kublaj to zjednav, do svého města Kambalu s radostí se vrátiv potom nikdy sám 10 s vojskem proti nepřátelóm nevyjezdil, než syny své neb pány, kamž třeba býlo s vojskem posílal.

Kterak daruje veliký kám rytieře své, když vítězstvíe obdržie, kapitule sedmá.

Hajptmany svých zástupuóv, když v kterém boji vítězstvíe obdržie, tiemto obyčejem ctí; toho, jenž dřieve bieše 15 ustaven nad sto rytieři, ustaví jej nad tisíc rytieři. A tak všelikých výšež na vládaní povýší a dává jim rozličné zlatice i stříebrnice. Dává jim také dsky hamfeštové milostí svých, tak že což jim milostí kterých neb svobodství podá, tu vyryto 20 na těch dskách bývá, tak že na jednéj straně toto písmo ryto bývá: pro velikú poctivost a pro velikú milost, kterouž jest našemu ciesařovi ukázal, jméno velikého kám buď požehnáno. A s druhé strany téj dsky vyryt jest lev s sluncem a s měsiecem, aneb obraz toho sokola neb ptáka, ješto slove gryfalk, nebo rozličných jiných zvířat. | A ktožkoli má tu dsku 25 se lvem a s sluncem a s měsiecem, když ven na jivo vynde, přikryje se krásně pláščem na znamenie velikéj moci a zvláščnosti. A ktož pak má na svých dskách obraz toho ptáka grifalka, muóž s sebou všicko nésti z jednoho miesta na druhé, 30 kterémužkolivěk kniežeti neb králi v službu jede. A tak velmi dobrým řádem všickny věci zřiezeny sú, v čem má poslušno býti těch, ktož takové dsky mají. Pakli by kto toho všeho podlé vuóle jeho, ktož ty dsky má, poslušen nebyl a podle toho, jakož zápis ukazuje, jakžto protivník velikého kám má smrt trpěti.

Král Kublaj jest velmi sličný, vzrostu prostředního, také ani velmi tlustý ani churavý. Tvář má červená a světlá, oči černé, nos velmi sličný, a tak všech úduv svých způsobilý.
5 A má ženy čtyři, kteréžto má za pravé manželky. Jeho prvoro-
dny syn s prvú ženú po jeho smrti má se v království
uvázati. A každá z těch čtyř má dvór svůj zvláščí královský
a palác vlastní, a má každá z nich tři sta panen vybraných
a komorníkův mnoho, vše kleščených, a jiných čeledínův
10 bez tísla, tak že každý z nich < má > čeledi mužův i žen, do
desíti tisíc. Má také | král ženim mnoho. Jest také mezi Tatar-
tary některaký jiný lid, ješto slove Ungrach. Ti lidé ženy
56a mají velmi krásné a velmi dobrých mravů a obyčejův,
z nichžto chová vybraných v svém paláci sto v počtu, jenž
15 jsou poručeny v strážu a v péči dobře urozeným a šlechtným
ženám, a ty jich velmi pilně střežú. A ty šlechtné ženy, ješto
jich střežú, musejí pilny toho býti, byla-li by která z nich
nemocna neb měla-li by kterou poškrvnu nebo vadu na sobě.
A tak kteréž žádný vady na svém životě nemají, těch královi
20 chovají, že šest z nich tři dny a tři noci královy komnaty
střežú, a když král jde na pokoj aneb když vstane, vždy při
něm jsou i na jeho loži ležie. A pak čtvrtý den jiných šest po
těch prvních tam vende, a opět takéž tři dni a noci v témž
úřadu při králi jsou. A tak vždy po třetiem dni jedny po dru-
25 hých v témž čísle a v týž úřad vcházejí, až se tak všech sto
zřiedí. Od dřevních pak čtyř vlastních žen má král dva a dva-
cět synův a první ženy první syn slove Chynchym, jenž
měl po otci v království vstúpiti, ale že jest prvú umřel než
otec jeho, protož syn jeho Temur podlé práva má vstúpiti
30 v království po svého děda smrti, neb jest | syn prvorozený; 56b
i jest ten Temur velmi šlechtný, udatný a opatrný, tak že
jest již mnoho vítězství v bojích obdržel. A od děvek má
král Kublaj synův pět a dvacet velmi šlechtných, jenž
všickni velicí páni jsou.

Po tři měsíce v roce, to jest prosince, ledna a února, král
Kublaj v svém královském městě ustavičně přebývá, v kte-
5 rémžto městě takový palác králů jest. Nejprvé všecken palác
v okršku má širokost na čtyři míle, a jest na čtyři hrany, tak že
na každú stranu jest jedna míle. A jest zeď toho paláce hrubá
velmi, jenž má výši deset kroků, a všickno zevnitřnie líce
všudy bíelú a červenú barvú jest zmalováno. A v každém
10 kútě téj zdi jest jeden krásný a veliký palác. Jest také na
prostředku podle každé zdi se všech čtyř stran jeden palác.
A tak ve všem okršku zdi téj tiem obyčejem jest osm palá-
cuův, a v těch chovají oružie a odění a jiné nástroj, což
15 k boji třeba, tak že v jednom paláci jednostajně zbroje cho-
vají. Ta strana toho velikého paláce, kteráž proti poledni
jest, má patery vrata nebo pět bran, z nichžto prostřednie
najvětšie ze všech jest, kteréžto nikdy neotvierají, jedno
20 když | sám král tam jede nebo zasé a žádný jí nesmie jíti 57a
než sám král. Ale podlé téj brány velikéj jsou jiné dvě menšie,
jimižto jedú ti, ktož s králem jsou. A pak každá jiná strana
téj zdi, má jedínú bránu, jimižto muož každý jíti. V těch
pak palácích, ješto jsou podlé zdi na prostředku, jest v každém
25 vnitř zdi na poly přehrazeno, v kterýchžto přehradách cho-
vají opět jiné náčiní drahé a některaké hromátky k králově
utěšení. A pak v tom pokoji vnitř napřed králuův palác,
v němž on přebývá. Ten palác nemá ponebie než podlaha
toho paláce jest ode dna zevnitřnieho deset pídí výši, ale
ten svrchní pokoj jest velmi vysoký. A stěny siení jeho
a komnaty jsou velmi krásně malovány a zlatem i stříbrem
30 okrášleny. Tu jest rozličné malování, neb jsou tu malovány
pověsti rozličného pobitíe a rozličných bojuův. A pro ta-
kové okrášenie a malování palác jest velmi světlý. A u věč-
šiem paláci sedá k stolóm spolu pojednú deset tisíc. Pak
v téj jisté ohradě mezi dřieve řečenými paláci jsou trávníkové
35 krásní a sadové ščepuův rozličných a velmi dobrých. V těch

sadiach jsú rozličná zvierata. Tu jsú ta zvierátka, v nichžto jest pižmo, o nichž jest psáno napřed v prvých knihách. Také jsú srny i kočky divoké, i také | ta zvierátka šerá, 57 b
z nichžto dělají popeličný blány, i jiných mnoho zvierat.
5 Jest také v téj ohradě na puólnoční stranu některaký jezero
neb haltěř podlé paláce, v němžto mnoho rozličných ryb
chovají, a ty ryby tu odjinud přinášějí, kterýchžto ryb k svéj
potřebě král tu dosti mívá. A v to jezero neb v haltěř vcházie
některaký potok, a tu, když ten potok vcházie, i také kdež
10 vycházie, zastaveno jest železnú sietí, aby ryby ven nemohly.
Od téj ohrady, ktež ten palác králuóv jest, snad ve čtvrt mlí, jest
některaká malá hórka sto kročejuóv zvýši a v okolku jest za mlí; a ta huórka jest plna ščepuóv, jichžto listie vždy
zeleno jest. A kdežkolivěk král zvie neb uslyší o kterém
15 krásném dřevu, káže je vykopati, i s kořenem přiněsti, buď
kakžkolivěk daleko, a tu je přesaditi. A protož tu jest dřievie
převýborné a krásné, a ta všecka hora jest rozkošná, čistú
trávú porostlá. A proto že jest tu všicko zeleno, slove Zelená
hora, a na samém vrchu jest některaký palác také, a ten jest
20 vešken zelenú barvú zmalován. Na téj hoře veliký kám často
mívá kratochvíl a utěšení. Podlé dřievie řečeného paláce učí-
nil král Kublaj jiný palác, k tomu na všem podobný, v němžto
přebývá Temur, ten, jakož po něm má | kralovati; dvór svójs 58 a
královsky vede a velmi velebně. Má majestát ciesařskej
a pečť, ale ne tak úplně jako kám.

Popsámie toho města Kambalu, kapitola desátá.

Pak to jisté město leží nad velikú řekú v téj zemi Kataj, jenž někdy zšlechtilá bieše a královská. Kambalu naším ja-
zykem slove město panské. To jisté město veliký kám na
30 jinú stranu řeky přestavil, neb od hvězdáruóv slýchal, že
by někdy po budúcích časiach mělo se jeho ciesařství proti-
viti. Město to jisté na čtyři hrany jest, jenž za čtyři a dvacet
mil v okrsku protáhlo se jest tak, že každé čtvrti zeď má šest
mil dli. Zdi hliněné má, zevnitř zbielené, výši na dvacet

kročeji od krumfešta, dole jest šíři deset kročeji, ale čímž
výše, tiem vždy tenčejší neb užší, tak že svrchu jest ta zeď
na tři kročeje šíři neb tlúšči. Má také to jisté město bran
větších dvanádcte, na každé čtvrti města neb straně tři
5 brány, a nad každú branú krásný palác, i v každém kútě zdi,
v nichžto chovají oděni a oružie strážných toho města. Má
také to jisté město ulice široké a na dli upřiemé, tak že pro
upřiemost ulice muóž viděti od jednéj brány k druhé. Pak
v městě mnoho krásných palácuóv, jiných krásných do-
10 muóv mnoho. A prostřed města | toho jest jeden veliký 58 b
a krásný palác, na němžto jest zvon velmi veliký, v kterýžto
zvon na každý večer třikrát pozvonie, a potom zvonění
žádný nesmí z svého domu nikam vyjiti až do jitra, jedno
pro nemocného neb pro potřebu těžkých žen, ješto jsú při
15 porodu. A ktož přes město v noci jde, musí v ruce světlo
mieti. A každé brány měscské na každú noc musí střiěti
tisíc mužúv, ne pro strach kterých nepřátel, ale pro pa-
dúchy; a velikú pilnost má toho král, aby zloděje hubili.

O předměstí a o velikém kupectví, kapitola XIItá.

20 Před tiem městem Kambalu a okolo něho jest dvanástero
předměstie velmi veliké, před každú branú jedno, v nichžto
kupci a jiné pocestné přijímají, neb velmi mnoho lidu na
všaký den do města vždy jdú pro králúv dvór a pro rozličné
kúpě, jenž tam vezú. V těch předměstích velmi veliký lid
25 bydlí. Jsú tu také palácové a domové tak krásní, jako kde
vnitř v městě kromě králova paláce. V tom městě žádného
mrtvého nepohřebie než před městem, neb všický modlo-
sluhy jsú. Také pro mnostvie příchodných lidí, jenž se do
města scházějí, jest tu ženek prázdných dvaceti tisíc, a ty
30 v předměstiech bydlí, neb v ohradě měscskej žádnéj bydliti
nedadie. Do toho města tak mnoho kúpě vezú a tak veliký, | že 59 a
všicka města všeho světa na kúpi převyšuje. Tam nesú roz-
ličné drahé kamenie, perly, hedvábí, postavce drahé a roz-
ličnú drahú vóni z Indie a z Mangi i z jiných bez čísla zemí,

neb jest to město u velmi dobrým položení, tak že snadně muož k němu přijíti i přijeti z okolních zemí, neb leží v prostředku mezi mnohými zeměmi *(a bývá pilně vyhledáváno od)* kupcův rozličných zemí. Pravím, že nenie v roce toho dne, kterého by na tisíce bárek hedvábie nepřivezli kupci z cizích zemí do toho města, neb tu dělají z zlata a z hedvábie rozličná diela bez čísla.

Kterak velikého kám střehú, kapitole dvanásta.

Veliký kám má na svém dvořě žoldnýřuov jiezdných dvánáste tisíc, jenž slovú věrní rytieři páně. Ti rytieři mají nad sebu čtyři vévody neb vódcu ustaveny, z nichžto každý třmi tisící vládne. Těch jest úřad samého kám stráží býti i ve dne i v noci. A ti všichni u králova dvora potřebu mají a strážě své tiemto řádem rozlučují: jeden vévoda s svými třmi tisící tři dni a tři noci okolo paláce chodie, tam vnitř střehúce krále, a druzí zatíem odpočívají. A po třech dnech vstúpie na též miesto jiní, aby opět po tři dni svú stráží držali. A tak jedni po druhých přes celý rok střehú, i bývá ta strážě nic pro jiné, než jedno pro čest královskéj velebnosti, ne proto by se král koho bál etc.

O pociivém hodování jeho, kapitole XIIItd.

Slavnost, kterakúž mívají, když král které hody má, taká bývá: Kdyžkolivěk král veliký pro který hod nebo pro kterúžkolivěk věc chce v svém velikém domu které veselí mieti, dvořené jeho takýmto řádem sedie k stolu: najprvé králuov stuól najvýše nad jiné tak jest postaven, aby král sedě na puólnočné straně domu svého, tvář svú ku poledni obrátil. Na levěj pak straně jeho podlé něho sedí najvěčšie králová, to jest první žena jeho. A na pravici jeho sedie synové a vnukové jeho a ti, ješto jsú z ciesařského pokolenie jeho. Ale jejich stolové tak jsú poníženi od královského stola, že jejich

hlavy ledva krále velikého noh dosahati mohú. Ale jiní jeho šlechtici a rytieři opět též za stolem na stolicích nízkých sedie. Týmž také řádem na levici sedie královně jiný královny a šlechticny. A každý knieže neb šlechtic podlé duóstojenstvie svuój řád drží, též i jejich ženy, neb všichni šlechtici, kteříž u dvora jedají, když král které hody má, své ženy s sebu vedú na ty hody. A všicky stolové tak jsú spůsobeny, aby veliký kám s toho miesta, kdež sedí, mohl své *(soustolovníky všechny zároveň viděti. Vždy však při podobných slavnostech schází se veliké množství lidu. Vedle domu královského jsou však ještě jiné pobočné domy, v nichž o slavnostech královských hoduje padesát tisíc lidí, neboť jsou mezi nimi nejen lidé od královského dvora, nýbrž i ti, kteří drží od něho země neb vládu jako léno. Dále přicházejí k těmto slavnostem do královského paláce nesčetní šaškové a ti, kteří přinášejí s sebou kratochvilné hry a nové věci pestré i rozmanité. Uprostřed královského dvora jest postavena jakási zlatá nádoba plná vína neb jiného vzácného nápoje, měřící tolik jako jedno vědro neb sud neb vůz, vedle ní jsou na rozličných místech čtyři velké sudy z ryzího zlata o něco menší než ona nádoba. Do nich teče víno z nádoby větši. Z těchto nádob se čerpá víno do zlatých džbánek, které jsou postaveny na stolech vždy mezi dvěma ležícími královskými soustolovníky. Každý džbánek jest tak veliký, že pojme vína až pro osm až deset lidí. Jiní piji z velkého zlatého poháru majícího nožku i dřik ze zlata. Všechny tyto nádoby jsou velmi cenné. Též ostatních zlatých a stříbrných nádob, které jsou při královském dvoře, jest tak veliké množství, že všichni, kdož to vidí, žasnou, a kteří neviděli, stěží mohou těm, kdo to vypravují, uvěřiti. Shukové pak, kteří přisluhují králi, když jí, jsou vysocí velmožové. Z nich každý má ústa zahalena nejjemnějším hedvábným šátkem, aby se jeho dech nedotýkal jídla neb nápoje králova. Když pak král nádobu vezme, aby se napil, všichni, kdož drží hudební nástroje a stojí u krále, spustí hru na ony nástroje a všichni přisluhující šlechtici, kteří u dvora slouží, pokleknou. O pokrmech, které se nosí na stůl, je zbytečné vykládati, neboť každý si dovede představit, že u tak nádherného dvora se*

skvěle a hojně připravují. Po skončení hostiny povstanou všichni ciceristé a hrají sladké písně. Kejkliři, herci a čarodějníci předvádějí hry a kratochvíle před králem a ostatními, kteří u jeho dvora hodovali.

5 O slavnosti králových narozenin
a o nádheře šatstva jeho dvorních vojáků kapitola XIV.

Jest obyčejem všech Tatarů slaviti okázale den narozenin. Svátek pak velikého chána > | Kublajě bývá v osmý a dvacátý 61 a
den měsíce zářie, kterýžto den více slavie, než který jiný
10 den ve všem rocě, kromě hodu velikého v ty dny před měsiecem únorem, kterýžto den slavie jakžto počátek roku. Neb u nich měsíc únor jest najprvní z měsiecuův v roce. A tak ten den narozenie jeho král veliký obleče se v rúcho zlaté, a má na svém dvoře šlechticuův a rytieřstva dvanáste tisíc, jenž slovú najbližší věrníci královi, pána svého. A ti všickni v takéž rúcho obláčí jako sám se, kolikrátžkolivěk které hody slaví. A těch hoduův jest třináste do roka, jimžto takém darem dáva na každý den krásný zlatý pás velmi drahý a obuv aksamitovú stříbrnými nitmi vyšívanú velmi mistrně,
20 tak že každý z nich v téj královskéj přípravě zdá se, by byl veliký král Kublaj, jakžkolivěk samého krále rúcho dražší jest. Avšak rúcho těch rytieřuův ješče tak drahé jest, že mnohé převýší svú drahostí deset tisíc zlatých, ješto slovú byzancium. A tiemž obyčejem dáva král šlechticóm a rytieřóm svým na každý rok na všickno jejich drahé rúcho, jenž jest okrášleno zlatem, perlami i jiným drahým kamením, s pásy a s obuví v čísle | pól druhého sta šest tisícúv. 61 b
A rúcho rytieřské, to jest rytieřuův dřieve řečených, jest téj barvy jakož jest rúcho velikého kám. V ten pak hod, to jest
30 den jeho narozenie, obecni krále a kniežata, i také šlechtici, jenž jeho jsú poddaní, královi dary šlí. A chtě-li z nich kteří kterých milostí neb úraduův od krále prositi, proseb svých dvanásti šlechticóm podají, jenž jsú úradu usazeni, a ti pak ke všemu odpovědie. Také musějí jeho všickni lidé,

kterěžkolivěk viery jsú, buďte křestané neb Židé, Saraceni, Tatařie i jiní pohanové, své každý bohy velmi slavně nazývati, prosiece za zdravie a za šťastie velikého káma etc.

5 O druhém velikém hodu února měsiece
kapitule XVtá.

V prvních dnech měsiece února, to jest první den léta podle počítanie taterského, veliký kám i všickni Taterové, ktežkolivěk ten den jsú, veliký hod činie. Než král, šlechtici jeho, i také jiní Tataři, muzie i ženy, kteříž mohou dostáti, 10 ten den všickni v bílé krásné rúcho se zobláčie. A nazývají hod toho jistého dne bílý, i pravie, že rúcho bílé má dobrý osud a že skrze to ten den a rok dobře šťastie mají mieti. Ten den všickni | zemščí páni a správce, jenž kteréžkolivěk nápravy neb úrady od krále držie, nesú před krále čest, obě- 62 a
tující jemu dary od zlata, od stříbra, perly drahé, kamenie, sukna čistá neb bílé koně, tak že někdy na ten den dostane se královi darem těch bílých koní sto tisícúv. Takěž i jiní Taterové v ten hod šlí sobě dary bílé jakěžkolivěk jeden 15 druhému, a jsú velmi veseli, tak aby ten celý rok vždy veseli byli. Také v ten den vedú na králuův dvór vseckny jeho slony, a těch jest v čísle do pěti tisíc. A ti všickni slonové přikryti jsú krásnými a rozličnými deky, a na těch deciech vyšívána jsú rozličná zviefata a ptactvo z drahého sukna; i nese každý slon na sobě velmi čistá dva tlumoky, s každé 25 strany jeden, v nichžto jest rozličná drásta od zlata i od stříbra i jiná mnohá sbrojě, k tomu bílému hodu potřebná. Také mnoho velblúduův přivodie k dvoru, přikrytých čistými sukny, jenž na sobě mnohé věci k tomu hodu potřebné nesú. A všicka ta zviefata tak obtiežena před krále vedú a on se tomu dívá a kratochvíl má. Ráno, to jest v ten den bílý, dřieve než stoly připraví, tehdy všickni králi, kniežata, vévody, šlechtici, rytieři, | lékaři, hvězdáři, nápravníci zemščí 62 b
i všic(k)ni úředníci velikého krále sendú se v hromadu k dvoru královu. A kteříž se v ní pro mnostvie směstnati nemohú,

do jiných siení, jenž jsú na stranách téj siení, sberú sě, kdežto král sedě na své stolici muož všickny obezfieti. A tak zsadie všickny pravým řádem každého podlé jeho dostojenstvie. Tehdy vstana jeden, křikne velikém hlasem a řka: „Klanějte se a modlte sě.“ A po tom křiku všickni brzo vstanúce, padnú na kolena a hlavu k zemi přikloníc, královi jakžto bohu sě modlé, a to po čtyřikrát učinie. Učiniece to, i jdú všickni svým řádem k oltáři, jenž jest v téj siení ustaven. A na tom oltáři jest jedna dska, na nížto jest napsáno jméno velikého kám. Tu jest také připravena kadilnice velmi čistá, v nížto jest kadidlo velmi vonné, a tak s velikú poctivostí pokadiece téj dsky velikého kám, vrátí sě každý na své miesto. A to učiniece, každý své dary před králem ukáže, o nichž dřieve praveno jest. Potom stoly pripraviec, jedie, majíce pyšné oběd, s velikú radostí a veselím. Pak po obědě pišćci, hudci a jiní herci rozličné tu kratochvíle | ukazují. 63a Také na takových hodech lva pitomého přivodie, a ten velmi krotsě leží u králových noh jakož šćeně, jakžto vyznávajě, že on jest jeho pán.

20 *O divokém zvěře, ješto lovci posielajú v jisté časy roku k dvoru velikého krále, kapitola XVI.*

Ty tři měsiece, kteréžto veliký kám přebývá v městě Kam-
balu, to jest prosince, ledna a února, z ustavenie králova
v šedesáti dní cesty okolo téj zemi Kataj mají lovci těch
25 vlastí v tu chvíli lovu pilní býti, a všecken zvěř věčší, což
ulovie, to jest jeleny, nědvědy, divoké svině, srny, mají ku
pánóm nésti. A ti pak mají, jsú-li od králova dvora za třicet
dní cesty vzdáli vyvrhúce vnitřie z zvěře, poslati velikému
30 králova dvoru než třicet dní cesty vzdáli, mají jedno poslati
k dvoru kóži, dobře zdělanú, jenž sě k oděni hodí.

O lviech, o levhartiech a orlicích etc. k lovu zučených, kapitule sedmnástá.

Má veliký kám k své kratochvíli k lovu mnoho pitomých
levhartuov, jenž sú zučeni k lovu s lidmi miesto psuov. A jsú
5 k takovému velmi dobří a mnoho zvěře s nimi uhoní. Má
opět jiná zvířátka | k lovu zučená, velmi silná, jimžto říekajú 63b
ostrovidové a latině slovú lynces. Má také i lvy velmi veliké
a krásné, věčší než v Babyloně, jenž mají na srsti jakžto
prútky rozličnéj barvy na dli, i bielé i černé i červené, jenž
10 také jsú zučeni k lovu s lidmi, že s nimi uhoní rozličný zvěř,
vepře, nědvědy, kozy divoké, osly divoké, voly, to vše s lidmi
honí jako psi. A když lovci chtěie královy s sebu na lov lvy
pojítí, tehdy vezú dva z nich na kárách a každému z nich
dadie tovařiše psíka malého. Má opět král pitomé orlice
15 a těch mnoho a ty jsú velmi sobné, že lapají s nimi zajiece,
lišky, srny i jiné drobné zvěři, z nichžto mnohé jsú tak
udatné, že sě na vlka oddadie a vlk sě jim obrániti nemož,
že jej vždy utepú.

O velebném lovu králově, kapitola XVIIIá.

20 Dva veliká pány, vlastnie dva bratří, jednomu z nich
říekajú Bajam, druhému Kvugam, ti jsú od velikého krále
kám k lovu tak zjednáni, že slovú lovci. Neb každý z nich
má pod svú mocí deset tisíc lidí, jenž jiného nic nečinie,
jedno velikých psuov chovají a krmie, to jest ohaře, jimžto
25 tatarsky říekajú | cinici, velikých psuov holoty neb vladaře. 64a
A když veliký kám chce na lovu kratochvíl mieti, ta dva
pány dřevní, jenž vládnú lovci, pojmu s sebu dvacetí tisíc
lovcuov s jejich psy. A když již s králem na to pole přijedú,
kdežto mají honiti, král veliký s svými pány postaví sě u pro-
30 středku. A tak jeden z těch dvú pánuov lovčích jde a postaví
sě královi na pravé ruce, s svými deseti tisíci, a druhý s svými
deseti tisíci na levé straně. A jedny lovcě od druhých tak
rozezná, neb jedno deset tisíc lovcuov jsú oblečeni v rúcho

červené a druhé deset tisíc v rúcho blankytné a tak, že dlhým radem se zriedie, tak že jeden od druhého od sebe nedaleko stojí, tak že sebú zamiestie země na rovni dobre za jeden den cesty. A psy své vždy každý podle sebe drží.
5 A když tak již zriedie se stanú, psy ty, kteréž držéchu, pustie na zvěř, jejíž tu mnoho jest. A také nemnoho jim muož ujíti zvěřě, který pustie pro veliké mnostvie psuov a pro umělost a vtípnost lovcuov. K takéj věci přihlédati jest velmi kratochvilno těm, ktož rádi honie a v tom chvíli
10 krátie.

O lovu ptactva, kapitule XVIIIItá. |

64b

Pak měsiece března vyjeda veliký kám z města Kambalu s sokolčími, a tu takej obyčej v té kratochvíle mievá. Vyjede s ním sokolčích v čísle deset tisíc, a ti mají sokoluov a jiných
15 ptákuov k myslivosti bez čísla. A ti všickni po všech krajínách se rozjedú sem i tam. A když ptactvo kde spatřie, jichž tudy velikej mnostvie jest, vypustie sokoly i jiné ptáky, kteréž tu mají k myslivosti, a což ptactva uhonie, nesú před
20 krále. Neb král vždy s nimi sám jede sedě u velmi krásné komoře, jenž jest od dřeva udělána a na čtyřech sloniech připravena velmi misterně. A ta komora zevnitř jest lvovými kóžemi přikryta, ale vnitř čistě zlatem okrášlena. A tu s sebú pro kratochvíl má některé své pány a dvanáste sokoluov
25 vybraných, jimž říkají gyrfalkové. A ta komora jest postavci hedvábnými a zlatými obpata podlé těch slonuov, jenž tu komoru nesú; pánov a rytieřstva se všech stran mnostvie jde, a ti nikam neodejdú ani odjedú od krále. A když uzřie kde bažanty, teřevy neb jiné ptáky letiece, ukáží sokolčím
30 těm, jenž s králem jsú, a ti ihned králi dadie | věděti. Tehdy král káže komoru odkryti a kteréž chce sokoly neb grifalky káže na ptáky pustiti a sám na loži sedě k téj hřě dívaje se, přihlédá. Nad to ješče má král tu opět jiných deset tisíc lida, ješto na tom jistém ptačím lovu jiného nic nemají činiti, než dva a dva sěm i tam se rozběhnú po poli hlediece pilně, kam

65a

se ti sokolové neb jiní ptáci, kteréž pustie, obrátie, a bude-li ptákóm třeba, aby jim pomohli. A ti slovú tatarsky tostaor, to jest strážě nebo strážni a má z těch každý přívab a čepičku, aby mohl ptáky přívabiti a držeti neb vzieti. Aníž se hodí, by
5 ten, kdož pták pustil, aby po něm šel; neb tito jsú pilni toho, aby se pták neurazil. A ti, ktož ptáka najbližšie jsú, ti mají ptáka hleděti a pomoci jemu, jestli co třeba. A každý takový pták, čiežkolivěk jest, má k nozě své přivázaný stříeb<r>ný plátec, na němžto jest znamenie pána jeho, čiž jest, neb
10 sokolčího, aby zratil-li by se, aby mohl navrácen býti pánu svému. Pakli znamenie nepoznají, ale nesú jej k jednomu pánu, ješto na to ustaven jest k tomu úradu, jenž tatarsky slove bylarguci, to jest strážě ztracených věcí. A ten všech ptákuov, kteréž k němu přinesú, věrně | chová, doněvadž se
15 jemu pán neoptá. A též i o koniech bývá. A protož, ktožkolivěk pták neb kuon neb kterúžkolivěk věc na tom lovu ztratí, k tomu jistému se uteče, a u něho poptá, a tak nemož tu nic ztraceno býti. A doněvadž kolivěk u toho jistého ta ztracená věc jest, buď kuon nebo pták, káže jeho velmi pilnu
20 býti a dobře chovati. Pakli kto taký jest, že nevrátí ihned to, což nalezne, tomu, čiež jest, neb tomu úředníkovi, mají jej za zloděje. A ten jistý úředník najvyššie miesto sobě k stání zvolí a nejvyše svú korúhev vystaví, aby snadně mohl nalezen býti od toho, ktož co ztraceného hledá, anebo nalezenú
25 věc chce postaviti.

65b

O jeho divných staniach, kapitule XX.

Potom přijdú na velikú horu, jenž slove Tacziamordny, ktežto jsú královi a dvoršči stanové zděláni. A jest těch stanuov více než deset tisíc velmi krásných. A stanové
30 velikého kám takovéto jsú: Najprvé jest jeden stan velmi veliký, pod nímžto mohlo by státi rytieřstva na tisíc, a má vrata ku poledni; pod tiem sedie rytieři a páni. Podlé toho na západ slunce jest jiný stan, | pod nímžto i králova sieň jest velmi veliká, kdežto král svú radu mievá neb súd, když

66a

chce s ktorými oč mluviti. Pak k téj siení pričíněna jest komnata na druhé straně, kdežto král spí. A podlé těch jsú jiné siení a komnaty. Než prvně dvě siení, to jest ta, jakož rytieřstvo sedí, a druhá, jakož král sedává, když má s kým oč mluviti, a jeho veliká komnata takto jsú způsobeny, tak že každá z těch podepřěna jest třmi slúpy dřevěnými drahěj vóně, jenž jsú velmi krásně vyryty. A jsú přikryty ty siení neb ti stanové zevnitř kožemi lvovými rozličných barev. Neb v těch vlastech mnoho lvov tak barvených najde. Vietr ani děšć jim uškoditi nemož, to jest těm stanóm, neb jsú mocnými kožemi dobře přikryty a vnitř jsú obestřěny čistými a drahými blanami popeliečnými z drahých kóžek armelinověch a zambelinových, jenž jsú kóžky velmi drahé. Tak mnoho musí býti těch kóžek k celému rúchu rytieřskému, že je jedva skúpí za dva tisíc zlatých, těch, ješto slovú vlasky byzancium, když kto chce z právě dobrých kóžek mieti. Pakli kto chce z obecných kóžek mieti, tehdy jej stane jedno tisíc byzancium. Ta zvieřátka, z nichžto ty blány dělají, slovú jejich | jazykem roides. A jsú ty blány tak misterně složeny a čistě zfalďovány, že divno a kratochvilno jest na ně hleděti. Provozové, jimižto jsú ti třie stanové nataženi, jsú hedvábní. A podle těch stanovův jsú stanové žen a synov a panen králových, a jsú velmi krásné. Opět pak sokolóm, gryfalkóm a jiným ptákóm a zvieřatóm jest stanov jiných velmi mnoho. I jest tak veliké množstvie těch stanov, že se zdá, by město které veliké bylo. Tu se sende veliké množstvie lida. Tu jsú králé, lékaři, hvězdáři, sokolčí i jiní úředníci tak zjednání, tak řízení, jako kdy u velikém městě Kambalu. Na téj rovní přebývá král celého toho měsiece marcě, to jest března, tu kratochvíl maje na vsáký den, a tu mnoho zvěřě zlovie v tom času a mnoho ptractva bez čísla a tak že pod královú zápo vědí po všem království i po všech krajinách okolo téj země vzdáli za dvacet dní cesty žádný kupec, žádný řemeslník, ni který obecný člověk, aby žádný neměl svých psov k kterému lovu ani ptákuov, také žádný ani malý ani veliký aby nic nehonil od počátku měsiece marcě až do | měsiece října, ani

kterým kunštem neb myslivostí, aby žádný žádného zvieřátka najmenšieho nepopadl. Pakli by kto jinak učinil, bylo by nad ním pomšćeno. A protož tudy často zajiečkové neb srnky neb jiná zvieřátka podle lidí poběhnú a žádný nesmie polapiti. Potom vrátí se král se vsí svú říší do města do Kambalu tú cestú, kterúž jest byl přijel, na tu rovní, kdež ptractvo a zvěř honí. A když již do města zase přijede, dvór veliký a kratochvíl má po tři dny v svém královském paláci. Pak potom ti, ktož jsú tu byli přizváni, domov se zase vrátie.

10 *O rázu peněžném velikého kám, kapitola XX.*

Ráz penieze králova takovýto jest: Ze tři kuór dřeva morskéj jahody prostřední kuóru vezmúce, a ty dobře utvrdí a učiní jako papírový list, i zkrájie je na malé a věčšie kúsky, jakžto halěre nebo penieze neb groše, i vrazie na ně královo znamenie rozličné, podlé kteréhož znamenie jest cena jeho, tak že jeden ten malý halěř v téj ceně jest, jakžto turomský halěř, a jiní věčší v téj ceně jako puol benátského grošě. Třetí stojí za dva benátská, jiní | za pět benátských a jiní za deset benátských, a jiní opět za zlatý, ješto slove byzancius, jiní za dva byzancie neb za tři neb za pět neb za deset. A těch peněz káže král veliký množstvie nadělati v tom městě Kambalu. A pod hrdlem ve všech královstviech, ve všech zemiech, kteréž podeň slušejí, jiného rázu nelze učiniti, ani kterém jiným tržiť ani se odpověděti jich bráti kto smí. A také žádný cizozemec v zemiech velikého kám na jiné penieze trávitie nesmie. A také těch peněz neb toho rázu žádný jiný nedělá než úředníci královi jeho kázáním. Také často rozliční kupci z rozličných vlastí přijedúc do města Kambalu, přinesú s sebu zlato, stříebro, perly i jiné drahé kamenie. A to vše král svým úředníkom kúpiti káže a platiti penězi svého rázu. A sú-li kupci z cizích zemí, kde ten ráz neběží, ale vyměnie je za jinú kúpi a do svých zemí vezú, a protož toho rázu žádní kupci nezavrhu. Také často přikazuje král v městě Kambalu, jestli že by kdo tu v městě měl

zlatu, striebro neb které drahé kamenie, aby velmi brzo k jeho úředníkóm nesl a tu aby za to jemu bylo dáno těch peněz podlé pravé ceny bez jeho škody. | A tak bez lidské všie škody král móż dobytí předivných pokladuów bez čísla. 68 a
5 Z těch také peněz svým služebníkóm a úředníkóm žold vydává, a také, což k dvoru třeba, to za ty peníze kúpí, a tak velikých peněz jako za nic nemá. A v tom každý móż zjevně znamenati, že veliký kám na ztravě, na bohatství a na pokladech všeckna kniežata v světě přepanuje. Neb všickni 10 musějí ráz u jeho dvora kupovati. A ten tak ustavičně kují tak, ktožkolivěk jeho potřebuje kúpiti, všem bude jeho bez nedostatka hojně dáno, etc.

O dvanásti vladařích jeho zemí, kapitola XXIItá.

Má veliký kám dvanáste šlechticuów neb pánuów, jenž jsou 15 vladaři nad čtyřmi a třiceti vlastmi, jichžto úřad jest voliti pány správce a úředníky v dřieve řečených vlastech a v jejich městech. Mají také královu lidu, kde v kterou chvíli přebývati mají, stánie uložiti a zjednati, a to, což oni zjednají královi, rozkázati, a král toho potvrdí svú mocí; což oni dějí, 20 to má ustaveno býti, i slovú jejich jazykem steyng, to jest úředníci najvyššieho dvora. Ti mají mnoho milosti a dobrodienie, komuž | chtie učiniti, a protož je lidé u velikú čest, mají. Těch přiebytek jest v jednom velikém paláci v městě Kambalu, jenž jim jest zvlášče k přebývání jich úřadu připraven, kdežto jsou jim a jich čeledi a úředníkóm a služebníkóm jejich pokojové krásní zdělání. A ti jistí páni neb šlechtici mají ihned ty, ješto při nich na právě sedají, a mají 25 súdece a písáře, jenž radiece a písíce jich přikázáním a úřadovi pomocni jsou.

O množství stanovišč, kapitule XXIIItá.

30 U východu města Kambalu jest se všech stran cest mnoho, jimižto jdú do okolních vlastí. A na každé cestě královské za

pět a dvaceti mil jest vždy jeden čistý přiebytek, v nichžto jest krásných palácuów několiko, v nichžto přijímají posly velikého kám, když tudy jdú, i slovú ti přibytkové jejich jazykem zamb, to jest přiebytkové koňščí. V těch hospodách 5 jsou lože i všeckny věci, což třeba počestným lidem. Jest také tu koní králových tři sta neb čtyři sta, ješto jsou tu hotovi po královo poselstvie. A tak vežde a se všech stran najde na královských cestách až právě do konečných krajin oblížných vlastí, takže všech těch palácuów a hospod se všech | stran 69 a
10 města na deset tisíc a koní, což jest v těch hospodách ustaveno, více než dvě stě tisíc. Také na mnohých miestech v pustých lesiech, kdežto žádných jiných nenie lidských přiebytkuów, tu jsou také takoví přiebytkové, tak že jeden od druhého móż býti najbliže v pěti a v třiceti neb ve čtyřiceti 15 mílích. A všem koňóm i strážným k tomu zjednaným ovsa a ztravy dosti přichystáno jest v těch přiebytciech po městech i po hradech, v kterýchž krajinách jsou, a těm, kdož jsou v těch přiebytsiech. Na kterýchžkolivěk pustinách jedú po poselství pospěšném, nesú některé noviny, přeběhnú za 20 den dvě stě mil nebo tři sta tiemto obyčejem. Dva na koních běžita spolu, stáhnúce sobě silně břichy a hlavy, a tak ustavičně běží, donivadž koni stačiti mohou. A když přijedú do kterého dřieve řečeného přiebytkuów neb stanovišč, vezmúce jiné čilé koně a ustalých tu nechajíc, opět což najvíce mohou, 25 běžie. A tak přeměňijice koně na takových hospodách, konají běh celý den. A tak v skůřě noviny donášejí k velikému kámovi, a jeho přikázanie v skuořě do dalekých krajin donášejí. Mězi těmi přiebytky | dřieve řečenými jsou také jiné 69 b
30 domuów, ktežto se stavují pěší, z nichžto každý má opásanie s velikými puklami nebo zvonci, kterýmžto puklám neb zvoncům vlasky sonagri říekají. Tehdy, když král které listy chce po kterém poslati, dadie listy jednomu tēkačovi z těch, ješto velmi skoro běžie do najbližšieho stanovišč k stanovišču, kdežto jsou jiní tēkači hotovi a k tomu připraveni; 35 a když ti, jenž v najbližnější strážii jsou, uslyšie zvuk zvoneč-

kuov toho tēkače, jakož běží, jeden ihned hotov jest, ješto
vezma list z rukú toho tēkače a svědečné znamenie od pí-
saře na lístku, a tak ihned opět dále běží do najbližšeho
přiebytku jakžto první. A tak se více mēnie tēkače od jednéj
5 hospody až do druhé, až právě na to miesto, kdežto mají
královú listovú doneseni býti. A tiem obyčejem v krátkém
časú dlúhú cestu přeběhnú. A tak často král za den a za noc
móž míti noviny a nové ovoce ze vzdáli desěti dní cesty.
A ti všickni dřievie jmenovaní tēkači jsú svobodni a vysvo-
10 bozeni od krále ode všech daní. | A k tomu ješče od králova 70a
dvoru za svú práci dobrý vzátek mají.

*O opatrnosti a o vzásobení proti neplodným a drahým
letóm a o slitování nad chudými, kapitole XXIII.*

Po vše léta veliký kám posly své po zemích jemu podda-
15 ných šle, aby shlédli, jestliže která z jeho zemí má který ne-
dostatek na obilí neb na kterých užitsích od kobylek neb od
húsēnec, neb kterúkolivěk jalovostí že by potratila obilé své
toho léta. A když jemu o takovém nedostatku z které země
neb z města vzkázáno bude, ihned jim toho léta všickny
20 dani odpustí. Také jim z svých stodol obilé káže poslati, což
by jim dosti bylo k ztravě i k setí. A když se dobrá léta a
plodná zdařie, tehdy nakúpí veliké množstvie obilí, a to
chová v svých stodolách léta tři neb čtyři velmi opatrně, aby
neshnilo. A tak o všelikém obilém pilni jsú, aby vždy královy
25 stodoly plny byly, aby mohl obmysliti v potřebu a v jalová
léta těm, kdež by třeba bylo. A když v takovú chvíli obilé
královo prodávají, tak mnoho za čtyři měřice od těch, ktož
kupují, vezme, jakož by u jiného, ješto prodává, za jednu
měřici musil dáti. Opět též, když šelma neb mor na dobytku
30 jest, komuž se | tak na dobytku škoda stane, také jemu daň 70b
roku toho odpustí. Také jednomu více, druhému méně,
podlé toho, jakž kto škodu vezme, a těm také káže svého
dobytka uprodati. Na najjmenovitějších cestách téj země
Kataj a po jiných okolních zemích káže král ščepov nasa-

10 diti neb kteréhožkolivěk dřievie nedaleko jedno od druhého,
aby ti, ktož cestú jdú, s pravěj cesty nesblúdili, neb po tako-
vých cílech se lidé spravují. Také činí jedno více nemalé
chvály dostožno, že káže popsati a znamenati počet téj čeledi
5 u městě Kambalu a jména jejich, kteříž obilé nemají, ani sobě
zač kúpiti mají, aniž mohú, a těch jest tu velmi mnoho.
A takém všem káže obilé, což jim do roka třeba, z svých stodol
dátí na všaké léto. Chleba také u jeho dvora, ktožkolivěk
prosí, žádnému neodpovědie. Také nenie ve všem rocě toho
10 dne, který by nepřišlo k dvoru chleba prosiec žen i mužúov
na třicet tisíc. A protož že žádnému chudému chleba neodpo-
vědie, velikého kám chudina za boha jeho má.

*O tom pití, ješto miesto vína dělají,
kapitola XXIIIItá.*

15 V téj zemi Kataj miesto vína činie velmi dobré pitie rýžov 71a
a rozličněj | jinéj vóně, kteréžto pitie jest velmi čisté a pře-
máhá všicku chuť vinnú, a spieše se jím člověk opie, nežli
kterém vínem.

O kameni, jenž hoří jako drva, XXV. kapitole.

20 Po téj vši vlasti Kataj nalézají některaké kamenie černé,
jenž lámí z skály, a když je na oheň vrže, hoří jako dřevo,
a když se rozhoří, dlúho oheň drží, neb když jej večer zažžeš
celú noc uhlé chová. A jakžkolvěk v téj zemi dřev dosti jest,
však jeho mnozí miesto dřev užívají neb drva jsú jim dražšie.

25 *O velikěj řecě, jižto dějí Pulystanghynet,
a o krásném mostu téj řeky, XXVI.*

Vypravivše to již všeckno, což bylo o téj vlasti Kataj a
o městú Kambalu i o velebnosti velikého kám, již přistúpimy,
kterak bychom mohli popsati o jiných zemích a o krajinách
30 okolních. V jeden čas veliký král mě Marka do dalekých

krajin pro některaké svého císařství potřeby pilně poslal jest byl. A tak já z města Kambalu zdvih se na cestu, jel jsem čtyři měsíce na cestě, a což jsem tu spatřil v tu chvíli, to chci vypraviti. Po vyndení z města Kambalu v desíti milých
5 nadšel sem jeden velmi veliký potok, jenž | slove Pulysan- 71b
chinz, a ten teče k samému velikému moři. Po tom potoku mnoho lodí s drahú kúpí vezú; přes ten potok most krásný mramorový jest vzdéli na tři sta kročejí a na šíř osm, přes kterýžto most pět jiezdných mohú jeden podlé druhého
10 volně jeti spolu. A ten most má čtyři a dvacet jisteb neb sklepuóv a tolikéž slúpóv mramorových u vodě a jest velmi krásný. Opona mostová neb zeď obapolnie <jest taková: na začátku mostu po straně> jest slúp mramorový velmi krásný. A pod tím slúpem miesto podpory neb krumfešta vezpod
15 jest lev mramorový. Od toho slúpu na kročej jest opět druhý slúp, a ten má dva lvy pod sebou. Mezi těmi dvěma slúpomá jest opona mramorová neb přístěnek z šěrého mramora. A tak po tom všem mostu s obú stranú až do konce jsú tací slúpové i přístěnci, tak že těch lvuóv a slúpuóv po tom všem
20 mostu tiem obyčejem jest nad tisíc a dvě stě; protož ten most jest velmi krásný.

Krátké popsanie jednéj cesty téj vlasti.

A když odtud dále pójde za třicet mil, nalezne mnoho krásných vinic a krásných palácuóv a jiných domuóv a krásné
25 rolí plodné; předúce třiceti mil, přijítí jest k městu, jemuž říekají Gyogin. | A to město jest veliké a krásné, v němž jest 72a
mnoho klášteruóv, v nichžto modly jsú. V tom městě postavce dělají čistě od zlata a od hedvábie a golče velmi dobré. Jest tu také pro pocestné lidi hostinných domuóv mnoho
30 obecných. Měščené obecně tu jsú řemeslníci a kupci. Za tiem městem v míli jednejsú dvě cestě, z nichž jedná jde přes tu vlast Kataj, a druhá přes syrochum. Ta vede až k moři k těm krajinám, ješto slovú Mangi. Jdúce přes tu vlast Kataj těmi krajinami přes deset dní cesty, najde ustavičně měst

dosti i hradóv. A tudy jest mnoho kupcuóv a dobré role, trávníkuóv a saduóv krásných dosti. Lidé v téj krajině jsú krotcí a velmi ochotní.

O království Kamffuga, kapitole dvacátá VIII.

5 Po šesti dní cesty od města Gyogon přijde do království Taynfu do velikého a krásného, kdežto jest mnoho vinic. Ale ve vší zemi Kataj nikděž víno neroste, než z této země tam vezú. Tu jest morských jahod mnoho pro hedváb, jehož tu velmi mnoho jest. Tu jest kupečství mnoho a řemeslní-
10 kuóv. Také tu odění dělají lidu velikého kám. | Odtud jdúce 72b
přes sedm dní cesty k západ slunce, jsú krajiny velmi krásné, hraduóv a měst vežde dosti, kupečství také mnoho. Po těch sedmi dní cesty najde město jménem Paymffu velmi veliké a velikého zboží. Tu hedvábí velmi mnoho jest.

15 *O hradu Kaykuy, a kterak král z toho hradu zrádně jat byl a vydán popu Janovi, XXVIII.*

Za tiem městem Pyamffu dvě dní cesty jest hrad velmi krásný Kaykuy, jenž ustavil král jeden jménem Darius, jenž byl nepřítel velikého krále, jemuž říkáchu pop Jan. Pro
20 toho města mocnost král tento málo jemu mohl uškoditi tomu Dariovi, pro něž se jest byl velmi zamúcil pop Jan, že jeho přes moc dobytí a přemoci nemohl. Na jehož dvoře bylo jest sedm jinochuóv, jenž jsú se pod slibem zamluvili, že
25 chtěie toho krále Darí jmúce, i přivésti jemu. Tehdy on jim mnoho slíbil, ač to konati budú, což jsú se zamluvili. A ty pod skrytú chytrostí, neumějš se vystříci, přijel je sobě v službu. A tak ti jistí v plných dvě letú nemohli jsú srdce svého zlostí naplniti. A když jim již velmi věřil, v jednéj
30 chvíli pojem je s sebou a jiných také něco málo kratochvíle | 73a
dle sjel s nimi s hradu za jednu míli. Tehdy ti zrádci chvíle své zlosti vymyšlenie uzřevše, své meče naň vytrhnúce, jemu jej přivedli, popu Janovi, jakož jemu biechu svú lstivú věrú

slíbili i byl jest tiem velmi vesel, a na znamenie své velebnosti kázal jej vésti k stádu k svým pastuchóm, aby s nimi dobytka hlédal, a kázal jeho dobře stříti. Tehdy po dvú letú, kteréž jest s pastuchami bydlel, kázal jej král před se přivésti v královskéj přípravě, i řekl jemu: Nuž již můžeš dobře věděti, že moc tvá nic nenie, když sem tě kázal v tvém království jieti a dvě léta stádo mé pásti; a kdybych chtěl, mohl bych tě zabíti, a žádný živý z mých rukú nemohl by tebe vyníti. A on se k tomu ke všemu seznal. Tehdy král Jan die: 10 Poněvadž svými ústy se znáš, že proti mně nic nejsi, od téjto chvíle chci tě za přítele mieti a za svítěžení chci dosti mieti na tom, že sem tě mohl zabíti. A tak dada jemu koní dosti a tovařišúv, káže jej počestně na jeho hrad dopraviti. A tak ten jistě král, doňovadž jest živ byl, popa Jana ctil a 15 chválil a ve všem, což jemu libo bylo, poslušen byl.

O velikéj řece Karamoram, kapitule XXX.

Jdúce pak cestú mimo ten hrad Kaykuy dvacet mil, přijíti jest ku potoku | velikému jménem Karamoram, přeseňto žádného mostu nenie pro velikú širokost jeho. A jest 20 také velmi hluboký a vztáhl se jest až do velikého moře. Nad tú řekú jest měst mnoho a hraduóv, v nichž jest kúpi velmi mnoho. V téj vlasti okolo téj řeky vežde roste zázvora velmi mnoho, hedvábí také tu jest, také ptactva jest taká moc, že odiva; tu dávají tři bažanty za jeden peniez stříbrný, jenž 25 muož býti tak vážný jako benátský. Po dvú dní cesty od téj řeky najde jedno miesto zšlechtilé jménem Kacziamfu, kdežto jest hedvábí mnoho, i dělají tu postavce velmi čisté od zlata a od hedvábie. Ale všicky tu přebývající v téj vsi zemi jsú modlosluhy.

O městu Kvengianffu, kapitole XXXI.

Odtud přes osm dní cesty najde měst a městeček dosti, rolí dobré a vinic mnoho, jahod, saduóv mnoho. Lidé tu jsú

modlosluhy. Lovuóv mnoho ptačích i zvieřcích. Po osmi dnech cesty najde město veliké Kvengianffu, jenž jest toho královstvie hlava. To královstvie někdy bylo velmi bohaté. Tu jest králem syn velikého kám, řečený Mangalia. Tu jest 5 hedvábí veliké množstvie i všeho, což živému člověku třeba. Jest tu kupečstvie veliké, | ale lidé všickni jsú modlosluhy. 74a Před tiem městem jest královskéj palác na rovni, obezděný okolo zdmi velikými. Těch zdi okršlek pět mil. V téj zdi jsú řeky, jezera i studnice. Prostřed rynku v městě palác krásný 10 jest, všecken ven pozlacený. V téj ohradě zdi lid králuóv bydlí, jenž v lovu zvěři i ptactva v téj zemi kratochvil mají etc.

O vlasti Chymchim, kapitule třidcátá druhá.

Pak dále od toho paláce jdúce, jest jíti krásnú rovni několiko dní. Tu jest měst mnoho a hraduóv a kúpi mnoho. Hedvábí nazbyt. A když ty tři dni cesty přejde, dojde pak jednéj 15 zemi hornatéj. A mezi těmi horami a údoly jest měst a hraduóv mnoho. Těž i na horách na těch jsú města i hradové a jsú z vlasti Chumchym. Lidé té zemi jsú modlosluhy a těžažové země. A jsú také lovci velicí neb zvěře tu jest veliké 20 množstvie, lvové, nedvědi, jeleni, srny. I vztáhla se jest ta jistá země za dvacet dní cesty a počestní lidé cestú jdúce, po horách hospod dobrých dosti najde, neb jest měst i vsi dosti.

O vlasti Akbalech kapitole XXXIII.

Přejdúce těch dvaceti dní cesty, najde zemi jménem Akbalech Mangi, jenž jest | na západ slunce. Tu mnoho jest měst 25 a hraduóv, než najmenovitějšie město téj země slove Akbalech Mangi, neb příleží zemi Mangi. Na počátku ta země za tři dni cesty jest v rovni, než potom dále jsú hory, dolové i lesové velicí. Protáhla se jest ta jistá země za dvacet dní 30 cesty. Mnoho měst a městeček má. Lidé jsú modlosluhy, jsú kupci, řemeslníci i těžaři i lovci zvěřě. <Jsou tam lvi, medvědi a jeleni, daňkové, kozy, rysi> i také ta zviefátka, ješto od nich

pižmo majú, o nichž dříve řečeno jest. Také zázvoru roste, jenž nesú skrzě zemi Kataj do jiných vlastí. Pšenice a rýže množství tu jest etc.

O vlasti Syndynffu, kapitule XXXIIIItá.

5 Dokonajíc cestu dvaceti dní, najde na rovni jednu zemi, jménem Syndynffu, jenž opět příleží k Mangi. V níž najmenovitější město slove <Sindinfu>. To jisté město někdy veliké a velmi bohaté bylo, jenž v okrsek dvacet mil mělo. I má ta země krále velmi bohatého a mocného, jehož biechu tři
10 synové, jenž po otci v království se uvázavše, na tři rozdělili. A město také na tři rozdělivoše, každý svú stranu o své přezdil. Ale ty všickny zdi byly jsú spolu v první zdi. Než veliký kám města toho byl | dobyl i toho království. Přes to město jde
15 A jest velmi hluboká a mnoho ryb lapají v ní. Nad tú řekú mnoho měst i městeček jest, neb se protáhla ta řeka až do Velikého moře za osmdesáte dní cesty. A kúpi po téj řece bez čísla jde, tak že ledva kto uvěří, než ktož sám svýma očima obezří. V tom městě Syndynffu přes tu řeku most jest
20 kamenný, jehož dlúhost jest za půl míle a širokost na osm kročejí. A jest ten most vešken přikryt dřevěným přikrytím, velmi zšlechtilé malovaným, jenž podepřeno jest slúpy mramorovými. Na tom mostu jest domkuov mnoho neb stanovíš dřevěných pro dělníky rozličných řemeslníkuov. A ti
25 stanovíšče ráno zdvihnú a večer složie v hromadu. Jest také tu jeden duóm veliký, v němž přebývají královi úředníci, jenž mostné a mýto královi berú na tom mostě. A toho mýta móż se dostati na každý den za tisíc zlatých, ješto slovú byzancium. Lidé v téj zemi jsú modlosluhy. Dále pak jdúce za
30 pět dní cesty po jednéj rovni, najde měst a vsí mnoho, kdežto dělají kolče a plátna čistého. Také | tu jest zvěřě divokého dosti etc.

75 a

75 b

O vlasti Tebeth, kapitule XXXVItá.

Přejdúc těch pět dní cesty, přijde do jednéj vlasti, jménem Tebeth, kteréžto veliký kám bojuje, dobyl a zkazil. Jest tu mnoho měst zbořených a hraduov. Vztáhla se jest ta země dli
5 za dvacet dní cesty. A protože jest tak opuščena, musějí, ktož tudy jdú, ztravu s sebu nésti, což by mohlo za dvacet dní stačiti. A proto také, že v téj zemi lidí není, zvěři jest veliká věc, i jest velmi nebezpečno tudy jíti a najvíc v noci. Avšakž mají kupci a pocestní lidé takéto kunšt na to: v téj
10 zemi jest velmi veliké a tlusté třtie, z nichž jedno jest dli dobře na patnáste kročejí, tlúšč ledva třmi piedmi osiehne okolo, a mezi dvěma sukoma postranníma tří piedí vzděli. Tehdy, když v noci chtějí lidé pocestní odpočinúti, z toho třtie syrového nakladú veliké hromady, a proto, aby jim celú
15 noc hořelo. A když se již to jisté třtie rozhřeje krúti se sém i tam a ščepá se a pukajě se a velmi třeščí, takže ten třesk toho pukanie za mnoho mil slyšěti. A když zvěř ten | hrozný
20 a kupci jsú bezpeční před zviefaty. Kdyby toho kunštu neměli, žádný by v noci ujiti nemohl pro velikej množství zvěře. Ano lidé, když najprvé ten prask a třesk hrozný uslyšie, zžasnú se a koni neb jiný dobytek, doněvadž nepřivyknú tomu prasku, uslyšiece prvé, zdvihnú se na běh. A tiem obyčejem mnozí kupci neopatrní mnoho dobytka roztratí.
25 A protož prvé, než ten oheň zapalé, ktož koně mají, musějí je dobře v púta spieti a přivázati velmi snažně, neb často jest, že ktož toho není velmi pilen, i s púty utiekají, když ten prask uslyšie, protož musějí přivázati.

76 a

30 *O jinéj krajině téj vlasti a o jich obyčejí.*

Po skonání těch dvaceti dní cesty téj vlasti Tebeth najde mnoho hraduov a vsí, v kteréžto krajině jest velmi šeredný a neslýchané zly obyčej, jenž přichodí z oslepenie modlo-

služného. V téj krajíně žádný nechce ženy sobě pojeti panny, ale hledá prvé, aby byla od mnoha mužův zprzněna, prave-
vie, že žena nemužž jinak hodna býti k manželství. | 76b
A protož když kupci neb kteracížkoli jiní pocestní lidé skrzž
5 tu zemi jdúce, u jejich měst nebo vsí své stany složie, ženy
z těch krajín, kteréž dcery mají hodné k manželství, vedú je
k nim, někdy dvacet, třicet neb čtyřicet panen podlé množ-
stvie kupcův, a prosiece jich, aby sobě každý jednu z nich
vzal a s sebu ji držel tak dlúho, doněvadž by tu bydlil, svú
10 kúpi jednaje. Tehdy oni, sú-li tací, vyberú sobě, kteréž chtie,
a tu s sebu chovají, dokudž tu budú. A když odtud jedú,
žádné s sebu z nich jim vzieti nedadie, než musěj jí jejich sta-
rostám zasě vrátiti. A také každý, ktož kterú z těch panen
s sebu držal, musie jí na znamenie nějaký dárek dáti, aby
15 ta panna tiem darem od hosti daným měla jistý dówod,
že jest již od více mužův poznána, aby tiem spieše a lépe
mohla za muž vdána býti. A když se chtie ty jisté panny
v svých rúších ukázati, všecy ty jisté dary, což jim kupci neb
jiní hosté nadali, uviežiec sobě na hrdlo, aby ukázaly, kterak
20 jsú byly hostem libé. A kteréž viac těch darů na hrdle má,
mají jí za najšlechtilější a spieše jí pojmu. A protož, když
již oddány budú mužóm svým, jsú na ně laskavi mužie, aniž
jim již dopustie, by se | jiných přidržely. A také se velmi 77a
vstřiehají mužie téj vlasti, aby jeden druhému na tom nepře-
kážěl. V téj vlasti lidé modlosluhy jsú a velmi ukrutní, aniž
chtie za hřiech mieti, když jeden druhého oblúpi neb co
ukradne neb padúchem býti. Ovocem zemském živi jsú a
lovem zvieřecím. V téj vlasti mnoho jest těch zvieřat, ješto
pižmo dělají, a řiekají, jim guddery. Ti, jenž v téj vlasti pře-
30 bývají, mají mnoho psuův lovních, ješto ta zvieřata lapají.
A ti lidé chodie v kožích zvieřecích miesto rúcha, neb v hru-
bých kytlých z plátna a mají svú zvláščí řeč, i také ráz pe-
něžní, a slušie ta krajina k téj zemi Tebeth, a jsú podlé veliké
vlasti Mangi. Ta země Tebeth velmi široká jest a v osmero
35 království rozdělena jest. Mnoho má měst a městěček, a jest
velmi hornatá země. A jsú v ní řeky i jezera, v nichžto nalé-

zají zlato, ješto slove zlato de paglola. Tu korály miesto rázu
peněžitého mají, a ten velmi dražě kúpiti musie, protože
všickny ženy téj země korály na hrdle nosie. A také všem
svým modlám korály na hrdla všejí, neb to mají za velikú
5 čest. Také tu jsú psi velicí jakžto oslové, s nimižto zvěř honie.
Také jiných psův dosti mají rozličného způsobenie, soku-
lův 77b
rarohuův i jiných ptákuův k myslivosti dosti a velmi dobrých.
V téj vlasti roste veliká věc skořice, a jiného vonného kořenie
dosti, jehož k nám nenesú, aniž kdy vídati jest toho v našich
10 zemích. Tu dělají postavce od zlata a od hedvábie dosti a ta
země jest poddána velikému kámovi.

O vlasti Kaydu, kapitule třicátá sedmá.

Po téj vlasti Tebeth přijde do vlasti Kaydu na západ slunce,
a ta vlast má krále, a ten jest poddaný velikého kám. Tu jest
15 mnoho měst a hraduův. Tu jest jedno jezero, v němž jest
perel také mnoho, že, kdyby je dal ven nésti veliký kám, byly
by velmi malé ceny pro obecnost a pro veliké mnostvie. Ale
veliký kám nedá jich svobodně loviti. Neb ač by kto bez
králova odpušćenie perly lovil, ihned by zahuben byl. V téj
20 zemi také velikej množstvie těch zvieřat jest guddery, ješto
pižmo dělají. V tom také jezeře, ješto perly rostú, jest ryb
velikej množstvie. V téj také vlasti zvěřě rozličného dosti,
lvův, nědvěduův, jelenův, srn i jiných zvieřat. Tu jest ptactva
rozličného hojnost. Tu | víno neroste, aniž jest tu která vi- 78a
25 nice, ale z pšenice, rýžův a rozličných drahých věcí pitie
velmi dobré dělají. Tu jest hřebíčkuův množstvie veliké a
sbírají je s malého dřevíčka, jenž má malé průtíčko, a kvietek
bielý mají, jakžto jest hlávka hřebíčková. Tu jest zázvora
množstvie a skořice, též i jiné vóně drahéj, jehož do našich
30 zemí nenesú. V téj vlasti horách nalézají drahé kamenie,
jimžto řiekají turchisy a jsú velmi pěkní, a toho dosti, ale
žádný jeho kopati nesmie bez odpušćenie velikého kám. Lidé
téj vlasti jsú modlosluhy, a ti jsú tak od svých modl zšieleni,
že mnie, by tudy milost jejich získali, když ženy své vlastnie

neb dcery hostem pocestným dadie. Neb když kterýkolivěk host tudy jde nebo jede, a v domu se svolají ženy, dcery i jiné ženy, kteréž v jeho domu jsou, přikáže jim, aby hostě toho i jeho tovarišův ve všem poslušni byli. A učiní to přikázanie, 5 jde z domu přeč a hostě toho s jeho tovarištvem a v svém vlastním domu nechá jakžto hospodáře, aniž se vrátiti domuóv smie, doněvadž on tu chce bydliť. A ten host, donovadž tu bydliť, klobúk | svůj neb jiné znamenie přede dveřmi pověsí, a když hospodář naděje se, by host již pryč odšel, 10 chce se domů vrátiti, uzří znamenie jeho před dveřmi, postúpí zase inhed. Protož host ten móż tu dva neb tři dni bydliť. Takový slepý a ohyzdný obyčej po vši téj zemi Kaydu držie, a žádný sobě toho za hanbu nepočítá, protože to činie ke čsti bohóm svém a mnie, že by skrzě to slitovánie a dobrotu, ješto hostem tak ukazují, od svých bohuóv měli hojnost všeho zemského ovoce obdržeti. Ráz peněz svých taký to mají: průtky zlaté pod jistú váhu dělají a těmi miesto peněz 15 tržie a trh dějí. A jakž ta metlička neb průtek váží, tak jest cena jeho. A to jest jejich věčší ráz; pak menší ráz jejich jest takový: suól v kotlých vařie, a to potom v formičku lejí, a tu se stvrdnú, a to je jejich menší ráz, jímž také svůj trh dějí. Osmdesát těch krůžkuóv soli jest tak mnoho, jakžto jeden malý zlatý, ješto slove vlašsky sagyum. Potom jdúce deset 20 dni cesty, najde na téj cestě hrady i vsi, kdežto právě týž obyčej mají, jakžto v téj zemi Kaydu, kdežto také jsou velicí lovové zvěře i ptactva. Do | konajice těch deset dní cesty, najde řeku jednu ješto slove Bryus a tu se dokonává ta země Kaydu. V téj řece najde velikú věc zlata, ješto slove zlato dopagiola. A na březě téj řeky škořice veliká věc roste, a ta 25 řeka skonává se u velikého moře.

O vlasti Karayam, kapitula třicátá osmá.

Minúce tu řeku dřieve řečenú, vcházějí do téj vlasti, ješto slove Karayam, jenž v sobě má království sedmero, a jest poddána velikému kám, kdežto králem jest syn jeho jménem

Esentemur, muž múdry a udatný, mocný a bohatý, jenž velmi dobře v své zemi pravdu a spravedlnost zachovává. Lidé téj země modlosluhy sú. A minúce tu řeku pěti dní cesty, najde měst mnoho a hraduóv. V téj vlasti rodie se 5 koni velmi dobří. Tu mají řeč svú. Po těch pěti dní cesty najdeš najjmenovitějšie město téj země, jménem Jaci, veliké a zšlechtilé, a kupečství tu jest veliká věc. Tu také přebývá křestanuóv některakých, málo nestorinóv, ale mnozí jsou z nich ješto se Mahometovi modlé. Pšenice a rýže jest veliká věc, 10 ale pšeničného chleba tu nejedie, neb tu zdráv nenie takový chléb; než z rěže chléb dělají. Také činie z rozličných | věcí pitie, jímž se spieše opieš, než kterým vínem. Miesto rázu peněžného mají některaký kameničko bielé, ješto v moři nalézají, jichžto dávají osmdesát za jeden hrošík stříbrný. V tom 15 městě z studničných vod suól dělají u velikým množství, od niež král má veliký plat. V téj zemi mužie tak blázniví jsou, že žádný sobě toho za hanbu nemá, <žije-li jiný muž s jeho manželkou> ač li s její volí jest. V téj zemi jezero jest, jenž má v okršli sto mil, v němž ryby krásné a velmi dobré lapají. Lidé 20 v téj vlasti syrové maso takto jedie, najprvé je velmi dobře zetrú, potom je vložie v kořenie rozličné rozdělajice, potom je jedie etc.

O jiné krajině téj vlasti Karayam, XXXVIII.

Potom vyjdúce z toho města Jaci, deset dní cesty jest jíti 25 přes tu zemi Karayam do jiného království, v němž najsloutnější město slove Karayam, kdežto král jest Kagatym, syn krále Kublajóv. Tu nalezne zlata mnoho, ješto slove zlato depagiola neb říčné zlato; v jiných potocích a mezi horami také nalézají zlato, ale hrubějšie než to dopagiola. Dávají toho 30 zlata jednu váhu, ješto slove sagyum, za šest stříbrných sagyn. | Ale miesto rázu vždy užívají toho kamenička porcelánóv, o nichž dřieve praveno jest, jenž z Indie přinásejí. Lidé v téj vlasti modlosluhy jsou. V téj vlasti hadové jsou velmi velicí, mnozí z nich jsou dlí na deset kročejí a tlustí deset

piedí, a ti jsú najväčší. Majú niektorí z tých veľkých haduov u hlavy dvé stehné, ale bez noh, ale miesto noh majú kopyto jedno, jakožto kopyto neb paznehty lvové neb jakžto sokolové paznehty. Hlavu veľikú má a oči veľiké jakžto dva pecny veľiká, ústa tak veľiká má, že by jedného človeka dobre pozrel a zuby veľmi veľikej. A pretože jest tak hrozny ten had, žádný nenie, kto by se nestrachoal k němu pristúpiti, že zvierata rozličná divoká bojie se jeho. Had ten ve dne v jeskyniach jest pod zemí pro horko, a v noci ven vynda, chodí hledaje zvěř leckterakého, aby je sežral. Jde do jejich loží a jeskyní, ktežto lvové, nědvědové neb jiná zvierata přebývají. A tak žádný zvěř jemu státi nesmie. A když se již najie, do své se jeskyně vrátí. A jest tu krajina pieskovatá. A když ten had po piesku se plazí, velmi s sebou mece v piesek. A lovci ve dne | v ten piesek kolé velikého nabijí i zde i onde po rovni a na koncích kolé jsú ostří mečové oceliví, silně přibití, velmi ostří, a ty potom všickny pieskem dobře přikryjí, tak že jich had viděti nemóz. A když opět v noci tudy se poplází, mece se po piesku, jakž obyčej má, uvrže se na to ostré železo prsmi, a tu ustrne na tom tak, že nebo ihned umře aneb se velmi zseče. Tehdy lovci přidú, nebude-li umrlý, ale dobijí jej, a najprve žluč z něho vydrú, a tu velmi draze prodávají proto, neb velmi lékařská jest, tak ač by koho pes vzteklý ukusil, a když se té žluči maličko napije jedno jako malý haléř, inhed úplně zdrav bude. Také žena, kteráž při porodu silné bolesti má, jedno se jie málo napie, inhed bez bolesti porodí. Má-li kto také kterakú hlizu, jedno jie málo pomaže tú žlučí, v malých dnech zdrav bude. Maso také toho hada prodávají, neb jedení dobré jest a lidé velmi je rádi jedie. V téj vlasti mnoho se koní rodí a velmi dobrých. Všem těm koňom ocasy urubují, dvě nebo tři kostě z konce, aby kuoň, když běží, jezdcе ocasem nemrskal a aby ocasem sem i tam nekrútil, když běží, neb to mají na koni za velmi zly obyčej. Jezdci v téj zemi střemeny dlúhé mají | u sedl, jako zde Vlaši činie, v bojích užívají pruspľechuov kožených z koží buvolových. Také kopie úzká mají, samostřiely a všeckny střely,

kterémiz střielejí, nálepem zmaží. Dřieve než král Kublaj tu zemi obdržal, mužie téj vlasti takýto šeredny obyčej měli: když který dobrý člověk skrze tu zemi šel nebo jel, jenž byl múdry a dobrých obyčejí, jenž se jim zdál na řeči i na skutcích člověk zpósobilý, opozdil-li se u nich a vzal tu nocleh, zamordovali jej v noci a řkúce, že ta jeho všeckna múdrot, lepota i dobří obyčejové, což v jeho duši bylo, to vše v tom domu potom ostalo. A protož mnoho jich zmordovali. Ale veliký kám, když to královstvie potom pod své panstvie podrobil, tu ukrutnost a něshechetnost a bláznovstvie jejich úplně vyplnil z té vlasti.

O vlasti Ardandam, kapitole XXXX.

A když již odejde od téj vlasti Karayam za pět dní cesty, najde jednu vlast jménem Ardandam, jenž podrobena jest velikému kám, v níž město najjmenovitějšie slove Bukyam. V téj vlasti miesto rázu peněžného dávají zlata váhu, jest slove uncia nebo sagyum. Tu unci zlata dávají neb vyměňují za pět uncí stříbra, neb nemóz naléztí v téj vlasti stříbra | za mnoho mil. A protož tu sjieždějí se kupci, ješto od nich vyměňují zlato za stříbro a mnoho získují. Také těmi porcelany trh dějí, jakož přinosie z Indie. Ryžov a masa užívají najviece, pití dobré dělají z ryžov a z jiného vonného kořenie. Mužie i ženy v téj vlasti přikrývají sobě zuby své zlatými plechy, jenž jsú tak zpósobeny, že se zubom velmi dobře přihodie. Mužie všickni v téj vlasti rytieřští a zpanošilí jsú, s uoděním jedno a s rytieřskou věcí se obchodie a s lovy zvieręcimi a ptačimi. A ženy jejich všeckno hospodářstvie zpravují, a mají sluhy zakúpené, ješto sú jim v službu podrobni. V téj vlasti ten obyčej jest, aby žena, když porodí, po loha svého čímž najspieše muož odbyla a hospodářstvie hlédala. Ale muž její, ten se musie místo nie položití v lože, a čtyřiceti dní ležeti, a o dietěti práci mieti, a máti o dietěti žádněj práce nemá, jedno že jemu pokrm dá, a to když syn jest neb pacholík. A zatiem donovadž tak muž leží, přátelé

její jej navščeňujú jako šestinedělnici a pravie, tak že to proto mužie činie, neb žena, když dceru nese a porodí, dlúhý čas a těžce jest pracovala, protož podobno býti súdie, aby také čtyřicet dní bez péče synovy jsúce, odpočinula. Než přes to |
ona vždy mužovi, donovadž tu leží, jídlo k loži nese. V téj vlasti modl nenie jiných, jedno že každá čed' tēm sě modlé, od kohož sě kto porodil, to jest starostám svým. V lesiech velikých bydlé, kdežto jsú hory veliké a lesové. Těch hor lidé jiní netáhnú sě z jiných vlastí, neb by tam živi býti nemohli cizé lidé pro zlé povětříe nečisté. Písma a listuón nemají, než úmluvy své a zavázanie o dluhy jeden s druhém na vrubiech mají, tak že učiniece vrub, i rozščepie na poly i chová jeden jednej polovice a druhý drugej, tak že potom složiece v hromadu, přidá sě jeden k druhému na nejmenšiem vrúbku. V téjto zemici a ve dvú dřieve jmenovaných, to jest v Kajdu a v Karajam, lékařón nenie, než když kto z nich nemocen jest, přátelé jeho svolají čaroděnici, jenž modly následují, a ten nemocný jim svú nemoc vypraví. Tehdy ti čaroděnici nastrojie tanec veliký a hudbu i piščbu zjednají, a tak svým bohóm ke čsti rozličné piesně tvoříe. A to tak dlúho činie, až některého z těch tanečnickuón dábel posědne. A tak pak inheed tancě nechajíce běžie k tomu, kteréhož dábel posědl, a budú jeho tázati, proč by onenno nemocen byl, a co by měli činiti, aby onen zdrav byl. Tehdy dábel z toho obklíčeného bude odpovídati a řka, že | onen proto nemocen jest, že toho neb onoho boha rozhněval. A tak ti čaroděnici prosie toho boha, aby onomu nemocnému jeho vinu odpustil, slibujíce, že ten jemu bude svú vlastní krev obětovati. A znamená-li dábel po kterém znamení jeho nemoci, že ten nemocný nemóž živ ostati, tehdy die: Tak jest ten nemocný boha toho velmi rozhněval, žeť tú obětí ukrotiti jeho nemóžem. Pakli znamená, že móž živ ostati, tehdy die: Musieť toliko a toliko škopców zabiti, ješto mají černé hlavy, a jemu obětovati, a takého pití nadělati a toliko čaroděnków sobě svolati, a pro ně všechny věčší obět obětovati; a takt sě ten buoh nad ním smiluje. Tehdy přátelé toho nemocného to vše učinie, což dábel roz-

kázal, zabijíce škopy, krev jejich k nebi vrúh. A sendúce sě čaroděnici s svými ženami, zasvietie mnoho svęc, a vešken duóm zkadie, a dým z dřieve vonného al(o)e udělají a maso obařivše, tu vodu v povětříe lejí, a diel také toho pitie, ješto uděláno z rozličného vonného kořeníe. A opět sě ujmúce v tanec skákají, zpievajíce na čest téj modle. Potom opět otází toho zběsilého, již-li jest tomu bohu dosti učiněno, káže-li co vicee, opět učinie, což káže. A kdyžť die: jižť jest dosti učiněno, tehdy ti čaroděnici, posadiec sě za stuól, jedie to maso obětované | s velikém veselím, a pitie to pijí modlám obětované. A dokonajíce oběd, berú sě domuón a zdaří-li buoh, že nemocný ten zdrav bude, tehdy tito dějí, že jej ta modla uzdravila. A tak tú chytrostí zklamání bývají dáblem oslepeni.

15 *O velikým boji,
jenž byl mezi Tatary a králem Nyen.*

Dle královstvie svrchu jmenovaného Karajam a královstvie Vociam byl jest boj velmi veliký v zemi léta od narozenie božieho tisícieho šedesátého a druhého. Veliký kám poslal jednoho z svých kniežat, jménem Nestardina, se dvanásti tisícemi jiezdných na strážě téj vlasti Karajam, i byl jest dřieve řečený Nestardin muž opatrný a ti, ktož jsú s nimi byli, rytieři šlechetni a silní bojovníci. Tehdy králé Mien a Bangala, uslyšavše jich příjezd, lekli jsú sě a bojiece sě, zda by proto, přijeli, a chciece na jejich země udeřiti, shledavše své vojsko, měli jsú jiezdných a pěšców na šedesáte tisícú, slonów se vsí přípravú k boji na dva tisíc, majíce tvrzě na sobě, a v každé tvrzí mužúv k boji hotových dvanást neb patnást. I přilehl král Mien s svým vojskem k městu Vociam, i uložil sě ten král Mien s svým vojskem na jednom poli za tři dni cesty od města Vociam. Uslyšav to Nastardin, | bál sě jest, neb málo lidu měl. Všakž ukázal, jako by sě nic nebál, protože s sebu mějieše lid udatný k boji a silný. I vyjel proti nim na jednu rovni před město Vociam, a tu sě položil u jednoho velikého

lesu, v němž bieše dŕievie veliké, neb věděl, že slonové do lesa nikakéž nemohú. Tehdy král Mien přitrhne, chtě na jeho zástup udeřiti, a Tataři chutně střetnú sě s nimi. A když tatarščí koni uzřie slony s tvrzemi, jenž biechu na prvé
5 špici, zstrašie sě velmi, že ti, kdož na nich sediechu, žádnú mocí ani kerém vtípem mohli jsú zjednati, by koni chtěli s nimi sě sjieti. Tehdy ssědavše všickni s koní, přivíží jě k dřieví v tom lesě, a tak pěší obrátí se za sě k slonóm, i počechu chutně na ně stŕieleti bez přestánie. A ti, jenž na
10 tvrziech biechu na sloniech, brániechu sě jim. Ale Tatarové udatnější biechu a přivyklejší k boji, a protož ranili stŕielením mnoho slonów a slonové bojiece sě střěl, oddali sě přeč na běh, i vrazili sě pravém během do bližnieho lesu, ani jim mohl kto obrániti ani jich staviti. A tak sě rozdělili jeden od
15 druhého po lesě sem i tam, a všecky tvrzě dřevěné, jenž na nich biechu, ztroskotaly. | Uzřěvše to Tataři, běžěchu k svým koňóm a vsědavše na koně, nechavše slonów, na krá-
20 lovo vojsko udeřie, a ti sě velmi zleknú, neb vidiechu, že slonové všickni rozprášeni, i bieše boj mezi nimi velmi tvrdý. A když obojie vojsko všicknu střelbu biechu vystŕieleli, chopichu sě k mečóm a těmi si velmi bijiechu, tak že jich bieše s obú stran mnoho zabitých. Potom král Mien s svými oddá sě na běh, a Tataři po nich běžiece, mnoho jich ztepú. A tak zbivše jedny a druhé zahnavše, vrátili sě do lesa, aby zlapali
25 slony, ale nemožiechu žádného popadnúti, jeliž někteří z jich nepřátel, ješto byli zjímali, pomohli, a tak s jich pomocí došli jsú, že měli na dvě stě slonów. Od toho po-
bitie veliký kám počal mívati slony v svých vojskách. Potom přemohl veliký kám země krále Mien a je pod své panstvie podrobil.

30 *O městu Mien a o krásném hrobu.*

Mien jest město veliké a zšlechtilé, jenž jest hlava toho královstvie; a jest země poddána velikému kám. Ti lidé, jenž tu bydlé, mají zvláščí řeč a jsú modlosluhy. V tom městě

byl jeden král velmi | bohatý a ten umíraje kázal sobě hrob 84b
udělati takém obyčejem, že na každém rozě kázal udělati věži jednu mramorovou výši na deset kročejí, tlúšči, jakož v téj výsosti záleželo, a svrchu okružlá. Jedna z těch věží zlatem
5 všudy přikryta, kteréžto zlato tlúšči bylo na dobrý prst, a na vrchu téj věže bylo mnoho zvonečkuów zlatých, a ty když vietř viel, všickny sú zvonily. Druhá věže týmž obyčejem i týmž způsobením a stŕiebrem přikryta byla, i stŕiebrné zvonce měla; a ten hrob byl kázal učiniti na čest duši svéj
10 a aby jeho pamět nezhyňula. V jeden den byli jsú nalezeni u dvora velikého kám někací žakéři neb špilmani, a těch mnoho, i káže je král před sě přivolati, a die jim: Chci, abyste s hauptmanem, kteréhož vám dám, a s jinú vojskú, kterúž vám přidám, dobyli mi téj vlasti Mien. Oni sě ihned
15 královu přikázaní podvolivše, dobrovolně šli, jakož kázal, a dobyvše téj vlasti Mien, jeho panství podrobili. A když jsú došli toho hrobu, zrušiti jeho nesměli, jedno až by prvé velikého kám povolenie měli. Tehdy on uslyšav, že ten král to učinil ke čsti své paměti, přikázal, aby toho
20 hrobu nerušili. Neb jest obyčej Tataruów nerušiti | toho 85a
což slušie k mrtvým. V téj zemi mnoho jest slonów a divokých voluów, jelenów a srn i jiných zviefat rozličných mnoho etc.

O vlasti Bangala, kapitole čtyřicátá IIIIá.

25 Bangala vlast jest ku polednie krajině Indie, kteréžto veliký kám ješče nebyl sobě podrobil v tu chvíli, jakož já Markus jsem u jeho dvora byl. Ale již byl poslal svouj lid, aby jie byli dobyli. Tu jest zvláščí král a svú zvláščí řeč mají, a jsú modlosluhy. Masa užívají, rýžów a mléka; bavlny tu dosti,
30 v níž tu veliké kupečstvie jest. Také v téj zemi galganu, zázvora, citvara, cukru i jiného drahého kořenie roste. Tu jsú velicí volové, jenž sě na výsosti slonóm zrovnávají. V téj zemi lidi prodávají, z nichžto mnozí klešćenci bývají, a ty potom páni kupují po rozličných zemích etc.

O vlasti Kangigu, kapitole čtyřicátá V.

Potom jest naleznúti vlast, již dějí Kangigu, na vzhod slunce, jenž krále zvláščieho a řeč zvláščí má; lid v téj zemi modlám se modlí a velikému kámovi podrobeni jsú. Téj země král má žen na tři sta. V téj zemi jest zlata veliké množství a kořeníe rozličného, ale malé kupečstvie v něm jest, neb jest ta země daleko od moře. Tu jest lovu dosti a zvířat rozličných. | Lidé téj země masa, mléka a rýžov požívají, vinic 85b
Mužie i ženy v téj vlasti bodú sobě jehlami tvářě své, hrdla, ruce, břicha i stehně, a tak zdělají sobě obrazy lvové, drakové, ptačie, a to velmi misterně. A to se také tak zatvrdí na jich kóžě, že nikdy sníti nemóž. A ktož těch obrazuóv více má, toho za kraššieho mají.

15 *O vlasti Amu, kapitole čtyřicátá šestá.*

Amu jest vlast jedna na vzhod slunce, a ta také velikému kámovi podrobena jest; lidé jsú modlosluhy, řeč zvláščí mají, dobytka stáda veliká mají, k jedení a k pití dosti všeho. Koní mají mnoho velmi dobrých, jenž kupci odtud do Indie vodie. 20
Buvoluóv tu také mnoho, voluóv a krav veliké množství, neb tu jsú pastvy rozkošné. Mužie i ženy nesú na rameni zápony aneb náremky zlaté, stříbrné.

O vlasti Toloman, kapitole čtyřicátá sedmá.

Vod téj vlasti Amu na vzhod slunce za osm dní cesty jest 25
jiná vlast jménem Toloman, jenž jest podrobena panství velikého kám, a má řeč vlášční a modly následují. Tu jsú mužie sliční a sličné ženy, ale smědé barvy. Měst tu mnoho jest a hraduóv mnoho, hory veliké, | mužie silní a udatní 86a
v odění a rozumu. Mrtvých svých těla pálí, a kosti sberúce 30
v truhlu dřevěnú skladú, a v některéj jěskyni v horách scho-

vají, aby jich žádný člověk ani která zvěř došel. Zlata mnoho veliké jest. Porcelány z Indie, o nichž svrchu praveno jest, trh dějí místo rázu penieze.

O vlasti Cyngny, kapitule XXXXVIII.

5 Vyndúce z téj vlasti Toloman, přijde do vlasti Czingny ke vzhod slunce, a jest jíti podlé jednéj řeky dvanáste dní cesty a tu jest mnoho měst a hraduóv. Potom jest přijíti k městu Simulgu, a to jest velmi veliké a zšlechtilé, a jest podrobno velikému kámovi a lidé tu modlosluhy jsú. V téj 10
vlasti dělají velmi sličný plátina z kor některakového dřeva, a v tom létě chodie. Mužie udatní jsú v odění a silní. V téj vlasti také množství jest lvóv, že žádný nesmie v noci kromě domu spáti, neb lvové každého, kohož tak naleznú, žerú. Lodie také, kteréž po téj řecě jdú, pro strach lvóv nesmějí 15
žádné k břehu přivázati, ale prostřed řeky stojie, neb lvové v noci vcházejí v ty lodie, kteréž k břehu přivazují, a kohož v nich naleznú, žerú. A jakžkolivěk lvové v téj zemi velicí a ukrutní jsú, avšak jsú | tu psi tak smělí, že lva každého 86b
podstúpiti smějí a naň udefiti, ale musí, aby vždy dva psi 20
s člověkem byli, neb kdyžkolivěk který rozumný muž na koni po poli jede, maje s sebou dva psy, často lva uhoní a zabie. A tak když se jim lev ukáže, ihned psi s velikým ščekáním po něm běžie; jestliže člověk na koni s střelbú po nich jede, psi lva kúší v zadek, v stehně nebo v uocas, a lev se na ně 25
ihned obrátí, a psi se jemu umějí velmi dobře vystřihati a z r ny vyvrcei, že jich uraziti nemóž. A lev předs: běží a psi opět ščekajíce, chutně za ním a kúšice jej. A tak lev bojě se, aby jiných psóv k němu nepřiščekali aneb lidí, a protož se obracije tak zlehky bez běhu, <když uzří silný 30
strom, zadkem> se k němu obrátí, aby jeho tu psi kúsati nemohli a očima se k psóm obrátí. A člověk ten jiezdný střielé naň viac bez přestánie, tak že lev často velmi raněn bývá, neb lev jest psóv velmi pilen, a tak člověk svobodně muóž k němu stříeleti, že jej do smrti ustřielé.

*O městu Kakanfu
a potom dále o jiných městech.*

Po vyndení z téj vlasti Cingnij čtyři dni cesty najde měst
a hraduův mnoho. Potom jest jedno zšlechtilé město Ka-
5 kkanfu, jenž přísluší k téj vlasti Kataj, a jest | na poledne a jest 87a
mnoho hedvábí a postavcuův mnoho dělají z hedvábí a zlata
a golče z hedvábíe množstvie dělají. Od toho města jest jíti
na poledne tři dni cesty, a tu nalezne jedno město veliké
Czianglu. A to město Katej slušie k téj zemi Kataj, kdežto
10 soli dělají velikú věc, a jest tu země velmi slaná, z niež jako
pohrobek udělajíc, ulejí naň vodu, potom tu vodu sbierají,
což se jie steče pod tiem pahrobkem, a tu vodu lejí u veliké
kotly, vaříe dobře u ohně, a tak se sevře v suól čistú a mělnú.
Za tiem městem Czianglu pět dni cesty jest město jménem
15 Cziangli, přes něž teče skrzě řeka veliká, po níž mnoho lodí
vezú s rozličnú kúpí.

O městě Kadinfu a Snyguimata tuto čte.

Za tiem městem Cziangli šest dni cesty v tu stranu ku
poledni jest město veliké Tandynfu, jenž před tiem vždy
20 svého krále mievala, doněvadž velikému kámovi podrobena
bylo. A to jisté město má pod svým právem jiných měst
jedenást, v nichžto ve všech jest sadův mnoho i ovoce a hed-
vábíe množstvie. Pak dále opět ku poledni jest jedno město
Syngnijmatu, k němuž teče od poledne potok veliký. A ten
25 jsú lidé téj země na dvě roz|dělili, z nichžto jedna strana jde 87b
k vejchodu slunci k téj vlasti Kataj. Po těch potocích lodí
středmých jde bez čísla s kúpěmi rozličnými. Pak od toho
města jdúce Synguym, a tu jdúce ku poledni šestnáste dni
cesty, vežde najde měst a městeček dosti, v nichžto veliké
30 kúpě jsú. Všickni lidé téj vlasti modlosluhy jsú, a všecka
vlast podrobena jest velikému kámovi.

O veliké řece Koromoram a městech.

Dokonajíc dříve řečených šestnáste dni cesty, najde řeku
velikú, řečenú Karomoram, jenž z těch zemí krále toho,
jesto slove pop Jan, teče. A ten potok jest šíří za míli
5 a tak hluboký, že najtěžšie lodie po něm volně jdú. Ryb také
v tom potoce velikú věc lapají. Na tom potoce k velikému
moří v jednoho dne cesty jest lodí více v počtu než pat-
náste tisíc, kteréžto drží tu veliký kám na to, aby vždy byly
hotovy jeho vojska, když by potřebie bylo, vésti je na mořské
10 ostrovy. A ty lodí jsú tak veliké, že každá z nich unese pat-
náste koní s patnáste jezdcí i s plnú potřebú, což jest třeba
jezdcóm i koňóm i lodníkóm do dalekých vlastí, jichž jest
v každé lodi v počtu dvadcet. A tu, kdež chovají těch lodí
na řece, jsú dvě městě, z nichžto | jedno věčší město stojí na 88a
15 břěze téj řeky a druhé menšie s druhé strany řeky. Jedno
z nich slove Kukanguj a druhé Kajgnij. Minúc tu řeku, jest
vjieti do zšlechtilé vlasti Mangi; o ní předivně budem praviti.

O vlasti Mangi a o milosti a spravedlnosti.

U velikéj vlasti Mangi byl král jeden, jménem Fakfur,
20 mocný a přebohaté, aniž bylo toho času které kniežě věčšie
kromě kám než on. Královstvie jeho silné bylo a měli je za
nedobyté, a žádný se oň pokusiti nesměl. A protož ten král
i vešken lid jeho neměli obyčěje k odění. Každé město v téj
zemi bylo jest okopáno přiekopami hlubokými vody plnými.
25 A ty přiekopy tak široké byly, jako móż lučišče vystřěliti.
Koní neměli, neb se žádného nebáli. Král ten jiného nic
nečinil, ani co měl za kratochvíl, než aby rozkošně jedl a pil
a dobré bydlo měl. Panicův měl do tisíc a poctivě bydlel
velmi. Pokoj, spravedlnost a milosrdenstvie velmi milováše.
30 Neb ve všem jeho království velikej pokoj bieše a žádný
svého bližního na ničemž uraziti nesměl, neb král všem
spravedlnost choval. Často řemeslničí krámové přes celú
noc otevření stáli a žádný do nich vjíti nesměl, ani kteréj

škody | učiniti. Všichni pocestní lidé i ve dne v noci po všem 88b
království bezpečni beze všeho úrazu, kamž kto chtěl, jdiechu.
Byl také ten král lítostivý a milosrdný ke všem, ktož který
nedostatek mějichu. Na vsáký rok sbierat kázal dietky od
5 mater svých zavržené do dvaceti tisíc, a ty všickny svými
náklady cně chovati kázal. Neb v téj zemi obyčej, že matery
dietky své zamietají, když jim nemají pokrmu dáti, aby ho
jiné vezmúce odchovaly. A ty dietky, kteréžto král sbieráše,
rozdává je bohatém království svého, jenž dětí svých ne-
10 majíce, aby je sobě za syny volili; aneb když dorostly, vdával
je k manželstvu a dobrú jim potrebu dával etc.

Kterak Bajam vojsky velikého kám přemohl.

Léta od narozenie Božieho tisícího dvústého šedesátého
osmého veliký kám Kublaj království Mangi tiemto oby-
15 čejem sobě podrobil. Poslal tam jednoho z svých kniežat,
jménem Bajam Chynsam, naším jazykem Bajam, jako by
řekl sto ok, jakžto Bajam sto ok maje. I dal jemu veliký
zástup jjezdnych i pěšich a mnoho lodí, aby se brali do téj
20 vlasti Mangi. A tak najprvé došel prvního města Kanjganguj,
otázal měščan, chtěli(-li) by jemu | holdovati. A když oni
odpověděli, že nechtie, on to uslyšav žádného jim proti-
venství neučinil. Vjel k druhému městu, a tu jemu taktěž
odpověděli, že nechtie jeho poslušni býti. Odtud šel k tře-
tiemu, potom k čtvrtému až k pátému, a ode všech jedno-
25 stajně odpověď vzal jest, že nechtie veň slušěti. Nic se jest
nebál za sobú nepřátelských měst nechati a dále jeti neb
vojsko s sebou veliké měl a velmi dobré, neb s sebou mějichu
mužě velmi udatný bojovníky. A veliký kám jiné vojsko po
něm poslal velmi veliké. A tak přitřhl k šestému městu s ve-
30 likú silú a mocí jeho dobyl. A tak jeda pořád, dvanáste měst
v krátkém času dobyl; i zžasnú se srdce mužův království
Mangi. A Bajam k královskému a k největšímu městu
Kuynsaj přitáhl a tu své vojsko zšikuje u toho města. Tehdy
král téj země Mangi, jenž tu svůj dvór držíeše, uslyšav

udatnost a sílu Tatarův, velmi se lekne; a tak vseda na lodie
s velikém zástupem, běře se do někakých ostrovův nedoby-
tých, maje s sebou lodí na tisíc. A to město Kvynsaj královně
v stráží poručí a ostaví jí tu lidu veliké množství. A královna
5 ve všech věcech opatrně se majíc, s svými | pány k obraně 89b
zemské pilna bieše. A když slyšieše, že kniežě vojska tatar-
ského, ješto slove Bajam Chynsam, ihned všecka ztrne, neb
slyšala od svých hvězdářův a mudrcův, že toho města
Kvinsaj žádný nikdy nemož dobytí, než ktož by sto ok měl.
10 A to se ovšem nepodobno zdálo, by který člověk mohl býti,
ješto by měl sto ok; protož žádného se nebála. A tak přivo-
lavše kněze taterské vojsky Bajam, poznavše jeho příjmie,
království i město jemu dobrovolně a svobodně poddá.
Uslyšavše to všickna města království Mangi, k příkazani
15 velikého kám a ku poslušenství přistúpili, kromě města
Saynfu, jenž tři léta k jeho poslušenství přistúpiti nechtěli.
A královna brala se k dvoru velikého kám, od něhož byla
s velikú ctí přijata. A král, muž její Farfur, jenž se byl bral
do těch ostrovův, doněvadž je živ byl, odtud se vrátiti ne-
20 chtěl, až tam i umřel etc.

O městu Kojganguj.

Město první, dojdúc do téj vlasti Mangi, slove Kajganguj,
jenž veliké jest a velikého bohatství, kdežto jest lodí veliké
množství, neb jest nad řekú Karamoram. I dělají tu soli
25 tak mnoho, že by čtyřidceti městům dosti dali, od něhož | král 90a
veliký kám veliké užitky běře, též od kúpí měšckých i od
břehův. Všickni lidé toho města i vše téj vlasti Mangi
modlosluhy jsú a těla svých mrtvých páli.

O městech Panty a Kajn.

30 K konci jednoho dne cesty proti Syrochum za městem
Kojganguj nalezne město jménem Panty veliké, kdežto ve-
liké kupečství jest a hedvábí a k jedení a k pití potreby

dosti. Tu a ve vsí téj vlasti jde ráz peněžní velikého kám. Cesta, kterážto jest jíti od města Kojganguj od toho města Panty, všickna jest podlážena čistém kamením, než na pravú ruku i na levú voda jest veliká. A jinudy jíti do téj
5 vlasti Mangi nemož. Opět druhého dne cesty jest město zšlechtilé jménem Kajn, ktežto ryb mají veliké množstvie, kdežto také jest lov veliký zvěřě i ptactva. Bažantův tu jest, že za toliko stříebra, což by mohl jeden benátský vážiti, tři krásné bažanty dávají.

10 *O městech Tynguj a Janguj.*

Potom jest jíti odtud jednoho dne cesty. A po téj cestě nalezne vsi a velmi dobré těženie země. A na konci toho dne cesty jest město Ty<n>guj, to veliké nenie, ale potřeby k jedení a k pití jest veliké množstvie. Má také lodí velmi mnoho,
15 | neb leží bliz moře jedno za tři dni cesty. A tudy všady solnic jest mnoho; a mezi těmi solnicemi, ješto suól dělají, jest město jedno veliký, řečený Kanguj. Jdúce od města Ty<n>guj v tu stranu k syrochu, jest jíti jeden den cesty přes sličnú krajinu, a dokonajíc den cesty, najde město Janguj, pod jehož opravú
20 jest jiných měst v čísle dvadcet a sedm, v nichžto veliký kúpe jsou.

*Kterak město Syamphu praký dobyto bylo.
Kapitole LVII.*

Západ slunce jest krajina jedna v téj vlasti Mangi, jenž
25 slove Najnguj, bohatá a krásná velmi, ktežto mnoho postavcův dělají od zlata a hedvábie. Také tu obilé i všeho jiného k jedení a k pití dosti jest. Tu nalezne město Scianffur, jenž pod svým panstvím má dvanást jiných měst. To město tři léta u válce stálo, v nichžto jeho dobytí nemohli Tatarové,
30 kdyžto jsou byli dobyti téj vlasti Mangi, neb k němu vojsko přiléci nemohlo, jedno s téj strany na puól noci, neb se všech stran jezera hluboká byla, po nichžto lodie k němu přijeti

i odjeti mohly, a tak na ztravě nemohlo mieti nedostatky. Uslyšav to král kám, zamútil se velmi. I událo se bylo tehdy panu Mikulášovi, otcí mému, a panu Matúšovi, bratru jeho, a mně Markovi s nimi na královu | dvoru býti. A tak my spolu
5 přistúpivše před krále, řekli jsme jemu, že chťem prakuov nadělati, jimižto město ovšem dobudeno bude, neb oni nemějjechu obyčeje k prakóm v těch krajinách. I měli smy s sebú své tesaře křestanské, jenž nám udělachu tři praký velmi dobré, z nichžto každý mohl vrci kamenem za tři sta
10 liber těžkém. A ty praký vloživše na lodie, poslal král do vojsky, a když biechu před městem Sczianffu zdviženy, první kámen, ješto na město uvržen, padl na jeden duóm v městě, i urazil veliký diel toho domu. Uzřevše to Tatarové, jenž biechu u vojšče, diviechu se velmi, a ti, jenž v městě
15 biechu, velikém strachem bojiece se, aby jim všeho města praký nezkazily a jich všech nezbili Tatařie, aneb domové bořiece se, ihned jsú se dali velikému kámovi a pod jeho poslušenstvie přišli.

O městu Synguj a o velikéj řece Kvyan.

20 Odejduce od toho města Sczianffu patnáste mil přes syrochum, jest jedno město řečený Synguj nevelmi veliké, ale lodí má veliké množstvie, neb leží nad jednú řekú, jenž v světě věčšie nenie, jenž slove Kvyan. A ta řeka má na šíř deset mil a někdy | osm i také šest, a má na dli více než sto
25 dní cesty. Na téj řece více jest lodí nežli na kterém moři ani na kterých řekách, i více kúpi vezú než po všech zemích. Neb já Markus viděl jsem na znamenie divu lodí města toho více než pět tisíc, vezúce se po téj řece. A každé město, jenž nad tú řekú stojí, ješče více lodí má než to město Synguj, neb
30 jsú věčšie města. I jest nad tú řekú měst na dvě stě i více. A je ta řeka skrze šestnáste vlastí. A každá lodí těch vlastí jediným krovem jest přikryta, aniž má více než jediný slúp pro oponu. Váha největšie, kerúž móž uvéztí jedna lodí, váží jako čtyři tisíc tantaruov. Ale jiné lodie unesú jedno, což by

mohlo vážit dvanáste tisíc tantaruón, berúce tantaróm podlé obyčeje lodí benátských. A tak jest váha lodí mezi čtyřmi a dvanáste tisíc tantarón, mezi těmi počty přičiňující neb umenšující podlé velikosti lodí a kúpenie. Ale některaké ple-
5 tenice dělají ze třtie velikého, o němž svrchu praveno jest, jenž má na dli patnáste kročejí. Těmi pletenicemi neb hůz-
věmi táhnú lodie kteréžkolivěk po řěče, ščiepají to třtie a ty
třiesky pletú v hromadu, tak že z toho | dlůhý provaz učinie. 92a
A tak některé ty hůzve jsú na dli na tři sta kročejí a jsú sil-
10 nějšie než konopní provazi.

O městu Kajkuj.

Kajkuj jest město malé na dřieve <řečené> řěce v stranu k syrochu, kdežto na každý rok bývá veliké sbierání obilé
rýžového, a odtud pak potom vezú k dvoru velikého kám do
15 města Kambalu, a jdú z toho města do vlasti Kataji po řě-
kách a po jezeřích. A veliký kám kázal nadělati žlebuóv veli-
kých na mnoho miestech, aby mohli lidé z toho města z jed-
néj řěky jíti do druhéj a tak přijíti do vlasti Kataj. Po zemi
20 také móż jíti z Mangi do Kataj. Dvór velikého kám věčší diel
má obilé dosti odtud, což tu sbierají na břěhu města toho
Kajguj. Před městem Kajguj jest jeden ostrov prostřed téj
řěky, kdežto jest klášter jeden, jenž slůží modlám, v němžto
jest mnoho modl, i bydlé v tom klášteře mnichóv na dvě stě
25 a správa.

O městu Czyngianfu.

Czyngianfu jest město téj vlasti Mangi, mnoho diela od
zlata a od hedvábie dělají. Tu jsú dva kostely křestanská,
kteréžto jest ustavil Marsarchys, nestorin, jenž jest byl od
30 velikého kám v tom městě biskupstvie | obdržal léta Božieho 92b
tisícího dvústého sedmdesátého osmého.

O městu Chynchinguj, a kterak měštěné v něm zmordováni jsú.

Po odejení od města Czingianffu jest jíti tři dni cesty přes
syrochum. A po cestě najde měst a městček dosti, veliké
5 kúpě a mnohých řemesl, pak dále po třech dnech cesty jest
město Chynchinguj zšlechtilé a velmi veliké, v němžto jest
všeho dobrého k jedení a k pití dosti. Kdyžto Bajam, knieže
vojska velikého kám, posílal své vojsko k dobývání měst téj
vlasti Mangi, i poslal jest byl do toho města Chynchinguj
10 křestanóv mnoho, jenž sloviechu Alani. A když města silně
dobýváchu, ti, jenž jsú v městě byli, jsúce přemoženi od těch,
kteříž jich dobýváchu, město jim svobodně dali. A tak všecka
vojska vjela pokojně do města, žádnému nepřekážejice více,
poněvadž sě dobrovolně velikému kám poddali. A tak ti
15 Alani, jakož města dobyli, našli tu v městě vína dobrého
dosti, jehož jsú tak mnoho pili, až jsú sě všickni spili. Pak
večer jsúce tiem pitíem obtieženi, tak je sen velmi mořil, že
jsú všickni spolu zesnuli a žádněj stráží sobě neučinili.
Uzřěvše to měštěné, ješto je dřieve pokojně byli přijali,
20 udeřiece | na ně, když spáchu, všecky zmordovali, tak že 93a
žádný z nich ovšem neušel. Tehdy Bajam to uslyšav, po-
slal na ně velikú velmi vojsku lida. A když jsú města mocí
dobyli, na pomstu téj nevěry kázal všecky měštěny mečí
zmordovati.

O zšlechtilém městu Synguj tu piše.

Synguj jest město, jehož okrsek jest mil šedesát. Tu jest
lidu veliká věc. A tak jest ta vlast Mangi lidu plna, že kdyby
ten lid veiken udatný v odění byl, všeho světa dobytí by mohli
a přemoci. Ale kupcuóv a řemeslníkuóv mnoho jest a mnoho
30 lékařúv a mudrcuóv mezi nimi jest. V tom městě mostuóv
kamenných jest do šesti tisíc tak vysokých, že pod každý
z nich móż s gallií, s tú lodí, volně podjeti. A také pod mno-
hými mosty z těch jistých dvě gallie mohú spolu jeti. Na ho-

rách města toho roste koření to, ješto slove reubarbarum. Tu roste zázvora také množství, že za jeden stříbrný benátský dali by osmdesát liber zázvora nového a velmi dob-
rého. To město má pod sebou jiných měst šestnácte, mnohé
5 kúpe a mnohých řemesl. Měščené v tom městě Synguj téměř
všickni v postavcových rúšiech chodie, neb tu mnoho postav-
cuový dělají; i slove to město Synguj, | to jest město zemské. 93 b
A druhé město velmi veliké slove Kvynsaj, to jest město ne-
beské. A ta sobě jména obdržala ta města, neb na vzhod
10 slunce jsú najzšlechtlejšie města.

O divném městě Kvynsaj tuto píše se.

Po vyndení z města Synguj jdúce pět dní cesty nalezne
měst mnoho, v nichžto kupčenie veliké jest. Potom jest při-
jíti zšlechtilému městě Kvynsaj, jenž našim jazykem slove
15 Mangi. Já Markus byl jsem v tom městě a velmi pilně jsem
se ptal o všem položení a o obyčejích jeho, a to vše řádem a
krátčě vypravím. Toho města okršlek zdí okolo města má
dobře sto mil i více. Má mostův kamenných dvanácte tisíc
20 tak vysokých, že lodí veliká volně podjede. A to město na
vodách jakžto benátské, a kdyby mostův nemělo, tehdy
z ulice do ulice po zemi nemohl by jíti, a protož musí tak
mnoho mostův býti. V tom městě jest řemeslnícih krámuův
dvanácte tisíc, v nichžto řemeslníci dělají, a v každém krámu
25 mistrův a pacholkův některde deset, některde patnácte nebo
dvacet a bývá někdy v některých do čtyřidceti dělníkův. Tak
jest tu veliká věc řemeslníkův a kupcův, že ti, ktož jsú toho
neviděli, nesnadně | tomu dověrie, neb se jim zdá nepodobno. 94 a
Lidé toho města velmi rozkošně živi jsú. Bohatí řemeslníci,
kteřížto jmenovitějšie jsú, velmi počestně bydlé, tak že ani
30 oni <ani> ženy jejich rukami svými nic nedělají, než sluhy
jejich a pacholci. Neb jest to za starého ustavenie královstvie
toho obyčej, aby každý v svém domu řemeslo měl a krám,
jakož otcové jejich až do téj chvíle měli. Jest-li který bohatý,

nenutí jeho žádný, aby svými rukami dělal. V tom městě
jsú ženy velmi krásné a obecně jsú u velké rozkoši. Ku po-
lední jest v tom městě jezero veliké, jenž v okršlek má třidceti
mil. Okolo toho jezera jest mnoho palácův a mnoho krásných
5 domuův panských, a ti domové jsú uvnitř i zevnitř velmi
krásně ozdobeni. Jsú také tu kostelové, v nichž jsú modly.
Prostřed toho jezera jsú dva malá ostrovy, na každém ostrově
jest palác velmi krásný, v nichžto jest všickna příprava, k kte-
rákémžkolivěk hodóm nebo svadbám. A tak, chtě-li kto z nich
10 na počestném místě hody míti kteréžkolivěk, ten tam jde,
nebo tu muož míti každý. V tom městě Kvynsaj mnoho krás-
ných domuův jest. Jsú také po ulicích toho města malé ka-
menné věže, k obecnému užitku zjednané, aby | když se z pří- 94 b
hody v městě zažže, súsedé mohli zboží své <do popsanych dřive
15 věži odnésti>, aby jim neshořalo, neb v městě mnoho dře-
vených domuův jest. Protož se často v městě zažiehá. V tom
městě modlám se modlé. Maso jedie koňské, psie i jiných
všech zvířat. Tu jde ráz penieze od dvora velikého kám.
V tom městě veliká strážč jest neb posádka z prikázanie veli-
20 kého kám proto, nebo aby se město neprotivilo, nebo aby tu
zlodějstvie neb vražd nebylo, a tak že na každém mostě toho
města i v noci i ve dne deset strážných jest. V tom městě
hora jedna jest, a na téj hoře věžč, a na věži mají některaké
25 věžč, vezmúce veliké kladivo dřevěné, i tlukú v tu dsku, aby
ten zvuk byl slyšán na všě strany a tak aby se sběhnúce lidé,
mohli sobě pomoci. Též také činie, když sváda jest neb ktera-
kálolivěk potřeba mezi lidmi. Cesty všecky i ulice podláženy
jsú kamením, takžě všecko město jest velmi čistě. V tom
30 městě jest dvorův, v nichžto lázně jsú, do tří tisíc velmi krásné
a čistě, v nichžto se lidé často myjí, neb se velmi snažie o čis-
totu tělesnú. Dále za tiem městem | Kvynsaj, v pěti a dvaceti 95 a
miléch v tu stranu na vzhod slunce, jest jedno město řečený
Gamffu, kdežto jest břeh velmi dobrý, k němuž se scházie
35 lodí veliké množství z Indie a z jiných vlastí. Pak od města až
do moře jest potok veliký, po němžto lodie k městě jdú, kte-

rýžto potok jde skrze mnoho jiných zemí. Tu vlast Mangi rozdělil veliký kám v devatero království a každému království dal zvlášť krále podlé toho, jakž se jemu zdálo, i jsou ti králi velmi mocní, ale každý z nich slušie pod velikého kám, neb každý z nich na vsáký rok z svého království užitek 5 musí úřadníkům velikého kám počet vydávati. A jeden z těch králův ustavičně bydlí v tom městě Kvynsaj, a ten pod své panství má sto a čtyřicet měst; má ta jistá vlast Mangi všech měst tisíc a dvě stě. A v každém těch měst veliký kám 10 posadil strážě, zdali by se chtěli protiviti. Těch strážných množství jest bez čísla a nejsou všecko Taterové, ale jsou lidé rozličných vojsk a žoldnéři velikého kám. V tom městě Kvynsaj i po vsí téj vlasti Mangi obyčej jest, že ihned, jakž se děti 15 narodí, starosty jeho káží napsati den jeho | narození i hodinu, i pod kterým se planetů narodilo. Také po všech cestách i ve všech skutsiech, cožkolivěk činiti mají, zpravují se pod hvězdářským naučením, a protož chtějí zvědětí svého narození den i hodinu. Když kto v téj vlasti umře, jeho všichni 20 přirození přátelé v měchy se plácené oblačie, a mrtvých těla s velikém spievaním z města vynesúc, obrazův nadělajice pacholčích, dievčích, koňských, penězových, všickno s ním spálé a ty všickny obrazy z papíru dělají, a mají za to, že to všeckno, což tu s ním spálé, že ten mrtvý na onom světě to 25 všecko jistě bude míti takověž věci, jakož tu s ním jsou v podobnosti spáleny. Potom spáléce jej s velikú radostí a s velikém <veselím> káží hústi a pískati na rozličné nástroje a řkúce, že bohové jejich s takovým veselím je přijmú, jakož oni je tu spáléce. V tom městě Kvynsaj jest palác velmi předivný, v němžto Fakfur, král jejich dvůr svůj někdy držal. Najprvé 30 městišče to veliké ohrazeno jest zděmi okolo velmi vysokými, kterážto ohrada v okršli má deset mil, mezi kterýmižto zděmi jsou sadové velmi krásní i s ovocem. Tu jsou studnice a jezera, v nichžto jest ryb mnoho | velmi dobrých, pak v prostředce 35 téj ohrady jest palác velmi krásný, věčší, než by kde v světě mohl naléztí. Ten palác má siení krásných okolo sebe dvacet tak velikých jako sám palác, v nížto každé mohlo by sedětí

95 b

96 a

jedúce deset tisíc lidí velmi prostraně, když je právě zsadie. A ty siení jsou zmalované a pozlacené velmi čistě. Také v tom paláci jest komnat na tisíc i více. V tom městě Kvynsaj jest ohňov podlé příslovie vlaského mluvcece nebo čeledí toliko 5 v počtu, jenž by mohly sáhnúti v počtu ke stu a k šedesáti tmám. A tma slove deset tisíc. Toliko jest všech čeledí tu, že jich počet na tisíc tisícův a šest set tisícův čeledí móż sáhnúti. Palácův jiných v tom městě jest mnoho a krásných velmi, a v tom ve všem městě jediný kostel křesťanský jest. Také 10 v tom městě i ve vsí téj vlasti Mangi musí každý hospodář na dřevěch svého domu kázati napsati jméno své, ženy své i všech svých čeledinův, a také počet koní svých. A když kto z čeledi umře neb hospodu promění, že se jinam běře, musie ihned shladiti jméno toho, ktož odtud šel neb umřel, a napsati na to 15 miesto jméno toho, ktož se kolivěk tu znovu narodil neb do hospody přibyl. | A tiem obyčejem móż snadně zvědětí počet lidí, což jich u městě jest. Též také i hoscinašči hospodáři musejí popsati sobě v knihy všech svých hostí jména, kteréž jsou kolivěk měli, který-li měciec nebo který den do jeho hospody 20 přijat jest.

96 b

O užitcích, jenž běře veliký kám <z> Kvynsaj a vlasti Mangi.

Již budem praviti o jich užitcích a platu, které veliký kám běře z města Kvynsaj a z vlasti Mangi. Na vsáké léto vezme 25 od soli, ješto dělají v tom městě Kvynsaj a v těch krajinách okolo něho, osmdesáte vah zlatých, kterážto váha slove vlasky tomajn. A každý tomajn sáhne k osmi tisícům zlatých, ješto slovú saguj, a ten sagyum více váží než florenský zlatý. Pak od jiných kúpí a od jiných věcí kromě soli běře veliké dani 30 bez čísla. V téj vlasti více mají cukru než ve všech jiných vlastech ve všem světě. Jest také tu veliké množství všelikakého koření i drahé vóně. Všelikého koření drahého běře veliký kám ode sta měr pól čtvrtý miery. Takéž ode všech jiných kúpí, což jich tu bývá, vždy běře ode sta měr puól

9 Million

čtvrty miery, od vína pak, ješto dělají z rýžův a z rozličného koření, velikej | požitek béře a od hedvábie, jehož jest v téj 97a vlasti Mangi veliké množství, béře ode sta měr deset měr, když prodávají. Od mnohých také jiných věcí dávají deset měr ode sta měr. A já Markus slyšal jsem, počítajíc sumu jeho užitekův, kteréžto veliký kám béře z království Kvynsaj, jenž jest devátá část téj vlasti Mangi, a shledáno bylo, že ti jeho užitekové kromě soli sáhnuhli do roka ku patnácti tisíc tisícův a šest set těch zlatých, ješto slovů sagyum.

10 *O městu Tampynguj a o jiných mnohých městech takto.*

Jdouce opět dále od toho města Kvynsaj přes syrochum jednoho dne cesty, najde krásné sady a dobré těženie role. Potom pak tři dni cesty jest jedno město řečené Tampynguj, veliké a krásné, a za tím městem tři dni cesty jest jiné město 15 Uguj a opět přes tři dni cesty přes syrochum jsou města a hradové, jedno podlé druhého, jenž tak blízko sebe jsou, že ktož tudy cestův jdů, mnie, by přes jediné město šli. Tu jest všeho, což k jedení a k pití třeba, dosti. Po dvů dni cesty jest město jménem Gohuguj, veliké a krásné. Potom jest jíti čtyři 20 dni cesty přes syrochum a tu | najde města i hrady. V téj vlasti mnoho lvův jest velmi ukrutných. V téj vlasti i vlasti Mangi nenie ovec, než volové, kozy a svině. Toho jest tu veliké množství. Po těch čtyři dny cesty najde město Czyangiam veliké, jenž jest na jedné hoře ustaveno, a ta hora dělí 25 potok na dvě, jenž potom velmi dobře zase steků. Opět potom jdouce tři dni cesty, jest město Erguj, jenž poslednie jest v panství města Kvynsaj.

O království Fuguj.

30 A když jde od města Erguj, jest ihned vníti v království Fuguj; a jest cesta přes syrochum šest dni cesty po horách i po údolí, a tu najde měst mnoho i hradův. A jest tu všeho dobrého dosti k jedení a k pití. Také jsou tu lvové velicí, i zvěři

i ptactva. Tu roste zázvora veliké množství, neb za tak mnoho stříbra, jako by mohl vážit jeden benátský groš, dali by osmdesát liber zázvora. Jest také tu jedno kvietie, podobné k šafránovi, ale jest jinaké postavy, než k témuž se hodí jako i šafrán. V téj zemi jedie ti lidé velmi lakomě maso lidské, jedno ač ti lidé svů smrti nezemrů, a mají to maso za nejlepší. Když se kterému boji berů, každý sobě | horkém železem na čele znamenie učiní. Žádný z nich jiezden k boji nejde, jedno vejvoda vojsky jejich. Sudlic užívají a měčov neb 10 nožův velikých, a jsou lidé velmi ukrutní. Když koho v boji zabijí, krev jejich pijí a maso jedie.

O městech Kvelumffu a Ugven.

U prostředku těch šest dni cesty jest město řečený Kvelumffu, veliké a zšlechtilé velmi, jenž přes jeden potok má tři 15 mosty kamenné, mramorovými svrchu slůpy okrášlené, kteřížto mostové mají na šíř osm kročejů a jednu míli dli. Tu jest hedvábi a zázvora a galgánu veliké množství. Tu jsou slepice, ješto peřie nemají, ale srstky mají jako kočky a všickny jsou černé barvy. Vajce velmi dobrá nesů, podobná k vajciem 20 našich slepic. Pro množství lvův, ješto tu jsou, velmi nebezpečno tudy choditi. Dále pak po těch šest dni cesty přes patnácte mil jest jedno město Ungven, ktezto jest cukru veliké množství, a odtud jej nesů do města Kambalu k dvoru velikého kám.

25 *O městu Fuguj.*

Jdouce dále jiných patnácte mil, jest město Fuguj, jenž hlava jest v království Koncha, a jest to království jedno z devieti | království Mangi. V tom městě bydlí lid velikého kám na strážti téj vlasti, aby ihned hotovi byli, ač by se které 30 město protivilo. Přes toho města prostředek jde jeden potok, jenž za jednu míli šíř jest. V tom městě mnoho lodí bývá jenž po tom potoku přicházejí. Tu také cukru velikú věc dě-

laji. Také kupectvie veliké tu bývá, perel a drahého kamenie, jenž z Indie přinášeji. A jest to město bliz velikého moře a toho všeho, což k ztravě slušie, <hojnost má>.

O městu Zaytem a o břehu zšlechtilém.

5 Minúce ten potok dřieve řečený, jest jíti pět dní cesty přes syrochym, a na téj cestě jda, nalezne měst krásných a hra-
duóv mnoho a vsí, kdežto jest všeho dosti, což k ztravě slušie.
A má ta jistá vlast hory a lesy, v nichžto naleznú kafr. Přé-
dúce těch pět dní cesty, nalezne město Zaytem, jenž jest
10 velmi veliké a má břeh velmi zšlechtilý, k němuž přicházejí
lodie z Indie s rozličnými kúpěmi, tak že za jedno lodie, jenž
jde s pepřem z Alexandrie, aby odtud potom byl nesen do
zemí křesťanských, k tomu břehu scházie se jich sto, neb jest
ten břeh ze dvú nejlepší a největší, což jich v světě jest, pro
15 množstvie a velikost kúpě, což jie tu | přivozie k tomu břehu.
I má veliký kám od toho břehu veliký požitek, neb každá lodí
platí ze všeho svého kupečstvie z každého centnéře deset měř.
A lodí béře za svůj přívoz od kupečstvie míř třidcet od cent-
nieře. Ale od pepře čtyři a čtyřicet měř béře od centnéře. Od
20 dřeva aloe a od sandalóv a od jiného hrubšieho kupečstvie
béře za centnéř čtyřidceti měř. Protož kupci platie všickno
spolu, sečtúce daní královny, od přívozu všeho kupečstvie
svého, což jeho přivezú k tomu břehu. V tom městě všeho,
což k ztravě třeba, veliké množstvie jest. V téj vlasti jest
25 město Tynguj, v němž velmi čistě mísy dělají z hlíny, jenž
slove porcelána. V téj vlasti, jenž jest jedna z devieti čestí
Mangi, mají svú zvláščí řeč. Z toho královstvie má veliký
kám tak veliký užitek nebo věčší jako <z> královstvie Kvynsaj.
O jiných královstvích Mangi nechám pravenie pro krátkost,
30 neb by přielišná dlúhost byla těchto knih, bych měl zvlášče
psáti o každém království jeho. A protož musím se bráti
k Indie, kdež sem já Markus najdéle přebýval, o níž jest
mnoho velikých věcí a předivných popsati. A tak konec dru-
hých knih. Amen.

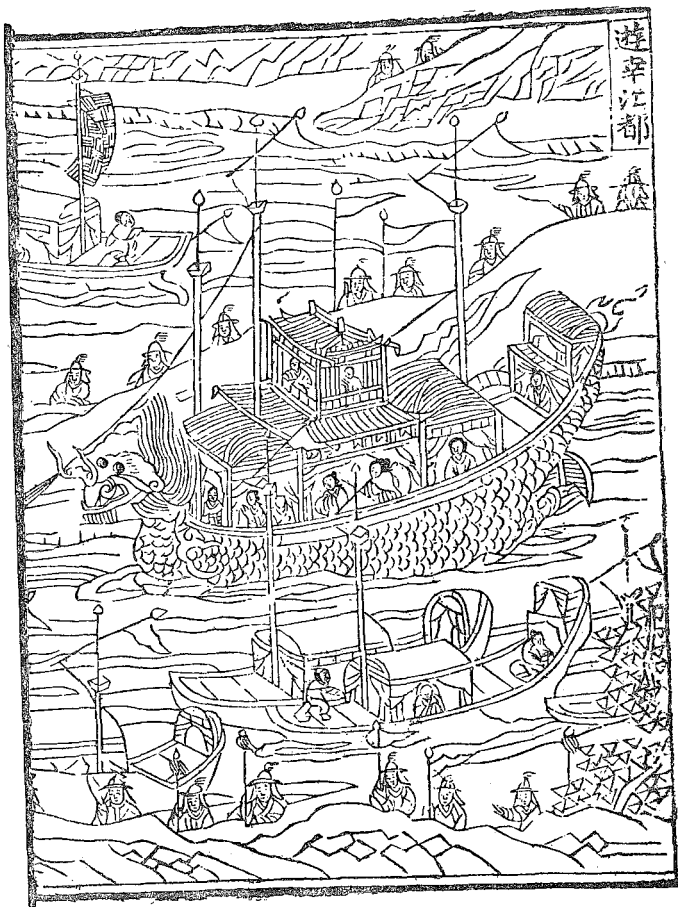
<KNIHA III.>

*Počínají se třetí knihy.
Popsánie lodí v Indie. |*

99b

Diel třetí našich knih jest o popsání vlastí indiských, ale
5 na počátku počnem o lodech. Lodie veliké, jimižto přes moře
Indské se vozie, jsú takovéto najviece z jedlového dřievie.
A má ta lodie jedno ponebie, ješto u nás přikrytí slove, na
kterémžto ponebí jest komórek do čtyřidceti, v nížto v každé
móž se smiestiti jeden kupec. Má také taková lodí jediné
10 zpravidlo neb veslo a má čtyři slúpy a čtyři opony. Ale dva
z těch slúpov jsú tak způsobena, že je móž snadno zdvihnúti
i položiti. Dvě a dvě dšče vždy v hromadu hřebíky sbity jsú
a stvrzeny, a tak jedna dska vždy druhé přibita jest. Lodí
15 vežde dvénásob jest a železnými hřebíky lodí tvrdie. Jsú
také ty dsky i vnitř i zevnitř natlačeny podlé obyčeje našich
lodníkův; ale smolú svrchu nejsú polity, neb v těch vlastech
smoly nemají, než zetrú semenec velmi mělno, a ten s olejem
někakém dřevěným a s vápnem spolu smiešejí a tím mazad-
lem pomazují lodie svrchu, i jest to mazadlo velmi lepké,
20 a k tomu dílu velmi hodné; každá z těch lodí dvú stú neb
viece lodníkův potřebují, | i nese ta lodie obecně šest tisíc
košov pepře. A každé veslo potřebuje k ražení čtyř marnářov.
Má také lodí veliká dvě bárcě velicie, k sobě přivázané,
z nichžto jedna jest věčšie než druhá, ale každá z nich váhu
25 tisíc košov pepře nese. A k svéj opravě potřebuje marnářov
neb lodníkův čtyřidceti, ješto ji vezú a opravují, neb často
velikú lodí k svým bárkám přivázanú vesly vezúce, táhnú.
A když lodí veliká velikú cestú po moři se již vezla neb přes
celý rok, tehdy potřebuje mazánie neb opravovánie a tvrže-
30 nie. A když ji chtie tvrditi neb opravovati, musie na přednie

100a

Čínské džunky.
(Čínský dřevoryt z 18. století. Ze sbírek prof. Dr Jar. Průška.)

lodi dsky třetí vložit, a na všechny strany dobře tlačiti a utkati je dobře, a mazati jakož sprvu jest, nebo bylo učiněno i jinde. Také též činie, až tak lodí šesteronásob dskami opeřena bude.

5 <O> ostrovu Zynpangu tuto jest.

Již přistúpíme a počnu od ostrova Zipangu. Jest <to> ostrov ke východ slunce na vysokém moři, vzdáli od břehu Mangu mil tisíc <pět set a> jest ostrov veliký. Lidé, jenž tam přebývají, jsou bílí a postavy slašnej, jsou modlosluhy a mají krále, ale jinému žádnému nejsú poddáni v daň. | Tu jest zlata veliké množství, ale král nesnadně jeho dá z města neb z ostrova ven nésti, a protož kupcív málo tam jde a lodie z jiných zemí říedko tam jedú. Král toho ostrova má krásný palác, veškem zlatem velmi dobrým přikryt, jakož u Vlaších kostely olovem 100b
15 přikrývají. Okna všeckna toho paláce zlatem jsou okrášleny, podlahy siení a mnohých jeho komnat všickny zlatými plechy jsou pokryty, a ti plechové jsou na dva prsty tlusté. Tu jest perel mnoho, jenž jsou okružlé a veliké a barvy červené, jenž perly bílé na cěně i na všem převyšují. Mnoho také tu jest kamene 20
drahého.

*Kterak veliký kám poslal svú vojsku,
aby dobyli ostrovu Zipangu.*

Veliký kám Kublaj uslyšav praviece, že ten ostrov Zipangu jest velmi bohatý, poslal tam svá dva veliká pány s velmi velikým vojskem, aby ten ostrov jeho panství podrobili. Jeden 25
z těch pánív slovieše Abatham a druhý Vonsanchym. A ti od břehu Zayten a Kvynsaj se mnoho lodími a s množstvím jiezdných i pěších zdvihnuvše se, tam přišli. A ssědše na zemi s lodí mnoho škody učinili vsím i hradóm, jenž na 30
rovni | biechu, i zbúří se mezi nimi závist, pro niž jeden druhého rady a vuóle nechtieše přijieti, a protož se jim prospěšně 101a
nevedlo, neb ani kterého města ani hradu mozechu dobytí,

než jediného, jehož jsou bojem dobyli. A protože ti, jenž na hradě biechu, nikda se jim dáti nechtěli, z příkázanie těch pánov všickni stínáni jsou kromě osm mužov, jenž mezi nimi nalezeni jsou, z nichžto každý mějieše drahý kámen zašitý mezi 5 koží a masem, jehož žádný znamenati nemožieše, i biechu ti jistí kamenové ďáblnými ohyzdnými čary posvěceni na to, aby ktož by takový kámen při sobě měl, od železa sníti ani raněn nemohl býti. Neb když je meči bijiechu, zasieci ani uraziti jich nemožiechu. Zvěděvše to a znamenavše, kázachu 10 je dřevěnými kyjmi bítí, a tak ihned umřeli jsou. A ti páni to jisté kamenie sobě vezmú.

Kterak zlámaji se lodi taterské a kterak jich mnoho uteklo z vojsky.

Přidalo se jest jeden den, že se na moři veliké nepočesie 15 vztrhne, a taterské lodie velikými větry k břehóm přistrčeny byly. Tehdy radili jim marinárie, aby se odstrčeli od břeha, a tak všicka | vojska vstúpi v lodie. A když vstúpiec, odtrhnú 101b se od břeha, tehdy opět vlny morské, sbúric se silnějšie, mnoho lodí zlámí, a druzí, kterýmž lodie ostaly cely, do jiného ostrovu, jenž bieše od Zipangu na čtyři míle, přijeli jsou. Druzí na zlomcích těch lodí z nich plovúce, došli jsou. A mnoho jiných lodí z nich, kteréž jsou mohly utéci, domov se 20 vrátily. A těch, jenž jsou bez škody a zdravý ostavše, do ostrovu přišli, bylo více než třidcet tisíc. Ale proto, že jsou byli 25 lodie ztratili a množstvie tovarišov, a také že jsou blízko byli <ostrova Zipangu, mněli se bez pomoci lidské smrti blízky>. Avšak na tom ostrově, jakož biechu, žádného příbytká lidského tu nebieše.

Kterak jsou <se> Tatařie snažně vrátili do Zipangu.

30 A když morské nepočesie se ukrotí, mužie velikého ostrovu Zipangu se mnohem lodí a s velikú vojskú šli jsou k těm, jakož utekli, a chtieci je zmordovati. Vidúce je, že již žádnéj pomoci

nemohú mieti, a když nechavše na březe lodí, stúpili na zemí, Tatarové chytře od nich se vzdálíce, a od toho břeha jinú cestú obrátieci se v skořě se zase k břehu obrátieci vsedají všickni na lodie svých nepřátel bez lodí na tom pustém ostrově 5 nechajíce, i brali jsou se do ostrovu Zipangu. A vze | vše nepřátelské korouhvě, jenž jsou na lodech nalezli, šli do jednoho města, jenž bieše v tom ostrově najjmenovitějšie. A ti, jenž 10 jsou byli doma v tom městě zůstali, když jsou uzřeli lida svého koróhvě, mnějíce, by se již svoji zvítězivše vrátili, vyjeli z města proti nim. Tehdy oni ihned všedše do města, nechavše s sebou málo žen, jiné vseckny z města vyhnali.

Kterak jsou Tatarové obleženi byli a město, jakož stekli, vrátili.

Tehdy král toho ostrovu Zipangu, uslyšav to, z jiného kraje 15 toho ostrovu lodí v skořě dobuda s svú vojskú, vozil se do Zipangu a oblehne město, kteréžto jsou Tataři osadili byli. A všelikú snahú a pilností všech sjězdov, i kudyž by mohli k městu neb od města jíti, káže dobře strieti, že žádný k nim potom přijeti z cizích nemohl, a nikto s města sjeti. A tak 20 měsiečov sedm zavřeni a obleženi byli velikém lidem, že velikému kámovi o svém přieběhu po žádném poslu nemohli vzkázati. Vědúce, že od svých žádnéj pomoci nemohú mieti, beze všie škody všech s obú stranú město to jisté královi toho ostrovu prostě vrátieci, a | s tiem se zase domov vrátieci. 102b Amen.

25 *O ukrotenství a modlosluženi.*

V tom ostrovu Zipangu a v jiných okolních krajinách jest mnoho modl, jedny majíce hlavy svinie, jiné beranie nebo psie neb jiných zvířat. Jsú také tu modly, majíce čtyři tváře při jedné hlavě. Jiné jsou, jenž tři hlavy mají, jednu na hrdle, 30 a jiné dvě na rameni s obú stranú; některé čtyři ruce mají, některé deset, některé sto a některé více než sto. A tu modlu, kteráž více ruk má, mnějí, že věčšie moci jest. A když kto

z těch lidí z Zipangu táže, odkud to mají neb kterým to úmyslem činie, nic jiného neumějí odpověděti, jedno, že jsou jejich otcové tak věřili a tak od nich vydáno mají a nechtie toho proměnití ani jinak věřiti, než jakož jsou jich otcové věřili. Také ti lidé, jenž bydlé v tom ostrovu Zipangu, když cizozemce kterého popadnú, muož-li se ten vězeň penězi vyplatiti, pustie jej vezmúce peníze; pak-li se mu nemá čím vyplatiti, zabijí jej a vaříce jedie a na takové hody zovú přátely své, i jedie to maso velmi rádi praviece, že maso člověče jest najlepšie.

O množství ostrovův tej <vlasti>. |

103a

Moře to jisté, kdežto jest ten ostrov, jest velikej moře a to slove moře Kvij, to jest, moře tej vlasti Mangi jest na jeho březích. Na tom moři, kdežto jest Zipangu, jsou jiní ostrovové mnozí, kteřížto velmi snažně počteni jsou od marinářův neb chodsův vlasti téj, shledání jsou, že jich jest sedm tisíc a tři sta a osm a čtyřicet, z nichž větší díel jest, jesto lidé v nich přebývají. A v těch ve všech ostrovech dřievie řečených všeckno dřievie vonné jest, aniž tu který průtek roste, by nebyl vonný a užitečný velmi. Tu jest voně drugej velikej množství, tu jest pepř velmi bílý jako snieh. Ale kupci z jiných krajin řiedko tam přicházejí, neb lodie jdúce z téj vlasti Mangi, tam celý rok musějí býti na moři, tak že zimě vyjedúce, létě se zase vrátie. Jediná dva větry moc svú mají na tom moři, jeden v zimě a druhě v létě. Jest také ta vlast velmi vzdálena od břehuův indských. O téj vlasti, protože sem tam nebyl, více praviti nebudu etc.

O vlasti Cziamba, kapitule VIII.

A protož odejdúce od břehu morského téj vlasti Zayten, vezúce se přes Garbin tisíc a pět set mil, přijítí jest k jedné | vlasti, řečenéj Cziamba, jenž veliká jest velmi [a] bohatá. Ta vlast zvláščí řeč a zvláščieho krále má a modly následovali.

103b

Léta Božieho tisíc dvústého šedesátého osmého poslal veliký kám Kublaj jednoho z svých kniežat, jménem Sogatu, s velikú vojskú, aby jeho panství tu vlast podrobil i nalezl jest města tak silná a tak přesilné hrady v téj vlasti, že žádného města ani kterého hradu dobytí mohl. Ale proto že vsi kazil a šcepy v téj vlasti, slíbil král Cziamba velikému kámovi úroční daň vydávati, chtěl-li by jeho s pokojem nechati. A tak když smlúvu učinichu, vojska ta odjede přeč. A tak král na všakě léto velmi krásné slony královi Kublajovi posielá. Já Markus byl jsem v téj vlasti, kdežto jsem nalezl krále starého, an má veliké množství žen, s nimižto měl synův a dcer v počtu tři sta a šestadvacet, z nichžto sto a padesát již dobře mohli oružie nésti. V téj vlasti mnoho slonův jest. Jsú tu lesové tisového dřeva velmi velicí.

O velikém ostrovu.

15

Nechajíce téj vlasti Cziamba jest se véztí mezi polednem a garbinom přes mil šest set, i přijítí jest do dvou ostrovů, jenž slová Sendur a Kondur, a za těmi přes pět set mil jest jedna vlast, řečená Loehar, jenž jest velmi veliká | a bohatá. Zvláščieho krále a zvláščí řeč mají, žádnému daní nedávají, jedno svému králi, a jest velmi mocná, protož žádný se o ni pokusiti nesmie. Ti lidé, jenž tu bydlé, modlosluhy jsou. V téj vlasti roste některaké ovoce, jako jablka bryczi, a ti jsou velicí jako jiné ovoce řečené limones, jenž jsou velmi dobří. Tu najde zlata veliké množství. Jest tu některaká porcelana, jízto trh dějí miesto peněz. Do téj vlasti málo jich z jiných vlastí přicházie, neb vlast něcso divoká jest a lidem neobyklá.

104a

O vlasti Loehat píše se.

Odejdúce od téj vlasti Loehat, jde se mil pět set proti poledni, a tu nalezne jeden ostrov, řečený Pentajm, jenž jest krajina něčso pustá. Tu jsou lesové dřievie velmi vonného a užitečného. Mezi tú vlastí Loehot a mezi Pentaim v šedesáti

30

mílých nenajde výsost moře mimo čtyři kročeje. Protož lodníci musejí zdvihnutí pravidla; potom pak jest přijíti do královstvie řečeného Malenyr, kdežto jest vóně drahé rozličné množstvie veliké. A také mají tu svú řeč.

O ostrovu Pentaim.

Za tím ostrovem Pentajm přes syrochum po stu mílích jest najíti ostrov jeden, řečený Menšie Jana, jenž na šíř i na dél vócolo má dva tisíc mil. Tu jest osmero královstvie, jenž každé má svého krále. Mají zvláščí řeč. A lidé v tom ostrovu jsou modlosluhy. Tu jest všie drahé vóně množstvie. Jest tu mnohá drahá vóně, neb mnohé kořeníe, jehož jsmy podobnosti my zde nikdy nevidáli před mořem. Ten ostrov tak velmi ku poledni záleží, že z toho ostrovu některých hvězd nevidati, ješto my je zde vídámy, a zvlášče téj hvězdy, ješto latině slove Polus articus. A já Markus byl jsem v šesteru království toho ostrovu, a to jest v království Ferlech, Basman, Samara, Dragmojan, Lamby a Fanfur, ale v jiných dvú jsem nebyl etc.

O království Ferlech.

Tú jistú příčinú, že kupcív Saracénív veliká věc jezdí do toho královstvie Ferlech, tí jisté lidé, jenž tu bydlé v téj vlasti na pomoří, přijali se zákona ohyzdného Machometa. A tí pak, jenž v horách bydlé, zákona nemají, než hovadsky živi jsou a prvá věc, která je najprvé ráno střetne, když vstanú, téj se věci modlé místo boha. Všelikých zvířat čistých i nečistých i také člověčí maso jedie.

O království Basman.

To královstvie Basman řeč zvláščí má, zákona nemá. Než lidé tu bydléce velmi hovadsky bydlé a praviece, že jsou poddaní velikého kám. Ale daní jemu nedávají, než někdy

pošli | jemu některaké hrámotky k utěšení lesních věcí. Tu jest veliké množstvie slonív. Tu jsou také jednorožci velmi velicí, jenž jsou málo menší než slonové. Jednorožec srst má jakžto byvol, ale nohy jako slon a hlavu má jakžto vepř a tu vždy kříví k zemi. V blátě rád bydlí jako svině a jest zvíře velmi mrzké. Prostřed čela roh má jediný, hrubý velmi a černý, jazyk bodlavý má, jako by byl <pln> trnie hrubého; jazykem svým lidi i jiná zvířata velmi urážie. V tom království opic mnoho jest rozličnéj postavy, z nichžto jedny jsou maličké, majice tvář člověčí, i na jiných údech také velmi jsou člověku podobny. Lovci je lapajíc srst s nich všudy sejmú, kromě na bradě nechají a na jiných místech ku podobenství člověčímu. Potom je zbijíc kořením ozdobie, potom pak zsušiece je prodávají kupcív a tí je vezú do rozličných krajín světa a učinie, že mnozí lidé mnie, by byli člověkové tak maličcí. V tom tak království mnoho ptákuív těch najde, jimžto vlasky dějí austur, a tí jsou črní jako havrani a velmi dobře ptáky lapají.

O království Samora.

Po království řečeném Basman nalezne královstvie Samara. Na témž ostrovu já Markus byl | jsem s svými tovariši pět měsícív, neb smy času k vezení na lodech zpósobného nemohli zatím mieti. Sešli smy na zemi a tu smy sobě hrady dřevěné s střelnicemi zdělali, na nichžto smy věčší díel toho času bydlili, hovadného lida téj vlasti se bojiece, jenž velmi rádi člověčí maso jedie. V tom království <ne>ukazuje se ta hvězda Polus articus a takéť v tom království nevycházejí ty hvězdy, jimžto my říekáme vuóz. Tí lidé, jenž tu bydlé, modlosluhy jsou a jsou velmi na svých mravích a obyčejích zhovadělí a velmi zdivělí. Ryb velmi dobrých mají tu veliké množstvie. Pšenice tam neroste, ale i <z> rýžě chléb dělají; vinic nemají, ale víno sobě takto dělají. Jest tam dřevíčko některaké malé, a toho mnoho, a jest něčso podobno k réví, z nichžto každé čtyři halúzky má najvíce. A v jistej čas

roku, když oni vědie, halúzky nařezí a každé halúzce jeden
kbelík přivieže, v nějžto tu mokrost nebo miezku, jakož
z toho dřevíčka teče, sbierajú vodu révovú. A tak jest mnoho
mokrosti v tom dřieví, že za den a za noc nateče pln kbel
ten, jakož jest k haluzi přivázán. Potom pak opět vyprázdnice
kbeli, přivieží zase k haluziem. A tak | drahně dní to jejich
vína sbieranie jim trá. Potom když již více téci nechce aneb
kapatí ta mokrost, naberúce vody i lejí nad kořen toho dřeva
a po maléj chvíli opět takéž téci počne, ale to nenie tak
dobré jako prvé, a tohoť oni miesto vína užívajú, a toho oni
dosti mají, a jest velmi dobréj chuti. Barvu má bielú neb
červenú jako víno. V téj vlasti jsú některáci ořechové, jimž
latině říekajú nux indica, jako by řekl indský ořech, a těch
jest velikej množstvie a jsú velici a velmi dobří. Ti lidé, jenž
tu přebývajú v téj vlasti, všelijakého masa požívajú v krmí etc.

O království Dragoiam.

Království Dragoiam, v němžto modly následují, krále
zvláščieho mají a řeč. Lidé jsú v něm velmi divocí. A tu jest
takový obyčej, když kdo z nich jest nemocen, jeho přátelé
čaroděníci k němu přivedú, tážiece jich, móż-li ten nemocný
téj nemoci ješče zbýti. Tehdy ti čaroděníci podlé odpovědí
dábelských, jakož jim ďábli odpovědě dávali, od toho nemoc-
ného zdraví neb smrti odpovědie. Řeknú-li, že nemocný
nemóž zproščen býti téj nemoci, přivolajú ty jisté, ješto
umějí velmi snadně a lechtě nemocného zahubiti. Tehdy
zavřú jemu ústa, | aby tak snadně duch ztratil. A když umře,
maso jeho zřezí a zvařie a tak sberúce se všichni přátelé
v hromadu, to jisté jeho maso i se vším mozkiem snědie.
I pravie tak, když by maso jeho neb tělo shnilo a v črvy se
obrátilo, oni by potom hladem zemřeli a dušě toho mrtvého
skrzě to veliké by muky trpěla. Ale kosti jeho některde v ho-
rách v jeskyniech schovajú, aby jich nemohl ani člověk ani
který zvěř dojíti. Když lidé téj vlasti koho popadnú z cizích
krajín, nemóž-li se penězi vyplatiti, zabijí jej a snědie etc.

O království Lambrij.

Jiné království, jenž slove Lambrij, kdežto jest vóně drahéj
množstvie. Tu roste některaké ovoce, řečené byrci (jinde
stojí bryci), a toho jest veliké množstvie. A to, když již
vyroste neb z země vynde, přesazují a tři léta tak v zemi
státí nechají a potom je i s kořenem vytrhají. Těch břícov
já Markus byl jsem s sebú do Benátek přinesl a vsietí jsem
kázal, ale protože k nim musí býti velmi horká vlast, ne-
mohly vzníti. V tom království lidé modlosluhy jsú. V téj
vlasti jest mnoho lidí, jenž ocasy mají jako psi dlouhé na
pieď. Ti lidé nejsú v městech, než v horách bydlé. Tu jest
také jednorožcův mnoho i také jiných zvířat. |

107a

O království Fanfur.

Šesté toho ostrovu království slove Fanfur; tu roste kaffur
lepší, nežli by jej mohl kde jinde najíti, neb jest tak drahý,
že jeho nedadie více za zlatý, než což zlatý váží, a tak
ktož jeho chce co kúpiti, musí zlatem odvážiti. Chléb
z rýžě dělajú a pšenice nemajú. Mléka dosti mají a toho poží-
vajú najvíce. Víno z dřievie mají, o němž svrchu praveno
jest o království Samara. V téj vlasti Fanfur jest dřievie
velmi tlusté a vysoké, jenž má velmi zšlechtilú a tenkú
kuóru, a pod tú korú múka některaká jest velmi dobrá,
z niežto dělajú krmě rozkošné, kteréžto krmě já Markus často
jsem jedl v tom kraji. V jiných dvú v království toho ostrovu
nebyl jsem, protož o nich nic jiného praviti nebudu.

O ostrovu Nekuram.

Vyndúce z toho ostrovu Jana s téj strany od království
Lambrij jest se vézti po moři sto a padesát mil i nalezne
dva ostrovy, to jest Nekuram a Anganam. Lid toho ostrovu
Nekuram krále nemá, velmi hovadsky živi jsú. Toho ostrovu
lidé, mužie i ženy, nazí chodie, a žádného místa na svém

životě nekryjí a jsú modlosluhy. Tu jsú lesové dŕievie sandalóv červených, orechóv i hŕebičkóv, brycív i rozličných drahých vóně. |

107b

O ostrovu Anganam.

5 Jiný ostrov, jenž slove Anganam, veliký jest a lid v něm modlám slúží a velmi hovadsky bydlé; a jsú lidé divocí a velmi ukrutní. Rýží, mlékem a masem krmie se, žádného se masa k jedení neohyžďují, lidské maso také jedie. Lidé jsú tu velmi nesliční, neb hlavu jako psi mají, zuby a oči k psóm
10 podobné. Vše drahé vóně tu dosti jest. Jest tu také ovoce rozličného <a velmi nepodobného ovoci známému v krajích na této straně moře.>

O ostrovu Stylam.

Potom když vyndeš od ostrovu Anganam přes tisíc mil
15 proti Garbinu, najdeš ostrov Stilan řečenej, jenž jest jeden z největších ostrovův, což jich v světě jest, neb má v okřšlích mil dva tisíc a čtyřicet... <Byl však někdy větší, neboť, jak praví pověst z oněch krajů, měl jeho okřšlek kdysi tři tisíce šest set mil. Prudký vítr přicházející s druhé strany hor tak
20 mocně po mnohá léta velmi silným nápirem na ostrov narážel, že z mnohých přímořských hor klesajících do moře mnoho z území ostrova přišlo na zmar a moře zaujalo místo země.> Ostrov ten krále má velmi bohatého, jenž žádnému v daň podroben není. Lidé toho ostrovu modlosluhy jsú a všickni
25 nazi chodie, muži i ženy, ale každý z nich místo hanebné sobě rukú zakryje. Obilé žádného nemají kromě rýžův, masem, rýží a mlékem živi jsú. Množství mají některakého semene sosimam, z něhož olej dělají. Také ty jisté bryce mají lepší, než kde v světě, a ty tu rostú. Víno také z dŕievie
30 mají, o němž praveno jest v království Samara. V tom ostrovu | Stilan nalézají kamenie drahé, jenž slovú rubínové, a těch v jiných vlastech nenajde. Mnoho také safírův, topa-

108a

sív, ametistův tu jest i mnoho jiného drahého kamenie. Král toho ostrovu krašší rubín má, jako jej kto vídal ve všem světě, jest tlúšči na pied a šíři na loket. Jest světlý převelmi a beze vše poškvŕny, tak že se zdá, by oheň horící byl.
5 Veliký kám Kublaj posly své slal k němu a prosě, aby jemu ten kámen dal, a chtěl-li by jemu tak oddati, že by stálo za dobré město. A on jemu odpověděl a řka, protože jest byl kámen jeho předkuův, nechce jeho nikdy žádnému dáti. V tom ostrovu lidé nejsú váleční ani branní, ale velmi ne-
10 udatní. A když s kým válku mají, volají žoldnéře z jiných krajín a zvláště Saracény.

O království Maabar i Věčší Indii.

Minúc ten ostrov Stilan mil šedesát najde vlast řečenú Maabar, jenž Věčší India slove. A není ostrov, ale jest
15 země silná. V téj vlasti patero království jest; vlast ta, jenž jest velmi bohatá. V prvém téj vlasti království řečeném Var král jest jménem Sonderba, v kterémžto království jest perel veliké množství, neb v moři téj vlasti jest pravá páže mořská
20 neb lóno mezi celistvú zemí | a mezi jedním ostrovem, kdežto není hlubokosti vod mimo deset neb dvanáste kročejí, a některde na dvě, a tu najde dŕievie řečené perly. Kupečství rozličné tovařišstvo jeden s druhým spolu činie. A mají lodí mnoho malých i velikých a to tovařišstvo provázie
25 lodie, jenž se vezú na hlubokost vody a lapají velmi veliké slimáky nebo rakvice, v nichžto jsú perly. A když ti jistí rybáři hlubokosti vody sněsti nemohú, výše k lodiem postúpíe a v moře zasě sstúpiec, tak pracují celý den. Jsú v tom lóně mořském ryby veliké, že by zamordovaly neb udávily
30 rybáře, když sstúpie do moře, ale kupci, jenž tudy jedú, k téj strasti takúto opatrnost mají: vozie s sebou některaké čaroděníky, jenž slovú Abrayanym, a ti svými čary a ďábel-skú chytrostí zmámie ty jisté ryby, že nemohú žádného uraziti, a protože ten jisté lov, jakož tu ti rybáři činie, musie býti ve dne, a ne v noci, takéž ti čaroděníci ty ryby

108b

jedno na den začarujú a večer je pro noc zprostie, neb sě bojie, aby nikto kradmo bez těch kupcův vuóle do moře nesstúpil a perel nevybral. A tak zlodějie, bojiece sě | těch 109a
ryb, nesmějí do moře a nenie žádný, kto by uměl to čarovanie
5 jedno ti Abrayanym, jakož jsú je kupci najali. A ten lov na
moři těch perel bývá přes celý mesiec duben až do puól
máje. A tehdy těch perel mievají velikéj množstvie bez čísla
a potom je kupci roznesú po světě. A ti kupci, kteříž ten
lov zakupují od krále, jedno desátý díel královi dadie všech
10 perel. A těm čaroděnkóm, jakož ryby mámi a začarují, dávají
všeho dvadcatý díel. Rybářóm také dosti za jejich práci
učinie. A tak od puól máje více tu perel nenajde, ale na
jiném místě, jenž od toho jest za tři sta mil vzdáli, jsú perly
v moři přes celý mesiec záři až do puól měsiece října.
15 Všickni lidé téj vlasti po všě chvíle nazi chodie, avšak ha-
nebná miesta těla svého jedniem rúbkem zakryjí. Též král
toho královstvie nah chodí, než na hrdle nese zlatú halži,
safíry, smaragdy, rubíny a jiným drahým kamením všudy
přikrytú, a ta halže jest velmi drahá. Také na jeho hrdle visí
20 šňóra hedvábná, na níž jest sto a čtyři kamenův drahých,
to jest perly velmi velikej a rubínové. A musie král na
všaký den řeci sto a čtyři modlitev ráno na té šňóře svým
bohóm ke cti a večer opět tolikéž. Nese také král tři rúchy | 109b
zlatem tkané na každém ramenu a na stehnu a ty všichny
25 jsú drahém kamením poklady. U prstův také nožních i na
ruce nese král drahé kamenie. A to jisté ten král ustavičně
na sobě nese. Perly, jakož tu lovie, král sobě lepší a věčšie
bře. Také ten král pět set žen má. A jednomu z svých bratří
ženu jeho vzal, ale on hněvu králova boje sě tají téj křivdy.

30 *O království Var a o bludiech jejich.*

Lidé jenž přebývají v tom království Var, všickni jsú modlo-
sluhy, mnozí z nich vola za boha mají a jemu sě modlí,
že vól jest věc přesvatá, aniž vola, když jeho zabijí, ani
maso jeho jedie. A když vól který umře, lój jeho vezmúce,

své domy jím maží. Mezi těmito modloslužebníky někteří
jsú jiného obyčejě, jenž slovú gom; ti vola také nezabijí.
Pakli svú smrtí umře neb někto jiný zabie, tehdy dobře to
maso jedie. Pravi v téj vlasti, že jsú ti z těch pokolení, jakož
5 jsú svatého Tomáše apoštola zahubili, neb žádný z nich
nemóž vniť do kostela, kdežto jest tělo jeho; deset člověkův
nemohú jednoho z těch vněsti do kostela toho. V téj vlasti
mnoho čaroděnkův jest rozličnými obyčejí čarujícíe. V téj
vlasti mnoho klášterův jest modlám ustavených, v nichžto 110a
10 | mnoho modl jest. A mnozí těm modlám, k kterýmž věčší
milost a poctivost mají, obětují své dcery, ale panny ty jisté
neb děvečky bydlé v domiech otcův svých. A když mniši, ti
modloslužebníci, hod chtie který slaviti, svolají děvečky těm
modlám obětované, a ony přijdúce, tanec učinie před mod-
15 lami a veliké zpíevanie. A často ty jisté děvečky jiedlo s sebú
přinášejí a stól před modlú pripravie a tak tu dlúho státi
nechají, jako by veliké knieže znenáhla jeda mohl obědvati.
A zatiem ony před modlú zpíevají, pléší a vesely jsú i mnie,
by tehdy buóh jejich ten jisté jíchú z toho masa jedl. Potom
20 samy sědúc k tomu stolu jedie s velikú poctivostí a dokonajíce
to všecko, domův sě vrátie. Ten obyčej držie ty panny
modlám obětované tak dlúho, až za muž vydány budú.
V téj vlasti, když král umře, tělo jeho spáliti mají z obyčejie.
Rytieřie ti, jenž jsú vždy před ním bývali a s ním jezdili, za
25 živa sě v oheň vrhú a hořie s tělem královým mniece, že
skrze to na onom světě budúcím jeho vždy tovarišie budú
a že by nikdy nemohli odlúčení býti od jeho tovarišstvie.
Také když jiní mužie umrú tu v téj vlasti, mnohé jejich ženy
dobrovolně do ohně skáčí za nimi, aby s nimi shořely, když
30 jejich | těla pálé, aby na onom světě byly opět jejich ženy. 110b
A kteréž to učinie, velmi je lidé chválí. V téj vlasti takovýto
obyčej jest: když kto spravedlivě má zahuben býti královým
odsúzením, prosí za milost, aby ke cti některé modle mohl
sě sám zahubiti, a když jemu tu milost dadie, sberú sě k němu
35 všickni přátelé jeho a k jeho hrdlu nožův deset ostrých neb
dvanást položie a jej na stolici posadiec, po všem městu nesú,

vysokém hlasem volajice: „Aj, tento šlechtný člověk ke cti takovému bohu chce se sám zahubiti.“ A když již k tomu miestu přídú, kdežto bývá obecná poprava, onen nuož v ruku pochyťtě vysokým hlasem volá: „Já sám se velmi rani“
5 a vezma nóż druhý, druhú sobě ránu učiní a tak sobě množě rány k každé ráně proměníje nóż, až od těch ran i umře. A pak přátelé jeho vezmúc to tělo, spálé s velikém veselím a s radostí. Lidé té jisté vlasti žádného obyčejě v smilství nepočítají za hřiech, aniž mnie, by hřiech byl etc.

10 *O rozličných obyčejích téj vlasti.*

Těj vlasti král i všickni jiní malí i velicí na zemi sědají a tak pravíc: „Z zemi smy se narodili a v zemi se opět obrátímy. A protož chcem zemi čstíti a žádný by jí neměl
15 vzhřzěti. K brani se málo hodie anebo nic. A když chtie k boji | jíti, oděnie na sebe žádného ani rúcha mají, než jedno s sebu tarče a kopie neb lanče mají, žádného zvieřete nikdy nezabijí, než když chtie maso jiesti, káží, aby jim do-
bytek kerěžkolivěk neb zvieřě lidé z jiných vlastí zabili. Mužie všickni i ženy na každý den dvakrát těla svá myjí.
20 Ktož by kolivěk toho mezi nimi neučinil, měli by jej za kacieře. V tom království veliká pomsta a spravedlnost děje se nad vražedníky a zloději. Vína píti nesmějí, a ktož by byl shledán, že víno pil, byl by beze čsti a k žádnému svědectví by jeho nepřipustili. A také těch v svědky neberú, kterýž by
25 se v lodi na moře oddal; neb pravie, že jsú to lidé zúfalí.

O jiném položení a novinách.

V tom království nerodí se koní, a protož král téj vlasti Var a jiní čtyřie krále vlasti Maabar na všeliké léto veliké peníze utratie na koních, i kupují pět dívieve řečených králův na
30 vřaký léto více než deset tisíc koní. Ale u vlastech okolních, to jest v Kurmos, v Chizi, v Durfar, v Ser a v Gden, jest koní mnoho a dobrých. A odtud je kupci vedú do království

Maabar i zbohacují tiem kupci velmi, neb dávají kóň často za pět set uncí stříbra, jenž se zejde za sto hřiven. A téhož roku bezmála všickni zemrú, neb tu nemohú | dlúho živi
111 b býti. A protož je musějí na vřaký léto měniti neb novotných nakúpiti. A oni žádných mařtaléřův koňóm nemají aneb velmi málo. A aby tam z jiných zemí mařtaléře nešli, kupci, jakož mohú, odvedú, neb sami v Indie koní neumějí chovati. A pověťtie to jejich jest koňóm velmi protivné. A jestliže tu klisicě veliká neb svěřepice teče se s ořem a počne, porodí
10 konika malitkého a k ničemuž nehodného, že bude mieti nohy všeky špatné a křivé, takže se k jездě nehodí. V téj vlasti dávají koňóm jiesti miesto píce maso vařené s rýží a mnoho jiných krmí vařených dávají jim. Žádné obilé tu se nerodí kromě rýže. Tam jest přieliš veliké horko, a protož
15 nazi chodie, dšče nikdy nemají, jedno v těchto třech měsiech, črvna, srpna a sěčna. A když by nebylo dšče těchto tří měsiecův, jenž pověťtie chlad a odvlahu dává, žádný by tu živ nemohl býti pro tesknost horka. V téj vlasti jsú ptáci našim ptákóm velmi nepodobní; tu jsú ptáci řečení austers, 20
črní jako javrani, větší než u Vlašiech, a ty ptáky velmi dobře honie. Tu jsú také netopyři tak velicí jako ti austerses.

O tom městě, v němž svatý Tomáš apoštol leží.

V téj zemi Maabar, | to jest u Věcší Indie, jest tělo svatého Tomáše apoštola, jenž jest v téj vlasti krev svú prolil pro Pána
112 a Jezu Krista. I jest to svaté tělo v zemi pochováno v jednom malém městě, do něhož málo přichodí kupcův, protože nenie na takovém městě, ješto by bylo hodné k skladu kterých kúpi, pro něž by se kupci tam táhli. Tu jest mnoho křestanův, a také mnoho Saracénů z těch krajin chodie na pút k hrobu svatého
30 apoštola a velmi jej čstie a v čest mají pravice, že jest byl veliký prorok a jmenují jej Ananiášem, člověkem svatém. A křestané pak, kteříž k jeho svatému tělu chodie, berú tu zemi, kdežto svatý apoštol zahuben jest, a ta hlína červená se, a s sebu poctivě domův nesú. Neb s ní mnoho se divův a pomoci

děje; když vodú neb čímžkolivěk rozpustie, nemocným píti
dadie, mnozí od kteréžkolivěk nemoci zdrávi bývají. Léta
božieho tisícího dvústého osmdesátého osmého knieže veliký
tj země sebral ve žni rýžě veliké množstvie, a když pokojóv
5 podobných nenie, kte by je měl složiti k své vůli, vseckny
domy neb pokoje kostela svatého Tomáše apoštola zamieští,
tu své rýžě chovaje proti vůli stráží toho miesta. A ti jsú
jeho velmi pokorně prosili, aby nezamiščoval pokojóv,
v nichžto pútníci přebývají, | kteréž na pút k svatému apoštolu 112b
10 přicházejí. Tehdy inhed v noci zjeví se jemu svatý apoštol,
držě v rukú železný osten a ten napra jemu na jeho hrdlo,
když spáše, die jemu: „Nevyprázníš-li mých pokojóv, kteréž
si z svého bláznovstvie bezprávně zamieštil, musíš zlú smrtí
zhynúti.“ A on inhed, jakž protítíl, to, co jemu svatý Tomáš
15 rozkázal, naplnil a křestané Bohu a svatému apoštolu podě-
kovali, jsúce viděním apoštolským posílení. Neb ten jistý
obecně pravil to jisté viděnie mezi svými. Mnoho jiných
divóv děje se tam často k nazývání apoštola svatého na čest
viry křestanské.

20 *O modloslúžení v tom království.*

Všickni lidé v téj vlasti Maabar, mužie i ženy, črni jsú,
ale však ne tak se čerňi rodie, ale přičiňují sobě černosti
veliké pro okrasu, neb maží všickny mládenky třikrát v týden
olejem některakém a tiem bývají velmi čerňi. A toho, ktož
25 najčernější jest, mají za najkraššíeho. Modlosluhy, jenž mezi
nimi jsú, bohuóv svých obrazy velmi čerňi, praviece, že
všickni bohové jsú čerňi i všickni svatí. Ale dábla mají bí-
lého řkúce, že všickni dábli jsú bílí. A když ti jistí, jakož se
volovi modlé, na vojnu jědú, každý s sebú nese srsti volové
30 na vojnu | jězdni koňóm v hřěvách a pěší v svých vlasích 113a
neb na tarčiech uviezie, i věřie, že vól divoký tak veliké
svatosti jest, že ktož by kolivěk na sobě neb při sobě jeho
srsti měl, že by byl bezpečen ve všech příhodách. A protož
srsti jsú u nich velmi drahé.

O království Mutfily a Odamanty.

Za královstvím Maabar, jdúce po větru, jenž vlasky slove
tramuntana, přes mil tisíc, najde královstvie Mutfili, jenž
žádnému v daň nenie podrobena. Ti lidé, jakož tu bydlé,
5 mléka, masa a rýžóv požívají a jsú modlosluhy. V některých
horách toho královstvie, nalézají drahé kamenie adamanty;
po dšči chodie lidé na potoky, jimižto voda teče s hor, a když
již potokové ti přeschnú, že voda sběhne, tehdy mezi pieskem
párají a mnoho adamantú nalézají. Též opěť létě u velikej
10 horko nalézají taktó: na téj velikéj hoře lezú velmi něsnadně
a s velikú prací pro to horko veliké, jenž tu bývá. A také jest
nebezpečno velmi tam lézti pro veliké hady, jich tu jest veliké
množstvie. Tu jsú mezi horami někaká údolě jako propasti
všudy okolo horami příkrými (zavřená), tak že tam žádný
15 člověk dojiti nemóž. A v těch jistých údolích jest mnoho
adamantóv, i jsú pak na těch horách tak | bíelě orlice proto, 113b
že se tu krmí těmi hady. A protož ti, ktož chtie adamanty
mieti, z těch údolě mnoho kusóv masa s hory do těch údo-
luóv mecí a ti kusové často na adamanty padnú. A pak orlice
20 ty jisté, uzřiece v údolích maso, pustie se k němu, anebo je
tam snědie nebo je nahoru vynesú k jedení; pak ti, ktož jsú
pilni těch orlic, vidie-li je, any vzhóru s masem táhnú, sědú-li
tu, kdež jich dojiti mohú, běžie tam a odženúce orlice, vezmú
maso, na němžto často nalézají adamanty, jenž se toho masa
25 snadně přidrzie; pakli jest, že orlice maso v údolí snědie,
jdú potom ti lidé na to místo, ktež ty orlice v noci sědají, pro-
tože snědíuce maso, požierají i adamanty, jenž se masa při-
držely, a tak nalézají je v jejich trusu pod hniezdy, a tiem
obyčejem mají oni v těch horách adamantóv veliké množstvie.
30 A jinde jich na celém světě najiti nemohú. Králé a páni téj
vlasti najkraššie adamanty pokúpie a najlepšie sobě chovají
a jiné kupci po světu roznesú. Tu dělají některaká plátna,
jimžto vlasky říekají bychiranus, misternějšíe a kraššie, než
kde v světě móž býti. V téj vlasti jsú skopové věčší než kde
35 <na světě.> K jedení a k pítí všeho dobrého příliš dosti.

Po těj vlasti Maabar jest jíti po větru západ slunce i nalezne vlast, ješto slove Lae, kdežto přebývají Abrayamynové, jenž sě selhati velmi strachují, neb pro žádnú věc oni by lži nemluvili. Jsú také čistého života, neb každý z nich má na své ženě dosti. Cizieho bezděky vzieti neb ukrásti vši věci sě varují. Vína a masa neužívají, žádného dobytšete ani zviefete nezabijí a jsú modlosluhy. Po pračím skřeku věci své richtují. A ktyž chci která věc kúpiti, prvě stien svůj na slunci obezřie a podlé svého bludu zprávy v svých trziech sě vedú. Málo velmi jedie, veliké utrpenie činie, zdrávi jsú velmi. Často požívají některaké zeliny miesto krmě, jenž velmi pomocné jest k požívání, nikda půščadlem krve nepůščejí. Jsú mezi nimi některací zákonici modlosluhy v těj vlasti, jenž ke čsti svým modlám velmi tvrdě život vedú, nazi ovšem chodie, anzi kterého miesta na svém životě kryjí řkúce, že sě z nahoty nestydie, neb žádného hřiechu nemají. Volovi sě modlé a každý z nich jednoho malého volka měděného na čele přivázav nosí. A všickni sě maží některakú mastí, jenž jest udělána z prachu kostí volových s velikú poctivostí. | Mis ani taléřov nemají, když jedie, ale všickni své krmě na suché listie skladú, jenž jsú s jabloní, ješto slovú rajské; nebo na jiném listí syrovém neb zeleném nejedie, ani ovoce zeleného neb nového, ani které zeliny syrovéj, ani koření kterého, neb pravie, že všecko zelené neb syrové, což jeho na světě, jest živo a duši má. Protož jeho zahubiti neb zabiti nechtie, bojiece sě velikého hřiechu dojíti, ktož by je zahubili. Ani také pro túž věc zviefete kteréhožkolivěk velikého neb malého smějí zabiti. Nikakěž proti svému zákonu hřiechu sě nedopustie, na holé zemi léhají a těla svých mrtvých páli.

114 b

Proti garbynu mil pět set přijde kráľovstvie, jenž slove Kolyum, v němž jest křestanuov mnoho a Židov i také modlosluhy. Tu mají řeč zvláští a krále, a žádnému nenie v daň podrobena. V tom kráľovstvi roste to ovoce, ješto slove byrci, a ti jsú tak velicí jako některaká jablka limony řečená a jsú velmi dobrá. Pepře jest tu množstvie, neb i po lesiech roste i po poli všudy plno jest. Než to dřevíčko, jakož na něm pepř roste, domácie jest. A sbierají pepř máje, července a června. Tu jest také těj barvy velmi dobré, ješto slove indych, veliké množstvie, jehož požívají barevnici, ješto rozličnú věc barvie. A dělají jej z některaké zeliny. Tu zelinu sbierajíc, kladú v vodu u velikém náčiní a nechají tak dlúho státi, až ta zelina dobře namokne. Potom ji vylozie na slunce, jenž tam velmi horké jest, tak i s tiem náčiním a tak velikým horkem toho slunce vře ta jistá zelina, až sě i sevře v hromadu, potom pak na malé kusy zřězice prodadie a kupci roznesú do našich zemí. V těj vlasti pravá muka jest bydľiti pro veliké horko, jenž tu jest, neb kdyby tam vajce v řeku neb v potok vložil, u malé chvíli velmi dobře uvře. Také mnoho kupcov do těj zemi odjinad přicházejí. V těj vlasti mnoho zviefat ke mnohým jiných vlastí zviefatóm nepodobná, neb tu jsú lvové právě černi, beze vsie jiné barvy. Tu jsú papúchové rozličné proměny, krašší než ti, jakož k nám za moře přinese. Tu jsú slepice k našim ovšem nepodobné. A všeckno má ta jistá vlast nepodobné jiným vlastem, ptáky, dobytek, zviefata, voni rozličnú, a to jest tiem, že jest horká příliš. Obilé žádného nemají kromě rýže. Víno z cukru dělají. Což k ztravě třeba, toho všeho dosti mají. Hvězdářov a lékařov tu mnoho jest. Nazi všichni chodie, mužie i ženy, a všeckni jsú černi. | Hanebná miesta života svého pěknú rúšktú příkrývají. A všickni obecně smilni jsú, rodičky třetieho pokolenie pojímají, též i macochy po svých otcov smrti. A když bratřie zemrú, nevěsty své v domy pojímají, a to po vsie Indie držie.

115 a

115 b

O království Komaři.

Komaři jest vlast jedna a jest v Indie, z niežto viděti mōz tu hvězdu, jenž slove polus artikus a vlasky tramuntana. Neb jje viděti nemōz od toho ostrovu, ješto slove Jana, až do tēj vlasti Komaři; pakli kto vejde na moře podlé tēj vlasti Komaři, za třidcet mil odtud, uzřie tu hvězdu, a zdá sē, jako by byla nad tiem mořem ledva na loket. Ta vlast jest velmi zdivělá a má zvieřat mnoho, velmi k jiným nepodobné a zvláščē opice. Jsú < tam > kočky, jenž slovú pauly, velmi nepodobné k jiným. Tu jest lvóv, lvic a levhartóv veliké množstvíe.

O království Ely.

Jdúce od tēj vlasti Komarij k západ slunce přes mil tři sta, nalezne království Ely; ta má zvláščieho krále a řeč. Lidé tu jsou modlosluhy. Král velmi bohatý jest a má veliké poklady, ale nenie mocný, že by mohl mieti posílenie nebo množství lida. Než vlast jest velmi mocná, takže nepřátelē jje užkoditi nemohú. V tēj vlasti | jest pepře, zázvora i jiného kořenie dosti. A když která lodí odtud sē berúci s kterúžkolivěk kúpí, bojiece sē zlého pověťrie na moři neb pro kterúkolivěk jinú věc přitrhnu k kterémužkolivěk břehu tēj vlasti, jestliže příhodú a ne z kterého zvláščieho úmysla sē obrátí k nim, tehdy mužie, což na lodi naleznú, vezmú kvaltem a řkúc: „Vy ste chtěli s túto kúpí do jiné vlasti jiti, ale buóh náš a ščestie naše jest velmi dobré, že vás bezděky k nám přivedli. A protož vám bēřem, že buóh náš poslali nám to.“ To zlé děje sē po tēj vši vlasti. Mnoho jest tu lvóv i divokých zvieřat.

O království Melibar.

Potom přijiti jest do království Melibar, jenž Většie India jest, v tu stranu k západu slunce. A má krále zvláščieho a řeč,

žádnému nenie v daň podrobena. Lid toho královstvíe modlám sē modlí. Tu jest ta hvězda polus artikus; zdá sē, by nad mořem byla jedno na dva síhy. V tom království a v království Gozurach, jenž jest podlé něho, jest padúchóv v lodech velmi mnoho, také že na vsaké léto z toho dvojího královstvíe vycházejí na moře lodí padúšich více než sto, a všickny lodie kupce zlapají a sberú a ti padúši vezú s sebu na lodech ženy | svē i všeckny děti a bydlé tu na moři létē ten celý čas a činie na moři některaké stavy, aby ty lodie, jenž tudy pojedú, jim nemohly ujiti. A činie ty stavy mořské naprieč moře tēj jisté vlasti, tak že jedna lodie tēch padúchóv vzdálí sē od druhé za pět mil na moři. A když padúši s jednéj lodie uzřie kterú jinú lodí jedúce, některakém znamením pokynú svým tovarišóm obapolným a oni opēt jiným, tak že sē jich sbēhne, což jich třeba bude. I sberú všeckno, což na lodech naleznú. A tiem obyčejem žádný jim ujiti nemōz. Lidem tēm, kteréž zlapají s loděmi, na životē nic neuškodie, ale poberúce jim lodē i to vše, což mají, je samy prázdny na břēžē posadiec, řeknú jim: „Jděte a hleďte, abyste zase zbohatili, snad ješče někdy s jiným zbožím tudyto pojedete, a což zatiem dobudete, přivezte k nám. V tēj vlasti jest pepře, zázvora, ořechóv indských. Tu také dělají některaké plátno, jenž slove buchyranus.

O království Gozirach.

Jiné královstvíe slove Gozirach, v němžto jest zvláščí král a zvláščie řeč, i jest to královstvíe k tēj stranē na západ slunce nad mořem Indským. V tom království | jsou věčší padúši, než kde na světē; ti, když zjímají kupcē na moři, dávají jim píti morskú vodu s některakém kořením, jemuž tamaryndy říekají. A protož ti kupci nemohú v sobē nic zachovati, neb ustavičně skrzē ně plove. A to proto padúši jim činie, že kupci uzřiece před nimi skrýti nemohú < perly a drahokamy, které spolklí. > V tēj vlasti jest mnoho pepře a zázvora. Jest tu také to dřievie, s něhož barvu sbierají, a tēj tu veliké

množstvie majú. To drevo, na němž roste bavlna, obecně jest zvýši na šest kročejí a plodí let dvanást neb dvacet. Potom pak od dvaceti let k ničemuž se nehodí. A ta bavlna, jakož na dřevě roste, do dvanácti let hodí se plátnu, neb ji
5 přiesti móż. A od dvanácti let až do konce nehodí se jinému než koltrám a takovéj věci k tomu podobné. V tom království jest mnoho zámiše dobrého, jenž tu velmi šlechtile dělají.

O královstvích Tanakambaoch.

Potom jest přijíti po moři do královstvie čtvera, to jest
10 Tana Kambaoch, Semenach a Rosmakoram, v tu stranu na západ slunce. V kterýchžto královstvích veliké se kúpe dějí. A každé z toho čtvera královstvie má svého vlastního krále a zvláščí řeč a jsou v Věčší Indie. Nenie tu jiného, | co bych
15 mienil v svých knihách psáti, jedno o zemích a o královstvích, kteráž k moři příleží, nebo o některých ostrovích, jenž v tom moři jsou. Neb ty země a vlasti popisovati, což jich v Indie jest na zemi neb po zemi, pracno by velmi bylo a knihám našim prodlenie by přielišné bylo.

20 *O dvou ostrovů, v jednom bydlé mužie bez žen a v druhém ženy bez mužův.*

Po království Resmakoram pět set mil na vysokém moři ku poledni jsou dva ostrovy v třiceti mílech od sebe; v jednom bydlé mužie bez žen a slove jejich jazykem ostrov mužský a v druhém jsou ženy a slove ostrov ženský. Ti, jenž
25 v těch ostrovích bydlé, jsou v jednotu spolu a jsou křesťané. Ženy nikdy nechodí do mužského ostrova, ale muži chodí do ženského ostrova a s nimi plné tři měsíce ustavičně přebývají. Bydlí každý v svém vlastním domu s svú vlastní ženú a potom se do mužského ostrova vrátí, kdežto ostatek roku ustavičně přebývají. Ženy děti své pacholíčky s sebou drží do čtrnáctého léta; potom je pošlí k otcům, ženy dcer svých s sebou chovají a jim potřebu dávají a jiného na práci tak ne-

mají, jedne že některakého ovoce toho ostrova hlédají a péči mají. Ale | mužie tělesnú potřebu sobě i ženám i dětóm
118 a obmýšlejí. Jsú velmi dobří rybáři, neb velmi mnoho ryb lapají, kterážto živé i suché kupcóm prodávají a velký zisk
5 na těch rybách mají a sobě jich k své potřebě dosti ostavují, mléka, masa, ryb a rýže požívají. V tom moři jest rybíeho pižma, jemuž latině řečie ambra, mnoho, neb tu velrybów velikých mnoho lapají, v nichžto ta jistá ambra jest. Lidé těch ostrovův krále nemají, ale biskupa svého za pana mají.
10 Jsú také poddáni biskupovi téj vlasti, ješto slove Skoyra a mají zvláščí řeč.

O ostrovu Skoyra.

Ostrov ten Skoyra leží ku poledni po pěti stech mílech od těch dvou ostrovů, svrchu řečených. Lidé v tom ostrově
15 křesťané jsou, arcibiskupa mají. V tom ostrovu jest veliké množstvie toho pižma rybíeho: A tu dělají mnohá plátna bavlnná. Kupčenie tu veliké bývá a zvlášče v rybách. Masem, mlékem a rýží tu živie se. Ti lidé, jenž tu bydlé, jiného obilé nemají než rýž. A všickni nazi chodie. Do toho ostrova
20 mnozí padúši morští vezú, což kupcóm poberú na moři a tu všecko rozprodadie, a oni to rádi kúpie, protože jest modlosluhám a Saracénóm, ale ne křesťanóm pobraáo. V tom ostrově mnoho čaroděnków jest mezi křesťany. Když by |
118 b která lodí od ostrova Skoyra odešla, kterážto by chtěli čaroděníci zase přivolati, jakžkolivěk lodí dobrý vietr mají, s plnú oponú prudce před se běžela, oni učinie dábeliskú chytrostí a svéni čáry, že vietr obrátí lodí tak, že musie se zpět zase navrátiti etc.

O velikém ostrovu.

30 Odejduce od toho ostrova Skoyra v tu stranu ku poledni tisíc mil, najde ostrov Madeygastar, jenž jeden z největších a nejbohatších ostrovów, jako v světě jsou, neb má v svém

okršku na dli i na šíř okolo sebe mil čtyři tisíc. Lidé toho ostrovu jsou Saraceni, majíce zákon Machometů. Krále nemají, než čtyřem najstarším jest všechno království toho ostrovu poručeno. V tom ostrově více slonův jest, než v které jiné vlasti ve všem světě. Také v světě nenajde tak mnoho zubův slonových jako tu v tom ostrově. V tom ostrově nejedie jiného masa než slonové, neb jsou shledali, že jest jim to maso zdravější než jiné. I jest tu velbludův množství, že se zdá k více nepodobné pro div množství neslýchaného, ač by svými očima obezřel. V tom ostrově jest mnoho lesův toho dřívie, na němž roste ovoce červené sandolové, jichžto tu veliké dřívie jest, v němžto veliké kupečství se děje. Tu jest ambry, to jest | rybieho pižma veliké množství, neb v tom moři velikých velrybův mnoho lapají, z nichžto pižmo to, ambru, vybírají. Tu jest levhartův a lvíkův veliké množství i lvův velikých. Tu jsou jeleni i srny i divoké kozy i také ptákův množství a ptáci jich jsou k našemu velmi nepodobni. Jsou tu také rozliční ptáci, jichžto my zde v našich zemích nemáme. Do téj vlasti pro mnohé kúpe množství lodí přicházie, ale k jiným ostrovům na poledni málo přicházie lodí, jedno k ostrovu Kamzybar, pro velmi bystrú vodu toho moře. Neb lodie <se> tam velmi bře brzcě, ale velmi nesnadně se zase vrátí. Neb ta lodí, ještě z království Maabar do toho ostrovu Madeygastar přišla ve dvaceti dnech, z toho ostrovu Madeygastar můž ledva ve třech měsících se vrátiti zase do Maabar, protože to moře velmi bystrě běží ku poledni <a nikdy> se na jinú stranu zase neobráti.

O velikých ptácích tuto.

Do těch ostrovův, jakož jsem řekl, lodie nerady jdú pro velikú bystrost toho moře a bývá jeden jistý čas roku, že se jedno ptactvo tu velmi divně ukazuje, jimžto oni říkají ruth, a jsou podobni na způsobě života k orlici, ale divně velicí jsou. Pravie, ktož jsou vídali, že peří jednoho křídla jest na dva-

náste kročejí dli. | Tlustost peří a velikost těla jeho můžem znamenati po dlúhosti peří jeho; i jest tak veliké síly ten pták, že sám jediný slona uhoní a vzhóru jej vznesa v povětríe i upustí, aby spadna zabil se, a když je tak spadna, na jeho maso sedá i jie. Já Markus, když jsem to prvé slyšal praviece, mněl jsem, by ten pták byl noh, o nichž pravie, že jsou díel podobenství ptačieho a díel zvířecieho. Ale ti, ktož jsou ty ptáky vídali ustavičně, jistíchu, že nejsou nohové a že nemají žádného podobenství zvířecího, a že jedno dvě nožé mají jako jiní ptáci. Veliký kám Kublaj do těch ostrovův své posly slával, aby jednoho posla jeho, jenž tu jat byl, pustili aneb kázali propustiti. A také rozkázal těm svým poslům, aby tam shlednúc polozenie a divnost vlasti téj, vrátiece se zase, uměli jemu vypraviti. A oni vrátivše se, jatého toho, jehož jsou hledali, zase přivedli. A mezi jiným, což o těch ostroviech praviechu, řekli jsou, že jsou tam vepřové divocí tak velicí jako buvolové a že jest tam divokých oslův a jiných zvířat veliké množství, jichžto podobenství v našich zemích nemáme.

O ostrovu Kamzibar.

Potom dále jdúce, najde ostrov Kanzibar, jenž v okrsku svém má dvě tisíc mil. | Tu mají krále svého a řeč. A všickni, ktož tu bydlé, modlosluhy jsou. Jsou také lidé tlustí, ale k téj tlustosti vysokosti nemají podobnej. Neb kdyby k který tlustosti vysokost byla, jakož by slušelo, zdáli by se silní obrové, jakož i jsou silní. Nebo jeden z nich tak veliké břiemě čehožkolivěk unese, jakož by mohli zdvihnutí čtyřie mužové z jinéj vlasti. Také jeden z nich toliko snie jako našich pět. Všickni črni jsou a nazi chodie, jedno hanbu zakryjíc, vlasův kadeřavost tak hustú mají, že jie vodú ledvy roztáhne. Ústa mají velmi veliká a chříepí k čelu obrácené a svrchu otevřeno, uši velicie, oči hrozné, ženy jejich též škaredé jsou velmi, ústa veliká mají, chříepě široké, oči vysedlé, ruce tlusté čtyřikrát než ženy z jiných vlastí. Lid ten živí se masem, mlékem, rýží a datyly, to jest ovocem palmovým. Vinic nemají, ale

pitie sobě velmi dobré z rýže a z cukru a z jiných věcí ustavičně dělají. Kupčenie jest tu velmi veliké, a zvláště tu kupují pižmo rybie, ambru, a zuby slonové, neb tu slonův jest veliká věc a velrybův v tom ostrovu mnoho lapají. Mužie jsou velmi ukrutní a váleční i lítí a smrti se málo bojíe, koní nemají, ale s slony a s velblúdy na války jezdie. A dělají na sloniech dřevěné tvrzě tak veliké, že v jedné též | tvrzi stane mužův dobře oděných k boji do šestnásti neb do dvaceti, kopími neb lančemi a meči i kamením bojují s těch tvrzí. Tvrzě ty jisté dskami jsou opeřeny a přikryty. A když chtěie k kterému boji neb k pobití táhnúti, napojie slony toho dobrého pitie, jakož sami lidé pijí, aby z toho pitie smělejší a udatnější byli. V tom ostrovu jest lvův mnoho, jenž lvům jiných zemí jsou velmi nepodobní, i jiná také zvířata. Tu jsou ovce všechny bílé, jedno hlavu mají černú a takové jsou po tom všem ostrovu. Tu jsou ta zvířata, ješto slovu vlasky neb latine gyrafe. Ta zvířata mají dlhá hrdla na tři kročeje, přední nohy dlhé, ale zadnie krátké. Hlavy mají malé, barvy na srsti jsou bílé a červené po všem těle. Ta jistá zvířátka jsou krotká, žádného neurazie.

O množství ostrovův.

Jakž jsem kolivěk mnoho psal o Indie, avšakž jsem ješče nepsal o jmenovitějšíech ostroviech. A ty, o nichž jsem svrchu psáti opustil, *(jsú podrobeny ostrovům popsáným)*, neb jest tak veliké množství ostrovův, že žádný živý člověk nemohl by jich všech položení vypraviti, jakž jistí marinárie, jenž viec po moři jedú, i také pěšci, jako po zemi po světě jdú po těch vlastech ustavičně. A jakož mají z písma a znamenanie jезд mořských moře Indijského, | že v moři Indijském v počtě jest dvanást tisíc a sedm set ostrovův, jakož pravie, těch, v nichž jsou lidé, i těch, v nichž lidí není spolu počítajice.

O vlasti řečený Abastia.

A protož po psaní vespolek jmenovitějších ostrovův a vlasti Věčšie Indie, jenž se vztáhla jest od vlasti Maabar až do královstvie Ksmakoram a Menšie Indie, jejíž končiny jsou od královstvie Mutyfilly, nyníie o vlastech jmenovitějších prostřednie Indie krátcě vypravíme, jenž slove Abastia a jest vlast velmi veliká, jenž jest rozdělena v sedmero královstvie, v nichžto jest sedm králův, z nichž jeden nad jiné jest a jest křesťan. A jiných šest ve dvě jsou straně rozděleny, neb tři z nich jsou křesťané a druzí třie Saraceni. Křesťané v též zemi znamenie zlaté mají na čele až do pól nosa. Jsou také v též vlasti Židův mnoho, jenž znamenáni jsou na obú líci horúcím železem. A největší král ten v obú vlasti přebývá, ale Saraceni ti přebývají v zadních krajinách též vlasti v tu stranu, jakož leží vlast Aden. V též vlasti Aden kázal jest svatý Tomáš apoštol, kdežto jest mnoho lida obrátil ku Pánu Jezu Kristu. V též vlasti dobřie rytířie jsou a v odění udatní, neb jako ustavičně bojují s žoldánem z Aden, | a s Nubiany a s jinými mnohými rozličných krajin.

O jednom biskupu křesťanském.

Léta Božieho tisícieho dvústého osmdesátého osmého král najjmenovitější též vlasti Abastie chtěl do Jerusalema Boží hrob navšćieviti, a když úmysl svého náboženstvie pánóm svým pověděl, všickni jsou jemu rozradili, aby sám svým životem tam nejězdil, bojece se, aby se jemu na cestě něčso protivného nepřihodilo, neb měl skrzě zemi Saracénův jeti. I poradili jemu, aby biskupa jednoho svatého též vlasti ku poctivému hrobu Božiemu poslal, po němž by tam dary svého náboženstvie poslal. Tehdy král jejich rady poslechl, s poctivú obětí toho biskupa tam pošle. A když již zasě jda, po zemi šel ten biskup krále Aden, jehož vlasti lidé jsou Saraceni i mají u velikú nenávisť lid křesťanskej, král též vlasti Aden jme dříve řečeného biskupa, uslyšav, že jest křesťan

a posel králov z Abastie. A když ten biskup bude před krále přiveden, bude biskupovi král velmi hroziti a veliké hróze dávatí, nepřijme-li zákona Machometova. A biskup ustavičnú myslí u Boží vieře jsa, jasným hlasem dobrovolně se oddal raději umřieti, než od viery Božie a od lásky odstúpiti. 5 Tehdy žoldán, král téj vlasti Aden, biskupa obřezati kázal | 122a k ohyzdě viery křestanskéj a krále jeho abastského, jenž viery křestanské pln bieše. A když již tak biskup, jsa obřezán, bieše puščen a přijde k svému králi abastskému, tehdy král uslyšav, 10 co se jest biskupovi stalo, velmi se rozhněvá. A shledaje veliký zástup jezdcův i pěších i slonův s tvrzení proti zemiem krále adenského, zbúří zástupy své. Tehdy žoldán, král adenský maje s sebu dva jiné krále, jde proti němu s velikú vojskú. A sjedúce se, veliký boj mezi sebu učinie, takže jich mnoho 15 bude poraženo a zbito z vojska krále adenského. A tak král abastský boj obdržav, dále před se do královstvie adenského mocně jel. Tehdy Saraceni na těch miestech byli se jemu zasadili, chtiece obrániti, aby dále nejel, i byli poraženi od krále abastského. I bydlil jest král abastský v zemiech krále 20 adenského s svými zástupy jeden mesiec, dobýváje a kazé vždy vlasti jeho. Potom s velikú čští domův se vrátil, nad krále adenského ukrutenstviem pyšně se pomstiv a nad jeho hřiecha velikostí.

O rozličnosti zvířat v Abastii.

25 Lidé téj vlasti Abastia masa, mléka a rýžův požívají i také oleje toho semene, ješto slove latině i vlasky sosyma. Měst mnoho i městěček jest v téj vlasti neb | v tom ostrově, 122b v nichžto bývá veliké kupečstvie, neb tu dělají rozličná plátna bavlnná. Tu se rodie ta zvířata gyraffe, lvové, 30 levhartové, i jiných mnoho zvířat k našim velmi nepodobných. Tu jest mnoho divokých oslův i ptactva rozličných, jichž my zde v našich zemích nemáme. Tu jsú slepice velmi krásné, tu bývá lov veliký zvěř i ptákův papúchův i rozličného spôsobu. Tu jsú nohové velicí jako

oslové, opice, kočky morské, ješto slovú latině neb vlasky katty pauly a druhé katty mamynos a ty mají tvář ovšem právě jako člověcie.

O téj vlasti Aden takto.

5 Ta vlast Aden krále má, jemuž žoldán říekají. Lidé téj vlasti všickni jsú Saracénové a křestany velmi nenávidie. Tu jest měst mnoho a hradův. Tu jest také břeh velmi dobrý, k němuž se scházie mnoho lodí z Indie koření rozličného. A kupci ti, kteříž koření a jinú drahú vóni kupují, do Alexandrie je vezú. S lodí toho břehu v malé překládúce, sedm 10 dní po vodě vezú, potom vkladúce na velblúdy třidcet dní s velblúdy jdú, až do řeky Alexandrské jedú, ktezto je opět na jiné lodie | překládúce, do Alexandrie vezú. Ta cesta je 123a snadnějšie a najkratšie, nežli by kudy ji kupci mohli učiniti, 15 jenž kúpe a koření z Indie do Alexandrie vezú. Tú také cestú mnoho koní vodie do Indie. A král adenský, žoldán, tak veliký mýto bére z téj kúpe, jakož vezú skrze jeho země, že skrze veliký užitky slove a jest jeden z najbohatějšich králov, což jich v světě jest. Kdyžto žoldán babylonský oblehl jest byl 20 město řečené Akkon a dobýval jeho léta Božieho tisícieho a dvústého, žoldán druhý z téj země Aden poslal jemu na pomoc, to jest žoldánu babylonskému, z jiezdných třidcet tisíc a čtyřidcet tisíc velblúdův. A to ne proto učinil, že by žoldána babylonského tak velmi miloval, ale že velikú nená- 25 vistí nenáviděl jest křestanův. Od břehu královstvie adenského přes čtyřidceti mil jest město jedno jménem Estyer v téj vlasti, jenž záleží k téj straně na puólnoci toho královstvie. A to město má pod sebu mnoho jiných měst a hradův a jest poddáno panství krále adenského žoldána. U toho 30 města jest břeh velmi dobrý. A všickni lidé téj vlasti Saraceni jsú. Od toho břehu veliké množstvie koní vedú do Indie. V téj vlasti jest veliké množstvie kadidla bielého | a velmi 123b dobrého, jenž z malého dřevíčka, ktezto podobné jest k jedli, teče; neb ti lidé, jenž bydlé v téj zemi, husto nařezují a často

kóry; s toho dřeva a z těch nářezkův tekú z kóry ven krópě kadidla. Též také i kromě nářezkův skrzé kóru mnoho téj mokrosti teče pro velikú horkost téj vlasti a potom zsechne neb ztvrdne. Jest také tu palmového dřevie mnoho, na němž
5 roste ovoce, ješto slove datyli, a toho ovoce jest tu veliké množstvie a velmi dobrého. Žádné obilé tu neroste kromě rýžě, i toho ješče málo roste, protož musejí obilé odjinud tam véztí z jiných vlastí. Ryb tu mají i přieliš dosti a zvláště tuniny veliké a velmi dobré. A ty ryby obecně jmenují tunina.
10 Vinic nemají, ale dělají sobě víno z datylův, z rýžův a z cukru. V téj vlasti jsú ovce maličké, uší nemají, než dva malá rózky. Dobytek téj vlasti, to jest koni, volové, ovcé i velblúdové, rybám jest přivyklý, a to jest obecný pokrm a pastva jejich. Nebo že země těch vlastí velikém horkem sucha jest, *<proto se tam nerodí ani tráva ani obilí>*. A protož ryby dobytku jiesti dávají. Po tři měsiece v rocě, to jest marcě, dubna a máje, bývá tu ryb předivný lov tak, že se užasne člověk, vida tak veliké množstvie ryb | neslýchané. Ty oni ryby sušiece chovají a celý rok dobytku dávají. Též dobytek téj jisté vlasti
20 ryby nově jako i lidé jedie, ačkolivěk k sušeným rybám jest zvyčený a více zučený. Činie lidé v téj vlasti *<z ryb>* pecny veliké a ty zřěžíc na malé kusy i polejí ty kusy vodú, a když rozmokne, přičiniece múky smiešejí v hromadu, sválejí i schne tu, jakžto právě když chléb dělají z těsta. Potom ty chleby na
25 slunci sušie a tak je chovati mohú celý rok velmi dobře etc.

124 a

O jednéj krajíně, jenž Tataři sú <obsadili na straně severní>.

V některých vlastech v končinách téj strany na puólnoc mnoho Taterův jest, majíce krále svého, jenž jest taterského
30 pokolenie velmi velikého krále. A ti Tataři obyčej držie po starých svých předsích, jenž praví Tataři jsú. Všickni jsú modlosluhy a jednoho boha následují, jemuž říekají Vatygaj, jehož mnie, by vládl zemí i tiem všiem, což se z země rodí; a protož jej nazývají bohem zemským. Tomu svému bohu

křivému modlé a obrazy činie z plsti, jakož i o jiných Tatařích svrchu psáno stojí a praveno jest. Ten lid ani na hradech ani v městech přebývá, ale v horách a po poléčch téj jisté vlasti. Těch Tatarův jest velmi veliké množstvie a žádného hole obilé | nemají, než masem se živie a mlékem. V pokojí také velikém bydlé, neb král jejich, jehož poslušni jsú,
5 v pokojí je zachovává. Velblúdův, koní, voluův, ovec a jiného dobytka rozličného veliké množstvie mají. Tu jsú bieli nědvědi velicí velmi, dlí často na dvacet piedad. Tu jsú lišky černé všecky a veliké. Tu jest divokých oslův mnoho. Tu jsú zviefata malá, jimž oni řečí rondes, jenž mají velmi zšlechtilé kózky. Ty kuózky sobolové slovú. Také jest těch šerých zviefátek popelečných veliké množstvie, z nichžto blány zšlechtilé dělají. Tu jsú také zviefata velmi veliká podlé pokolení
10 svého, jenž slovú faraonovy kóčky, jichžto létě tak veliké množstvie nalovie, že jim toho času nemnoho třeba jiného masa k jedení. Tu také jest veliké množstvie divokého zvěři, neb ta vlast divoká a něčso pustá jest.

124 b

O jednéj krajíně, do niež pro bláto a pro led nemož jiti.

V krajínách blízkých dřievie řečené země pod panstvím napřed jmenovaného krále jest vlast jiná hornatá, to jest plná hor, v niežto přebývají lidé, jenž lapají zviefátka malá, ješto mají kózky zšlechtilé velmi, to je rondes, o nichž svrchu praveno jest, hranostaji, | šerá zviefátka, jimžto říekají vaři,
20 černé lišky a jiná taková zviefátka, jichž tu všech jest bez čísla veliké množstvie. A ti lidé, jenž přebývají v těch horách dřievie řečených, tak je chytřě a misterně lapají, že jim málo utéci móż. Koni, volové, oslové, velblúdové neb kterákolvěk jiná zviefata těžká na to miesto dojiti nemohú, protože ta
30 vlast na rovni má jezera a některaké studnice; a pro přielišnú zimu, jenž v téj vlasti jest, po vše časy na těch jezeřiech jest led, takže lodie odtud jiti nemohú, aniž led jest tak tvrdý, aby těžké vozy neb jiná zviefata těžká neb dobytek sdržěti mohl. Také všickna jiná rovně, kdež bařin neb jezer nenie

125 a

pro ty vody, jenž pro množstvie těch studnic neb vrchovin se všudy vylévají, tak jest blatná, že vozové tudy jeti nemohú ani která zvířata neb dobytek těžký jíti mŏž, a jest ta vlast na dlí třináste dní cesty, a protože tu jest dřieve řečených drahých koží veliké množstvie, na nichž veliký zisk berú lidé téj vlasti; takú sobě pomoc k tomu vymyslili, aby kupci z jiných krajin k nim mohli dojíti. Na počátku každého dne cesty těch třináste dní cesty, jakož ta vlast dlhá jest, jakož dřieve praveno jest, ulička jedna jest |, v níž drahně domov jest, v nichžto bydlé mužie, jenž přivozie a přijímají kúpi, a v každé ulici téj chovají psův velikých do třidceti aneb do čtyřidceti. A ti psi jsú zučení a zvyklí táhnúti sáně, a protož k každým sáním přivieží šest psův řádem, jakož slušie. Tehdy, když chtie jeti, podložé pod sáně kůžě nědvédie, na nichžto dva člověky sedíta: to jest kupec, jenž po kůže drahé jde, a vozataj, ješto psy spravuje a cestu dobře vie. A protože ty jisté sáně z dřievie velmi lehkého jsú a vespod velmi uhlazené a psi silní jsú a k tomu úřadu zvyklí a zučení, a také mnoho na sánky nekladú, psi ti jistí přes bláto je lehce převézú neb přetáhnú a v blátě nevelmi uvieznú sánky takovým tažením. A když do jiné uličky neb vsi přijedú, jenž jest na konci cesty toho dne prvního, tehdy kupec najme sobě tu jiného vozataje na druhý den cesty, neb ti první psi nemohli by stačiti práci téj všie cesty třináste dní. A tak první vozataj s svými psy domov se vrátí. A ten kupec na všaký den mění psy, sánky i vozataje. A tak k těm horám dojede, kůžek nakúpi těch drahých, týmž obyčejem přes tu rovni do své se vlasti zase vrátí. Na těch kůžkách po těch vlastech veliký zisk berú! |

125 b

126 a

O vlasti temnosti, jenž tak slove, kapitole.

V konečných krajinách královstvie tatarského, o němž smy jednak pravili, vlast jiná jest v konci všech krajin, v nichž lidé mohú býti v tu stranu na puól noci, jenž temnost slove, protože slunce tu nedocházie, i jest tu temné povětríe, jakžto pravie, kdyžto mrká. Jsú lidé v téj vlasti krásní a velicí, ale

bielí velmi, krále nemají ani kniežete, jehož by panství poddání byli, ale nespôsobných obyčejí lidé jsú, velmi hovadsky bydléce. A pak Tatařie, jenž jsú najbližší těch lidí, často vytiekají na tu vlast temnú, jich dobytek, a což mají, jim pochvátají a mnoho škody jim činie. Neb pro tmu potom domov by cesty poznati neuměli, Tataři jedú na klisiciech, ješto mají mladá hřiebata, tak i s hřiebaty. A ta jistá hřiebata, vcházejíce v tu vlast, kází svým strážným, aby tu je drželi až do nich a sami tam jedú do téj vlasti temnej. A když již pochvátají, což najvíce mohú, a chtie zase na světlo vyjeti, svým klisiciem uždy pustie, aby šly prostě, kamž samy chtie. Tehdy klisicě řehcíce, k hřiebatóm zase, kdež je ostavili, na to miesto běžie, a ty, jenž na nich sedie, tam, kamž se neznali, <zpět dovedou. Tímto způsobem obyvatelé této země pochytají hojně hranostajů, varů, sobolů, lišek a jiných podobných zvířat, majících kožešiny velmi vzácné. Odvážejí kůže do sousedních krajin světla, kde na nich vydělají mnoho peněz>. |

126 b

O vlasti ruskéj nebo o Rusích.

Ruská vlast, jenž jest veliká velmi v tu stranu, kdežto stojí ta hvězda polus artykus. V téj zemi lidé křestané jsú, ale držie v kostelním řádu obyčej řečský, bielí jsú lidé a velmi sliční, mužie i ženy rusé vlasy majíce. Poddání jsú v daň králi tatarskému, jemuž v tu stranu na vzhod slunce příležie. Tu jest množstvie veliké drahých kůžek, jakožto sobolův, hranostajův, popeličných i jiných takových. Jest také mnoho rudy stříeborné. A jest vlast studená velmi a až do moře velikého ta vlast <se rozkládá>. V tom moři jsú některací ostrovové, v nichžto se plodie neznámí sokolové a rarohové velmi mnoho, kteréžto odtud do rozličných zemí rozesú etc.

Dokonal jsem s Boží pomocí knihy tyto, jenž slovú Milion Markušovy z Benátek, jenž sprvu tyto věci popsal o obyčejích a o položení krajin na vzhod slunce. A sú dokonány a psány na Lethovicích v sobotu po svaté Markaretě.

Staročeský Milion je dochován, jak již bylo připomenuto, v jediném rukopise (opise), který je nyní uložen v knihovně Národního musea v Praze pod sign. III. E 42. Rukopis Milionu obsahuje 126 listů a je k němu přivázán rukopis cestopisu Mandevillova, psaný stejným písmem na dalších 99 listech, paginovaných zvláště. Písmo rukopisu je úhledné a většinou dobře čitelné. Jenom list 11 (před ztracenými listy 12, 13) je pošpiněn a potrhán. Názvy kapitol jsou psány červeně. Také iniciálky kapitol jsou červené a velká písmena bývají rubrikátorem přetržena červenou barvou.

Vydání staročeského Milionu, pořizené pro Sbíрку pramenů České akademie J. V. Práškem r. 1902, bylo přístupné jenom úzkému kruhu odborníků, protože je v něm zachován původní pravopis, který je nadto znešvařen chatrným přepisem jediného dochovaného rukopisu, plným nejrozmanitějších písařských i opisovačských chyb. Toto vydání je kromě toho již dávno rozebráno, a proto se rozhodla Matice česká poříditi vydání nové, které by vhodnou transkripcí novočeskou upravilo staročeský pravopis tak, aby sice co nejméně byla poškozena jazyková podoba staročeského textu, ale aby se tato důležitá památka staročeská stala srozumitelnější a přístupnější i širším vrstvám čtenářstva, zajímajícího se o staročeské písemnictví. Toto vydání Matice české se stává shodou okolností jubilejním: vychází přibližně za sto let po schůzi Matice české z r. 1845, na níž za předsednictví Františka Palackého učinil Josef Jungmann návrh, aby mezi chystanými vydáními cestopisů byl také staročeský Milion. Od r. 1902 také značně pokročilo bádání o životě i díle slavného benátského cestovatele. Vydání Matice české se snaží seznámiti českého čtenáře i s výsledky těchto bádání a dává tak širší rámec světový staročeskému překladu. Text se vydává podle novodobých edičních zásad, to znamená, že se starý pravopisný systém převádí do našeho nynějšího. Délka samohlásek není v rukopise vůbec vyznačována. Proto je v našem vydání dosazena podle dnešního spisovného usu. Rovněž interpunkce je v rukopise označována velmi nedůsledně, obyčejně červenými tečkami nebo čárkami, položenými nezřídka doprostřed věty, ba i do nedělitelného sousloví (jistá zelina). Bylo tedy nutno také interpunkci přizpůsobit dnešnímu pravopisnému obyčeji.

Chyby přepisu se rovnou opravují a seznam těchto oprav je v poznámkách, otištěných na str. 171 n.). Tam se také opravují omyly Práškovy vydání, srovnaného s musejním rukopisem. Listy 1, 2, 12, 13 24, 25, 60 se nedochovaly a jsou v našem vydání nahrazeny novočeským překladem latinského textu, otištěného v Práškově vydání pod textem staročeským a vzatého z latinského rukopisu chovaného v Národní knihov-

ně vídeňské. Stejným způsobem se doplňují i jednotlivé menší mezery, vzniklé v textu staročeského překladu opominutím překladatele nebo přepisovatele. Všecky tyto doplňky jsou otištěny kursivou a vloženy do hrotitých závorek.

I listy rukopisu jsou paginovány číslicemi vepsanými v nové době na první stránce listu. Druhé stránky (verso) nejsou paginovány. V našem vydání se označuje první stránka listu příslušnou číslicí a písmenem *a*, druhá stránka se označuje touže číslicí opatřenou písmenem *b*. Za poznámkami je slovník (str. 179 n.), obsahující výklad slov dnešnímu čtenáři méně známých nebo neznámých.

Za slovníkem (str. 186 n.) následuje rejstřík obsahující věcný výklad slov odborných i vlastních, uspořádaný podle abecedního pořádku a ve znění, jaké je v staročeském textu. Pro orientaci čtenáře je připojena mapa, pořízená podle Polových záznamů se zakresleným směrem jeho cest; je sestavena podle t. zv. geografického starofrancouzského textu ve vydání Benedictově z r. 1928. K této mapě je pořízen druhý rejstřík (str. 200 n.) obsahující místní názvosloví seřazené abecedně podle uvedené verse starofrancouzské.

Vlastní jména se ponechávají ve staročeském znění, i když se vyskytují na různých místech v různé podobě. V příloženém rejstříku jsou tyto varianty zaznamenány. Lze říci, že staročeský překlad vystihuje velmi často tvary jmen ve shodě se zněním původním, jak je známe z textu zvaného „geografickým“ a jak jsou v rejstříku uvedena pod značkou F.

Zvláštní dík náleží prof. dr. Vojtěchu Sokolovi, který provedl podrobné srovnání Práškovy vydání s musejním rukopisem a našel přitom hojně omyly, jež jsou uvedeny v poznámkách na (str. 171 n.) a jsou označeny písmenem S. Také příteli prof. dr. Františku Ryšánkovi vydavatelé srdečně děkují za vydatnou pomoc při korektuře a za cenné pokyny a rady při práci samé.

POZNÁMKY KE KRITICE TEXTU

Poznámky zde následující obsahují jednak znění rukopisu na místech, kde se vydání od rukopisu odchyluje, jednak opravy omylů vydání Prášková. Také se v nich uvádějí latinská znění menších míst, která jsou v rukopise vyznačena a podle latinského textu otištěná ve vydání Práškově přeložena. Každá poznámka je uvedena dvěma číslicemi, první označuje stránku, druhá řádek tohoto vydání. (S.) značí opravy prof. dr. Vojt. Sokola. Opravy prof. Ryšánka jsou označeny (R.).

22, 8 rkp. *pocztiwi*. 22, 17 se v rkp. schází. 22, 24 rkp. *latinskú*. 23, 18 rkp. *Popfane*. 23, 18 rkp. *Armanij*. 23, 26 Prášek omylem *f gednej hory* (S.). 23, 27 rkp. *porfskey*. 24, 11 rkp. *koby*. 24, 14 rkp. *hoyr*. 24, 27 rkp. *nyekterao*. 25, 3 rkp. *pohansfkem*. 25, 22 rkp. *wtipuw*. 25, 27 Prášek omylem: *a planinach*. 27, 6 rkp. *slucze*. 27, 11 rkp. *bydlení*. (R.). 27, 12 rkp. *brzeže*. 27, 27 rkp. *wrhnie*. 27, 28 rkp. m. *sraze straže*. 28, 6 rkp. *trstiz* (čtyř). 28, 12 Prášek omylem: *Tatarfkeo*. 28, 13 rkp. *rzeczeno* (lat. *prefatos uiros*). 28, 17 (18) rkp. *zto wffelik* (m. to vše). 28, 30 rkp. *zrytil*. 28, 33 rkp. *Tramwutana*. 29, 1 rkp. *Ca la xa* (m. kapitola III). 29, 9 Prášek omylem *a zpfobeni*. 29, 10 rkp. *wudcze* (m. mūdfe). 29, 11 rkp. *promizto*. 29, 16 Prášek omylem *Proffie* (S.). 29, 28 rkp. *Sferu* opraveno in margine *dfku*. 30, 8 rkp. *tieztcze* (těžce). 30, 22 Prášek omylem *zamutily* (S.). 30, 31 rkp. *narodl*. 30, 34 rkp. *przihodilo* (m. prodlilo). 31, 3 Prášek omylem *tatarfskeu*. 31, 9 rkp. *pozadalfse*. 32, 23 rkp. *lidfkeo*. 33, 1 Prášek omylem: *fe* (m. sě). 33, 5 rkp. *kteruocto*. 33, 25 rkp. *zlatich*. 33, 25 rkp. *kralowstw*. 33, 31 rkp. *kteruoct*. 34, 27 rkp. má za slovem *starodawna* nadbytečné: *bily gfu*. 35, 6 rkp. *mezkewe*. 35, 16 rkp. *rtynga*. 35, 16 rkp. *elagie* (dělají). 35, 16 rkp. má tu *fie* dvakrát. 36, 4 Prášek omylem *starodawna* (S.). 35, 17 rkp. *země* (m. z země). 35, 17 rkp. *elmi* (m. velmi). 35, 26 rkp. podob. 35, 26 rkp. *lpam* (m. lampám). 35, 27 rkp. *kt* (m. kteři). 35, 27 rkp. *bliczcze*. 35, 28 rkp. *mni* (m. mazani). 35, 29 rkp. z *sfstudnicze*. 36, 5 Prášek omylem: *zoransczy*, rkp. *zorzansczy*. 36, 10 rkp. *zdl* (m. zdli). 36, 14 rkp. *cziefsty* Prášek omylem: *czefsty*. 36, 14 rkp. *kteruocto*. 36, 16 rkp. *aufstas*. 36, 17 rkp. *robotierzi* (R.). 36, 18 rkp. *z* (místo *u*). 36, 19 rkp. *zra* m. *zbiera*. 36, 21 rkp. *sti* m. *dofti*. 36, 23 rkp. *w okrffky*. Prášek omylem *wokrffky* (S.). 38, 19 rkp. *A ani* (m. ani. 36, 25—38, 10 Slova „*cestu*“ až „*pravi*“, uvedená v závorkách, jsou v stč. rkp. po mezeře, způsobené ztrátou listů 12. a 13., a nehodí se do kontextu, jak jsme si jej podle latinského textu zrekonstruovali. 38, 30 rkp. *wierni*. 38, 30 rkp. *spaliteli*. 38, 31 Prášek vyznačil: *zle*. 39, 12 rkp. *czlowieka*. 39, 14 rkp. *cztirzy* m. *čtúc* a. 39, 29 rkp. *to* (ne dost zřetelné). 40, 5 rkp. *tak* (jak). 40, 14 rkp. *nieky* (m. někdy). 40, 18 rkp. *Cztwrti*.

40, 23 lat. *Turonensium*. 40, 28 rkp. *zemij*, 41, 18 rkp. *zhawce*. 41, 28 rkp. *geft wnicze* (vynduce...) (R.). 42, 2 rkp. *Srankolyni*. 42, 3 lat. *coloris... albi et nigri, rubei autem coloris habent pedes et rostra*. 42, 8 rkp. *szczokzowe* (škopcové). 42, 14 Prášek omylem přidává *A* (gfsu) (S.). 40, 19 rkp. *gt gefst*. 42, 23 rkp. *mij*. lat. *obscuritatem*. 42, 25 lat. *alii vero occisi*. 42, 27 lat. *ad meridiem* (R.). 42, 29 rkp. *poloha* (m. poléha). 42, 34 rkp. *pachow*, lat. *papagalli*. 43, 7 rkp. *kerij Ktery* (dvakrát.). 43, 14 rkp. *zy* (m. by). 43, 16 rkp. *nebezpečna*. 43, 25 rkp. *mnohzie*. 43, 33 rkp. *piesku nenie*, lat. *non est nisi sabulum*. 43, 34 rkp. *zmozřl*. 44, 4 rkp. *magi do Spiwati*. 44, 4 Prášek omylem čte *wffechno* (S.) 44, 6 rkp. *magi*. 44, 9 rkp. *wiklagiczze* (vykládající). 44, 31 rkp. *yhmed*, Prášek omylem: *y hmed*. 44, 31 rkp. *mielkoft*, Prášek omylem *měkkofst* (S.). 45, 11 Prášek čte *z niehož prach dělaji*; *geft dobry*... 45, 23 rkp. *w*, Prášek omylem *v* (w niez). 46, 1 Prášek čte: *jezky* (slovník *jezka*), rkp. *jezky*; lat. *ericios*, Prášek čte: *cricios*. 46, 20 jméno údolí není ani v textu latinském. 46, 29 rkp. *Tehdy* m. *těch*. 47, 5 rkp. *wffem* m. v svem. 47, 9 rkp. *ze aonom* (že na onom). 47, 12 *vrahy učiniti* je doplněno podle lat. *assassinus* (v Práškovi *assessiones*) *facere*. 47, 21 rkp. *naziwachu* (výšin z vazby). 48, 4 rkp. *se ffemi*. 48, 5 rkp. *z krten* m. z kořen. 48, 7 rkp. *krayfne*. 50, 13 Prášek má *dobru* (-y) *yakoz* (ne) *muoz*. 50, 17 rkp. *biehati*, Prášek omylem *biehage*. 50, 21 rkp. *prosiy*. 50, 22 Prášek má: (z) *ginych*. 50, 25 Prášek má: *gegich* (ani) *geti*. 50, 26 rkp. *jsú* nemá. 50, 31 lat. *habet in suis femoralibus brachia*. 51, 20 rkp. *bohom swych*. 51, 23 lat. *prouincie*. 51, 25 lat. *opportet me in Indiam ingredi*. 52, 2 rkp. *fwey* m. svůj. 52, 6 Prášek omylem *zwierze* (S.). 52, 14 rkp. *roky* 52, 16 rkp. *dielagi*, lat. *concludunt domunculos* (R.). 52, 27 lat. *XL* (stč. rkp. *trzcizeti*). 53, 14 rkp. *przebiwagi fye Saracenowe*. 53, 17 rkp. *swatu*. 53, 33 rkp. *zborzl*. 54, 1 rkp. *otuhi*. 54, 29 rkp. *kgidene*. 55, 8 dopl. *Ciarciam* podle lat. 55, 10 rkp. *zeny*. 55, 11 rkp. *wfficzka*. Prášek omylem: *wfficzka*. 55, 21 rkp. *gymto*. 55, 27 rkp. *wlafsy*. 55, 27 Prášek omylem *kartay*, rkp. *Kartay*. 56, 12 rkp. *Za myel* (miestech) chybně překládá lat. in locis (locus: leuca). 56, 14 Prášek omylem *w wffem*. 56, 16 rkp. *Wod trzcizeti*. 56, 17 rkp. *púščí* (nezřetelné). 56, 21 Prášek omylem: *neb zwierzat*. 56, 21 Prášek čte omylem *a m. pro* (S.). 57, 3 rkp. *poczadku*. 57, 12 rkp. *wfwemu*. 57, 12 rkp. *heteroosto*. 57, 23 rkp. *negfu*. 57, 25 rkp. *knym*. 58, 4 rkp. *rojkofnym*. 58, 13 rkp. *prohorziczze*. 58, 14 Prášek omylem *palem* m. *spalem* (S.). 59, 7 rkp. *gfu ad* (místo *a od*). 59, 9 rkp. *myeffczenij*. 59, 13 Prášek omylem *domuov*. 59, 23 Prášek omylem *takowu*. 59, 24 rkp. *wsslawffe*. 59, 34 rkp. *truhel*. 59, 35 lat. consuetudinem detestabilem seruanti in hodiernum diem. 60, 9 rkp. *káz*, Prášek omylem: *gdiz*. 60, 11 rkp. má za slovy *z země* přebytečné *takto* (R.). 61, 17 rkp. má za slovy *zdagy sie* přebytečné *yakato by* (R.). 62, 7 rkp. *krasne* (k straně). 62, 7 rkp. má za slovem blízko přebytečné *wracuziczze sie* (R.). 62, 14 rkp. *kromy*. 62, 24 rkp. *welikech*, Prášek *welikich* (S.). 63, 1 rkp. *do* (místo *po*). 63, 9 rkp. *muz*. 63, 15 rkp. *tey* (m. *ten*, nejde-li o změnu -uj- v -jj-). 63, 17 rkp. *przeshlawu* (přesilnú).

63, 23 rkp. *dwufteo*. 64, 1 rkp. *na krasny welni rowny* (lat. in planicie maxima). 64, 14 rkp. *zesu* (místo *sú*). 64, 18 rkp. *weffely*. 64, 20 Prášek omylem: *fwietezie*. 65, 6 Prášek omylem: *miestu*. 65, 15 rkp. *prowalely*. 65, 21 rkp. *hlawnich*, lat. *frigidis* (R.). 65, 34 Prášek čte *pieknie m. pilnie* (S.). 66, 1 rkp. *wystríehanie*. 66, 4 rkp. *ffest* (m. *sestr*). 66, 5 rkp. *otcze*. 66, 6 rkp. *manzenky*. 66, 11 Prášek omylem: *odielen* (m. *a dielem*). 66, 21 až 23 lat. *Precipue et utuntur arcubus et sagittis, Sunt enim sagittarii optimi a puericia docti et arcuum exercicio assueti diuiter homines sericeis et aureis vestibus induuntur deferuntque...* 66, 24 rkp. *chrzabetowe* (lat. uarorum nedává smysl). 66, 25 rkp. *ginach* (m. jiných). 67, 8 Prášek vynechává *z* (jiného plátna) (S.). 68, 7 rkp. *o dobitka*. 68, 9 Prášek omylem *sprostu* (S.). 68, 13 rkp. *dofti* (m. *dobfe*). 68, 14 rkp. *nedaleku*. 68, 32 rkp. *padefati* (m. po deseti). 68, 34 Prášek vynechává *A* (také) (S.). 69, 3 rkp. *radiegie* (řádse). 69, 5 rkp. *radiegie* (řádse). 69, 13 rkp. *wyberze* Prášek omylem *wybere*. 69, 16 rkp. *wiez*. 69, 18 rkp. *posluffe*. 69, 21 rkp. *zkradeni* (snad m. napadeni). 69, 22 rkp. *gje* (m. *se*). 69, 28 rkp. *giezdcowy*. 69, 32 Prášek omylem: *nezafuszie*. 70, 1 lat. *aut XXVII autem XXXVIII* (Leydenský tisk má správně XXXVII (aut XLVII). 70, 2 lat. *ad septem decem addendo* (rkp. stč. sedmi). 70, 8 rkp. *straze*. 70, 12–13 lat. *pastorum custodia deputatur. habent enim animalia huiusmodi pulcherrima supra modum*. 70, 14 rkp. *znejfeny* (m. smíšení). 70, 25 rkp. *to o gelyny opiomnich*. 70, 30 rkp. *kolo onehozto*. 70, 34 rkp. *gymz*. 71, 10 Prášek omylem: *na puolnoczi*. 71, 11 lat. *est eis ad plagam meridionalem*. 71, 15 Prášek čte omylem *zminka* (S.). 71, 20 lat. *magno Kaam subiectum est. Ibi christiani*. 71, 23 Prášek čte omylem *Syracu* (S.). 71, 26 rkp. *lwowe* přel. omylem místo volové, lat. boues. 71, 28 rkp. *poziewat*. 71, 29 rkp. *Amohotiech*. 71, 29 rkp. *lwuow* omylem m. *woluow*, lat. bobus. 71, 31 lat. *In hac patria muscatum melius est quod habetur in mundo*. 72, 4 rkp. *fmlynczie*. 72, 11 Prášek omylem *wlafstech* (S.). 72, 24 rkp. *fwietcze*. 72, 31 rkp. *wawffkž*. 73, 3 lat. *iuxta*. 73, 8 rkp. *kaginach*. 73, 15 Prášek omylem: *Syndalyn*. 74, 6 rkp. *zmalowani*. 74, 7 Prášek omylem: *wzdiena*. 74, 7 rkp. *w okrffky*. 74, 12 rkp. *gfam* (sám). 74, 13 Prášek omylem *kny* (S.). 74, 24 rkp. *tiezze* Prášek trčze (třtíe) (S.). 75, 10 rkp. *Apto*. lat. *post sacrificium*. 75, 10 rkp. *gfam* (sám). 75, 11 rkp. lat. *permittitur*. 75, 14 rkp. *odrzenie*. 75, 32 rkp. *opietowaly*. 76, 3 Prášek vynechává *na* (dva tisíc) (S.). 76, 6 rkp. *hodie* (hdí). 76, 16 Prášek omylem: *wtrpenie*, rkp. *wtrpeni*. 77, 5 rkp. *fczaffu* (času). 77, 14 rkp. *tifficzioho*. 78, 1 rkp. *ofmdéfate ffefteo*. 78, 11 rkp. *rziekly*. 78, 22 rkp. *zdwiada* (zvěda). 78, 27 rkp. *pieffczouow*. 79, 11 rkp. *fwey woysko*. 79, 12 rkp. *a dwanáfte* (na d.). 79, 14 rkp. *szriedl*. 79, 23 rkp. *gymz* (čímž) (R.). 79, 25 rkp. *Nayoma*. 79, 26 lat. *tubis clangere* (R.). 79, 32 rkp. *ne* (neb.). 80, 5 rkp. *Najomo*. 80, 7 rkp. *gfa* (jest). 80, 17 rkp. *byti* (byli). 80, 25 rkp. *korowe*. 80, 26 rkp. *neftiediezze se*, Prášek *nefticediezze* (S.). 80, 27 rkp. *kristowy*. 80, 30 rkp. *zide* (Židy). 81, 16 rkp. *na* (nad). 81, 16 rkp. *tiffyczi* (lat. militibus) m. *rytíři*. 81, 23 rkp. *strany*. 81, 25 rkp. *dffczu*. 81, 27 Prášek omylem: *weliky*, rkp. *welikey*. 81, 30

rkp. *kteremyz koliwiek*. 81, 32 Prášek omylem: *kto k to m. kto toho*, lat. *habet*. 82, 14 rkp. *w pocziflu* (v počtu). 83, 6 rkp. *w okrfky*. 83, 6 rkp. *ma* (na). 83, 8 Prášek omylem *A m. ez* (a všickno) (S.). 83, 9 rkp. *zmalowan*. 83, 17 Prášek omylem: *neotwiragie* (rkp. *neotwieragie*). 83, 20 rkp. *gymzto*. 83, 31 rkp. *konuov* (bojuov). 84, 3 rkp. *ffyra* (šerá). 84, 11 rkp. *O tey*. 85, 12 rkp. *wzon* (m. zvon). 85, 24 rkp. *przedmyesti*. 85, 25 rkp. *kdy* (kde). 85, 29(30) rkp. *a ty przedmyestiach*. 85, 30 Prášek čte *bydli* (S.). 86, 2 rkp. *przieti okolnych*. 86, 3 lat. *diligenti habita extimacione*. 86, 11 Prášek čte omylem *wiwody* (S.). 86, 21 rkp. *pocztiwey*. 88, 12 rkp. *w nich* (m. u nich). 88, 19 rkp. *axamytuow*. 88, 27 rkp. *jet* (lat. *sex*). 88, 29 Prášek omylem *yakez*. 89, 1 rkp. *kterehoz koliwiek*. 89, 2 rkp. *slawie* (slavně). 89, 19 rkp. *wefely*, Prášek omylem *wefiely* (S.). 89, 34 rkp. *smeyfati*. 90, 11 Prášek omylem *f welike* m. *f weliku* (S.). 90, 24 rkp. *w sfedeffaty den dny*. 91, 16 rkp. *druhe* (mnohé) (lat. plurime). 91, 17 Prášek omylem *ubraniti* (S.). 91, 23 rkp. *gyneo*. 92, 3 rkp. *zemie neb rownij* (lat. *terram in planicie*). 92, 7 rkp. *na ktereyz* (který) [R.]. 92, 16 rkp. *spratzie* (m. spatřie). 92, 20 rkp. *o drzewa*. 94, 19 rkp. *rondes*, omylem místo roi des (pěláme), jak je psáno v starofrancouzském textu, zvaném geografický. 94, 21 rkp. *gymzto*. 95, 2 (3) rkp. *byloliiby*. 95, 29 rkp. *przineffe f jebu*. 95, 31 rkp. *kden* (kde). 96, 13 rkp. *O dwanásti*, Prášek omylem *O dwanáste*. 96, 16 rkp. *wrzdniky drzewie* (bez předl. v). 97, 1 rkp. *wdy* (Prášek: *wzdy*). 97, 9 v rkp. je *Se wffech* dvakrát. 97, 19 rkp. *przebiechnu*. 97, 31 rkp. *kterymizto puklamy neb zwoncemi*. 97, 34 rkp. *ftanowysfzce*. 97, 36 Prášek omylem *kdez* (S.). 98, 3 Prášek omylem *yhmed* (S.). 98, 4 rkp. *hedney* (jedně). 98, 18 rkp. *doftatku*. 98, 30 rkp. *komuz jě komuz*. 99, 4 rkp. *doystoyno*. 99, 17 rkp. *winny*. 99, 25 rkp. *rziecsi*. 100, 12 lat. *talis est: In pontis capite ex latere*. 100, 23 Prášek omylem: *kdez*. 100, 24 rkp. *wynnice*. 100, 28 rkp. *o* (hedvábi) [m. od]. 100, 33 rkp. *Ggducze*. 101, 5 rkp. *do kralowitwie Ta od miesta Taynfu*. 101, 17 rkp. *ged* (jest). 101, 25 rkp. *bude*. 101, 29 Prášek omylem: *kratochwile*. *Alc*. 101, 30 rkp. *zradcze*. 102, 2 rkp. *nefti* (R.). 102, 3 rkp. *pod* (po). 102, 7 rkp. *kdyby* (kdybych). 102, 16 rkp. *rziecsi*. 102, 28 rkp. *przebywojecz* y. 103, 3 Prášek omylem: *kralowitwie*. 103, 12 Prášek omylem: *Chunchim*. 103, 31 rkp. *lowczy y zwierzie*. 103, 31 lat. *Ibi enim sunt leones, ursi et cerui, damule, caprioli, lincei*. 104, 5 Prášek omylem: *dwacziti*. 104, 7 lat. *Sindyfna*. 104, 8 rkp. *dwaczed*. 104, 11 rkp. *o své* (t. j. ujmě). 104, 12 Prášek omylem *wffeczny* (S.). 104, 14 rkp. *to gezero*; překladatel čerl *lacus m. latus*. 104, 22 rkp. *podeprziena*. 105, 10 rkp. *gedno* (Prášek *gedna*). 105, 13 Prášek omylem *kdez* (S.). 105, 15 Prášek omylem *kdez* (když). 105, 26 Prášek omylem: *zapali*, rkp. *zapale*. 105, 29 rkp. *mufigi*. 105, 39 rkp. *przychadyl*. 106, 7 rkp. *cztirziczed*. 106, 15 v rkp. se za slovem *giž* opakují omylem slova: *od hosti danym myela*. 106, 17 Prášek omylem: *panij* (rkp. *panij*). 106, 24 Prášek omylem *na to* (S.). 107, 3 rkp. *wffczknij*. 107, 12 Prášek omylem *winneho* (S.). 107, 13 rkp. *nazap* (na západ). 107, 32 rkp. *welikeo*. 108, 5 rkp. *wffem* (v svém). 108, 24 rkp. *prawij* (právě). 109, 5 rkp. *konij*, Prášek omylem:

konie. 109, 6 rkp. *welika a kupeczftwie*... (lat. *nobilis ac magna, ubi negociaciones plurime fiunt*). 109, 11 rkp. *Nez rezie*. 109, 11 rkp. *czinie rozlicznich*. 109, 17 lat. *si alter ad uxorem accedit*. 109, 19 Prášek omylem *w okrfky* (S.). 109, 21 Prášek vynechává: *wlozie wkorzenie rozliczne rozdielagieczne*. 110, 24 Prášek vynechává: *a kdiz*. 110, 24 rkp. *to* (m. té). 110, 31 Prášek omylem *ocaffe*. 111, 3 rkp. *kterzi dobrzie lide* (R.). 111, 7 rkp. *tomu* (tom). 111, 11 rkp. *wyplnil*. 111, 12 rkp. XXXVIII. 111, 21 rkp. *porcellamij* (R.). 112, 2 rkp. *dczeru*, lat. *filium* (R.). 112, 4 Prášek omylem *pocfie* m. *pecze* (S.). 112, 11 rkp. *oddluhi*. 112, 31 Prášek omylem: *ze m. zet* (žet). 112, 9 rkp. *gine* (jiní) [R.]. 112, 34 rkp. má před slovem *wffeczki* nadbytečné: *tiem*. 113, 7 rkp. vynechává: *-li*. 113, 20 Prášek přidává *a* (za sloveju *Nefftardina*) [S.]. 113, 24 rkp. *abgiezce* (m. *abogieczce*). 113, 27 rkp. *adwa* (m. na dwa). 113, 27 rkp. *wkzde* (v každé). 113, 32 Prášek omylem *Wffak*. 114, 7 Prášek omylem *sfedawoffe* (S.). 114, 15 rkp. *druheo*. 114, 18 Prášek omylem *wydichu* m. *wydiechu* (S.). 114, 20 rkp. *wfficzknij*. 114, 21 Prášek vynechává *bieše* (S.). 114, 25 rkp. má za slovem *popadnutí* nadbytečné: *nez az gym*. 114, 29 kap. *De regione quadam siluestri* není v čes. rkp. přeložena. 115, 1 Prášek omylem *weliky* m. *welmi* (S.). 115, 7 rkp. *fie* (Prášek omylem *fu*). 115, 9 Prášek omylem *ten* m. *a ten* (S.). 115, 27 rkp. *poslan*. 115, 30 Prášek omylem *Balganu*. 115, 23 rkp. *tu* (ty) [R.]. 115, 19 rkp. *ke czfti fwe za panyeti* (R.). 115, 33 rkp. *Lidy* (nezřetelné), Prášek čte: *lide*. 115, 33 Prášek vynechává: *bywagi*. 116, 3 Prášek omylem *zwalfaczie*. 116, 5 rkp. *zemie*; Prášek *zemi*. 116, 13 Prášek omylem *obrazuw* (S.). 116, 15 (a 23) rkp. *trzidcata*. 116, 24 rkp. *Wotey* (Vod tej). 117, 9 rkp. opakuje za slovem podrobena: *gefi*. 117, 6 Prášek čte *gich* m. *giti* (S.). 117, 11 rkp. *chuzie* (m. *mužie*). 117, 28 rkp. *bogie fie gegich pfow*. 117, 29 rkp. má text porušen. Doplnujeme (R.) podle latiny: *Cum uero uidet arborem grossam, posteriora sua ad stipitem appodiat*. 117, 32 rkp. *welmie*. 118, 7 rkp. *a hedwabye* (m. z hedvábi) [R.]. 118, 9 Prášek čte *sluffy* m. *sluffie* (S.). 118, 15 rkp. *prziefniecz* (přes něž). 118, 27 rkp. *strziedmich*. 119, 2 rkp. *Dogonagicz*. 119, 11 Prášek čte omylem *w sylnu* m. *ysplnu* (S.). 120, 1 Prášek vynechává *we dne* (S.). 120, 5 Prášek čte *matek* (S.). 120, 29 rkp. *sfetemu* (m. k šestému). 121, 12 rkp. *woyfky*. 121, 17 rkp. *krale* (m. brala). 122, 5 rkp. má za slovem *nemóz* nadbytečné: *tu czefju konczy*. 122, 6 Prášek čte *kdezto* (S.). 122, 15 rkp. *nezie* (leží). 123, 12 rkp. *padil* (dial?). 123, 29 rkp. *natu* (m. nad tú). 124, 4 rkp. *kuponie*. 124, 12 lat. *memoratum*. 124, 14 rkp. *kaann*. 124, 19 rkp. *kaamu*. 125, 10 rkp. *miefta* (nezřetelné); Prášek čte: *myesto*. 125, 24 rkp. *zmordowaly*. 126, 6 rkp. *ruffie* (rúšiech). 126, 10 rkp. *miefto*. 126, 20 rkp. *podzeyde*. 126, 27 Prášek omylem *ktež* (ktož). 126, 31 lat. *neque*. 127, 5 Prášek omylem *zewitrz welmy*. 127, 14 rkp. *zbozi fwu* (m. zboží své). 127, 14 lat. *ad prefatas turres, ne comburantur (res) deferre*. 127, 18 rkp. *odwora* (od dwora). 127, 32 rkp. zbytečně opakuje slova: *zatiem miestem*. 128, 17 rkp. *nauczeni*. 128, 19 rkp. *wmyechu*. 128, 26 *weselim* doplněno podle smyslu; latinský text má jen *cum leticia magna*. 128, 28 Prášek čte *prizediwij* (S.). 129, 20 rkp.

przgat. 129, 21 lat. *de*. 129, 27 lat. *ad LXXXmilia*. 130, 20 rkp. *hradu*. 130, 31 Prášek přehazuje: *mnoho miești* (S.). 131, 23 rkp. *k doworu*. 132, 3 lat. *copiam habet*. 132, 9 rkp. má za slovem *Zaytem* nadbytečně: *rzeihakgi*. 132, 11 rkp. *gedno*. 132, 20 rkp. *drewa*. 132, 28 lat. *de*. 132, 29 rkp. *kra-loeſtwie*. 132, 30 rkp. *przieliffnie*. 132, 30 rkp. *nebly* (m. neb by). 133, 14 rkp. *azeneznymi*. 133, 18 rkp. *maladło*. 133, 21 rkp. *ynefa*. 133, 22 rkp. *razeni* (vezení) [R.]. 133, 25 Prášek čte *marnarzow*. Rkp. má *marnarzow* = *marinarzow* (S.). 135, 6 rkp. *A gefst ofstrow* (R.). 135, 6 Prášek čte *prziſſtupym*, rkp. má *prziſſtupymi* (S.). 135, 8 rkp. *opiet* (a pět, set), lat. *quingenta*. 135, 29 rkp. *wſom*. 136, 6 *dyablowij*, lat. *incantacionibus*. 136, 17 Prášek čte omylem *wſſeczka* (S.). 136, 26 lat. *humano eis deficiente preſidio morti ſe proximos eſtimabant*. 136, 30 Prášek: *nepoczefſſie* m. *nepocziefſſie*. 136, 30 rkp. *Murzie* (m. mužie). 137, 4 Prášek omylem: *nepzrateły*. 137, 5 rkp. *negycze* (nechajíce). 137, 15 rkp. *woze*. 137, 17 Prášek vynechává: *wſſech* 138, 3 rkp. *magi*, Prášek omylem *magie*. 138, 9 rkp. *giedie*, Prášek omylem: *gedie*. 138, 9 Prášek omylem: *prawicze*. 138, 11 lat. *regionis*. 138, 12 Prášek vynechává: *geſt*. 138, 14 rkp. *oftrowe*. 138, 18 Prášek čte omylem *oftrowech* (S.). 138, 24 rkp. *Gegdiena* (lat. *solii*). 138, 27 rkp. *prawicze*. 138, 31 lat. *et*. 139, 8 rkp. *odgeda*. 139, 16 rkp. *geffczie wietſſie* (jeſt ſe wéztii), lat. *naugatur* 139, 21 rkp. *ani* (místo oni). 139, 24 rkp. *linimes* (limones). 139, 25 rkp. má za slovem jížto nadbytečně: *drziewe praweno nebo trzie*, *gizto*. 139, 29 rkp. *geſt fie* (jde ſe). itur. 140, 18 Prášek vynechává: *etc.* 140, 19 rkp. *prawicz* (prvá věc). 140, 21 Prášek omylem: *fertech*. 141, 7 lat. *ſpinis repletam* (R.). 141, 31 rkp. *ale y rzyzie* (R.). 141, 16 rkp. *biło* (m. byli). 141, 20 rkp. *rzeczenew*. 141, 31 lat. *de riſo*. 141, 34 Prášek omylem *naywicze*. 142, 2 rkp. *wyenzto*, Prášek omylem: *w yenzto*. 142, 10 rkp. *any* (oni). 142, 15 Prášek vynechává *etc.* (S.). 142, 22 rkp. *dyabelſſkich*. 142, 30 rkp. *ani* (oni). 142, 34 Prášek vynechává *etc.* (S.). 143, 4 Prášek vynechává: *geſt*. 143, 28 lat. *quingenta* (čeſ. ſto a padesát). 144, 11 lat. *et diuerſi citra marinas partes fructibus ualde diſſimiles*. 144, 15 rkp. *rzeczeney*, Prášek omylem: *rzeczeny*. 144, 15 Prášek vynechává *geden* (S.). 144, 17 lat. *fuit tamen aliquando maior, quia, ſicut in illis partibus eſt fama, communis girus eius aliquando comprehendebat aliquando tria milia et ſexcenta. Ventus uehemens ueniens a regione tramontana ſic fortiter in annis multis in inſulam inruit impetu maximo, ut multis ex maritimis montibus cadentibus multum ex inſule territorio perderetur et occuparent maria loco terre*. 144, 28 Prášek čte *Soffyman* (S.). 145, 2 Prášek *hto* vynechává. 145, 6 rkp. má ſlovo by vynecháno. 145, 11 rkp. *starczemi* (Saracény). 145, 15 Prášek vynechává: *genz*. 145, 20 rkp. *ned* místo neb. 145, 26 rkp. *rakwyczie* (m. rybáři) a *ſlodiemij* (m. k lodím) [R.]. 145, 27 rkp. *pracugicz*. 146, 10 rkp. *magii* (mámi) [R.]. 146, 7 Prášek omylem: *mywagi* rkp. *mie-*. 146, 18 rkp. *ſmyradly*. 146, 23 rkp. *v rucze*. 146, 34 Prášek vynechává *geho* (S.). 147, 22 rkp. *obytowane*. 147, 35 Prášek omylem *deſet* (S.). 148, 7 rkp. *wezmu tzo*. 148, 7 rkp. *kam* (m. pak). 148, 9 Prášek vynechává: *etc.* 148, 23 Prášek omylem *ſfwiedecztwie* (S.). 148, 26 Prášek přidává *etc.* (za

novinách) [S.]. 149, 17 rkp. *odwlaha*. 149, 22 rkp. *zleży*. 149, 34 Prášek čte *noſu* (m. neſú). 150, 1 rkp. *wedu* (vodu). 150, 2 Prášek omylem: *hterezkoliwiek*. 150, 10 Prášek omylem: *zgeuy*, rkp. *zgieuy*. 150, 14 rkp. *yhnek*. 150, 34 rkp. *darżie* (drahé) [R.]. 150, 34 rkp. *darżie* (m. dražé). 151, 1 Prášek *odamati*. 151, 1 rkp. *Muſfyli*, Prášek omylem *Muſfyſe*. 151, 7 rkp. *gimzto* (R.). 151, 9 rkp. *aparagy* (Ize číſti též *aparagy*). 151, 35 rkp. *ſnedie* (ſnadné). 151, 35 lat. *in mundo*. *Vicualium*. 152, 3 rkp. *ani* (oni) [R.]. 152, 10 rkp. *trzieczſtech ſie trziech*. 152, 23 rkp. *ſyroweho neb lezeneho*. 153, 9 rkp. *peprze*. 153, 15 rkp. *nacznim*. 153, 29 rkp. *kzawie* (k ſtravě). 153, 30 rkp. *hwiezdarzom a lekarzom*. 154, 7 rkp. *natiem* (nad tiem). 154, 9 rkp. *opicze neb gfu koczky* (R.). 154, 16 Prášek omylem *neb* (S.). 155, 9 rkp. *genz tudy pogde neb pogiedu*. 155, 9 rkp. *pogde*. 155, 22 rkp. *ynſkich* (inſkých). 155, 32 lat. *margaritas et preciosos deglutire*. 155, 34 Prášek omylem: *drziewo*, rkp. *drzewo*. 156, 11 rkp. *kralowſtwie*. 156, 12 rkp. *kralowſtwie*. 156, 15 Prášek vynechává: *oftrowiech*. 156, 19 *byli* (nezřetelné, místo byli). 156, 25 Prášek omylem *oftrowech* (S.). 157, 3 rkp. vynechává ſlovo: *ryb*. 157, 10 rkp. *ſekayra* (R.). 157, 13 Prášek vynechává: *ten*. 157, 25 rkp. *magi* (majíc). 157, 27 rkp. *ſie wietr obrati*. 157, 28 Prášek vynechává *etc.* (S.). 158, 3 rkp. *cztyrzi*. 158, 6 rkp. *tu a w tó oftrowie* (a je navič) [R.]. 158, 10 Prášek čte omylem *ostrowie*; rkp. *oftrowe* (S.). 158, 10 rkp. *nefličano* (R.). 158, 9 rkp. *wierzie*, Prášek omylem *wierze*. 158, 19 rkp. *zemy*. 158, 30 rkp. *nerody gfu* (jdu). 158, 32 rkp. *dyewnie*. 158, 34 rkp. *pozrzie* m. *peřie* 159, 1 rkp. *morzem* (móžem). 159, 4 *gey*; ſmysl: *a když je tak ſpadly*. 159, 13 rkp. *wratiecko*. 159, 23 rkp. má za slovem *tuſtoſti* nadbytečně: *wyſocie*. 159, 30 rkp. *obrzaczene*. 160, 1 rkp. *dobre rzizzie*. 160, 2 Prášek čte *kupczieni*, rkp. *kupczemie* (S.). 160, 13 Prášek vynechává: *wdatneyſſie*. 160, 20 rkp. *zadne*, Prášek omylem: *zadne*. 160, 20 rkp. *nerazie*. 161, 3 Prášek omylem: *Kehmakoram*. 161, 5 rkp. *od* (m. o). 161, 15 rkp. *deaden*. 161, 24 Prášek čte *wzradily* (S.). 161, 22 rkp. *krziſtianſkey*. 162, 5 rkp. *vmrzieti*, Prášek omylem *vmrzeti*. 162, 10 Prášek čte *rozhniewa*, rkp. *rozhniewa* (S.). 162, 25 rkp. *Zyd* (m. Lidé). 163, 2 lat. *catimamones*. 163, 12 rkp. *az rzieky*. 163, 17 rkp. *ſkrzie*, Prášek omylem: *ſkrze*. 163, 19 rkp. *obhled*, lat. *obsedit*. 163, 23 Prášek čte *w cztyrziaczet* (S.). 164, 1 rkp. *narziezagi*, Prášek omylem: *narziezugi*, aſi místo: *narziezków*, t. j. ſtáva teče i jinde, než byl ſtrom nařiznut. 164, 3 rkp. *horho* (m. horkoſt). 164, 13 rkp. *pařta*. 164, 14 v rkp. *chybí*. Doplňeno z lat. *ideo herbas non germinat neque blada*. 164, 21 lat. *de piſcibus*. 164, 24 Prášek omylem: *yako*, rkp. *yakzto*. 164, 24 rkp. *pawe* (spr. právě). 164, 25 Prášek vynechává *etc.* 164, 26 z lat. *ubi Tartari habitant in aquilonari plaga*. 164, 30 rkp. *obyczeig drzie ſtarych ſwych prziedſſiech*. 165, 7 rkp. *zachowawagy*. 165, 15 Prášek omylem: *ſlowe*. 165, 17 Prášek omylem: *zwierzie*. 165, 21 rkp. *gmeneneho*. 165, 23 viz pozn. ke ſtr. 94 f. 19; 165, 24 rkp. *ohranoſtagie*. 165, 24 rkp. *gynto*. 165, 24 Prášek čte *warz* (S.). 165, 28 Prášek čte *koliwiek* (S.). 166, 8 rkp. *trziđnaste*. 166, 26 rkp. *a tak tiem* (m. k těm). 167, 2 rkp. *neſpofoby tiel obyczeigi lide*

gsu nayblizsŷy tyeche welmi howadŷky biedlecze. 167, 6 rkp. *ŷie poznaŷti* m. cěŷtý poznati (R.). 167, 11 rkp. *protie* (m. prostě, lat. libere). 167, 11 Práŷek vynechává: *samy*. 167, 14 podle lat.: *reducentes. Huiusmodi regionis Incole capiunt in copia ma[gna] ermelinos, uarios, herculinos, uulpes et alia huiusmodi animalia habencia pelles admodum [delicatas]. Deferunt pelles ad lucis terras finitimas, ubi faciunt lucra magna.* 167, 24 Práŷek má: *yakozto*. 167, 27 podle lat. *protenditur*. 167, 29 Práŷek vynechává *etc.*

SLOVNÍK

ač jestliže
ale ale; tedy
an který; že
avšak přece
běžěti po kupečstvě zabývati se kupectvím
blána kožich
blatný blátivý
bližní blízký
braň zbraň
břěh břeh; přístav
bydleti žiti
celistvý pevný; *celistvá země* pevnina
cně důstojně, ctně, pečlivě
červen červenec
červenec červen
čest úcta
čest část
číslo množství
čísti počítati
darovati obdarovávat, odměňovati
datyl m. datle
dek m. deka, pokrývka
děvečka, dívka; *dcera* *děvečka* svoobodná dcera
dieti trh obchodovati
děvka služebná dívka
divně podivuhodně
divný podivuhodný, krásný, zvláštní
dle f. *ocasy deset priedi dli* deset stop dlouhé; na dli: *ulice na dli*
upřiemé ulice po délce přímé
dle předl. jeho dle jemu k vůli; *kra-tochvíle dle* pro kratochvíli
dobývati píce opatřovati píci
domovitý, *krajina domovitá* obydlená, lidnatá
doněvadž pokud, dokud
dověřiti uvěřiti
drásta drobotina, cetka
dřěvo strom
dřevíčko stromček
dřevný dřive řečený
dřevie stromoví; dříví
dščka deštička
duch dech
dvornost způsob života u dvora
galgan, druh koření
gallie galej, loď
golč v. kolč
halžě řetěz
hamfeštový výsadní
harovitý houževnatý, otužilý
hledati hleděti si
hlědati hlídati, stříci
hlědēti *koŷo* hleděti si; mítí pozor
hod svátek
hodný hodící se, vhodný
hole, *hole* žádný naprosto žádný
holota m. opatrovník (psů)
hórka nevysoká hora
hospoda domov
hostinský, *hostinský hospodář* majitel hostince
hramota hra
hramotka drobnost
hranostaji hranostajový
hromatka hračka, zábavný předmět
hrubý silný
húsěncě housenka
chemius kumys
chod vchod; průchod, cesta
chodec pěší
chochati se baviti se, kochati se

chopiti se, chopíchu se k mečóm cho-
pili se mečú
chrastav prašivý
chřib kopec
churavý hubený
chutně s chutí
chvilenie meškání, prodlévání
chyška záchod
chytrost lest, chytráctví
ižádny žádný, nikdo
jahoda, morská jahoda moruše
javran havran
jedínú jednou, jedinkrát
jednak zrovna
jedné jakmile
jedno jenom, jen
jednúc jednou
jeliž dokud
ježek bodlina
ježdny kdo jede na koni
jinoš jinoch
jistba oblouk (mostní)
jiti, žádnú kúpi nejdú neprovozují
žádný obchod
již nyní
jmenovitý znamenitý
kám, kán chán
kázanie rozkaz
kazovati kázati
když kdy
kolé jemné plátno, kment
kolé kůly, koliky
koltra přikryvadlo, houně, čaloun
kopet saze
kóstka kůstka
krápé krůpěj, kapka
krov pokrývka
krumfešt základ
kúpě, kúpenie zboží, náklad
kúpeštvie kupci; obchod
lakomé lačně, dychtivě
lakomý dychtivý, žádostivý
lančě kopí
létě v létě
líce strana

lóno záliv
marnár námořník
mělný syplký
mětati házeti
miezka míza, štáva
milost přízeň, laskavost
mimo, oslově kluši mimo dávají nohy
obě pravé, pak obě levé a nikoli
křížem
mládenek chlapeček
mnieti domnívati se věčiti
mnohý, ve mnoze ve skupinách, ne
osaměle
moc množství
morský, morská jahoda moruše
mrákava mrak
mrkati smrákati se
mrzutý šeredný
nadjiiti naléztí
nakrmiti rozkoše nasytiti rozkoši
nálep, nálepem zmaži jedem napusti
náměstek nástupce
napoly na dvě polovice
náprava úřad
nápravník přední úředník, prefekt
napřieti, napřieti na hrdlo položití
na hrdlo
navzchodšlunečný východní
nazývati vzývati
nebezpečný, nebezpečná loď v níž je
plavba nebezpečná
něčto několik
nedobyty nedobytný
nehodny nevhodný
nechutnost nelibost
některaký nějaký
nenáovistivý nelibící se, protivný
neopatrně nenadále
nepoctivost neslušnost
nepočesie bouře
nepodobný neslušný
neroditi nechťiti
nesnadnost nesnáze
něsti, něsti kožichy nositi
nestrpělivý nesnesitelný

nešlechety ohavný, hanebný
nikakéž žádným způsobem
novina novota
obapolní dvojnásobný
obařiti obvařiti, uvařiti
obdržeti zvítěziti, vymoci
obecně vesměs
obecný všem přístupný; obyčejný,
světský (laický)
oběťovati, děvečky modlám obětované
dívký, jež se věnovaly obsluze
model
obezřieti přehlédnouti
obchoditi se obíratí se, zabývati se
obinúti obvinouti, zabaliti
obližny sousední
obmysliti, obmysliti těm postarati se
o ty
obmysleti, obmysleti ženám starati se
o ženy
obyčej, nemiti obyčeje neznaní; obřad
vyznání
ocelný ocelový
oddati se odvážiti se, odhodlati se
odemřieti po smrti zůstatí
oděnie zbraň, boj
odíva podívaná
odkovadžto odkudž
odpora odpor
odpovědēti odmítnouti, odporovati
odpustiti dovoliti
odpušenie dovolení
odsúzenie rozsudek
odtucha ulehčení, útěcha
odvlaha vlaha
oheň oheň, ohniště
ohyžďovati se štítiti se
okličiti zachvátiti
okrásiti okrášliti
okršl obvod
opeřiti pokrýti, pobíti
opona plachta
oprava správa
oružie zbraň
osáhnúti, tluščě osiehne třmi piedmi

okolo tloušťka činí v objemu tři
pidě
ostati opustiti
ostrovid rys
ostrožník zhotovitel ostruh
osuhle příkře
otvořitě otevřeně, upřimně
ovšem docela, nadobro, úplně
padúchi lotr, padouch
pahrobek pahrbek, pahorek
pacholči, pacholči obrazy obrazy
služebníkú
pacholek tovaryš
páratí rýpati, šfourati
pažě záliv
pecen bochník
pilný důležitý; pilně si hledící
písati vypisovati
piščba foukaci, dechové nástroje
pitomý ochočený
plánava planina
plátec deštička
plésati tančiti
pletenicé lano, pletená věc
plúti, ustavičně skrze ně plove (po-
trava) mají průjem
po pro
pobitie vítězství
pocitive uctivě, počestně, s poctami
pocivost úcta
pocivý cti dbalý, důstojný
počest úcta
počestně důstojně, s poctami
počislo počet
podati, podati bitvu svěsti
podlažiti vydlážditi
podobný slušný, spravedlivý
pohoršenie zhoršení, poškozēni,
újma
pohrobek kopeček
pochvátati ukořistiti, uchvátiti
pokađiti kadidlem podkouřiti
pokolenie rod
pokusiti se o někoho někoho napad-
nouti

poledne jih
poléhati, cesta poléhá svažuje se
polední jižní
pólnoc sever
poloh lože (v šestineděli)
položenie poměry
pominúti přejítí, zajítí (aby jich
nebylo vidět)
pomocný, pomocno jest prospívá
ponížiti níže postaviti
popeličný popelavý, šedý
popraviti se spraviti se, ztloustnouti
poručiti se slíbiti poslušnost
pořád po pořádku
pořádka řada; rod
po sluše poslušnější
postava tvar, podoba
postavec, postavec hedvábie hedvá-
ná látka
poščovati poštvati
potázati se poraditi se
potok řeka
potřeba výživa
požřieti pozřítí
právě opravdu, správně
pravenie vypravování
pravý, pravým během rychlým bě-
hem
prázdný, prázdne ženky lehké
proněž pročež
prostraně volně, pohodlně
proivný nepřijemný; bouřící se;
nepřiznivý, nezdravý (o pod-
nebí)
prusplech brnění
prútičko větvičky
przniti se znečistiti se (pohlavním
obcováním)
přěbyti zůstati
přědivně neobyčejně
přěd se kupředu
přěmlknúti zmlknouti
přěpanovati překonati
přěvozdiati nazvati
přězditi obezdítí, zdí oddělití

přidiati se přihoditi se
prieč napříč
prietelkyně pokrevná příbuzná
přihoditi hoditi se, přiléhati
přichoditi pocházeti, vznikati
přijieti se čeho přijmouti něco, osvo-
jiti si; čemu přizpůsobiti se
přikládati hřiechóm podporovati
hřichy, zločiny, nadřžovati
přikrytie pokrývka, kryt, střecha
přileci přilehnouti
přiležeti sousediti
přimlúvati vyčítati
přimositi přinášeti
připásti napadnouti
přirozený přítel pokrevný příbuzný
přislovie nářečí
přistěnek stěna
přiššěhati štěkáním přivolati
přtvab vábníčka
přivoziti přivážeti
přivoditi přiváděti
pukla vypouklá ozdoba
pušpán zimostřáz
pykati litovati, želeti
rakvice škeble
ráz ražené peníze, měna
robotieť robotník
rodíčka příbuzná
rovně rovina
rozkázati vzkázati, oznámiti
rozkočaný zhýčkaný, choulostivý
rozkoš půvabnost, libost
rozkošně rozmařile
rozkošný rozkošný; chutný
rozkydati rozházeti
rozraditi rozmluviti
rúbek hád
ručí rychlý
rúcha roucho
rytieřstvo jízda
řád způsob
řečiti slouti
řemeslniči řemeslnický
řeřáb jeřáb

sáhnutí, každý tomajn sáhne k osmi
tisícóm zlatých má asi osm tisíc
zlatých
sáychanie spiknutí
sččen září (či srpen), doba, kdy se
seče
shledati vyzkoušeti, přesvědčiti se
sieh sáh (brachium)
silný silná země pevnina
sklep oblouk (mostu); klenba (kos-
tela)
sláti dary, šli dary posílají
slíbati se zavděčiti se
slúp stěžeň
služeti poslouchati, býti poddán
slúti nazývati se; slynouti
smietie přislovie se
snažně pečlivě
snažnosť pečlivost, příčinlivost
snažný schopný, příčinlivý
sobný dravý
socha stěžeň (na lodi)
sokolčí sokolník
spietie sepnouti, svázati
spravedlivě správně
srpen srpen (či červenec?) doba,
kdy se žne
srěci se dohodnouti sestánie n. uby-
tování
starosty rodiče
statek majetek, prostředky
státi (stanu) postaviti se; stane jej
(kóžě) tisíc byzancium přijde mu
na tisíc byzancii; (stojím) po ku-
pečství velmi stojí o obchod se
velmi starají
strast nebezpečí lopota
stred med, strdí
stříebnicě stříbrná váza
sudlicě druh kopí
sveřepicě kobyly
svój každý svú stranu o své přezdíl
každý svůj díl obezdil, o své
újmě, na svůj vrub
šelma mor

šeredný hanebný, bezbožný
šielenie šálení, klam
šik pořádek
širě, potok jest širi za mili potok je
široký (zšířil) jednu mili
škop, škopec skopec
šli viz sláti
šupina osten
tantar kantar (ital. cantaro, řec.
kantharos), druh míry a váhy,
nyní už nepoužívaný, jehož hod-
nota byla různá v různých kon-
činách Italie
tarě štit
teci se, klisicě se teče s ořem klisna se
pojmá s ořem (a počne)
tekač běžec
tesknosť nepřijemnost, obtíž
těžký (o ženě) těhotný
tlúščě tloušťka; zeď jest na tři kro-
čeje tlúščí je tři kroky tlustá
točič totíž
tráti trvati
trávití (peníze) utráceti
trh dieti obchodovati
třeščeti praskati
trtie, trstie rákosí
tvrdný tvrdý
ubuditi probudití
učiti pocítiti
udatný v oděntí obratný v zacházení
se zbraní, v boji
uhoditi naléztí cestu, trefiti
uhoniti uloviti
ujmouti se v tanec dáti se do tance
ukazovati věno dávatí, přinášeti
uraziti uškoditi, poškoditi, zraniti
uročni každoroční
urozuměti porozuměti
urubovati uřezávati
úřad povinnost, úkol
ustalý unavený
utrpenie mať od pití zdržují se pití
uvřieti uvařiti se
uzdřiediti se seřaditi se

užasnutí se užasnouti, podiviti se
var, vař druh šedých zvířátek (lat.
varii)
vážití se odvažovati se
vážný, býti vážný míti cenu
věc množství
věrník přívrženec, důvěrník
věrný důvěry hodný, svědomitý
veš, vše věci vůbec, naprosto
věz to zajisté, totiž
vézti se plaviti se
vežde všude
vlast kraj, země
vlastný, vláštní zvláštní
vnitřie vnitřek, vnitřnosti
vrchovina pramen
vskůře rychle
vše, všechno, všicko, dolův jiti jiti
stále dolů
vydáníe podání, tradice
vyjezditi vyjížděti
vypraviti vylíčiti, popsati
výsost výška
vystřiehati dáti dobrý pozor
výše výši na deset kročejí deset kro-
ků vysokou (zvýši, t. věž)
vytiekati útočiti
vyvorci se uhnouti se
vzatek odměna, mzda
vzdáli dvou dní cesty dva dni cesty
vzdálené (krajiny)
vzděli, vzděli za pět dní délka činí
pět dní pochodu
vzebrati oloupiti
vzhrzěti pohrdnouti
vzchod slunce východ slunce
vzchůce se jim zachce se jim
vzniti vzejíti
vzraditi zrážeti
vztáhnúti protáhnouti
vztrhnúti se vypuknouti
za, za čtyři míle asi čtyři míle
zahledati k ohradě navštěvovati
ohradu
zákomčí řeholní

záležeti býti položen
záloh základ, obsah
zaměščovati obsazovati
zamiestiti zabrati
zámiš hebká kůže jelení, srnčí,
ovčí, koží
zamluvti se slíbíti
zamučovati se rmutiti se
zamútiiti se zarmoutiti se
zápona náramek
zasaditi se jemu postaviti se mu na
odpor
za se zpátky, za sebe
zástup vojsko
zasvietiti rozsvítiti
zatvrditi se zapustiti se, vniknouti
zavázanie závazek
zběh loupežník
zbohacovati bohatnouti
zbožie bohatství
zdávaná vdaná, zákonitá (o man-
želce)
zejíti se na sto hřiven přijíti na sto
hřiven, státi
zeměč země
zemný zemský, v zemi jsoucí
(o rudě)
zepsovati zpustošiti, zkaziti
zesnúti usnouti
zhlavec peřina pod hlavu
zimě v zimě
ziskovati vydělávati
zjednati úředníky zaříditi, upravi
organisovati
zkaditi kadidlem zakouřiti
zkrásti okrásti, vykrásti
zlámati se ztroskotati se
zlatiče zlatá nádoba
zlost špatnost
zmrzěti zevšedněti
znáti se trefiti (kam)
zobláčěti se oblékati se
zpanošilý vojenský
zpósobenie povaha, ráz, seskupení
zpsobilý souměrný, ladný

zpravidlo kormidlo
zprvu popsál první popsál
zrubati rozsekati
zřiediti se postaviti se
zsaditi rozsaditi
zslėpiti oslepiti
zšieleťi rozumu zbaviti
zšlechtilė ušlechtilė, krásně
zšlechtilý vznešený, krásný
ztazovati dotazovati se

ztratiti prohráti
zučiti vycvičiti
zžasnúti se polekati se
žakėř kejkliř
ženima souložnice, kuběna
život tělo; svým životem osobně
žizela brouk, červ
žlabina údolí, úžlabina
žleb kanál

VĚCNÝ REJSTŘÍK

F značí geogr. text ve vydání L. F. Benedetta, Marco Polo il Milione. Firenze 1928. *P*. rukopis latinského překladu Pipinova ve vídeňské knihovně Národní, *P*¹ rukopis téhož překladu v kapitolní knihovně pražské (sign. G 21), *P*² druhý rukopis v téže knihovně (sign. G 28), *Pl*. tištěný překlad Pipinova textu v leydenské knihovně. Názvy v latinských textech Pipinových citují podle Prášкова vydání v jeho akademické edici Polova Milionu r. 1902. Hranatá závorka je u slov, která jsou podle latinské předlohy *P*. doplněna v chybějících částech staročeského překladu.

Při sestavování rejstříku použil jsem hlavně těchto spisů: Beazley, The Dawn of Mod. Geogr. III. sv. Oxford 1906. L. F. Benedetto, Marco Polo, Le Meraviglie del Mondo. Milano—Roma 1932. Brehmův Život zvířat (podle čtvrtého vydání přel. prof. J. Janda s red. kruhem). Praha. W. Lentz, War Marco Polo auf dem Pamir (Zeitschr. d. deut. Morgenländ. Gesellschaft), Leipzig 1932. N. M. Penzer, Marco Polo. Ed. from the Elizabethan Translation of John Frampton. London 1929. D. Ross, The Travels of Marco Polo. London 1931. W. Tomaschek—M. Bittner, Die topograph. Capitel des ind. Seespiegels Mohit. Festschrift d. geogr. Gesellsch. Wien 1898. H. Yule—H. Cordier, The Book of Ser Marco Polo. London 1929. *Abastia* *P*. Abascia, *F*. Abasce — Habeš.

Abatham *P*. Abatar, Anatar, *F*. Abatan, snad je to generál Alahan, který byl původně ustanoven vůdcem výpravy r. 1281.)

Abrajamínové *P*. Habraiamin, *F*. abraiaman, brahmani.

Abrajanim *P*. abraianim — viz Abrajamínové.

Aden *P*. Aden, *F*. Adan (Aden) — Aden, přístav v jižní Arabii.

Akbalech Mangi *P*. Achalech. Acmelech (*P*¹ Agbalech) Mangi, *F*. Acbaluc Mangi, Bílé město, snad Han-čung.

Akkon *P*. Accon, *F*. Acrí, přístav St. Jean d'Acre (Akka) v Palestině.

Alan *P*. Alau (*Pl*. Alan), *F*. Alau, Hulagu, vládce Persie (1256—65).

Alani *P*. Alani, *F*. Alani, národ na sev. svahu Kavkazu, předkové Osetinců.

Alaodym *P*. Alaodim, *F*. Alaodin, Alá uddin Mohamed, hlava sekty ismailské (asciscin v geogr. textu) v letech 1220—55. Ale vypravování (I. kap. 29.) spadá do doby jeho nástupce Ruknuddina a do r. 1256. „Místo, kdež ten ukrutník přebýváše“ je Alamut v Elburzu.

Alexander makedonský král (336—323).

Alexandria *P*. Alexandria, *F*. Alexandre, přístav v dolním Egyptě. Řeka Alexandriá (*P*. flumen Alexandriae, *F*. le flum d'Alexandre) je Nil.

Alhaj *P*. Alchay, var. Althay, *F*. Altai, pohoří, kde bylo pohřebiště mon-

golských vládců. Podrobněji o Džingischánově hrobě píše H. Lamb, Džingischán, vládce všeho lidstva. (Přel. F. Pohunek.) Praha 1940, str. 181 a d.

Alpusta *P*. Alpusca, *F*. Apusca, posel Argonův.

ambra *P*. ambra, *F*. anbre, ambra patologické výměšky vorvaňů (Physeter catodon L., Brehmův Život zvířat, díl IV., sv. třetí, 469).

Amu *P*. Amu, *F*. Aniu, pravděpodobně Tonking.

ananyáš *P*. smarnam (*Pl*. amariam), *F*. avarian, asi z arabského havári (apoštol).

Angaman *P*. Angaman, *F*. Angaman, ostrovy Andamany.

Aratu chyba místo Acatu. *P*. Acátu, *F*. Chiacatu (var. Quiacatu), Kaichatu, bratr Argonův, ilchán Persie (1291—95).

Ardandam *P*. Ardandam, *F*. Čardandan, Jung-čang, krajina v Jün-nanu, asi od horního Mekongu k řece Iravadi.

Argiron *P*. Argiron, *F*. Argiron, Erzurum, město v Armenii.

Argon *P*. Argon, *F*. Argon, Argun, ilchán Persie (1284—91).

Argon *P*. Argon, *F*. Argon. Podle geogr. textu (Benedetto, Marco Polo str. 60) značí argon mísenice (Argon, que vaut a dire en françois guas-mul: ce est a dire qu'il sunt ne de deus generasion, de la legnee de celz de Tenduc que adorent les ydres et de celz que adorent Maomet.) Byli to v provincii Šan-hsi moslímští vystěhovalci ze Samarkandu.

armelínové kožky *P*. pelles hermelinorum, *F*. pennes ermines, hrano-stajové.

Armenia větší *P*. Armenia maior, *F*. La Grant Armenie, dnešní Armenie.

Armenia menší *P*. Armenia minor, *F*. La Petite Armenie, Kilikie.

Armenínové *P*. Armeni, *F*. Armin, Arménové.

Artinga *P*. Artinga, *F*. Arčinga (Arčingal), Erzincan.

austur *P*. austures, *F*. ostor, jestřáb.

Bajam *P*. baian (*P*² bayam), *F*. Baian, základem je asi čínské slovo pa-jen, značící 100 očí. Baian se zove jeden z chánových „velkých psův vládařů“ a jeden z Kublaiových vojevůdců (Bajam chynsan, *P*. Baian chinsay, *F*. Baian Cincsan, z čing-siang — státní ministr.)

Balach *P*. Balach, *F*. Balc; Balch, město v sev. Afganistanu.

Balastia *P*. Balascia, *F*. Balascian, Badachšan, krajina v sv. Afganistanu.

Baldachy *P*. Baldach (Baldachi), *F*. Baudac, město Bagdád.

Baldvin Balduin II. — poslední latinský císař v Cařihradě (1228—61).

balasci *P*. balasci, *F*. balasci, druh rubínu.

Balstol *P*. Bascor (*P*² Barscol), *F*. Barscol — poloha nebyla dosud zjištěna. Benedetto připouští též možnost, že běží o týž kraj, který se zove Bargu.

Bangala, *P*. Bangala, *F*. Bangala, Bengalsko, podle jiného výkladu však kraj Pegu v dolní Burmě.

Baraboram viz Karokoram.

Barach *P*. Barach, *F*. Barac, Buraq chán, mongolský vládce turkesterský (1266—70).

bargelat P. bargelach, F. bargherlac, stepní kur kirgizský (*Syrrhaptus paradoxus* Pallasii).
Barguij P. Burgi (Bangu), Pl. Bargi, F. Bargu, asi rovina na východním břehu Bajkalu.
Barka P. Barcha, F. Barca, bratr Batuův, chán Zlaté ordy (1256—66). [Basera] F. Basera, Basra, město v dolní Mesopotamii.
Basman P. Basman, F. Basman. Vykládá se na Pasai na severní Sumatře. Ale portug. mapy nautické zaznamenávají kraj Passaman na záp. pobřeží Sumatry. (W. Tomaschek, Ind. Seespiegel tab. 26).
Bastia P. Bascia, F. Pasciai, přibližně Kafiristan (Nuristan).
Batuij P. Batui, F. Batui, chán kipčacký (1224—56), syn Džučiho.
Belor P. Belor, F. Belor, podle Benedetta Pamir, podle Lentze Cítral.
Benátčané P. Veneti.
Benátky P. Venetiae, F. Venese (Venece).
Bochajin viz Ucham.
Bochara P. Bochara, F. Bucara (Boccar), Buchara.
Botham viz Ucham.
brící birci, P. obyč. birci, F. berči — brasilské dřevo verzino.
Bryus P. Brius, F. Brius, Kin-ša-kiang, horní tok řeky Jang-czj.
buchyranus (bychiranus) P. bucharamus, F. bocaran (bocoran), plátno.
bukyan viz Vociam.
bularguci P. bularguci, F. bularguci.
Camandu viz Kamandu.
Castar viz Kastor.
Caycam viz Tajtam.
Celstam viz Cielstam.
Ciamba P. Ciamba, F. Cianba, Champa na pobřeží Annamu. Šamba v Mohítu. (Tomaschek tab. 28.)
Ciamka viz Ciamba.
Ciandu P. Ciandu, F. Ciandu, Šang-tu (Xanadu), K'ai p'ingfu, (Klemeinfu u Marka Pola, I. kap. 6.) založeno 1256 na sev. od Peipingu, bylo do roku 1264 hlavním městem, pak letním sídlem chána Kublajje.
Ciangamor P. Ciangamor, F. Ciangannor na cestě z Peipingu do Ciandu, snad poblíže města Hsüan-hua.
Ciangiam P. Ciangia, F. Cianscian, snad Lan-ki.
Ciangli P. Ciangli, F. Ciangli, Cinan-fu.
Cianglu P. Cianglu, F. Cianglu, Cang-čou.
Ciarciam (Ciarciam), P. Ciarciam (Ciarchiam), F. Ciarcian, Čerčen.
Ciararciam viz Ciarciam.
Cielstam P. Cielstam, F. Čulistan, Sulistan, krajina při Perském zálivu.
Cingianfu P. Cigianfu, F. Cinghianfu, Čen-Čiang poblíže ústí řeky Jangczj.
Cinguj P. Cingui, F. Ciugiu, provincie Ssü-čuan a město Hsü-čou.
Cisie P. Chisi, F. Chisi, ostrov Keis v Perském zálivu.
Cremosor viz Kormos.
Dartirim P. Dacirim, F. Darçiçi, Ardžiš, nyní Ercis.

Darius I. perský král Dareios III. 336—330 př. Kr. — 2. str. 72 a (F. roi Dor), miněn asi Altun, vládce Caiciu (viz Kajkuj).
Deaden viz Aden.
Dragojam (Dragrojam). P. Dragoiam. F. Dagroian, říše na Sumatře.
Durfar P. Dirfar. F. Dufar, Dhufar na pobřeží jižní Arabie.
Egrigaia P. Egrigaia. F. Egrigaia, krajina při Huanghu a Alašanu.
Elacia viz Glacia.
Elasa viz Glacia.
Eli P. Ely, F. Eli, Mount Dely, sev. od Cannanore na malabarském pobřeží.
Erguj P. Ciugui (Cingui), F. Cugiu, Kiu-čou, podle jiného výkladu Ču-čou.
Ergymul P. Ergimul, F. Erginul, asi Liang-čou.
Esentemur P. Esentemur, F. Esentemur, vnuk Kublajův.
Estier P. Estier. F. Escer, Es-Šechr v jižní Arabii.
Ewochata P. Ouchacha, (Pl. Onchata), F. Ouchacca, místo na Volze jižně od Saratova.
Eyfrates P. Eufrat. F. Eufrautes, řeka Eufrat.
Ezi P. Alau (P² a Pl. Esu), F. Altou (Alton). Benedetto ve svém vydání (Marco Polo p. 53) opravil Altou na Oktai. Polova posloupnost velkých chánů není správná. Po smrti Džingischánově (1227) následovali Oktaj (1229—41), K'ijj'ík (1246—48), Mangu (1248—59), pak Kublaj do r. 1294. Ale odpůrcem jeho byl až do r. 1264 jeho bratr Arikbuga. Kublaj byl pátým velkým chánem, ne šestým, jak píše Marko Polo.
Ezina P. Ezina, F. Ečina, Kara-choto, zříceniny na jihu od Ecin gol (Gašun-nor).
Fanfur P. Fansur, F. Fansur, království na Sumatře, v okolí Padang.
Faraonovy kočky P. ratti (Pl. catti) Pharaonis, tarbík.
Farfur (chyba místo Fakfur). P. Facfur, F. Facfur. Slovo znamená vlastně titul. Z dynastie Sung, tehdy v Číně vládnuoucí, byl císařem Tu-cong (1265—74), který však zemřel dvě leta před pádem hlavního města (1276).
Ferlech P. Ferlech, F. Ferlec. Krajinu připomíná dosud říčka Perlak v sv. Sumatře.
Formosa (rovna Formosa), P. campestris formosa, F. : le plain de Formose, rovina v jižním Iránu poblíže Hormuzu.
Formosa město viz Kormos.
Fuguj P. Fugui, F. Fugiu, provincie Fučien a město Fu-čou.
frankolní P. francolini, F. francolin (franculin) ptáci z čeledi vlastních kurů (Gallidae).
Galacia P. Calacia, F. Calacian, asi Ting-juan-jing, letní sídlo tangutských vládců na úpatí Alašanu, asi na 39° s. š.
Galdaida (chyba místo Soldaida), P. Soldadia, F. Soldadie, Sudak na Krymu.
galgan P. galanga, (P² galganum), F. galenga, koření podobné zázvoru (Rhizoma Galangae).

Ganfu P. Ganfu, F. Ganfu, přístav Kinsaje, podle Penzera Ning-po.
garbin P. garbinum, F. garbin, jihozápadní vítr.
Geluchelan P. Gheluchelan, (Pl. Geluchelan), F. Glevechelan (Geluchelan), moře Kaspické.
[ghella] F. g(h)elle, hedvábí z provincie Gilan.
Gogin P. Gyn, Gygn, (P² Giogiu), F. Giogiu, Čo-čou j. z. od Pekingu.
Glacia P. Glaza, (P² Gallacia), F. Laias, Ajas, přístav v zálivu alexandretském.
Gog P. Gog, F. Gog(o) viz Ung.
Gogatim P. Cogatim, F. Cocacin (Cogacin), Kokachin, mongolská princezna.
Gohuguij P. Ghengui, F. Ghiugiu, asi Jan-čou, na jihozápad od Hang-čou.
gom P. gomm, F. gavi, nízká kasta indická, asi pariové.
Gonio P. Gonio, F. Conio, Konia v Malé Asii.
gudder P. gudderi, F. gudderi, mongolsky kuderi, kabar pižmový (Moschus moschiferus L.).
Gozurach (Gozirach), P. Gucurath, (Goçurath), F. Goçurat, Gujarat v Přední Indii.
gurfalegové (girfalkové, grifalkové, zirfalkové), P. grifalchi, (girfalci, girfalchi, Pl: cirfalchi), F. girifalchi, druh loveckého sokola (Hierofalco Cuv.).
gyrafe P. giraffe, F. giraffe (girafe), žirafa.
Heriach P. Oriath, P² Henach, F. Horiath, Oirat, mongolské plemeno při záp. březích Bajkalu.
chemius P. chemius, F. chemis; kumys, kvašené koňské mléko.
Chinchinguj P. Tinghin-gui, F. Cangiu, asi Čang-čou; ale pobiti byli Alani v Čen-čao, které také Ross (podle Pelliota) ztotožňuje s městem Cangiu.
Chunachim P. (Chycui (chinchin), (Pl. Chym), F. Cuncun, Han-čung, okres v jižní části provincie Šen-hsi.
Chynchym P. Chinchin, F. Cinghis, vlastně Činkim, syn Kublajův, zemřel 1285.
Chynchys P. Chinchis, F. Cinghis can, Džingis chán. Zemřel 18. srpna 1227.
Chynsam P. Chimsan, F. Cincsan, viz Bajam.
Chizi viz Cisie.
India Marko Polo rozeznává: Indii Větší (P. India Maior, F. Grant India, nebo India greignor), Menší (P. Minor India, F. India menor) a Pro střední (P. Media seu Meridiana India, F. la meçaine Yndie). První je celkem naše Přední Indie, druhá Indie Zadní. Polova Pro střední Indie je Habeš.
Indijské (Indské) moře P. mare Indicum (mare Indiae), F.: la mer de Indie le mer de Indie).
Indifu P. Idifu, F. Ydifu. Poloha neznáma.
Istanih P. Ustahinc, Pl. Ystauthis, F. Isfaan, Isfahan v Iránu.
Italie, P. Italia.

Iaci P. Iacy, F. Jaci, Jün-nanfu, hlavní město v Jün-nanu.
[jaholith] Pl. iacolic, F. jarolic, koruptela z katolikos, titul, jehož užíval patriarcha nestorianů a metropolita jakobitů.
jakobini P. iacobini, F. jakopit, křesť. sekta jakobitů.
Jan viz pop Jan.
Jana menší P. Jana minor, F. Java la menor, Sumatra.
Jana (v českém překladu je název kap. 10. knihy 3. jen: O velikém ostrovu), P. magna Jana, F. la grant Isle de Java, spíše Borneo nežli dnešní Java
Janguij P. Janguj, F. Yangiu, Jang-čoufu, při ústí Jang-czi čiangu.
Janov P. Janua, F. Jene.
Jasdy P. Lasdi (Asdi, Jasdi), F. Yasdi, Jezd v Iránu.
Jeruzalem P. Ierusalem, F. Jerusalem.
Kaciamfu P. Cacyomfu, F. Caciafu, patrně dnešní Pu-čou při ohybu Huangha k vyvodu.
Kadynfu viz Tandynfu.
Kogatim P. Cogatim, F. Cogacin, syn Kublajův. Zemřel 1271.
Kajdu P. Caidu, F. Caidu, vnuk Oktajův.
Kajdu P. Cayndu, F. Gaindu, krajina Kien-čang v jižní části Sščuanu.
Kajganguj viz Kojganguj.
Kajguij P. Caygui, F. Caigiu na řece Huang-ho. Polohu místa nelze určitěji zjistit, snad zaniklo při změnách dolního toku řeky.
Kajkuj P. Caygij (Taygij), F. Caygiu, asi Kvačou na Jang-cz'-čiangu proti městu Čen-Čiang.
Kajkuj P. Caycui, F. Caiciu (čtení je nejisté, možné též Caicui nebo Caicin), hrad zlatého krále, neznámé polohy. Podle Yula Ki-čou na západ od Ping-jang.
Kakanfu P. Cacansu, F. Caciafu, Hokien fu v Čili.
Kamanđu P. Camandu. P. Camandi, název se spojuje s předměstím Kamadin města Džiruft v jižním Iránu.
Kambalu P. Cambalu, F. Canbalu(c) (Cambalu(c)), Peiping.
Kambaoch P. Cambaeth, F. Canbaet, Cambay (Khambavati) v Přední Indii.
Kamfuga viz Taynfu.
Kamul P. Camul, F. Camul, Chami.
Kamzibar P. Canzibar (Cincimbar, Čančibar), F. Čanghibar, Zanzibar. Ale název náležel asi také celému potřeží africké pevniny mezi rovníkem a 10° j. š.
Kangigu P. Cangygu, F. Cangigu, Annam.
Kanguij P. Tingui, F. Cingiu. Poloha není jistá. Vykládá se na I-čeng (Čen-čou) na j. záp. od Jang-čou.
Kanosalym P. Canosalim, F. Canosalmi. Dosud se nepodařilo polohu určit.
kantar P. cantaru, F. cantar, cantaro, cent.
Kapicion P. Campicion, F. Canpiciou, Kan-čou.
Karamoram (Koromarom, Karomorom). P. Caramora, Caramoram, F. Caramoran, Černá řeka, Huang-ho.

Karaonas P. Caraoanas, F. Caraoanas, loupeživý kmen mongolský.
Karajam P. Caraiam, F. Caragian, provincie Jün-nan.
Karajam P. Caraiam, F. Caragian, město Ta-li fu v Jün-nanu.
Karobaram viz Karokoram.
Karokoram P. Carocoram, F. Caracoron, Karakorum.
Kartaim (Karthaim), P. Carchan, F. Yarcan, Jarkend.
Kasarie P. Casserie, F. Casserie, Kayseri v Malé Asii.
Kasim P. Casum (Pl. Casyum), F. Casvin, Kazvin v Iránu.
Kastar (Kastor), P. Cascar, F. Cascar, Kašgar.
Kataj (Kartaj chyba místo Kathaj), P. Cathay, F. Catai (Catay, Cata), severní Čína.
Katam (Katham) viz Kotam.
katty pauli a kattymamyenos P. catti pauli et catimamones, F. gat paulz et autre gat maimon, opice z čeledi kočkodanů (Cercopithecidae).
Kauli P. Cauli, F. Cauli, Korea.
Kayn P. Cayn, F. Caiu, Kao-ju-čou, město na císařském kanálu.
Kehmakoram (Rosmakoram), P. Resmacoram, F. Kesmacoran, starověká Gedrosie, dnešní Mekran.
Kerman.
Klemeinfu P. Clemeinfu, F. Clemeinfu, K'aip'ing fu, viz Ciandu.
Kliment IV. papež (1265—29. 11. 1268).
Kobinan (Kobinam), P. Cobinam, F. Cobinan, Kuh-Banán jv. od Jezdu v Iránu.
Kojganguj (Kajganguj, Kojganguj), P. Coiganguy, F. Coigangiu, Huaian v provincii Kiang-su.
Kojla P. Coila, F. Coia, perský šlechtic, jeden z Argunových baronů.
Kojla viz Koliium.
Koliium P. Coilum, F. Coilum, Quilon (Kollam) na malabarském pobřeží.
Komari (Komaři), P. Comari, F. Comari. Kraj u mysu Komorin na jihu Přední Indie.
Kondur P. Condur, F. Condur. Zpravidla se vykládá na ostrov Condor při pobřeží Kočinčiny, Benedetto však ostrov klade k šíji Karské.
Koncha P. Concha, F. Choncha, míněna je provincie Fu-čien (viz Fuguj), ale název Choncha nebyl dosud uspokojivě vyložen.
Konstantinopolitánské město P. Constantinopolitana urbs, F. Gostantinople Cařihrad.
Kormos (Kurmoz), P. Cormos, F. Cormos (Curmos), přístav Ormuz. Město se původně rozkládalo na pevnině. Když je Tataři rozbořili, uchýlili se obyvatelé na blízký ostrůvek (Géogr. d'Aboulféda trad. p. St. Guyard. Paris 1883. II. 2. str. 104). Ale ještě Ibn Batúta poznamenal, že město Hormuz leží na pobřeží souše a proti němu, odděleno jen kanálem tři parasangy širokým, se zvedá na ostrově nové město Hormuz. (C. Defrémery et B. R. Sanguinetti, Voyages d'Ibn Batoutah. Paris 1854. II. 230.) Zříceniny starého Ormuzu jsou poblíže města Minab (Yule Cordier, Marco Polo I. 110. pozn. 1.).

Kotam P. Coram, P² Cocham, F. Cotan, Chotan ve vých. Turkestanu.
Krerman (Kroman), P. Crerman, Cremam, (P². Cerman), F. Cherman, město Kerman v Iránu.
Kroman viz Kerman.
Kublaj P. Cublay, F. Cublai, velký chán Mongolů 1260—94.
Kumáni P. Cumani, F. Comain, turecký národ v jižním Rusku.
[Kurdí] P. Cardí, F. Curd, Kurdové, obyvatelé Kurdistanu.
Kurdistan P. Curdistan, F. Curdistan (Cordistan), Kurdistan, kraj na jihovýchod od Armenie.
Kurmyanfu P. Quinantu, F. Quiansui, řeka Yang-cz'-čiang.
Kvelunfu (Kvenlinfu), P. Quenlinfu, F. Queli(n)fu, Kien-ning fu ve Fu-čien.
Kvengianfu P. Quengianfu, F. Quengianfu, provincie Šen-hsi, město Kvengianfu je Hsi-anfu (Čang-an) ve starší literatuře uváděné pod jménem Singanfu.
Kvi moře Kvij, P. mare Gir, (P² Cin), F. mer de Cin, Čínské moře.
Kvian P. Quian, F. Quian, Jang-cz'-čiang.
Kvinsaj P. Quinsay. F. Quinsai. Hangčou, hlavní město v Mangi (jižní Číně).
Kvugam viz Mingan.
Lae P. Lae, F. Lar, asi Gujarat a severní část krajiny Konkan.
lajnerii P. falcones lanerii, F. faucons lanier, druh sokolů, raroh velký (Hierofalco cherrug Gray), lanarius, saker.
Lambri (Lambi), P. Lambri, F. Lanbri, říše na sev. záp. pobřeží Sumatry.
Latygaj (Latygoj, Vatygaj), P. Nacigaj (Natygay), F. Nacygai. Pelliot vykládá jméno na mongolskou bohyni země Atügän nebo Itügän. G. da Plano Carpini (cap. 3. § 10) píše Itoga.
Letovice místo na Moravě.
Locham viz Kotam.
Loehat (Loehar) P. Loath, F. Locac, provincie na poloostrově Malackém (Mohit tab. 23).
Lop P. Lop, F. Lop, poušť Gobi; město Lop bylo podle Steina na místě dnešního Čarchliku.
lynces P. lincei, F. leus cerver, rysi.
Lor P. Lor, F. Lor. Luristan, krajina v Iránu.
Maabar P. Maabar, F. Maabar, pobřeží koromandelské v Přední Indii.
Madejgastar, P. Madagaistar, Madagastar, Magastar (Pl. Madaygastar), F. Mogdasio, Madagaskar.
Magog, jméno kraje, který se podle lat. textu domácím názvem zove Mungut (F. Mungul), přibližně dnešní vnitřní Mongolsko.
Machomet P. Machometus, F. Maomet, Mohamed.
Malenyr, P. Melevir, F. Malaiur, asi krajina na jihovýchodním pobřeží Sumatry.
Mangalia P. Mangla (P² a P³ Mangala), F. Mangalai, třetí syn Kublajův.
Mangi P. Mangi, F. Mangi, název pro jižní Čínu.

Marsarchis P. Marsarchis, F. Marsarchis, Mar Sārgis, dominus Sergius.
Melibar P. Melibar, F. Melibar, Malabar, krajina na jihu Východní Indie.
Metritové P. Mecrith, (P² Metric), F. Mecerit, asi turecké, snad s Mongoly smíšené plemeno, obývající v krajině na východ od Bajkalu.
Mien (Nien), P. Mien, F. Mien, Burma. Město Mien, dnešní Tagaung (starý Pagan).
Mingan v Pipinově textu, F. Mingan, v českém překladu Kvugam, Kub-lajův psáf.
Monghu (Mongon), P. Manguth, (Pl. Monghu), F. Mongu, (Mongut), starší bratr Kublajův, jako velký chán vládl od r. 1248—59.
Město, v němž svatý Tomáš apoštol leží P. De civitate, ubi corpus beati Thome apostoli requiescit. F. Ville, u est le cors de meser Saint Thomeu l'apostol. — Maliapor na j. od Madrasu.
Mosulská země (království) P. Mosul, F. Mosul, kraj mosulský, království mosulské zaniklo r. 1261.
Muletské království P. Mulete, F. Muleete, snad Alamut v pohoří Elburz, jižně od Kaspického moře, ale Yule-Cordier (I. 141) má námitky proti této lokalisaci.
Mutfylky P. Murfili, (P² Mudfili), F. Mutfili, přístav Matapali je přístav jz. od ústí Křišny. Pořovo království Mutfili se zvalo Telenga (Tomaschek).
[nak] P. nac, F. nac, nakh je druh brokátu.
Najam P. Nayam, F. Naiam (Nayan), syn Džingischánova bratra.
Najnguij P. Nangui, F. Nanchin, asi Ngan-king fu na Jang-cz'-čiangu v krajině Ngan-huci.
[nasso] P. nasso, P² a Pl nasoyt, F. nassit (nascisi), druh brokátu.
Nekuram P. Necuram, F. Necuveran, asi ostrov Great Nicobar ze skupiny Nikobar.
Nestardin P. Nescardyn (Nesardyn), F. Nescradin, Nasir-ed-din.
nestorinové P. nestorini, F. nestorin (nestorinz), nestoriáni, křesťanská sekta v Orientě.
Nyen viz Mien.
Noe, koráb Noe P. archa Noe, F. L'arche de Noé. Podle středověké tradice se Noemova loď zastavila na Araratu.
Nubiané P. Nubiani, F. celz de Nubie, obyvatelé Nubie.
nux indica (indský ořech) P. nuces Indiae, F. nocces d'Inde, kokosové ořechy.
Onlataj P. Oulatay, (P² Onlatay), F. Oulatai, jeden z Argunových baronů.
ostrov mužský, ostrov ženský P. insula masculina, insula feminina, F. ysle masle, ysle de femes (femeles). Jde tu o vybájená podání, jež podrobně zaznamenává Yule-Cordier (Marco Polo II. 405 a d.).
ostroid viz lynces.
Panty P. Panchi, (Pl. Panthi), F. Pauchin, Pao-jing hsien při Velkém kanálu.
Paymfu P. Pianfu, F. Pianfu, P'ing-jang fu.
pauli viz katty pauli.

Peim P. Pein, F. Pem, snad Kerija nebo místo poblíže.
Peiner P. Pamer, (P² Pomer), F. Pamier, asi Velký Pamir.
Pentaim P. Pentayn, F. Pentan, asi ostrov Bintang u Singapore.
Persida (Porsida, vlast perská, porská), P. Persida, (regio Persarum), F. Perse (Persie), Persie, dnešní Irán.
pistacie P. pistachi, F. pistac, pistacie (řečík).
Placenca P. Placencia, F. Plajence, Piacenza.
Pop Jan P. presbyter Johannes, F. Prestre Johan, vládce Keraitů, jehož říši vyvrátil Temudžin r. 1203. Viz Uncham.
Porská země viz Persida.
Pulinsanchynz (Pulystanghynét), P. Pulisanchinc, (Pl. Pulchanchymet, Pul-sanchimus), F. Pulisanghinz. Značí most nad řekou Sang-kan (Hun-ho) na západ od Pějpingu.
raroh P. herodius, viz lajnerii.
Řehoř P. Gregorius, F. pape Gregor, papež Řehoř X., zvolen 1. září 1271 (korunován 27. března 1272) — 10. I. 1276.
Řehoř P. rex Georgius, F. Giorgie, asi Górgüz, kníže kmene Ongüt.
Řekové P. Graeci, F. Greciois.
Reobarle P. Reobarle, F. Reobar, Rudbar v jižním Iránu.
Rezmakoram viz Kehmakoram.
Řím P. Roma, F. Rome.
Rohatel chyba místo Cogatal (v P. i F.), mongolský šlechtic.
rondes P. rondes, je chyba, která vznikla ze slov roi des (F. p. 88: Et l'apellent les Tartarz les roi des pelames).
Rosmakoram viz Kehmakoram.
Ruská vlast (Rusi), P. Rutheni, F. Rosie.
ruth P. ruth, F. ruc, báječný pták arabských pohádek ruk.
sagrii P. sagri, F. faucons sacri, viz lajneri.
Sachion, P. Sachion, F. Saciou, oasa Ša-čou s městem Tung-huang.
Sainfu P. Sainfu, F. Saianfu, viz Siamfu.
Sczianffur (Sczpanffu) viz Siamfu.
Samara (Samora), P. Samara, F. Samatra, říše na Sumatře, Čamara na severu Sumatry (Tomaschek tab. 26).
Samartham (Samaritan), P. Samarchan (Samarcham), F. Sanmarcan, Samarkand.
sandal P. arbores sandali, F. sandoint, sandal (dříví).
Saracéni (Starcemí), P. Saraceni, F. Saracins (Sarasin). Stoupenci Mohamedovi, vyznavači islámu, muslimové.
Sautora P. Sonchara, F. Soncara. Šabánkára, provincie iránská.
[Scassem] F. Scasem, město Iškašim na řece Pändže v sev. Afganistanu.
Sekayra viz Skoira.
Selasta (chyba místo Sebasta), P. Sebasta, F. Sevasto. Sivas v Malé Asii.
Semenach P. Semenach, F. Semenat. Somnat na poloostrově Kathiavaru.

Sendur P. Sandur, F. Sondur, ostrov Sundara na východ od ostrova Pulo Condor (podle Yula).
Ser P. Ser., F. Escer viz Estier.
Schyn P. Sincintin, (P² Sichintingui), F. Sichintingui, dosud uspokojivě neztotožněné.
Siamfu (Szianfu, Sczpanfu), P. Syanfu (Siansu), F. Saianfu. Hsiang-jiang fu. V 2. knize kap. 59. se čte Sczianffu (P. Cyansu, Pl. Syanfu, P² Sianfu), F. tu má však [Y]langiu. (Benedetto, Marco Polo 139).
Simulgu P. Simulgu, F. Ciugiu, viz Cingui.
Singnij P. Singni. F. Silingiu, Hsi-ning-fu.
Singui P. Singui, F. Sugiu. Su-čou, na z. od Šanghaje.
Singuj P. Singuy, F. Singiu, obyčejně se ztotožňuje s dnešním městem I-čing-hsien.
Singnimatu (Snyguimata, Synguyum), P. Singnimatu (Singni matis), F. Singiumatu, Cining-čou.
siracus P. sirochus, F. siloc, sciloc, iscieloc yseloc, jihovýchodní vítr a strana.
Skojra (Sekayra), P. Scojra, F. Scotra, ostrov Sokotra.
Snyguimata viz Singnimatu.
Sogatu P. Sogatu, F. Sogatu, vojenský guvernér kantonského okresu.
sonagri P. sonacula vel sonaglii, F. sonaille, italský sonaglio, zvonec.
Sonderba P. Sendeba, F. Sender Bandi Devar, Sundara Pandi devar, král maabarský; devar je patrně královský titul. V rukopisech toskánské a benátské redakce Polova spisu čte se však Senderba re di Var.
Sopurgam P. Sopurgam (Sopurgan), F. Sapurgan. Šibirchan v Afganistanu.
sosiman P. soriman, F. sosimain; sezam.
spodium P. espodium, F. spodio; popel.
Stačec z hor P. senex de montanis, F. le Viel de la montagne. Ala' uddin viz Alaodym.
Stasem viz Scasem.
steyng. P. scieng, F. scieng, asi administrativní sbor zvaný čung-šu-šeng, zkráceně šeng.
Stilam chyba místo Seilam, P. Seylam, F. Seilan, Ceylon.
strom sluncuov (dřevo suché) P. arbor solis (arbor sicca), F. l'arbre seul (l'arbre seche); orientální platan.
Suciorcia P. Fuciorcia, F. Ciorcia, severní Mandžusko. V geografickém textu (p. 69.) se čte: La primer fu Ciorcia. Z čehož vznikla koruptela v lat. textu Fuciorcia.
Suttur P. Succui (Siccuin, Succuir), (Pl. Succur a Succuyr), F. Succui, Su-čou, kraj a město v provincii Kansu.
Syndalyn P. Sindacui, F. Sindaciu. Hsüan-hua.
Syndynfu P. Sindinfa (Pl. Sindyfu), F. Sindufu, Čeng-tu, hlavní město Ssi-čuanu.
Taciamordnij P. Ciamordin, F. Cacciar Modun, snad Hak'a-mu-tuen, snad

staženo z jmen dvou plemen, která tam předtím obývala, totiž Ha-la-č'in a T'u-mei-t'é.
Tajtam P. Taychan (Caycam), F. Taican. Talichan, východně od Balchu.
tamaryndy P. tamarendae, F. tamarendi, tamarind, jeho lusky se zovou tamarindy nebo indické datle.
Tampyngui P. Campingui (Tampingui), F. Tanpingiu. Lokalisace je nejistá, snad jde o Fujang na jz. od Hang-čou, nebo spíše o Šao-hsing na j. v. od Hang-čou.
Tana P. Thana, F. Tana, Tana na sev. od Bombaye, hlavní město Konkanu.
Tanduk P. Randuch (P¹ Tanduc), F. Tenduc (var. Tanduc), krajina na levém břehu velkého oblouku řeky Huangha, kde je pohorí In-šan a město Kuku-choto (Kuei-hua-čeng).
Tandynfu (Kadyňfu), P. Tandifu (Tanditu), F. Tandinfu, asi Jen-čou v šantunské provincii.
Tangut P. Tangut. F. Tangut. Tängu (plur. Tängut) byl mongolský název pro obyvatelstvo žijící na severozápadních hranicích Číny, na západ od velkého oblouku řeky Huangha.
tantar chyba místo kantar.
Tataři (Tateři) P. Tartari. F. Tartars.
Taurisia P. Taurisium (Taurusium), F. Toris, Tabriz, sídelní město perských ilchánů.
Taynfu (Kanfuga) P. Tanfu (P¹ Camfu), F. Taianfu, Tai-jüen fu, hlavní město provincie Šan-hsi.
Tebeth P. Tebeth, F. Tebet, Tibet.
Temur P. Temur, F. Temur, vnuk Kublajův, panoval v l. 1295—1307.
Tenduch viz Tengut.
Tengut (Tenduch), P. Tenduch, Tangut, P. Tenduc, viz Tanduk.
Teobaldus, visconti z Piacenzy, římský legát v Akkonu, pozdější papež Řehoř X.
Tesimur P. Chesimur (P¹ Tessimur), F. Kesimur (Chesciemur), Kašmír.
Tigataj P. Cigatai, F. Ciagatai, syn Džingischánův a strýc Kublajův. Zemřel 1242.
Tigris P. Tygris, F. Tigri. Tigris je řeka v Mesopotamii. Na l. 5 b Tigris však znamená Volhu. Také Pascal z Viktorie († r. 1338) zove Volhu Tigris (Yule, Cathay III. 84.). Podle názoru Beazleyho (III. 245) lze věc vysvětlit tím, že se u některých tureckých kmenů užívá slova tigris pro řeku. Ale spíše jde tu o představu ryze středověkou. O pramenech řeky Tigridu byly v starověku velmi nejasné představy, ve středověku se pak Tigris pokládal za jednu ze čtyř řek, které se pramení v ráji. S touto představou se setkáme také u Marignolliho. Jeho zpráva usnadní také porozumění Polova údaje. Marignolli (Font. rer. Boh. III. 497.) totiž spojuje Volhu rovněž s rajsou řekou, Fisonem (Indem). Ta protéká pod jménem Karamora (Huangho) Cathay, pak se ztrácí za Kafou v písku a opět vyvěrajíc tvoří moře zvané Bacuc (Kaspické moře).

Timochaim P. Timochain, F. Tunocain. Slovo je utvořeno z názvu dvou měst v Iránu, Tun a Kain.
Tinguj P. Pinguj, F. Tingiu, Tai-čou, 25 mil na východ od Velikého kanálu.
Tinguij P. Tingui, F. Tiungiu, snad Jao-čou na Jang-cz-čiang.
Tintintalas (Tintintalad, Tintintales) P. Chinchintalas, F. Ghinghintalas, asi kraj Barkul.
tma P. tomani, F. toman, v turečtině a mongolštině slovo tūmān znamená deset tisíc.
Toloman P. Toloman, F. Toloman, snad krajina zabírající východní Jün-nan a část dnešního Tonkingu.
tostaor P. roscrior (P¹ costaor), F. tosaor, strážce Kublajových sokolů.
tramuntana P. tramontana, F. tramontaine, severní strana a vítr.
tramutana na str. 6. chyba místo tramontana (P. ventus transmontanus, F. tramontane).
Trangamor viz Ciangamor.
Tuj P. Cui, F. Cui, Kūjūk chan, syn Ögödäitüv, třetí velký chán (1246—48), ne druhý, jak píše Marko Polo (I. 54.).
tunina P. tumi, F. tonnes, tuňák.
Turci P. Turchi, F. Turcomans.
Turecká země P. Turchia, F. Turcomanie, je celkem asi říše Seldžuků v Malé Asii. Od ní třeba lišit la Grant Torquie (Turquie), nynější východní a západní Turkestan. V českém textu se však neuvádí.
turonský P. turonensis, F. tornis, turoňský haléř (P. parvulus turonensis, F. tornesel).
tyranský viz turoňský.
tutia P. tucia, F. tutia, kysličník zinkový.
Uguj P. Ugui, F. Vugiu. Čin-hua, podle jiného výkladu Tung-lü.
Ucham (Botham, Bochayn), P. Vocan, F. Vocan, podle běžného výkladu krajina Vachan při horním Oxu, podle W. Lentze však údolí Čingu, jehož domácí název je Vakhia.
Unciam viz Vociam.
Ung P. Ung, F. Ung. Öng, množné číslo Öngüt, jméno křesť. mongol. kmene.
Ungrach P. Ungrac, F. Ungrac, tatarské plemeno.
Unquen P. Unquem, F. Unquen, snad na místě dnešního města Min-cing u Fučou, podle jiného výkladu Jung-čun.
Uncham P. Unquam (Uncham), F. Unc can, vládce křesťanského plemene Keraitů v kraji kolem Urgy. Temudžin jej porazil r. 1203. Marko Polo měl název Ong chan za shodný s názvem Johan a pokládal jej za kněze Jana. (Viz Pop Jan.) Slovo Ong se odvozuje z čínského vang (král).
Var slovo v geografickém textu chybí. V latinském textu se čte věta: In primo huius provincie regno nomine Var rex est nomine Sendeba. Nejde však o název země, nýbrž devar je titul. Viz heslo Sonderba.
vai P. narii, F. vair, asi sibiřská veverka (vlastně její kožky).

Vincenc Mikuláš, P. Nicolaus Vincentinus (P¹ a P²) Vincencius, F. frer Nicolau de Vicense.
Vilém tripolitánský, P. Guilielmus, (P² Vilhelmus) Tripolitanus, F. frere Guilielme de Tripule.
vlast (Krále Canci) — země krále Canci (F. roi Canci). V stč. ani v Pipinově textu se jméno krále neuvádí. Nadpis 48. kapitoly 3. knihy je jenom „O jednéj krajině“. Panství krále Canci se klade na severovýchod od jezera Kaspického, za Ural k vtoku Tobolu do Obu.
vlast temnosti P. regio tenebrarum, F. la provence de obscurité, Sibíř.
Vociam (Bukyam) P. Uncia (Nacia), F. Vocian. Jung-čang fu v Jün-nanu.
Vonsanchym P. Vonsanchyn, F. Vonsanicin, Fan Ven-hu, čínský generál.
Zajtem P. Caytem, F. Çaiton (Çaitun), přístav Čüan-čou.
zamb P. jamb, F. ianb. z tureckého jam.
zambelin P. cambellini, P¹. zambellini, F. gibellines a p. sobol.
zambeloty P. cambelloti, F. giambelloti; italsky ciambellotto (cammellotto), kamelot.
Zana viz Java.
Zerazi P. Çeraci, F. Çeraci, Šíráz.
Zipangu P. Çypanga, F. Cipangu, z čínského Jih-pen-kuo, Japan.
zlato de pagiola (dopagiola), P. aurum de pagloga, F. or de paliol(l)e.
zyrfalkové viz girkalkové.
Zorzania (Zorzany, zorská, zozanská země), P. provincie Çorçanorum, Çorçanie, Zorçanie, F. Jorgienie, Georgie, Gruzie.
Zurfitan P. Çurficar, F. Çurficar.
Železná věž P. turris ferrea, F. la port dou fer, průsmyk derbendský.
Židé P. Judei, F. juif.
žoldán babylonský P. soldanus Babilonie, F. soldan de Babilonie, egyptský sultán. Babylonia znamená totiž Káhiru. Zpráva se týká čtvrtého z mameluckých sultánů, Bairbarse. Malik Záhír Rukn ud-Dín Baibars Bundredari vládl v l. 1259—76.

VÝKLAD ZEMĚPISNÝCH NÁZVŮ

zaznamenaných podle geografického textu Polova díla na přiložené mapě
(Jména v hranaté závorce označují znění jmen ve staročeském textu)

Abasce, Habeš [Abastia]
Acbaluc Mangi, snad Han-čung [Akbaelech Mangi]
Acri, přístav St. Jean d'Acree (Akka) [Akkon]
Aden (Adan), Aden [Aden]
Alani [Alani]
Alexandre, Alexandria [Alexandria]
le flum d'Alexandre, Nil [řeka Alexandrská]
Altai, podle Charignona masiv Ken-tai [Alkaj]
Angaman, ostrovy Andamany [Angaman]
Aniu, pravděpodobně Tonking [Amu]
Arabi, Arabové
Argon, moslimští vystěhovalci ze Samarkandu v provincii Šan-hsi [Argon]
Armenie la Grant, dnešní Arménie [Armenia větší]
Armenie la Petite, Kilikie [Armenia menší]
Arčinga, Erzincan [Artíngal]
Argiron, Erzurum [Argiron]
Babelomie, Káhira
Balascian, Badachšan [Balastia]
Balc, Balch [Balach]
Bangala, Bengálsko [Bangala]
Bargu, asi rovina na východním břehu Bajkalu [Barguij]
Barscol, poloha kraje dosud nezjištěna. Snad je shodný s Bargu [Balstol]
Basman, asi kraj Passaman [Basman]
Basra, Basra.
Baudac, Bagdád [Baldachy]
Belor, asi kraj Čitral [Belor]
Bettalar, Putlam
Bolgara, město Bulgár na Volze
Brius, Kin-ša-kiang [Bryus]
Bucara, Buchara [Bochara]
Camul, Chami [Kamul]
Cacianfu, patrně dnešní Pu-čou [Kaciamfu]
Cacianfu, Hokien-fu [Kakanfu]
Caiciu, snad Ki-čou na západ od Ping-jang [Kajkuij]
Cail, Tinnevely

Caiu, Kao-ju-čou [Kayn]
Calacian, asi Ting-juan-jing [Galacia]
Calatu, Kalhat
Camañdi, předměstí Kamadin města Džiruft [Kamandu]
Canbaluc, (Cambaluc), Peiping [Kambalu]
Canbaet, Cambay [Kambaoch]
Cangigu, Annam [Kangigu]
Cangiu, Čang-čou nebo Čen-čao [Chinchinguij]
Canosalmi
Canpicionu, Kan-čou [Kapicion]
Caracoron, Karakorum [Karakoram]
Carachoco, Kara-Choja (v rukop. Z)
Caragian province, provincie Jü-nan [Karajam]
Caragian (Carazan) cité, Ta-li fu [Karajam]
Caramania (podle rukopisu Z) krajina v Malé Asii
Caramoran, Černá řeka, Huangho [Karamoram]
Cascar, Kašgar [Kastar]
Casserie, Kayseri (Kaisarie) [Kasarie]
Casvin, Kazvin [Kasim]
Catai, severní Čína [Kataj]
Cauli, Korea
Caygiu, asi Kva-čou [Kajkuij]
Čerači, Širaz [Zerazi]
Čerman, Kerman [Křerman]
Česciemur, Kašmir [Tesimur]
Čisi, ostrov Keis [Čisie]
Čoncha, provincie Fu-čien (viz Fugiu) [Koncha]
Čiangannor, snad poblíže města Hsüan-hua [Čiangamor]
Čianba, pobřeží Annamu [Čiamba]
Čiandu, Šang-tu (Xanadu), K'ai-p'ing fu [Čiandu]
Čiangan, snad Čia-hsing
Čiangli, Cinan-fu [Čiangli]
Čianglu, Cang-čou [Čianglu]
Čianscian, snad Lanki [Čiangiam]
Čiarcian, Čerčen [Čiarciam]
Čin, *mer de Čin*, Čínské moře [moře Kvij]
Činghianfu, Čen-Čiang [Čingianfu]
Čingiu, Snad I-čeng (Čen-čou) na j. z. od Iang-čou. [Kanguij]
Čingiu, asi Su-cien
Čiorcia, severní Mandžusko [Suciiorcia]
Čipangu, Japan [Čipangu]
Čiugiu, provincie Ss]-čuan a město Hsü-čou [Činguij]
Člemeinfu, K'ai-p'ing fu viz Čiandu [Člemeinfu]
Cobinan, Kuh-Banán [Kobinan]
Čoigangiu, Huaian [Čoiganguij]

Coilum, Quilon [Kolium]
Comain, Kumáni
Comari, kraj u mysu Komorin [Komari]
Condur, asi ostrov Condor [Kondur]
Conio, Konia [Gonio]
Cormos, přístav Ormuz [Kormos]
Cotan, Chotan [Kotam]
Cugiu, Kiu-čou [Erguj]
Cuncun, Han-čung [Chumchim]
Curd, Kurdové
Curdistan, Kurdistan
Caïton, přístav Čüan-čou [Zajtem]
Čanghibar, Zanzibar [Kamzibar]
Čardandan, kraj Iung-čang [Ardandam]
Čic, Čerkesko
Čulistan, Sulistan [Cilestam]
Dagroian, říše na Sumatře [Dragojam]
Darčiči, Ardžiš (nyní Ercis) [Dartirim]
Dilivar, snad Lahore
Domas, Damašek
Dufar, přístav jižní Arabie [Durfar]
Ečina, Kara-choto [Erzina]
Egipte, Egypt
Egrigaia, krajina při Huanghu a Alašanu [Egrigaia]
Eli, Mount Dely [Eli]
Erginul, asi Liang-čou [Ergymul]
Escer, Es-Šechr [Estier]
Eufrautes Eufrat [Eyfrates]
Fansur, království na Sumatře [Fanfur]
Ferlec, krajina v sev. v. Sumatře [Ferlech]
Formose (le plain de), rovina v jižním Iránu [Formosa]
Fugiu, provincie Fu-čien a město Fu-čou [Fuguj]
Gaindu, krajina v jižní části Ss'čuanu
Ganfu, asi Ning-po [Gamfu]
Gačarie, v jižním Rusku
Ghinghintalas, asi kraj Barkul [Tintintalas]
Ghiugiu, asi Ian-čou [Gohuguij]
Giongiü, Čo-čou [Giogiü]
Glevehelan (mer de) Kaspické moře [Geluchelan]
Gogo viz Ung
Gočurat, Gujarat [Gozurach]
Gonstantinople, Cařihrad [Konstantinopolitánské město]
Gutia, země Gotů na Krymu
Horiat, Oriat mongol. plemeno při Bajkalu [Heriach]
Jaci, Jün-nan fu [Jaci]

Inde, Indie; l'Inde greignor, celkem Přední Indie; la menor Yndie, Zadní Indie; la mecaïne Yndie, Habeš.
Isfaan, Isfahan [Istanith]
l'Isle de femes, ostrov žen [ostrov ženský]
l'Isle masle, ostrov mužů [ostrov mužský]
Java la grant, asi Borneo
Java la menor, Sumatra [Jana menší]
Jerusalem [Jeruzalem]
Jorgienie, Gruzie [Zorzania]
Kesmacoran, krajina Mekran [Kehmakoram]
Lac, země kavkazských Lesgiů
Laias, přístav Ajas [Glacia]
Lanbri, říše na sev. záp. pobřeží Sumatry [Lambri]
Lar, krajina v Přední Indii [Lae]
Lingin, asi Hsü-čou
Locac, provincie na Malackém poloostrově [Lochat]
Lop (cité), Lop [Lop]
Lop (desert de), poušť Gobi [Lop]
Lor, krajina Luristan [Lor]
Maabar, pobřeží Koromandelské [Maabar]
Magogo, viz Mungul [Magog]
Malaiur, asi krajina Džambi [Malenyr]
Mangi, jižní Čína [Mangi]
Mecrit, plemeno, obývající na východ od Bajkalu [Metritové]
Melibar, Malabar [Melibar]
Mien, Burma [Mien]
Mien město, dnešní Tagaung
Mogdasio, Madagaskar [Macedjastar]
Mosul, Mosul [Mosulská země]
Muleete, snad Alamut [Muletské království]
Mungul, přibližně dešní vnitřní Mongolsko
Mutfili, krajina v jižní Indii [Mutfyly]
Nanchin, asi Ngan-king fu [Najnguij]
Necuveran, asi ostrov Great Nicobar [Nekuram]
Negropont, Euboia
Nubie, Nubie
Oscurité, la provence de, Sibiř [vlast temnosti]
Ouchacca, místo na Volze jižně od Saratova.
Pamier, asi Velký Pamír [Peiner]
Pasciai, přibližně Kafiristan [Bastia]
Pauchin, Pao-jing hsien [Panty]
Peim, snad Kerija [Peim]
Pentan, asi ostrov Bintang [Pentaim]
Perse, Persie (Irán) [Persida]
Pianfu, P'ing-jang fu [Paymfu]

La Port dou fer, průsmyk derbendský [Železná věž]
Pulisanghinz, most nad řekou Hun-ho [Pulisanchynz]
Quenlinfu, Kien-ning fu [Kvelunfu, Kvenlinfu]
Quengianfu, provincie Šen-hsi, město Quengianfu, Hsi-anfu (Čang-an)
[Kvengianfu]
Quian, řeka Yang-cz čiang [Kvian]
Quinsai, Hang-čou [Kvinsaj]
Quiansui viz Quian [Kurmyanfu]
Reobar, Rudbar [Reobarle]
Rome, Řím
Rosie, Rusko [Ruská vlast]
Saciou, oasa Ša-čou s městem Tung-huang [Sachion]
Sannarcan, Samarkand [Samartham]
Samatra, říše Čamara [Samara]
Saianfu, Hsiang-jang fu (Sainfu, Siamfu)
Sapurgan, Šibirchan [Sopurgam]
Sara, Sarai
Scasem, Iškašim
Scotra, ostrov Sokotra [Skoyra]
Seilan, Ceylon [Stilam]
Semenat, Somnat [Semenach]
Sevasto, Sivas [Selasta]
Silingiu, Hsi-ning-fu [Singnij]
Sindaciu, Hsüan-hua [Syndalyn]
Sindufu, Čeng-tu [Syndynfu]
Singiu, asi I-čeng-hsien [Singui]
Singiumatu, Cining-čou [Singnimatu]
Soldadie, Sudak [Galdaida]
Soli, část Maabaru
Soncara, Šabáncára [Sautora]
Sondur, ostrov Sundara [Sendur]
Succiu, kraj a město Su-čou (Čiu-čian) [Suttur]
Sugiu, Su-čou [Singui]
Taicán, Talichan [Tajtam]
Taianfu, Tai-jüen fu [Taynfu]
Tana, Thána [Tana]
Tandinfu, asi Ien-čou [Tandynfu]
Tangut, Tängut (plur. od Tängu), obyvatelstvo žijící na severozáp. hranicích čínských [Tangut]
Tanpingiu, asi Šao-hsing [Tampyngui]
Tartars, Tataři
Tebet, Tibet [Tebeth]
Tenduc (Tanduc), krajina na levém břehu velkého oblouku řeky Huangha.
[Tanduk]
Tigri, u Marka Pola I, I, Volha [Tigris]

Tingiu, Tai-čou [Tingui]
Tungiu, snad Iao-čou [Tingui]
Toloman, snad východní Jün-nan a část Tonkingu [Toloman]
Ville u est le cors de meser Saint Thomeu l'apostol, Maliapor [Město,
v němž sv. Tomáš apoštol leží]
Toris, Tabriz [Tavrisia]
Trepisonde, Trapezunt
Tunocain, slovo je utvořeno z názvu dvou iránských měst, Tun a Kain
[Timochoim]
Turcomanie, celkem asi říše Seldžuků v Malé Asii [Turecká země]
Ung, Öng (pl. Čngüt) jméno křesť. mongol. kmene [Ung]
Ungrac, tatarské plemeno [Ungrach]
Unquen, snad na místě dnešního Min-cing u Fu-čou, podle jiného výkladu
Jung-čun [Ungven]
Venece (Venese, Venise), Benátky [Benátky]
Vocan, podle W. Lentze údolí Čingu [Ucham]
Vociam, Jung-čang fu [Vociam]
Vugiu, snad Čin-hua [Ugij]
Yangiu, Jang-čou [Jangui]
Yarcán, Jarkend [Kartaym]
Yasdi, Iezd [Iasdy]
Yrac, krajina v sev. záp. Iránu.

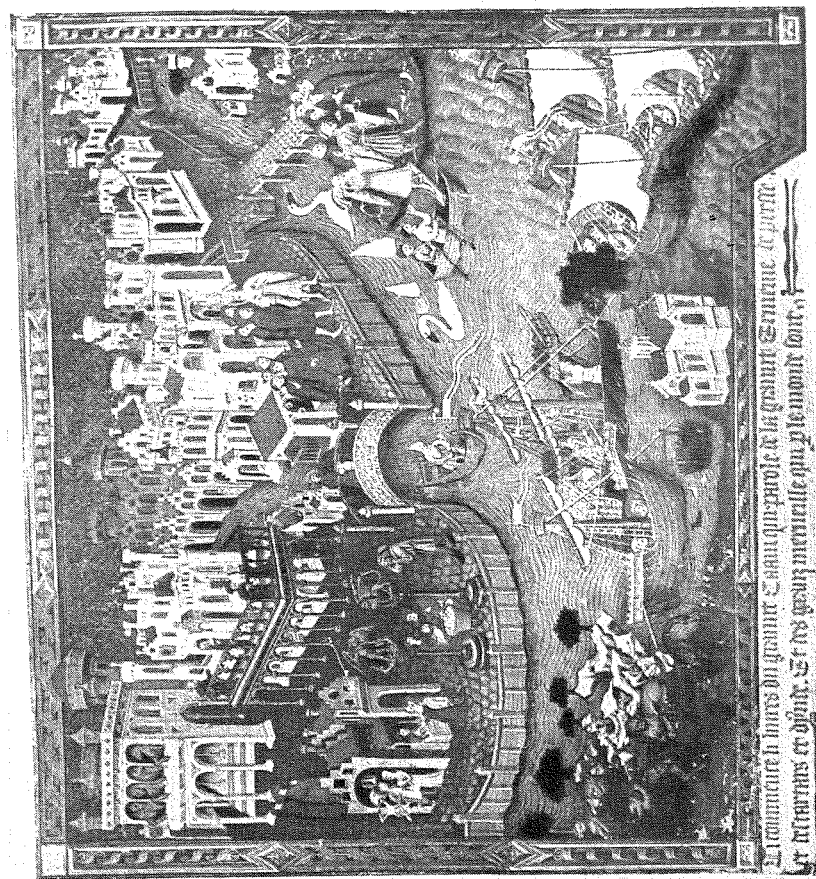
OPRAVA.

Na str. 133 ř. 22 čti místo ražení *vezení*.

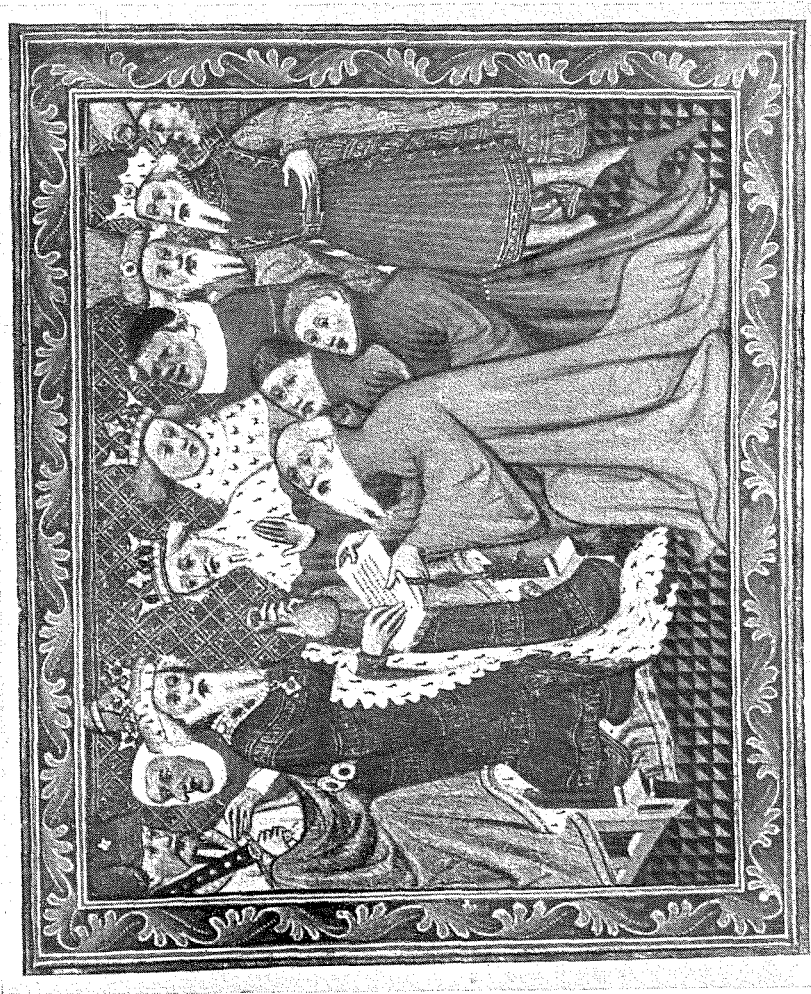
MARKO POLO

M I L I O N

Z rukopisu k vydání připravili, úvodem a poznámkami doprovodili Quido Hodura a Bohuslav Horák. Předmluvu napsal Fr. Svejkovský. — Vyšlo jako 8. svazek řady A knižnice Památky staré literatury české, kterou řídí A. Grund, B. Havránek, B. Ryba, A. Škarka, V. Šmilauer, F. Trávníček, V. Vážný. — Obálku navrhl Jaroslav Lukavský. — 8 stran příloh, 1 mapa a 2 pérovky v textu. — V červnu 1950 vydalo nakladatelství Orbis, národní podnik, pro Matici českou v nákladu 3500 výtisků. — Písmem Plantin vytiskla knihtiskárna Orbis, Praha XII, Stalinova 46. — Brož. 80 Kčs

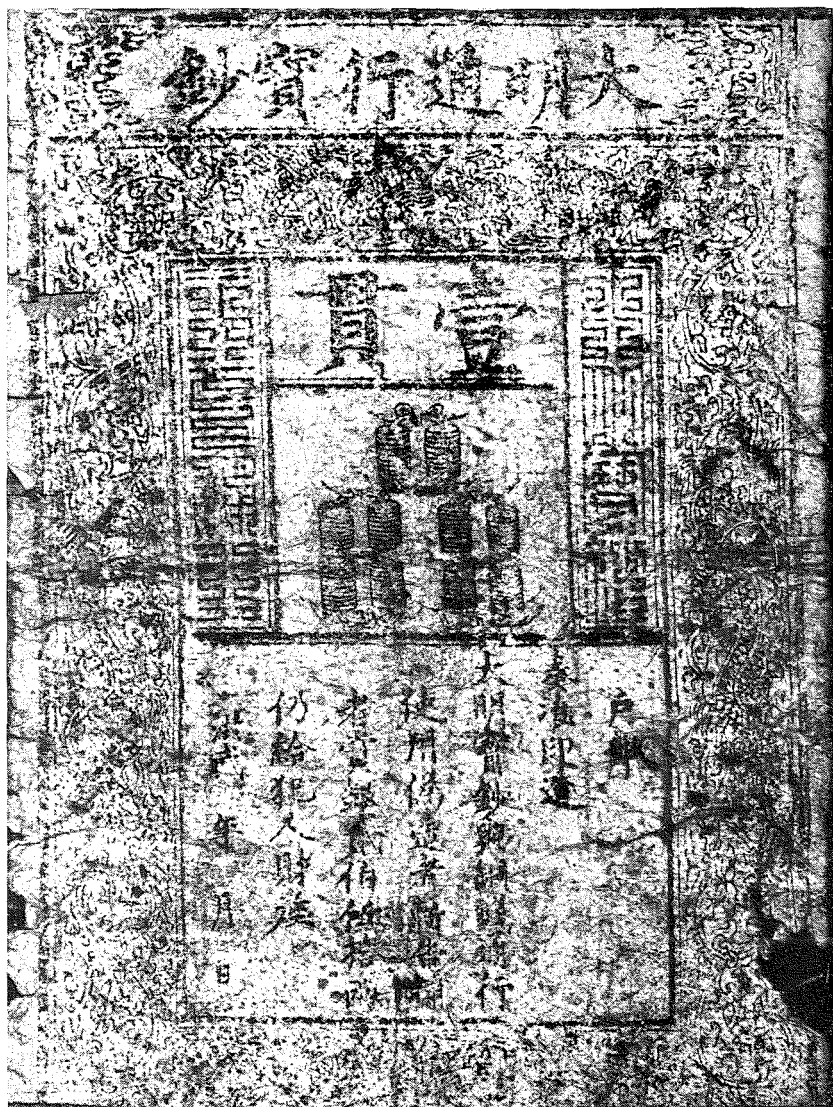
Odjezd bratrů Polů z Benátek. Zmenšený frontispice, zdobící francouzskou versi Polova cestopisu. Rukopis, napsaný a nádherně iluminovaný na konci 14. století, je nyní majetkem Bodleyovy knihovny v Oxfordě (rkp. čís. 264).

Návrat poselstva bratrů Polů. Miniatura zdobící francouzskou verzi Polova cestopisu. Rukopis napsaný a nádherně iluminovaný na konci 14. století, je nyní majetkem Bodlejevovy knihovny v Oxfordě (rkp. čís. 264).

Kublaj chán. (Podle císařských podobizen dynastie Jüan.)

Bankovka z počátku Mingské dynastie (konec 14. stol.). Skutečná velikost 22×30 cm.
(Ze sbírek prof. Dr Jar. Průška.)

Bne kralomy sme^o posse proffie aby genu
 smu dceru. wzem. dal. Ato bylo gyz leta od
 narozem bozie. A ssiagi. Dnu sico. A ten kral
 tu ruz. welmy hmeny lbe puzgal a nelie
 bie a possom. welmy ofugle od pomiedem
 rzell gest hnyem zebv dceru smu tziel ra
 diegy. wohen. wzzi nezby gye cazel sme^o
 sluzie daci a possy Chynchys sony nepoge
 stoye. od sobie wyhnal azka gym. Kzete
 pa^o sme^o proto zet sie gest smyel waku
 pyedu. wznesu pan mas zet gest smyel p
 sit zadceru pana srehu. musit zato vkrut
 mu smet wzeti gest

A byti taternow sion kralom. fa^{le}. l. m. n.

A edis to wstlial Chynchys roz h
 uenal sie gest welmy. a sebram
 sie swelkem. zastupem. yciel gest dozernie
 krale. Wucham genz slome popsan ypolozil
 sie gest polemy. na krasney a welmy rowny
 genz slome Tandus ypostal kralomy aby
 sie brant. Tedy ten kral swelmy wely
 kem woystem. pzytahne a polozie sie na
 jednom pohy. bliz woysta Tatersteho za
 dwa zet myl. Tedy Chynchys taterstey

Začátek 53. kapitoly 1. knihy staročeského Milionu, které použil padělatel Královédvorského rukopisu při skládání básně „O velikých bojích křesťan s Tatary“ (zv. „Jaroslav“). Rukopis Národního musea v Praze III, E 42, list 39 b. (Skutečná velikost listu 14,5×21 cm, popsané plochy asi 10×17 cm. Nadpis a iniciálka psány červeně.)

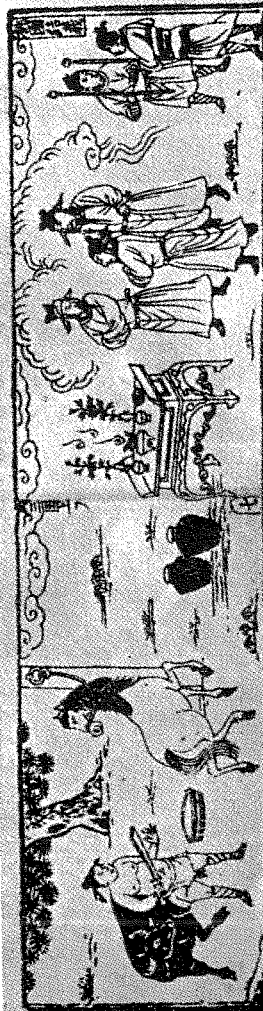
Kral prikaze qarodienkom a hmezd
 zom surnm aby povedieky v hodomze
 karaker by konet gegich. boz muel wriet
 Achdy te od povedieky anadne roz diek
 ly tref nadly y polozie przed seba nazem
 Agedney swame przem dieky Chynchysf
 a druhe ruchtam yzely kralony edz
 my budem. ryzu w swuch. Emyhad nadie
 my tizremy rozstiepenymy tegdy te dne
 polomry tizy. budu spolu bogomati Aten
 kral smetozy w bogy riez polomrye toy
 tizy nadrukty y sedme Achdy edz sie meli
 te mmostwie lida z biekne kprickledame
 Aak edz ti qarodienky a hmezdaze ze su
 zly w swuch Emyhad omy dne polomrye
 tizy hmutu sabur adasse sie by gedna po
 lowrye proti druhe pomstowala Achdy
 ta polomrye Chynchysfoma polozie sie
 swachu napolomrye ruchtanowie w zem
 sie to tatarowe. argiosswisse sie budury
 smetozemmy wessely a posily gsu sve
 welmy Aak narzet den podaly gsu boz
 amoho gach zobuow swan z hynulo
 A wssal Chynchysf smetozil. a kral ruchtam

Pokračování 53. kapitoly 1. knihy staročeského Milionu, které použil padělatel Králové-
 dvořského rukopisu při skládání básně „O velikých bojích křesťan s Tatarů“. Rukopis
 Národního musea v Praze III, E 42, list 40 a. (Skutečná velikost listu 14,5 × 21 cm, popsané
 plochy asi 10 × 17 cm.)

R wlasti Ruskej nebo orusky
 wlasti wlast genz gest welika welmy w
 tu swam edz to stogi. ta hmezd polus arty
 lid. wter zemr hde kze stane gsu Ale dzie
 wlo salimn. radu obycerz riez sty biele gsu
 lide a welmy slym muzie yzem ruse wla
 sy magiae poddany gsu. w dan kaly tatarz
 kenu genuz wtu swa namz hod slunze pzi
 loze Tugese mmostwie welike dragych kiz
 zel waltu Babolor hstanostagion popalig
 mty y gmitz talomty. hest take mmostwo rudy
 striedene Agese wlaste stidena welmy aaz
 domozie welike tawlaste stidena welmy
 swtom mozy gsu nykterazi ostronowe
 wmtz to sie plodye neznamy. soboldwe ara
 wogore welmy mmostwo. kterz to oddad doroz
 ligy w zemr roz nasu fct
 Dokonal gsem e bozie pomoci kypsi tyto
 genz slomu aylian avar kussolby. Benatek
 Benz spelbu tyto mrazi popsal o obycerzich
 a polozem kragin na wztchod slunze. A su
 dokonany apsam na Lettowiczich w sobotu
 posmate avar karete

Z HANNOVYCH

Závěr staročeského Milionu s kapitolou „O vlasti ruskéj nebo o Rusich“ a s písařským
 explicitem. Rukopis Národního musea v Praze, III E 42, list 126 b. (Skutečná velikost listu
 14,5 × 21 cm. Nadpis, iničiálka a explicit psány červeně.)

漢曰大丈夫生於世當如此乎時之共謀欲將漢民
於後漢之中解天子倒懸之患見好臣功命做子善
權常有不幸之心一不與飛與仁義賊子漢臣雖
實焉則說飛一日告二兄曰公黃巾賊德州郡
劫掠民財奪人妻女備居觀東飛東百家財不能
主父德曰似此若何飛曰明不若臣無王招此為兵
便賊某何懼不德并關之官曰此奉有理即便上馬
備任飛曰念公特來見王公有商議的事把門人曰
少待人報初王公把門人至方前村有一人在街前
欲與王公有議的事無王曰交請來飛即隨門吏人
到於街上無王賜飛半說王曰公有何欲飛曰今有
黃巾賊遍天下倘若來此郡此中無倫却不踏賊寨
恐恐王曰我然知自府事不為多憂先軍先甚報草
兼濟寧人交雜人與其師曰飛曰公或有上郡下民
者有以小家財可賺事人無王曰便招得這老賊在交
誰為的自飛曰人家有一人姓劉名備字玄德乃中
山靖王劉勝之後良人之子龍常風日自幸遇有手
重恩感可為個自與王即時共令立誓義旗今實有
劉玄德在下明表長策要為國事請前就即係事不
備一月抽的黃軍三十五百感王當日共知備於教
場內教演其軍無王看時所起軍將人之有力小
賊軍賊王甚喜正中間有人批曰禍事也 備郡
賊勇民戈甲交亂黃巾竟此來 賊王言曰有何禍
事備曰今有黃巾賊黨城百里來取幽州賊王曰甚
重頭目如何玄德曰王公先要備領軍去破黃巾
道眾不備許了賊王領外軍營出城二十里下寨
玄德亦不備上問曰誰人敢去探賊共多少道一
未了有飛飛前報說賊自往玄德曰兄王王寸
心者道其探飛上馬出寨去不多時飛復回下馬至
備前告曰今有漢天子差元帥皇甫嵩待請赦如有
在下界人招軍百萬教破黃巾賊者便挂朱符印者
做了黃巾賊封官賜賞甚厚 咱在此處只一郡之
王不若投義元帥與國家出力東建功名保萬代
豈切于今揚名于後玄德听得張飛道罷甚喜即時
引手千人出寨迎候不備 至晚上言曰今天才
教你每招黃軍之軍若破了黃巾即賜高官重賞道
罷元帥關之德半開城并無人待王元帥關了玄德
關張將兵威甚大喜以此英雄黃巾賊即與不
不備即時教玄德挂了朱符印遂差兵將往探報中

Stránka čínského románu tištěného v době Mongolů, z počátku 14. století. (Ze sbírek prof. Dr Jar. Průška.)

Polova Asie

